

Lelkipásztor

Evangelikus Lelkészi Szakfolyóirat

72. évfolyam
1997/7-8.

TARTALOMJEGYZÉK

MÉCSÉS A TE IGÉD	
<i>Szabóné Mátrai Marianna</i> : Kereszt-szögekből	241
TANULMÁNYOK	
<i>Dr. Fabiny Tibor</i> : Az Evangélikus Teológiai Fakultás az Erzsébet Tudományegyetemen	242
<i>Dömötör Ákos</i> : Jelképrendszer Comenius Labirintuskönyvében	246
<i>Dr. Kormos Gyula</i> : Az uraiújfalui evangélikus templom orgonáinak története	248
KITEKINTÉS	
<i>D. Dr. Nagy Gyula</i> : Egyházi világhíradó	253
<i>Pángyánszky Ágnes, Szirmai Zoltánné, Korányi András, Joób Máté, Dr. Harmai Béla</i> : In Christ - called to witness, Krisztusban - tanúságtételre hívtunk el	258
<i>Németh Péterné</i> : A keresztyénség és a többi vallás viszonya	261
<i>Nagy Zoltán</i> : A kereszti teológiájának esélyei a posztmodern társadalomban	263
FIGYELŐ	
<i>Andorka Rudolf</i> : Gondolatok a Zsinat befejezése alkalmából	267
<i>Reuss András</i> : Hatalom az egyházban	270
<i>Werner Braune</i> : A „kelet-német diakónia” az átalakulás útján (fordította: Szabó Andrea)	273
<i>ifj. Cserháti Sándor</i> : Alternatív vallásoktatás - egy modell	275
Közös nyilatkozat a megigazolásról szóló tanításról 1997	277
Amerikai evangélikus lelkészek új hitvallása: a 9.5 lutheri tétel - 1996	285
<i>Hegedűs Attila</i> : Egyházunk és a magyar irodalom	287
<i>Id. Cselovszky Ferenc</i> : 150 éve született az evangélikus Mikszáth Kálmán	290
<i>Laborczy Géza</i> : A számok üzenete	293
<i>Aradi György, Marossy Attila, Sánta Anikó</i> : Küszöbön - búcsúhívatok	295
FÓRUM	
<i>Bohus Imre</i> : Pályám emlékezete	299
<i>Orbán Éva</i> : Olvasónapló	302
<i>Kiss Miklós</i> : A gyermek nem lehet alku tárgya - Beszélgetés Plathy Ivánnal	303
<i>Dr. Boleratzky Lóránd</i> : A lelkészegyesület és lelkési becsületszék visszaállításának szükségessége	304
<i>Missura Tibor</i> : Az egyházak Magyarországon	306
<i>Dr. Bodrog Miklós</i> : V & R „transzparensei”	307
<i>Nobik Erzsébet</i> : Pathó Gyuláné sz. Kepenyés Erzsébet	308
AZ IGEHIRDETŐ MŰHELYE	
<i>Korányi András</i> : Szentháromság ünnepe utáni tizenegyedik vasárnap	309
<i>Szabó Vilmos</i> : Meditáció	309
<i>Fazekas Andrea</i> : Szentháromság ünnepe utáni tizenkettedik vasárnap	310
<i>Bencze András</i> : Meditáció	310
<i>Nárai László</i> : Szentháromság ünnepe utáni tizenharmadik vasárnap	311
<i>Gerőfi Gyuláné</i> : A hit cselekedetek nélkül halott	312
<i>Németh Péter</i> : Szentháromság ünnepe utáni tizennegyedik vasárnap	313
<i>ifj. Cselovszky Ferenc</i> : Meditáció	313
<i>Smidéliusz András</i> : Szentháromság ünnepe utáni tizenötödik vasárnap	314
<i>Koskai Erzsébet</i> : „Legyetek jók, ha tudtok!”	314
<i>Dr. Szabó Lajos</i> : Szentháromság utáni tizenhatodik vasárnap	315
<i>Baranyayné Rohm Erzsébet</i> : Meditáció	316
<i>Dr. Cserháti Sándor</i> : Szentháromság utáni tizenhetedik vasárnap	316
<i>Madocsai Miklós</i> : Meditáció	317
<i>Dr. Reuss András</i> : Szentháromság utáni tizennyolcadik vasárnap	318
<i>Németh Pál</i> : Igazságban és szeretetben	319
<i>Budaker Oszkár</i> : 1951. Szentháromság utáni 19. vasárnap	319

Lelkipásztor

Evangélikus Lelkeszi Szakfolyóirat

Megjelenik havonta

Felelős szerkesztő: Szabóné Mátrai Marianna, Rózsavölgyi köz 3. Tel:3636-451

A szerkesztés munkájában a szerkesztőbizottság vesz részt.

Kiadja a Magyar Evangélikus Egyház Sajtóosztálya, 1085 Budapest, Üllői út 24. Tel/Fax: 117-1108; 117-5478

Felelős kiadó: Tóth-Szöllös Mihály

Készült: a CREA - PRINT gondozásával

Tördelés: ifj. Fülöp Attila

Előfizetési díj: 260,- Ft. fél évre: 1700,- Ft. egy évre: 3400,- Ft. (3.120 Ft.+ 280 Ft. a melléketre)

Külföldi előfizetések:

Szomszédos országokba (postaköltséggel együtt): évi 4.300,- Ft.

Egyéb külföldi országokba: 5.400,Ft. / 38 USD vagy 55 DEM postaköltséggel

A címlapon: a nemescsói úrvacsora terítő. Az Evangélikus Múzeum bocsátotta rendelkezésünkre.

A fotót Molnár Géza készítette

M É C S E S T E I G É D

Kereszt – szögekből

Van egy kitűzőm. Grazban kaptam, a 2. Európai Ökumenikus Találkozóán. A hírneves coventry-i keresztet ábrázolja. A szögből készült keresztet.

1940-ben bombázták le Coventry székesegyházát, a várossal együtt. A katedrális egy fiatal papja a romok közt kutatott. Menteni akarta a menthetőt. Vasszögeket talált a romok között. Az eredeti épülethez tartozó, 14. századi vasszögeket. Három vasszögből keresztet formált, és néhány héttel a bombázás után, Karácsony ünnepén elhangzott a nyilatkozat: keresztyén közösség a történetekre nem válaszolhat bosszúval, sem tettekben, sem érületben. A keresztyén válasz kizárólag a megbocsátás felkínálása lehet. A *megbékélés*. A coventry-i szögekből keresztet készültek. És útrakeltek. Először Németországba, majd a világ számos konfliktusok, válság, ellenségeskedés, háború sújtotta tájára. A székesegyház oltárkövébe bevésték Jézus kereszten mondott imádságát: „Atyám, bocsáss meg nekik”. A fiatal pap mozdulatából pedig mozgalom lett, a „Nailcross Community”, jelszava a jézusi imádság, jelképe pedig a három vasszögből összeálló kereszt.

Aki járt Coventryben, nem felejtí. A mementónak meghagyott falat, a mellette fölépült, vadonatúj székesegyházat és a gondolkodásmódot. Akinek Grazban kezébe adták a coventry-i keresztet, legalábbis elgondolkodott. A második lépésen mindenképpen. Azon, amely leginkább Jézusra hasonlít: egy rommá bombázott templom három vasszögeből építeni is lehet.

Három vasszöget lehet nylon zacskóba tenni. Pont úgy, mint a rendőrök a bizonyítékot. Lehet nyomozni is. Fölvonultatni tanukat, felsorakoztatni bizonyítékokat. Lehet érvelni, lehet beszédet mondani. Védőt és vádlót. Lehet kideríteni az igazságot. Lehet ítéletet mondani. A folyamat szemléltetéséül pedig kithetünk az asztalra három átlátszó polyetilén zacskóba kötött 14. századi vasszöget. Bizonyítani fognak. De akkor sem lesznek Coventry szögei, ha onnan hoztuk őket bőröndben.

Három vasszöget betehetünk a vitrinünkbe. Abba, ahol a nagyszülőktől kapott tárgyakat őrizzük. S ahol a kincseket gyűjtjük, amelyeket tovább szeretnénk adni az unokáinknak. Vajon hány családi vitrin őriz vasszögeket? Vajon hány nemzedék hallotta az őket kísérő intést: soha ne bízz emberekben... Vajon meddig fogjuk elhinni, hogy a belénképített, vérünkbe vált bizalmatlanság bármitől is megvéd? S vajon meddig gondoljuk, hogy mint nélkülözhetetlen értéket bele kell plántálnunk a következő generáció idegrendszerébe? A figyelmeztető szögek sokszor valódi tragédiák üzenetét hordozzák. De a bizalmatlanság vasszögei nem Coventryből származnak. Akkor sem, ha életünk romjain találtuk őket.

Három vasszög bőven elfér az íróasztalfiókunkban. A jobboldaliban. Hogy kéznél legyen. Hogy pillanatok alatt

kezünkbe ragadjuk, ha vészhelyzet van. Ha támad, aki szembenül. Ha kiderül, ő ült a hajdani gépben. Ha velejég romlott. Ha másokat is bántani akar. Ha fölháborítóan gondolkodik. Ha egészen más dolgokat tart fontosnak, mint ami számunkra szent. Az íróasztalfiókban tárolt szögek nagyon veszélyesek. Amikor odatesszük őket, egészen kicsi az illetékeségi körük. Mindössze néhány négyzetcentiméter. Csak az igazán jogos, csak a szélsőséges, csak az abszolút igazságos esetek és területek... De nő a kör. Észrevétlenül. Éjszaka? Amikor alszunk? A kimerültség pillanataiban? Amikor nem figyelünk éberen a gondolatainkra? Azokban a sunyi percekben, amikor igazi arcunk kivigyorog az álarc mögül? Nem. Vasszögeket nem szabad íróasztalfiókban tartani. Mert kiszabadulnak. Önálló életet kezdenek. S akkor hol járunk már Coventrytől? Észre se vesszük, s már fölülről látjuk. Egyre szűkebb körként. Célponttá zsugorodva.

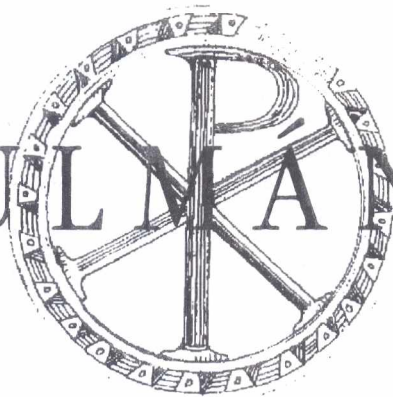
Három vasszöget a falba is verhetünk. Szemben az ágyunkkal. Hogy jól lássuk. El ne felejtjük. Rá ne rakódjanak élmények, buta kis hétköznapi események „Az Emlékre”. A fájóra, kiáltóra, fölháborítóra. Akik szögeket nézegetünk szemben az ágyunkkal, vajon tudjuk-e, hogy a felejteni tudást néha az az Isten küldi, aki nem akarja, hogy nyomorékok legyünk egész életünkben? Ne vigyázzunk hát annyira! Ne idézzük föl esténként, hogy is történt! A falbavert szögek nem Coventry szögei. Akkor sem, ha minden azt súgja bennünk: ez így lenne igazságos.

Három vasszöget el is dobhatunk. Föl se kéne venni. Ki se kellene kotorni a törmelék alól. Három vasszöget nyugodtan átadhatunk a rozsdá biztos kezének. És kérdezhetjük – mint kortársaink közül ijesztően sokan – volt itt egyáltalán bombázás? Lapátolt itt valaha valaki törmelékot? Hullottak itt könnyek? Járt itt repülőgép egyáltalán? Nem is létezik az a fajta, ami bombát rejtget. Felejteni – mesterségesen. Fátylat borítani. Ha úgy teszünk, mintha mi sem történt volna, szőnyegünk alatt tároljuk a még fel nem robbant bombákat. Pedig Coventry szögeit nem lehet eldobni. Nem érdemes.

Coventry szögeit csak összegyűjteni lehet. Bátor embereknek, akik szembenéznek a tényekkel. Erős embereknek, akik életpártiak. Okos embereknek, akik Istentől tanulták a többletet. Mert Coventry többlete ugyanaz, mint amit Isten tett. Romokat látva, tényeket feltárva nem elég továbbs menni. Nem elég elnézni. Nem elég nem haragudni. A romokból *építeni* kell. Új templomot, új lelket, új szándékot, új gondolkodást, új életet. A Krisztus arcára formálódott embert. Coventry szögeiből kereszt épül. Az a jel, amellyel Isten a teljes pusztulásból számunkra is jövőt épít.

Szabóné Mátrai Marianna

TANULMÁNYOK

DR. FABINY TIBOR:

Az Evangélikus Teológiai Fakultás az Erzsébet Tudományegyetemen*

A Magyarországi Evangélikus Egyház felsőoktatásának történetében, hosszú út vezetett a Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetem Soproni Evangélikus Teológiai Karában 1923-ban történt révbe jutásáig. Lelkészképzésünknek, sajnálatos módon csak 1950-ig, tehát mindössze 27 éven át tartó időszakáról terjesztem elő referátumomat.

A lutheri reformáció hatására már a 16. század végétől folyamatosan kiépültek a Kárpát-medencében azok az iskolák, amelyekben a bibliai nyelvek tanításával párhuzamosan teológiai képzést is nyújtottak a lelkesi utánpótlás biztosítása végett. Több szepességi iskola mellett különösen Sopron, Pozsony és Eperjes celeberrima scholái lettek az evangélikus felsőoktatás legfontosabb központjai. Ahhoz azonban, hogy az ott végzett hallgatók felzárkózhassanak a tőlünk nyugatra eső európai egyetemek teológiai színvonalához, szükségessé vált — többnyire patrónusok vagy városi tanácsok ösztöndíjainak segítségével — tanulmányaiknak külföldi fakultásokon történő lezárása. Peregrinusaink elsősorban Wittenberg, majd Lipcse, Tübingen, Halle, Greifswald, Göttingen és sok más egyetem teológiai karain tanultak és szereztek gyakran magiszteri vagy doktori fokozatot.

A II. József Türelmi Rendeletét követő évtizedekben újabb kezdeményezések váltak lehetővé, 1808-ban a két protestáns egyház konventje először közös, majd néhány év múlva már külön teológiai fakultás felállítását követelte, éspedig az evangélikusok Pozsonyban, a reformátusok pedig Debrecenben. A terv azonban nem valósult meg, sőt a helyzet egyre rosszabbodott. A Habsburg-jezsuita intencióknak megfelelően megtiltották a protestánsoknak külföldi egyetemek látogatását, hogy ezzel megakadályozzák a szabadabb szellemi irányzatok érvényesülését. Egyedül az e célból Bécsben felállított állami protestáns tanintézetben — amely 1850-ben teológiai fakultássá is lett — mehettek még kényszerűségből a protestáns lelkészjelöltek.

A teológiai oktatásügy érdekes epizódja a mindössze 11 évig fennálló pesti közös protestáns teológiai főiskola létesítése. A 19. század negyvenes éveiben felmerült hazai protestáns unió gondolatának jegyében kezdeményezte ennek megszervezését Székács József és Török Pál pesti evangélikus, illetve református lelkész, későbbi püspök. Már sokan szorgalmazták e közös képzés életre hívását, így Fáy András, Péczely József, Zay Károly, sőt

maga Kossuth Lajos is, és sok kiváló tanár vállalta az oktatás feladatát, a fentiek mellett például Ballagi Mór vagy Haberern Jonathán. A felekezeti öntudat erősödése miatt az intézmény sajnos már 1865-ben beszüntette működését.

Nem sokkal később Székács József egy állami teológiai fakultás felállításának ügyében tett lépéseket, és 1870-ben bejelentette az egyetemes közgyűlésnek, hogy báró Eötvös József törvényjavaslatban foglalkozott a kérdéssel, és a teológiai fakultást a pesti egyetemre kívánta bekapcsolni. Azonban ez a terv sem vált valóra.

1915-ben, a reformáció közelgő 400 éves jubileumára való tekintettel, ismét előtérbe került a fakultásért való küzdelem ügye. A kultuszminisztérium azonban az állam súlyos pénzügyi helyzetére való hivatkozással arról értesítette az evangélikus egyház vezetőségét, hogy legalább tíz éven belül nem tehet eleget a fakultás felállítására irányuló egyházi kívánalmaknak.

Ennek ellenére a fakultás ügyében kiküldött bizottság 1917-ben újra a kormányhoz fordult. A november 8–10. között tartott egyetemes közgyűlés az újabb negatív válasz ellenére irányelveket állított fel. Ezek szerint a teológiai fakultás a budapesti egyetemekbe kapcsoltassék be, paritásos legyen a többi fakultással; 8 tanszéke közül esetleg kettő rendkívüli legyen; és a tanerő kinevezése épp olyan alapon történjék, mint a debreceni református fakultáson. A közgyűlés tudomásul vette, hogy a terv sikere esetén a pozsonyi egyetem anyagi hozzájárulását is kilátásba helyezte.

Az első világháborút követő trianoni kényszerbéké folytán az evangélikus oktatásügy elvesztette pozsonyi és eperjesi akadémiáit. Eperjes Kollégiumában Stefanek csehszlovák tanügyi referens 1919 márciusában kormánya megbízásából meghirdette az új állam politikájának sarkalatos programját: magyartalanítani és szlovákosítani.

A pozsonyi Teológiai Akadémia nagybizottsága az Egyetemes Közgyűlésnek azt jelentette, hogy „működését a cseh rada, megelőző számos zaklatások után 1919. szeptember 8-án végleg megszüntette”. A közgyűlés úgy határozott, hogy Huszár Károly kultuszminiszter jóindulatú ajánlatát elfogadva a Pozsonyból menekült Dr. Kovács Sándor és Dr. Szelényi Ödön, valamint az Eperjesről menekült Dr. Deák János, Draskóczy Lajos és Dr. Szlávik Mátyás tanároknak a Teológus Otthonnal együtt az Esterházy (ma Puskin) utca 3. szám alatti egyetemi épületben biztosítja a működés további lehetőségét.

*Elhangzott az Erzsébet Tudományegyetem Pécsre költözésének 75. évfordulója alkalmából rendezett megemlékezésen.

geit. Itt töltötte el az Akadémia 34 hallgatóval száműzetésének első két évét. Az üres újszövetségi exegetikai tanszék vezetésére a Budafokon lakó Bancsó Antal ny. teológiai akadémiai igazgatót kérték fel. Igazgatónak az 1920/21. tanévre Draskóczy Zsoltot, az Otthon felügyelőjévé dr. Deák Jánost választották meg.

Ezalatt a nehéz történelmi időkben a soproni Teológiai Akadémia Stráner Vilmos igazgató tanár vezetésével viszonylag zavartalanul folytatta működését. Az egyetemes teológiai akadémiai bizottság 1919-től rendes teológiai tanárrá nevezte ki Kiss Jenőt, miután az a tanári vizsgát letette.

Az egyház egyetemes közgyűlésének ekkor tudomásul kellett vennie, hogy — az akkori kultuszminiszter, Haller István leirata szerint — a budapesti egyetem összes fakultásainak ellenző határozata miatt nem tehet eleget az evangélikus egyház fakultási státust igénylő kérésének.

Amikor azonban Haller István utóda Vass József lett a kultuszminiszteri székben, mind ő, mind az akkori belügyminiszter, gróf Klebelsberg Kunó, mind pedig gróf Apponyi Albert akkori legitimista képviselő pártfogásába vette az evangélikus egyház lelkészképzésének ügyét. Egyházi részről két püspök, Kapi Béla és Raffay Sándor, valamint a soproni Teológiai Akadémia professzora, Pröhle Károly vezették a tárgyalásokat. Az 1921. november 10-i egyetemes közgyűlés jegyzőkönyvében ezzel kapcsolatban ezeket olvashatjuk:

„A teológia fakultási bizottság jelenti, hogy az evangélikus fakultásnak a pozsonyi m. kir. Erzsébet Tudományegyetembe szervesen való bekapcsolása kiállításba helyeztetett... Mivel azonban az Erzsébet Tudományegyetem elhelyezése ez idő szerint Pécsre van tervezve, és bár a bizottság ezen várost kicsiny számú evangélikus lakosságánál fogva a fakultás elhelyezését illetően nem tartja legmegfelelőbbnek, mégis javasolja, hogy a kormány ebbeli elhatározása értelmében a theol. Fakultásnak az Erzsébet m. kir. Tudományegyetembe való bekapcsolását elfogadni méltóztassék.”

Az állami vezetők jóindulata ellenére ekkor a katolikus egyház részéről merültek fel akadályok. Bár az időközben öt tagúvá bővült evangélikus bizottság a vallás- és közoktatásügyi minisztériummal egyetértésben egy alapítólevél formájú szerződést készített, 1922 nyarán akadályok merültek fel a tekintetben, hogy az evangélikus fakultás Pécssett elhelyezhető lesz-e. Az ötös bizottság ekkor hajlandónak mutatkozott arra, hogy a fakultás egyetembe való bekapcsolását nem Pécssett, hanem mástutt helyezze el, de azzal a feltétellel, hogy az öt megillető fakultási jogokat gyakorolhassa, és az egyetem adminisztrálásában a kihelyezés dacára is ténylegesen részt vehessen.

A sok buktató után végre nyugvópontra jutott a kérdés. Horthy Miklós 1923. február 8-án kelt kormányzói elhatározása megengedte, hogy a m. kir. Erzsébet Tudományegyetembe való szerves bekapcsolással teljes jogú Evangélikus Hittudományi Kar állítassék fel, amely átmenetileg Sopronban helyeztessék el. Ugyanazon hó 18-án a kormányzó jóváhagyta a Bethlen-kormány és az evangélikus egyház között létrejött szerződést, amely mint Alapítólevél szabályozta a Hittudományi Karnak mind a központi egyetemhez, mind az államhoz, mind az egyházhoz való jogviszonyát. Ezt a Magyarországi Evangélikus Egyház 1934–37-es zsinata „Az egyetemi evangélikus hittudományi kar létesítéséről és működéséről szóló VI. törvénycikkébe foglalta. A törvény 4. §-a kimondja,

hogy a Kar tanszékeinek betöltésére csak megfelelő tudományos teológiai képzettséggel bíró, felavatott evangélikus lelkészek alkalmazhatók.” A törvény 6. §-ában az egyház magának biztosítja a lelkészképzés és lelkészképzés szabályainak, valamint a vizsgálóbizottságok megalakításának és a teológia tárgyai megállapításának a jogát. Az Alapítólevelet szerkesztő egyházi bizottság tagjai Kapi Béla dunántúli, és Raffay Sándor bányakerületi püspök valamint Zsigmondy Jenő egyházkerületi felügyelő, Szelényi Aladár egyetemes főjegyző és Mágócsy-Dietz Sándor professzor, az egyetemes tanügyi bizottság elnöke voltak.

A felállított fakultáson 8 tanszék szerveződött. Ezek a következők voltak: Ószövetségi írásmagyarázat és teológia; Újszövetségi írásmagyarázat és teológia; Rendszeres teológia; Egyetemes egyháztörténet; Egyházjog és magyar protestáns egyháztörténet; Gyakorlati teológia; Vallástörténet, vallásbölcselet és keresztyén neveléstudomány; és végül a Teológiai segédtudományok tanszéke. A 8 félévre tervezett tanulmányi idő alatt a hallgatóknak a bibliai és a klasszikus nyelvek mellett anyanyelvük szerinti istentiszteleti nyelveket kellett elsajátítaniuk, de kötelesek voltak olyan kollégiumokat is hallgatni, mint a magyar közjog, magánjog és közigazgatási jog, magyar történelem, irodalomtörténet, nyelvészet, művelődéstörténet, filozófia és pedagógia.

A fakultás szabályzata részletesen intézkedett a rite és a honoris causa doktori fokozat elnyerésének feltételeiről. Az előbbi teológiai tanulmányok befejezése után akár gyakorlati, akár elméleti teológiai munkakörben eltöltött legalább négy évi tevékenységhez, nyomtatásban kiadott komoly tudományos értekezéshez és az azt megelőző irodalmi tevékenységhez, majd szigorú feltételű szóbeli vizsga-szigorlat letételéhez kötötték. Megszabták a habilitáció és az egyetemi magántanári képesítés megszerzésének feltételeit is.

A soproni fakultás első nyilvános rendes tanárait a kormányzó 1923 augusztusában nevezte ki. Kovács Sándor volt pozsonyi és Deák János volt eperjesi tanárok mellett a soproni Teológiai Akadémia három tanára: Pröhle Károly, Stráner Vilmos és Payr Sándor lettek nyilvános, rendes és Kiss Jenő nyilvános rendkívüli tanárok, a kar első dékánja pedig Stráner Vilmos lett. Utóbb, 1927-ben Kiss Jenő nyilvános rendes tanár, Karner Károly pedig előadó. 1928-ban pedig báró Podmaniczky Pál lett (úgy, mint azután 1932-ben Karner Károly és 1940-ben Wiczian Dezső is) nyilvános rendes tanára a fakultásnak.

Az előadásokat az első években a soproni Líceum épületében tartották. Amikor ott a többnyire 100 főt is meghaladó hallgatószám nehezen fért el, Sándy Gyula műegyetemi tanár megbízást kapott egy új fakultási épület megtervezésére. Az alapkövetelést alkalmával 1929 októberében — ami egyúttal a kar első tiszteletbeli doktorainak avatóünnepélye is volt — hangzottak el Kiss Jenő dékán veretes szavai: *„Az emberi elme legszebb alkotása a rendszerbe foglalt tudomány, az emberi szív legszebb virága a hazaszeretet, az emberi lélek igazi élettője a vallásosság. Legyen az épülő hajlék megszentelt csarnoka a haladást hirdető tudománynak, a lángoló hazaszeretnek és a megelevenítő krisztusi hitnek!”* A Kar épületének felavatására 1930. október 9-én került sor Horthy Miklós kormányzó és Klebelsberg Kunó kultuszminiszter jelenlétében. Sándy Gyula tervezőmérnök-professzor adta át az épület kulcsát Bozóky Géza rector magnificentusnak, aki azután a kormányzótól kért enge-

délyt a fakultás megnyitására.

Kerek két évtizeden át működött ebben a márványlépcsős palotában az evangélikus lelkészképzés. A pécsi központi egyetemmel való kapcsolat ápolása elsősorban a dékánra hárult. Ez részben gyakori pécsi utazással járt, részben pedig a rektori hivatal, illetve az egyetemi tanács útján történt. A dékáni jelentésekből kitűnik, hogy Pécs soha nem utasította vissza a Kar jogos követeléseit.

A két világháború közötti években egymást kiegészítő területen és módon folyt a fakultás előadásainak és szemináriumainak a tevékenysége. Nemcsak a tantestület bővült lelkészi oklevéllel rendelkező tudományos előadókkal és tanárokkal, hanem a gyakorlatban is üdvösen csapódott le az oktató-nevelő munka eredménye. Ez részben egyesületek és teológiai konferenciák, részben irodalmi és önképzőkori tevékenység keretében folyt. Az idővel nagyobb tanári létszám lehetővé tette a bibliai tudományok intenzív művelését, és olyan tárgyak előadását, mint a hermeneutika, archeológia, kortörténet, szimbolika vagy polemika. A külföldi teológiai karokkal összehasonlítva legfeljebb egy-két speciálkollégium hiányát regisztrálhatjuk, ezeket azonban nemcsak az intenzív szemináriumi munka, hanem az átfogó tájékozódást nyújtó, összefoglaló stúdiumok magas szintű előadása pótolta.

1941-ben előtérbe került a teológiai és szervezeti reform gondolata, amelynek elképzeléseiből több csak a háború után valósult meg. A tanulmányi idő 4 évről 5 évre bővült, hogy legyen idő az alapvető filozófiai, nyelvi és bibliai ismeretek megszerzésére. A háborús években különösen erős volt a cserediák-kapcsolat a német, finn és skandináv hallgatókkal. A belföldi hallgatóság létszáma a fakultási húsz év alatt 120–140 fő között mozgott. Húsz éven belül több mint 400 evangélikus lelkész kapott egyetemi diplomát a pécsi egyetem soproni karán.

A teológiai hallgatók társadalmi összetétele változatos volt. A húsz éven át összesített statisztika szerint kisbirtokos és földműves családból 142, magán- és állami tisztviselő családból 113, kereskedő és iparos családból 100, tanítóból 78, lelkészből és tanáriból 42, katona, rendőr vagy csendőr családból 25, egyéb környezetből 75 hallgató iratkozott be a fakultásra.

A Hittudományi Kar tudományos és lelki életének fejlődése az egyre feszültebbé vált európai politikai és társadalmi viszonyok közepette nem volt problémamentes. Kiss Jenő teológiai tanár 1943-as visszapillantó elemzésében világos értékelést adott erről a korszakról. Többek között ezeket írta: *„A hittudományi kar... érdeklődéssel vette számba a húszas évek nagy teológiai fordulatát, Barth Károly dialektikus teológiáját, de nem hódolt meg rendszerének. Figyelte az antiszemitizmus nemzetközi terjedését és annak teológiai téren való lecsapódását, de nem ejtette el az Őszövétséget. Nyomon kísérte a népi és faji kereszténységre vonatkozó felfogásfejlődést, de nem volt hajlandó a kereszténység univerzalizmusáról lemondani, s mondjuk a pogány magyar előidők vallási világába elmerülni... Ezért a fakultás tanári kara féltő gonddal őrizte az egyház hitvallási iratait át a Szentíráshoz vezető utat...”*

A nagy próbatétel a II. világháború végével, az 1945–1950 közötti évekkel vette kezdetét. A koalíciós korszak első éveiben még volt némi remény a status quo fenntartására. Sőt dr. Nagy Gyula pécsi hitoktató — későbbi teológiai tanár és püspök — a pécsi egyetemi ifjúság lelkigondozására és az egyetemen előadások tartására is

lehetőséget kapott. Az egyre erősödő kommunista nyomás azonban mind jobban érezte hatását.

Az evangélikus egyház és a Magyar Népköztársaság kormánya között létrejött Egyezményben, amelynek aláírására 1948. december 14-én került sor, még ez a mondat volt olvasható: „... A soproni teológiai fakultás és a vallás- és közoktatásügyi minisztérium között az eddigi jogviszony változatlan marad”. (6 d pont). Ezzel szemben Révai József művelődésügyi miniszter Magyar Dolgozók Pártjának Központi Vezetőségében 1950. június 5-én a következőket jelentette ki:

„Az egyetemeken nem lehet többé helye a teológiai hittudományi fakultásoknak. Egyrészt azért, mert a marxizmus-leninizmus világnézete alapján történő tudományos oktatás nem történhetik a teológiai oktatással azonos szervezeti keretben. Másrészt azért, mert az egyetemek és főiskolák állami tanintézetek, az egyház és az állam szétválasztásából pedig logikusan következik, hogy a teológiai oktatás és a papképzés kizárólag egyházi ügy és nem állami feladat. A teológiai karokat tehát át kell adni az egyházaknak.” Ezt a beszédet a Szabad Nép 1950. június 6-i száma közölte.

A soproni tanári kar június 9-én bizalmas tájékoztatást küldött az egyházi vezetőségnek. Ebben figyelmüket a következőkre hívta fel:

1. Az egyházi lelkészképzés esetében is biztosítassék az egyház számára az a lehetőség, hogy az egyetem keretéből kiváló hittudományi kar továbbra is egyetemi fokú önálló és teljes jogú „hittudományi kar” (teológiai fakultás) maradjon, amely mint ilyen tovább gyakorolja a doktoravatás jogát.

2. Amennyiben a hittudományi kar „átadásra” kerül, kívánatosnak látszik, hogy az ily módon egyházi jellegű hittudományi kar a jelenlegi állami hittudományi kar jogutódja legyen, és mint ilyen megkapja a hittudományi kar irattárát, hogy az ott végzett lelkészek adatait nyilvánvalóan tarthassa, nekik bizonyítványaikról másolatokat állíthasson ki; továbbá, hogy legalább ideiglenesen átvehesse a hittudományi kar jelenlegi tanulmányi és vizsgarendjét, s végül, hogy megkaphassa a hittudományi kar tanulmányi eszközeit, így a könyvtárát és tanári státusát.

Június 28-án dr. Simon Sándor minisztériumi ügyosztályvezető fogadta Karner Károly dékánt. A tárgyalásról ő még aznap „szigorúan bizalmas” jelzéssel számolt Turóczy Zoltán püspöknek. Tudatja, hogy a minisztérium a reformátusokéhoz hasonló pótegyezményt készíti elő. Ennek értelmében az egyház majd tudomásul veszi a hittudományi kar megszűnését, az állam pedig egy egyházi teológiai intézmény létesítését. A lelkészképző főiskola (!) „akadémia” lesz doktoravatási és magántanári képesítési joggal.

A látszólag viszonylagosan nyugodt felszín alatt a feszültség azonban egyre nyilvánvalóbb lett. Amikor Groó Gyula egyetemes főtitkár július első hetében megküldte Turóczy Zoltán rangidős püspöknek az állammal kötendő ún. Pótegyezményre vonatkozó tárgyalás anyagát, a püspök július 15-én kemény hangú levélben ezeket válaszolta: *„Sajnálattal vagyok kénytelen megállapítani, hogy a tárgyalásokat az egyház nevében nem az egyház által kiküldött bizottság folytatta. Miután az ügy szíves tájékoztatása szerint már az utolsó előtti lépés stádiumában van, felelősségem tudatában a tárgyalásokba ezen a ponton már nem kapcsolódhatok bele...”*

A püspököt július 18-án arról is tájékoztatták, hogy a tárgyalások színhelye nem a minisztérium főépülete, hanem a Szabadság téri épület volt, és előzetesen szö

sem volt arról, hogy a tárgyaláson részt vesz a kultusz-miniszter is. Ezekből a fennmaradt iratokból úgy tűnik, hogy Darvas József a legális egyházi vezetőség mellőzésével igyekezett kierőszakolni a Pótegyezmény tervezetének mielőbbi elfogadását. A szolgálatra nézve idősebb két püspök, Turóczy Zoltán és Szabó József ezert augusztus 14-re egybehívta az Evangélikus Egyházegyetem lelkészsképző bizottságát.

Az egyezmény-tervezeten azonban már aligha lehetett változtatni. A kultuszminiszter legfeljebb annyi engedményt tett, hogy elfogadta: az új egyházi intézmény a „főiskola” név helyett az Akadémia nevet viselheti. A tervezetet Karner Károly dékán megküldte a Pécsi Tudományegyetem rektorának, aki „az evangélikus hittudományi karnak az egyetem szervezetéből történő sajnálatos (!) kiválásával kapcsolatos egyezmény-tervezetet” átnézés után az egyetemi tanácsjegyző útján visszaküldte Sopronba.

Az egyezmény gyakorlatilag tehát már csak aláírásra várt. Ám a tanári kar és az egyházi és világi felsőbbtség feszültsége is kulminált ezekben a napokban, hiszen hosszú vita előzte meg mind az eddigi épület esetleges átmeneti bérleti vagy ingyenes használatát, mind pedig a Teológiai Akadémia által átveendő vagy mellőzendő tanárok és alkalmazottak sorsát.

A Magyar Népköztársaság Kormánya és a Magyarországi Evangélikus Egyházegyetem a Pécsi Tudományegyetem Evangélikus Hittudományi Karának az egyetem szervezetéről való leválasztása ügyében 1950. augusztus 30-án Darvas József kultuszminiszter, illetve Turóczy Zoltán püspök, lelkészi elnök és dr. Reök Iván egyetemes felügyelő aláírásával Egyezményt kötött.

Ennek értelmében a Magyar Népköztársaság Kormánya tudomásul vette, hogy a Magyarországi Evangélikus Egyházegyetem a Pécsi Tudományegyetem szervezetéről az 1950. évi 23. számú törvényerejű rendelettel elválasztott Evangélikus Hittudományi Kar helyett a lelkészsképzés biztosítása érdekében Teológiai Akadémiát állít fel. Az Akadémia fenntartásával kapcsolatos kiadásokra 3 éven át államsegélyt biztosít, amely összeg azután 16 éven át 25%-kal csökken, és 1968-ban teljesen megszűnik. Az oktató és nem oktató jellegű személyzet végelbánás alá kerül, és rájuk nézve a Nem Állami Tanszemélyzet Országos Nyugdíjintézetére vonatkozó hatályos jogszabályok az irányadók. Külön intézkedett az egyezmény a Kar, az ún. Északi Intézet és az Ökumenikus Intézet könyvtárának és irattárának a sorsáról. Ugyancsak

lemondott a kormány a Kar kápolnájának muzeális vagy művészettörténeti értéket nem képviselő berendezéséről és a nem muzeális értékű festményekről és szobrokról. Végül a kormány az egyezmény értelmében bérbe adta a Hittudományi Karnak egy évi időtartamra az épület berendezését, irodai felszerelését és oktatási eszközeit, valamint a gondnoki lakást és annak mellékhelyiségeit. A bérleti idő alatt az összes közterheket — ide számítva a közüzemi költségeket is — az Evangélikus Egyházegyetemnek kellett viselnie.

1950. szeptember 2-án a soproni kar épületében helyszíni tárgyaláson rendezték a törvényerejű rendelet végrehajtásának részleteit. A Kar részéről Karner, Sólyom és Wiczian professzorok, a VKM részéről Bárányos István az egyetemi főosztály, dr. Nagyhegyi Zoltán a jogi osztály, dr. Simon Sándor a vallási osztály képviselője, a pécsi egyetem részéről Bakonyszeghy Gyula gazdasági igazgató, az ellenőrzési osztály vezetője és Miklós Károly mérnök, gazdasági főintéző vett részt és írta alá az 5 oldalas részletes jegyzőkönyvet.

Ezzel pontot is tehetnék annak a három évtizedes közös múltnak az ismertetésére, amely a két jeles tudományos intézmény szimbiózisának a korszaka volt. Kezemen van azonban a Hittudományi Kar utolsó tanévéről szóló dékáni jelentés szövege. Ebből zároakkordként legyen szabad felolvasnom dr. Karner Károly utolsó kari dékánunk következő mondatait:

„Augusztus 22-én a kar dékánjából és prodeánjából, valamint dr. Kiss Jenőből álló küldöttség Pécssett egy az egyetemi tanácsnál tett látogatással elbúcsúzott az anyaegyetemtől, mely a Karnak 27 esztendőn keresztül szervezeti keretet — s annál többet is, meleg pártfogást és szeretetet adott. A mindkét részre fájdalmas búcsú megmutatta, hogy a több, mint negyedszázados hozzátartozás folyamán milyen szoros testvéri szálak fűződnek az anyaegyetem és a Hittudományi Kar között. Megmutatta azt is, hogy a bölcsészeti kar elvesztése folytán már közel tíz éve csonka egyetem számára is fájdalmas veszteség a Hittudományi Kar kiválása...”

A veszteség és a fájdalom tehát kétoldalú volt. Most, a Pécsi Erzsébet Tudományegyetem fennállásának 75. és a Hittudományi Kar végleges kiválásának 46. esztendejében megköszönhetjük Istennek, hogy a Trianonban megcsonkított és a kommunizmusban megtépázott magyar nemzetünk és benne evangélikus egyházunk Benne bízó reménységével átvészelhette a történelem kérlelhetetlen végzéseit.

Jelképrendszer Comenius Labirintuskönyvében

A rózsakeresztes szellemiség a korai újkor misztikája volt. A megismerés sejtelmes kódében a múlt egyes tudományos eredményei a korai újkor modern vizsgálati módszereivel érdekes, némelykor meghökkenítő ötvözetet alkottak. Így aztán teljesen kézenfekvő az a gondolat, hogy a labirintusregény topikájának szerkezetét és bonyolult vonatkozásait a megfelelő egyiptomi hieroglifák összehasonlításával lehet megvilágítani.

Comenius központi fogalma a *labirintus*, amely számos más művében is előfordul. Az ókori egyiptomiak a titkos helyet ezzel a hieroglifával jelölték: (1.) Hasonlítsuk össze ezt a hieroglifát a szív jelével az egyiptomiaknál: (2.) Nagyon érdekes, hogy a *titkos hely* és a *szív* hieroglifájának csoportjele (3.) megegyezik egymással. A világ labirintusa és a szív paradicsomának misztikus szimbóluma foglalja keretbe Comenius művét. A hieroglifák megegyező csoportjele kiemeli és bizonyítja, hogy az egyiptomiaknál a *titkos hely* és a *szív*, mindkét fogalom szakrális jellegű volt.

Comenius művének keretét alkotó két szimbólum, a *labirintus* és a *szív* belső tartalmi elemzése tudja megmutatni a mindenkori varázs éltető történeti gyökereit. Megmaradt az ókori krétai monda képzeletkeltő ereje, amely arról szólt, hogy Thészeusz Ariadné fonalának segítségével jutott ki a bonyolult útvesztőből (Kallós 89). A gondolkodó ember a korai újkorban is sejthette, hogy a krétai labirintus háttérben valami ősi kultusz hely lehetett (Oertwig 96). Majd a mítosz fantasztikumában szerepet játszott, hogy a kettős fejsze (labrűsz) palotájában rengeteg folyosó volt, az athéni támadók itt nehezen tudták megtalálni és megölni a királyt (Graves 1, 536–555, num. 98.; Hoppál és tsai 135sq.).

Az antik mitikus szimbólum kezelésében és átértékelésében Comeniusnál érződött az európai tudatot determináló tényező, Amerika felfedezése (Cocchiara 53). De nem csak ez! Körül kell néznünk a kelet-európai térségben is.

Szepsi Csombor Márton írta le Danzig város egy szépen kialakított részét, Tempelburgot, „melyben a Krétabeli labirintusnak imitációjára oly kertecskét csináltak, hogyha valaki cérna avagy egyéb eszköz nélkül bémegy, bizony két óráig is az kijövetelt meg nem találja” (Szepsi Csombor 133). Ezt a szép és nevezetes kertet Comenius is látta vándorlása folyamán. Így a labirintus mint ókori mitológiai irodalmi emlék

összefonódott egy kelet-európai peregrináció figyelemmel.

A labirintus-toposzt Comeniusnak könnyű volt átértékelnie, hiszen már Arisztotelész is útvesztőként jelentésben használta ezt a szót. Andreae saját életéről is írt utópiájában a labirintus kikerülését tartotta hasznosnak az igazság könnyebb kibogozásához. Vele tökéletesen egyetértett Bacon Novum organumában, amikor így nyilatkozott: „...hiába keressük az igazságot, ha nem engedjük, hogy... hiabavalóságok tévútra vezessenek” (Bacon 39sq.). Christian Rosenkreutz Kémiés menyegzőjében Andreae olyan képet rajzolt a labirintusról, amely a kettős fejsze palotájának fantasztikus emlékét elevenítette fel (Andreae 94).

A labirintusregény keretének zárótagja a szív. „...Isten az ő mennyei kincseivel szívünkben hordozni nagyvonalú dicsőség, semhogy fogható volna hozzá a világnak legnagyobb dicsősége, pompája, fénye...” — így ír Comenius A világ labirintusának XLIX. fejezetében (Comenius 196). Ez a fogalom comeniusi értelemben Istenhez, Krisztushoz való visszatérést jelentette. Az ember szívében lejátszódó változás az embert az igaztevékenységi területre vezeti (Schaller 187).

A szív toposzának történeti gyökerei igen mélyek. Az egyiptomi varázslásban előfordult a következő szövegtöredék. „Életre kel az, amit a teremtető szívigondol...” (Wessetzky 95), igazolva a szív fontosságát az ókori életfelfogásban. Az egyiptomi túlvilág elképzelések szerint ott az elhunyt szívét mérték le a helyes ítélet meghozása előtt.

A szív a szimbólumtörténet korai időszakában már az ember és a világ közepét jelentette. A latin szív jelentésű *cor* és a súlypont, világtengely és főtengely jelentésű *corda* szótövéket illetően rokonok (Lurker 298). A mitológiai fejlődés során a szív az ember és Isten közötti összekötő csomót jelentette. A középkor óta a szív egyre inkább a szeretet szimbóluma lett mind vallásos, mind profán értelemben.

A *labirintus* és a *szív*, mindkettő szakrális fogalom, amely meghatározta Comenius szimbolikus művének a jellegét. A keretben elhelyezkedő belső szimbólumok és toposzok párhuzamait szintén az egyiptomi hieroglifák világítják meg. A vándorlás hieroglifájának (4.) és a kapu hieroglifikus megjelölésében (5.) a csoportjel (6.) megegyezik. A vár egyik belső képele (7.) részbeni egyezést mutat a kapu hieroglifikus elemével (8.). Világosan látható, hogy a labirintus és a szív mint beteljesülő élet és élő szervezet aurájában koncentrikus köröket alkotnak a belső szimbolikus fogalmak. A vándorlás (9.) nemcsak a kapuval (10.) áll párhuzamban, hanem a vallásos ünnepséggel is (11.), amely a beavatás fogalmának gondolati megfelelője.

Ha az egyiptomi hieroglifák belső jeleit vesszük

(1)

(2)

(3)

(4,9)

(5,10)

(6)

(7,13)

(11)

(12)

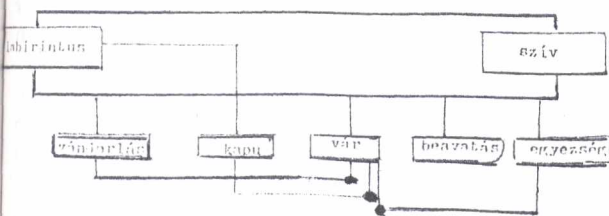

(8,14)

figyelembe, akkor további rejtett párhuzamokat és összefüggéseket lehet észrevenni a labirintusregényben.

A labirintusnak megfelelő *titkos hely* hieroglifájának egyik eleme (12.) cmegegyezik a *vár* egyiptomi képírási jelkomplexum végső részletével (13.) Az egyezés hieroglifájának egyik eleme (14.) a vár előbb említett háromelemű képjelében van meg. Ezekkel a szimbólumok párhuzamainak jellege is megváltozott. Míg a labirintus és a szív keretében két szakrális szimbólum összefüggéséről van szó, addig a *labirintus* és a *kapu*, a *vándorlás* és a *vallásos ünnepség* (beavatás) esetén szakrális és profán szimbólum párhuzamáról.

A labirintusregény bonyolult, de igen logikus szimbólumrendszerét a következő sémában foglalom össze az alábbiakban:

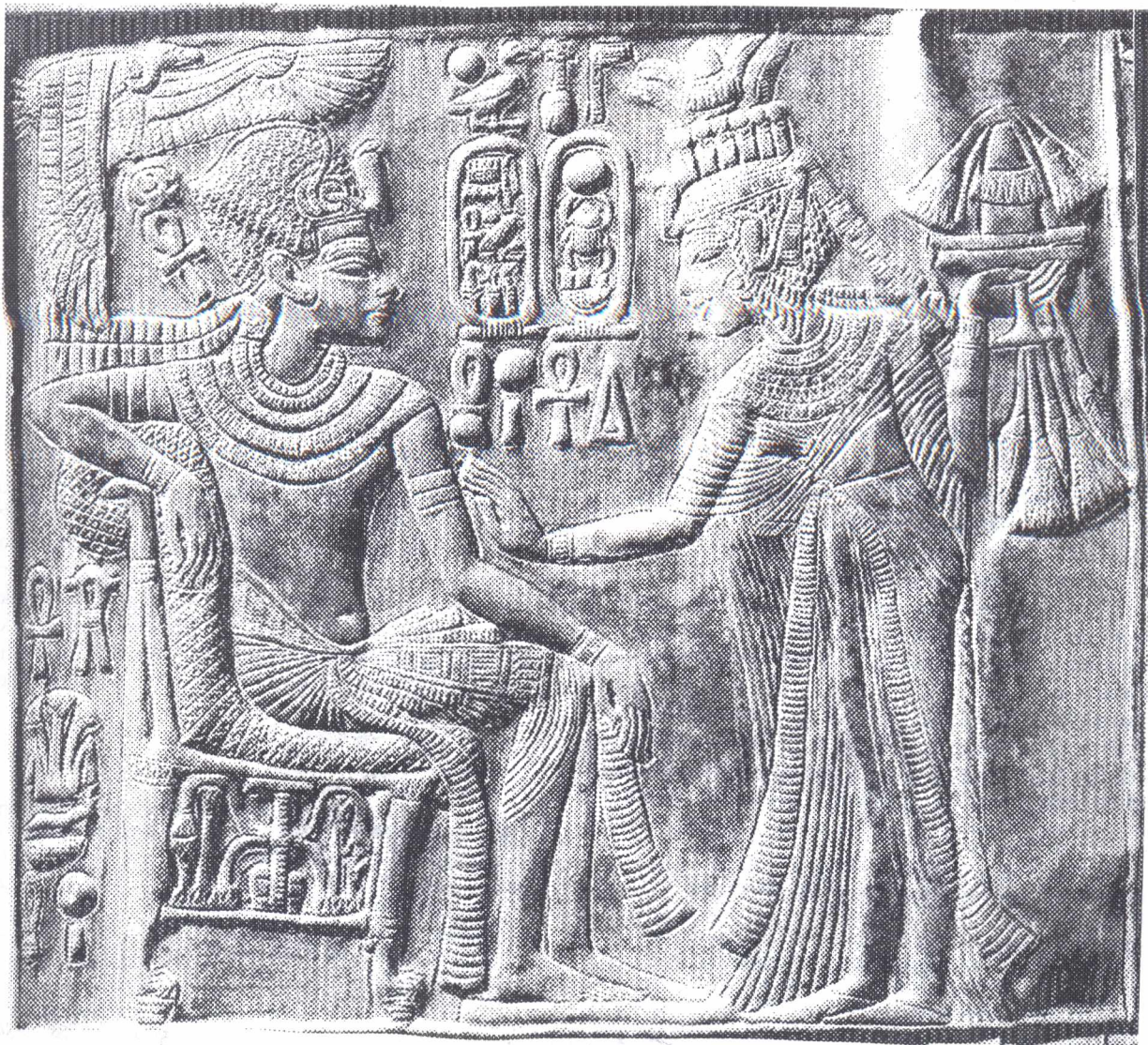

A főbb szimbólumok kombinációit mutató vázlat szemléletesen mutatja meg, hogy az elbeszélés-motívumok központja a *vár*.

Dömötör Ákos
néprajzkutató

Felhasznált irodalom

- Andreae, J.: Christian Rosenkreutz kémiai menyegzője. 1459. (1616). Np. Budapest é.n.²
- Anthony, P.: Johann Valentin Andreaë — ein schwäbischer Pfarrer im Dreissigjährigen Krieg. Heidenheim an der Brenz. 1970.
- Bacon, F.: Novum Organum. Új Atlantisz. Budapest, 1955.
- Cocchiara, G.: Az európai folklór története. Budapest, 1962.
- Faulkner, R. O.: A Concise Dictionary of Middle Egyptian. Oxford, 1991.
- Gardiner, A.: Egyptian Grammar. Being an introduction of hieroglyphs. Oxford, 1994.⁴
- Graves, R.: A görög mítoszok, I-II. kötet. Budapest, 1970.
- Hoppál M. és tsai: Jelképtár. Budapest, 1990.
- Kallós E.: Görög-római vallástörténet és mitológia. Budapest, 1927.²
- Bodor A. (Ford.): Morus, Bacon, Hobbes. Budapest, 1951.
- Oertwig, S.: Elsüllyedt városok. Kirándulás a régészet birodalmába. Budapest, 1966.²
- Schaller, Kl.: Die Pädagogik und die Anfänge des pädagogischen Realismus im 17. Jahrhundert. Heidelberg, 1962.
- Lurker, M.: Wörterbuch der Symbolik. Stuttgart, 1991.⁵
- Szepli Csombor Márton Összes Művei. Sajtó alá rend.: Kovács Sándor Iván és Kulcsár Péter. RMPE. I. Kötet. Budapest, 1968.
- Wessetzky V.: Mitológiai ábécé. Budapest, 1970.

Az uraiújfalvai evangélikus templom orgonáinak története

A templom első orgonáinak történeti előzményei

Az ellenreformáció nélkülözésekkel tele hosszú évtizedeit követően II. József Türelmi Rendelete hatására az országban az evangélikus gyülekezetek nagy templom-építésbe kezdtek. Természetesen kezdetben nem volt meg az anyagi fedezet arra, hogy minden kis település, falu templomot emeljen, így az egy-egy anyagyülekezet-hez tartozó filiák az anyagyülekezettel összefogva általában olyan karzattal épült nagyobb templomot építettek fel, ahol a templombajárók a nagyobb ünnepeken is elfértek. Ilyen volt az uraiújfalvai templom is. Itt még a régi lelkészlakás is a templomban, az oltártér mögötti részben lett kialakítva. Ma ez a hely őrzi azokat a megsárgult és elárvult régi iratokat, amelyek segítségével még rekonstruálni lehet a gyülekezet történetének azon részeit, melyek eddig esetleg feltáratlanok voltak.

A Türelmi Rendelet után a környék evangélikus gyülekezetének nagy fordulópontot jelentett az 1784-es év. Ekkor kezdte el szolgálatát ugyanis Hrabovszky György, a mindössze 22 éves, már ekkor is kiemelkedő képességű, ambiciózus prédikátor. Rövid uraiújfalvai szolgálati idejének elejére esett az a nem mindennapi igen megtisztelő feladat, hogy templomuk alapkövét elhelyezhette. Az okirat¹ így tudósít erről:

*„A halhatatlan Istennek dicsőségére
A keresztény Anya szent Egyháznak gyarapulására
Dicsőségessen Uralkodó
Koronás Fejedelmünknek
Második József
kegyelmes királyunknak
kitűnő engedelmeiből
fel-állított
Urai-Ujfalvai Evangélika Templomnak
szegelet követ...
... máj napon le teszi
Hrabowszky György²
a' fellyebb nevezett Urai-Ujfalvai Evangélika
szent Gyülekezetnek érdemtelen Tanítója
Krisztus Urunk születése után 1784³ Éftendőben
Pünkösd havának 5⁴ napján.”*

Az építkezés igen gyorsan haladt, így még ugyanezen év ádvent első vasárnapján a püspök fel is avathatta Uraiújfalu torony nélküli, mintegy 725 ülőhellyel rendelkező templomát.³

Hrabovszky György 1762. március 8-án született.⁴ Tanulmányait 1773-ig Téten, 1784-ig Sopronban végezte, majd első szolgálati helye Uraiújfaluban volt. 1786–88 között Wittenbergben és a hallei egyetemen tanult.⁵

1788. novemberétől 1795. áprilisáig Palotán (ma Várpalota) volt lelkész,⁶ majd innen került Kissomlyóra 1795. április 30-án. E két utóbbi helyen nagy érdeme volt, hogy árvaházat építtetett. Kissomlyón alumneumot állíttatott fel és ő szerezte be a templom orgonáját.⁷ 1803. novemberétől visszament Palotára, ahol 1817-ig szolgált, 1812-ig az esperesi teendőket is ellátva.⁸ 1812-ben püspökjelölt volt Kis Jánossal együtt, de a 37:58 arányú szavazás Kis János püspökségét eredményezte. Az Alsó- és Felsőveszprémi egyházmegye 1812-ben egyesült, ekkor szűnt meg esperesi megbízatása.⁹ 1817-ben Lajoskomáromba költözött, majd 1825-ben hunyt el.¹⁰

Amikor Hrabovszky a német egyetemekre ment tudását gyarapítani, Uraiújfaluban Németh István lett a település lelkésze.¹¹ A környék nagy lélekszámú összgyülekezetének nyilván vegyes énektudása mindenképpen kiváltotta azt a jogos igényt, hogy a templomnak orgonája is legyen. 1793. pünkösdjétől el is indították a gyűjtést, amely végül is 1795-ben, vagyis az orgona felállítását követő évben fejeződött be. A gyűjtés eredménye 231 forint és 9 krajcár volt.¹² Az orgona megrendelésére 1793-ban került sor, melyet a közszegi orgonaépítő mester, Joseph Klügel készített el 250 forintért. Erről a hangszerről többet nem lehetett tudni, mint hogy 6 regiszteres volt.¹³ Az eredeti orgona további sorsa nem volt ismert, hiszen ma már egy másik orgona áll a templom karzatán.

A templom első orgonájának felkutatása a régi iratok alapján

Hrabovszky már ifjú korában is precíz, alapos ember volt, nem véletlenül érdemelte ki a „tudós prédikátor” nevet. Alaposságának köszönhetően mindent feljegyzett vagy feljegyeztetett, így több prédikációja, írása nyomtatásban is megjelent. egyebek mellett a kissomlyói szolgálat alatt 1796-ban elmondott — akkor még igencsak szokatlan — orgonaszentelő prédikáció.¹⁴

Ez a — minden valószínűséggel első nyomtatásban is megjelent — több, mint 200 évvel ezelőtt elhangzott prédikáció szolgáltatta az okot arra, hogy felkutassam, áll-e még valahol ez az orgona, mivel már Kissomlyón is egy másik hangszer van a templomban. A kutatás sikerrel járt,¹⁵ s ennek mintegy melléktermékeként az egykori uraiújfalvai orgonáról is világos kép vázolható fel. Mivel 1795-ben Hrabovszky a kissomlyói orgona megrendelése

⁶ Ld. (8) forrás.

⁷ Ld. (1) forrás 31–39. old. és 58–60. old.

⁸ Ld. (15) forrás, de a lexikon adatai ezen időtartamra vonatkozóan hibásak, amelyet az (1) forrás 309–314. old., a (7) forrás és a (9) forrás 1803. nov. 23-i Quintantia is igazol.

⁹ Ld. (8) forrás.

¹⁰ Ld. (8) és (12) forrás.

¹¹ Ld. (7) forrás.

¹² Ld. (13) forrás 1793–1795. közötti adatai.

¹³ Ld. (9) forrás 44. old.

¹⁴ Ld. (4) forrás.

¹⁵ Ld. (6) forrás.

¹ Ld. (3) forrásnál az erre vonatkozó latin–magyar nyelvű okmányt.

² Neve a későbbi iratokon már egyöntetűen *Hrabovszky-ként* szerepel.

³ Ld. (7) forrás.

⁴ A (15) forrásmunkában a születési időpontja kérdőjeles, de ld. (1) forrás 265. old., ahol 1801. márc. 8-án maga Hrabovszky így vall.

⁵ „Ma... 39 Esztendeje, hogy ép nyelvvel és ép fülekkel születtem”.

⁶ Ld. (10) és (15) forrás.

sekor — ismerve korábbi szolgálati helyén, Uraújfaluban az időközben elkészült orgona nemes hangját — az uraújfaluai szerződése szerint döntött egy ugyanolyan orgona megrendelése mellett, joggal feltételezhetjük, hogy az uraújfaluai orgona is ugyanolyan volt, mint a kissomlyói. Hrabovszky így vall erről a kissomlyói iratokban: „Az orgona tsinálóhoz mentem... kinél új orgonára alkudtam 250 forintban, azon Contractusra melyre léptek vala az Újfaluak¹⁶...”

Az Uraújfaluai gyülekezet hézagosa, ma még rendezetlen iratanyagában sikerült ezt a 204 évvel ezelőtt kötött eredeti szerződést fellelni és a már foszladozó, sárgult papíron lévő szöveget rekonstruálni:

An heut zu ende gesetzten Datum ist folgender Contract wegen eine neu zu erbauende Orgel zu Papier gebracht worden. Es hat nämlich Herr Joseph Klügel Orgel bauer in der Königl. Freystad Güns der hiesigen Evangl. Gemeinde Versprochen biß letztn October 1793 ein neue Orgel zu erbauen und zwar mit 6 Mutation ins Manual ohne Pedall, will die Base-bälge gute und dauerhaft alles machen, daß er auf Jahr und Tag gut dafür stehet. Hingegen der versprechen im Nahmen der stämtlichen Evangelische Gemeinde endes unterschriebene für besagtes Orgel werk an haarem Geld zu bezahlen, sobald es fertig gemacht seyn wird 250 f. Sagen Zwey hundert fünfzig Gulden auf welche Summa Geldes auch 30 fl oben benanter Herr Joseph Klügel als ein drangeld empfangen hat. Zu den ende sind Zwey gleichlautende Contracte verfertigt und unterschrieben worden. So geschehen Uraj Ujfalú d. 16ten Apr. 1793.

*Joseph Klügel
Orgel Bauer in Güns
Wessey István Főcurator
Herr Nagy József Wize]. Curator
1794 den 20 Mai Mit dank Richtig
bezañlet worden
Joseph Klügel
Orgel Bauer*

A szerződés — végén a kifizetés dátumával — magyar fordításban így hangzik: „A mai lent rögzített napon egy új építendő orgona kapcsán a következő szerződés kötött. Megígérte ugyanis Joseph Klügel úr, a szabad kir. város Kőszeg orgonaépítője az itteni Evang. Gyülekezetnek, hogy legkésőbb 1793 októberéig egy új orgonát épít fel, mégpedig a manuálba 6 változattal, pedál nélkül, a fűvökát jól és tartósra kívánja mind elkészíteni úgy, hogy ő azért egy teljes évig jótáll. Ezzel szemben az Evangélikus Összgyülekezet nevében a végén aláírtak megígérik, hogy az említett orgona-műért készpénzben fizetnek amint az elkészül 250 f, azaz Kettő száz ötven Forintot, amely pénzösszeg terhére 30 fl-ot a fent nevezett Joseph Klügel úr, mint foglалópénzt fel is vett. Végül két egybehangzó szerződés készített és irattott alá. Így történt. Uraj-Ujfalú, 1793. ápr. 16-án.

*Joseph Klügel
orgona építő Kőszegen
Wessey István főgondnok
Nagy József úr, másodgondnok
1794. máj. 20-án köszönettel pontosan
kifizettetett Joseph Klügel
orgona építő”*

A szerződés szerint az orgona el is készült. Klügel tehát 1794. május 20-án lett kifizetve. Lehet, hogy ez volt a hangszer befejezésének is az időpontja¹⁷, bár e korban

gyakori volt, hogy az utolsó részletet utólag fizették ki, s így Klügel még a szerződésben megállapított határidőre befejezhette a munkát.

E szerződés az orgonáról csak annyit árul el, hogy 6 regiszteres, pedál nélküli hangszer volt. A Kissomlyón elhangzott orgonaszentelő prédikációból viszont azt is megtudhatjuk, hogy az orgona homlokzatának „21 Előszípjai” voltak, ami a kor építési gyakorlatának megfelelően páratlan homlokzati sípszám és sípmező kiosztás mellett 3 sípmezőt, mezőnként pedig 7–7 sípot jelenthetett. Az orgonának „gyönyörűen öszveszedett s egybe állított 300nál számosabb sípjai” voltak.¹⁸ Ez a Klügel által készített rövid mély oktáv esetén 45 hangos hangterjedelem (C, D, E, F, G, A, B, H, c–c³) mellett minden bizonnyal 7 sípsort jelentett (7x45=315), s így a 6 regiszteres diszpozíció egy kétsoros kevert változatot is tartalmazott.

Az orgona hangképét lehetne találgatni Klügel ismert orgonái alapján, a kutatás során¹⁹ azonban Vöcköndön (Zala m.) a római katolikus templomban sikerült fellelni az egykori kissomlyói orgonát. Ennek a megrendelés szerint ugyanolyannak kellett lennie, mint az uraújfaluai hangszer. A vöcköndi helyszíni szemle alapján az uraújfaluai gyülekezet első orgonájának diszpozíciója és sípanyaga egyértelművé vált, amely a következő volt:

Copula major 8' (fa, végig fődött)
Copula minor 4' (fa fődött, a legfelső sípok nyitottak)
Principal 4' (C–F-ig fa nyitott; G-től ón a homlokzatban)
Octav 2' ón
Quint 1 1/3' (ón, c²-től 2 2/3')
Mixtur 2x1' (ón, c: 1'+2/3', c¹: 2'+1 1/3, c²: 4'+2 2/3')

Hangterjedelme és a homlokzat kialakítása megegyezik az iratanyag kutatása során feltételezettel, vagyis az egykori uraújfaluai orgona szekrénye barokk kialakítású, homlokzatában három — közülük egy ívelt — síptükörben tükrönként 7–7 síp állt. A hátuljátszós orgona billentyűzete körtefa-, félhangbillentyűi csontborításúak voltak. A szekrény aljában két, egymás fölött elhelyezett szíjhúzásos ékfűvő szolgáltatta a levegőt.²⁰

Ez az orgona — csakúgy mint Klügel többi hangszer — ugyanolyan nemes barokk hangzású volt, mint a nemescsói egykori artikulás gyülekezet ma is működő Klügel-orgonája, amelyik Szigeti Kilián organológus szerint „kétségtelenül a legszebb hangú magyar barokk orgonák közé tartozik”.²¹

Az építést követő közel 100 év története

Az orgona átadását követően legkorábban 1811-ben került sor a javítására. Ekkor az „Orgona fűjő Enyvezésért” adtak ki 45 krajcárt. Három évvel később, 1814. szeptemberében a karzaton az orgona körül nagy asztalosmunka folyt. Új ülőhelyeket készítettek, valamint az orgona mögötti padokat megerősítették és javították igen komoly összegért, 140 forintért.²² A számla megfejtése nem csekély gondot okozott, ezért külön figyelmet ér-

¹⁸ Ld. (9) forrás 417. old.

¹⁹ Id. (2) forrás, melynek alapján a kizáró tényezőket is figyelembe véve csak egy orgona jöhetett számításba.

²⁰ Ld. (6) forrás.

²¹ Ld. (11) forrás 38. old.

²² Ld. (3) forrás 1814. szept. 11-i számla.

¹⁶ Ld. (1) forrás 58–59. old.

¹⁷ Ld. (3) forrás szerződése és a (14) forrás 1794.V.20-i kifizetése. A (11) forrásban Szigeti Kilián 1793. május 20-át említi, ez utóbbi adat évszáma azonban nyilvánvalóan téves.

demel az eredeti szöveg rekonstruálása²³ és fordítása. A meglehetősen kiforratlan írott gótbetűs szöveget az alábbiak szerint lehetett kibetűzni:

Conto die 11. Septem 1814.

*Welches ich nach Ujfalú Kirchen stül ferfertikhabe
Erstlich 7 stück neije kirchenstül mit samt dem
aufsetzen unt die zugeherige Eijenenegel
dazugeben 97
deto rechter zeiten 1 neijem zie unt die 3 benk
fest gemacht unt reparirt 4
deto die ander 3 benk fest gemacht unt reparirt 3
deto die 3 benk hindem Orgel nei auf gezet unt
zusam reparirt samt die angeher geben 11
deto linker seiten die benk fest gemacht unt
ganz sam reparirt 9
deto dem fuß boden reparirt 3
deto die want beider stigen gemacht 3
deto daß furlon von Sarvar nach Ujfalú a 3 30k
deto daß fur lon von Ujfalú nach Sarvar 4
Summa 140ft30*

**Johan Kovats
herschaft Tischler Meister
an Sarvar**

*Endes geschriben bekuene himit daß ich for die
Kirchenstüle unt verbesserungen die oben benante
140 fl fonder gemein Casse durch dem Geistlichen...
... hern in baren empfangen habe in Urai Ujfalú.
den 11 Juni 1815. Johan Kovats*

A fonetikus lejegyzett szöveget érthetőbbé téve²⁴, de megőrizve a szöveg nem értelemzavaró hibáit:

Conto die 11. Septem 1814.

*Welches ich nach Ujfalú stühle verfertigt habe
Erstlich 7 stück neue kirchenstühle mit samt dem
aufsetzen und die zugehörige Eisenmägél
dazugeben 97
d(itt)o rechter seiten 1 neuem stz und die 3 bänke
fest gemacht und reparirt 4
deto die andere 3
bänke fest gemacht und reparirt 3
deto die 3 bänke hinter dem Orgel neu auf gesetzt und
zusam reparirt samt die angehör geben 11
deto linker seiten die bänke fest gemacht und
ganz samt reparirt 9
deto dem fuß boden reparirt 3
deto die want bei der stigen gemacht 3
deto daß furlon von Sarvar nach
Ujfalú a 3 30 kr
deto daß fur lon von Ujfalú nach Sarvar 4
Summa 140 fl 30*

**Johan Kovats
Herschaft Tischler Meister
an Sarvar**

*Endes geschrieben bekume hiermit daß ich für die Kirchenstühle
und verbesserungen die oben benannte 140 fl von der gemein
Casse durch den Geistlichen...*

*... Herrn in baren empfangen habe in Urai Ujfalú.
den 11 Juni 1815. Johan Kovats*

Magyarra fordítva:

²³ A szöveg rekonstruálásában Tirnitz József soproni nyugdíjas főlevéltáros segített.

²⁴ Álló félkövér betűvel jelölve a módosításokat és az esetleges kiegészítéseket.

Számla 1814. szeptem. 11. napján

*Amelyet 7 darab új templomi szék az elhelyezés
együtt és a hozzátartozó vasszegeket
hozzáadva 97
továbbá²⁵ jobb oldalon az 1 új ülőhely és a 3 pad
megerősítve és megjavítva 4
továbbá a másik 3 pad megerősítve
és megjavítva 3
továbbá az orgona mögötti 3 pad újból elhelyezve
és az egészet megjavítva a tartozékokat együtt adva 11*

*továbbá bal oldalon a padok megerősítve és
az összeset mind reperálva 9
továbbá a padlót javítva 3
továbbá a lépcsőnél lévő fal elkészítése 3
továbbá a fuvardíj Sárvárról Újfaluba 3 30 kr
továbbá a fuvardíj Újfaluból Sárvárra 4
Összesen 140 ft 30 kr*

**Kováts János
uradalmi asztalos mester
Sárváron**

*Alulírott ezennel beismerem, hogy a templomi
ülőhelyekért és a javításokért a fent nevezett
140 ft-ot a gyülekezeti pénztárból a lelkész²⁶ úrtól
készpénzben felvettem Urai Újfaluban.*

1815. június 11-én Kováts János

1815. november 1-én „egy pár Orgonahúzó Szíjjakért” 5 forintot fizettek ki, míg 1819. május 20-án ismét javítva lett „az Orgona fuvója”. 1829. május 24-én újra „Egy Orgona Sziért Füzettem Kalmár István Felső Paltj Szijártónak 1,15” bejegyzés található a kiadások között. Az orgona fuvójához ezután még 3 alkalommal vettek ugyanezen szíjjártótól húzósíjját.²⁷ A rendszeres elhasználódásokat a későbbiek során valószínű, hogy nem a hivatalos kasszából fizették, hiszen nem maradt fenn nyoma későbbi szíjvásárlásnak vagy javításnak. 1837-ben ismét javításra szorultak a fúvók, mert „Az Orgonához kívántató Egy Darab Szatytyánért” a csizmadiához fordultak.²⁸ A szíjcserek, javítások, valamint ezek a mintegy húsz évenként bekövetkező fuvójavítások a természetes elhasználódás következményei. S mivel más, esetleg nagyobb javításról nem tudunk, így arra következtethetünk, hogy az orgona igen jó minőségben készült el.

Az építést követően az első nagyobb javításra csak 1845-ben, vagyis mintegy 50 éves rendszeres használat után került sor, amikor „Bodáts Sándor Orgona tsinálónak 50,-” forintot fizettek ki a nyilván alapos munkáért, míg „Az Orgona tsináló ki hozásserjért és haza vivisért” még további 10 ft 30 kr-t költöttek, vagyis elég tekintélyes összeget.²⁹

Ezután 1864-ig, azaz közel 20 évig ismét hibátlanul működött az orgona a rendelkezésre álló adatok alapján. 1864 karácsonyára a fúvót újból fel kellett újítani, melyhez két bőrt vásároltak. A munkát pedig az asztalossal

²⁵ Bár a *detto* (*ditto*) jelentése ugyanaz, ugyanannyi, ugyanúgy, de itt értelemszerűen: továbbá.

²⁶ Az eredeti iraton nem azonosítható be a feltehetően utólag beírt név a gyülekezet akkori lelkészének Döbrentey Lajos nevével, így valószínű segédlelkészéről van szó.

²⁷ Ld. (14) forrás 1811., 1815.XI.1., 1819.V.20., 1828.V.24., 1832.IV.6., 1836.I.31., 1843.II.19.

²⁸ Ld. a (14) forrás 1837.V.21-i kiadása.

²⁹ Ld. (14) forrás 1845. évi kiadásai.

végeztették el.³⁰ 1883-ban, Luther születésének 400. évfordulója alkalmából egy orgonaművész is járt Uraiuőfaluban, aki a szolgálata után „*az asszonyfai állomásra szállított*”.³¹

Erről a hangszerről már csak egy adatot sikerült találni, mégpedig azt, hogy „*A régi orgona eladatott 10,-*” Koronáért 1892-ben.³² Uraiuőfalui egykori Klügel-orgonájának további sorsa az eddigi kutatások alapján ismeretlen. A Magyarországon 1982–85. között történt orgonafelmérés adatai között sem sikerült erre utaló adatot találni.

A templom új orgonája 1852-től

A gyülekezet számára a nagy templom méreteihez képest Klügel közel 100 éves kis orgonája, úgy látszik, kicsinek bizonyult, de nem lehetetlen az sem, hogy a tipikusan magas fekvésű, karcsú barokk hangzás már nem felelt meg a kor sokkal romantikusabb igényeinek. Az is lehet, hogy az 1883-ban itt járt orgonaművész javasolta, hogy egy ilyen nagy gyülekezetnek már egy tömörebb hangzású, pedállal is rendelkező orgonára volna szüksége.

Annyi bizonyos azonban, hogy ismét gyűjtésbe kezdtek, s ennek eredményeképpen 1892-ben „*Az Orgonára bejött a kivetett 's ajánlott összegből 837,58*” Korona.³³ Az orgonát 1891-ben több ajánlat közül — köztük egy tüsskevári és szombathelyi orgonaépítő is volt — „*Lovag Ország Sándor és fia cs. és királyi udvari orgona készítő*”³⁴ -nél rendelték meg Budapesten. 1892-ben 430 Korona foglalót adtak, s az orgona helyszínre szállítása-
kor Ország Sándor a második 430 K részletet is felvehette. Az odaszállítási költségre, az orgonaépítők útiköltségére, szállására és ellátására, valamint a felállításkor alkalmazott napszamosoknak összesen közel 90 K-t fizettek ki.³⁵ Az orgona felavatásakor ún. „*alkuvási koncertet*” rendeztek, s a sikeres átadást követően az orgonaépítő felvehette az utolsó 440,50 K részletet. Így az orgona teljes költsége, beleértve a járulékos kiadásokat is, mintegy 1390 K volt.³⁶ Az orgonaszekrény kétoldali felső ajtóinak rácsozata mögé piros szövet került.³⁷

Az Ország Sándor építette új hangszer hangképe a következő:

Manuál (C-f ⁶):	Principál	8'
	Bourdon	8'
	Viola di Gamba	8'
	Oktav	4'
	Fuvola dolce	4'
	Mixtura	3x2'
Pedál (C-f):	Subbas	16'
	Octavbass	8'

A pedált csak 12 hangra építették ki, így a 18 hangú billentyűzet felső 6 hangja repetál.

A gyülekezet az orgona felépítése után a hangszer későbbi karbantartási és javítási költségeinek fedezésére a takarékpénztárban orgona alapot nyitott³⁸, és biztosítást

kötött új hangszerükre, amelyet az elkövetkező években rendszeresen fizetett.³⁹

Az uriaúfalui templom Ország-orgonája az elmúlt 105 évet minden átalakítás nélkül átvészelve — bár alapos javításra szorul — ma is szolgálja a gyülekezetet.

A felhasznált források jegyzéke

- (1) A Kis-somlyói Evangélika Ekklesziának Protocolluma ... le írta 's iratta Hrabowszky György ugyan azon Ecclesziának Lelki Pásztorá Kis-Somlyón 1797. (1783–1803.) (Kissomlyó, Ev. Lelk. Hiv.)
- (2) A Soros Alapítvány támogatásával az 1985–88. között felmért orgonák jegyzéke (MTA Zenetudományi Intézet). A behatárolt listát Solymosi Ferenc orgonaművész bocsátotta rendelkezésemre.
- (3) Evangélikus gyülekezeti régi iratanyag (Uraiuőfalui, Ev. Lelk. Hiv.)
- (4) Fekete Csaba: „Hrabowszky György: Orgonaszentelő prédikáció. 1796.” Zsoltár (A Református Egyházzenészek Munkaközösségének Lapja) 1995. II. évf. 3. szám 2–5. old.
- (5) Kissomlyói nyugtakönyv 1801–1849. (Kissomlyó, Ev. Lelk. Hiv. g/f/1 jelzet)
- (6) Dr. Kormos Gyula: Egy 200 éves orgona életútja... Magyar Egyházzene 1996/97. IV. évf. 2. szám (megjelenés alatt)
- (7) Menyess Gyula uriaúfalui ev. lelkész kutatása ill. szíves közlése alapján.
- (8) Pintér Mihály várapalotai ev. lelkész szíves közlése alapján.
- (9) Prédikátori Tárház vagy olyan gyűjtemény, ... Harmadik kötet. Harmadik Fogás, melyben Prédikáziók foglaltnak. Vátzon, ... 1808. XXVII Prédikázió. 400–418. old. (Tiszántúli Ref. Egyházkerület és Kollégiumi Nagykönyvtár, Debrecen)
- (10) Soproni Evangélikus Levéltár: Hrabowszky féle iratok (eredeti wittenbergi és hallei okmányok)
- (11) Szigeti Kilián: Régi magyar orgonák Kőszeg. Zeneműkiadó, Bp. 1974.
- (12) Uriaúfalui „Bevételek–számadások 1876–1894” (Uraiuőfalui, Ev. Lelk. Hivatal)
- (13) Uriaúfalui „Kiadások 1784–1894” (Uriaúfalui, Ev. Lelk. Hivatal, Lt I/3 jelzet)
- (14) Uriaúfalui „Egyházi és templomi bevételek” (Uraiuőfalui, Ev. Lelk. Hivatal, Lt I/1 jelzet)
- (15) Zoványi Jenő: Magyarország Protestáns Egyháztörténeti Lexikon javított, bővített kiadás. Szerk.: Dr. Ladányi Sándor Bp., 1977. Református Sajtóosztály

Képek jegyzéke

1. kép: Az 1784-ben épült uriaúfalui templom

2. kép: Klügel szerződése az uriaúfalui gyülekezettel az orgona építésére

3. kép: Klügel hatregiszteres orgonája (rekonstruált tusrajz az egykori kissomlyói hasonmás orgona alapján)

4. kép: Az orgona körüli nagyszabású asztalosmunkák számlája 1814-ből

5. kép: A templom karzatán ma is álló 105 éves orgona Ország Sándor műhelyéből

³⁰ Ld. a (14) forrás 1864.IX.23-i adatai.

³¹ Ld. a (14) forrás 1883. évi kiadásai.

³² Ld. (12) forrás 1892/46.

³³ Ld. (12) forrás 1892/45.

³⁴ Ország Sándor emblémája az orgonán.

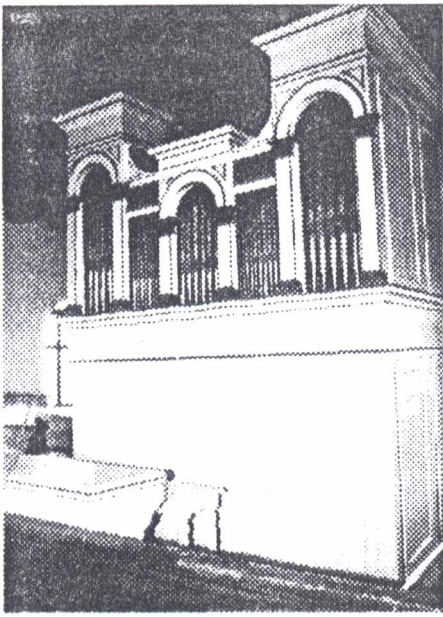
³⁵ Ld. (12) forrás 1892/10, 12, 27, 29.

³⁶ Ld. (12) forrás 1892/33, 38.

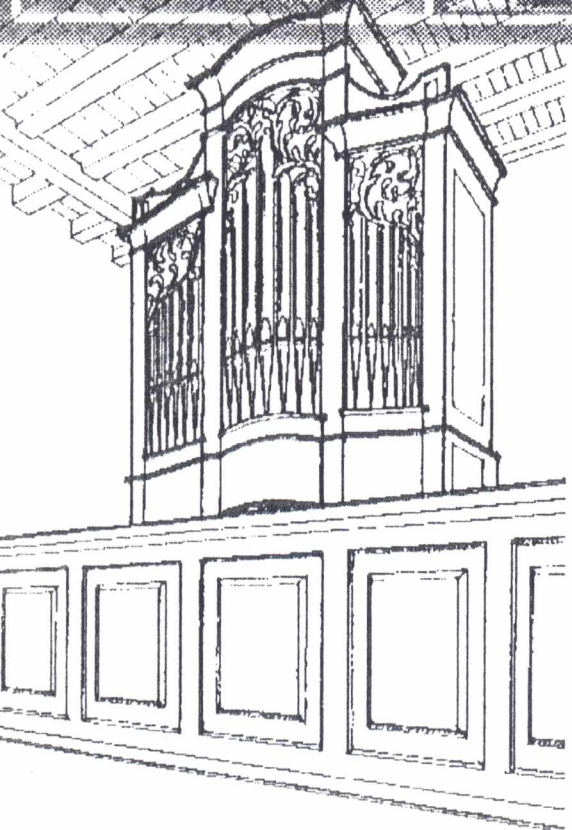
³⁷ Ld. (12) forrás 1892/52.

³⁸ Ld. (14) forrás 1892/75.

³⁹ Ld. (14) forrás 1892/52, 1893/37, 1894/51.

Aldeas (villas) senyorialis (villas) a nobilitate
 hinc est (villas) hinc est a nobilitate (villas)
 sed etiam (villas) etiam (villas) etiam (villas)
 hinc est (villas) hinc est (villas) hinc est (villas)
 hinc est (villas) hinc est (villas) hinc est (villas)

A list of names and dates in a cursive script. The text is difficult to read due to the handwriting and some fading. It appears to be a list of names, possibly related to the church or building.

Johann Philipp
 1771
 Johann Philipp
 1771

The top of the page contains a list of items with numbers and descriptions in a cursive script. Below this is a signature and the name "Johann Philipp". At the bottom, there is a date "140/11".

K I T E K I N T É S

D. DR. NAGY GYULA:

EGYHÁZI VILÁGHÍRADÓ

– 1997. május –

Az idei nyár hónapjai három nagyjelentőségű ökumenikus esemény felé fordítják a keresztyén világ figyelmét. Időrendben az első közülük Európa egyházainak „csúcstalálkozója” június utolsó hetében, az ausztriai Grazban. Ezt a II. Európai Ökumenikus Nagygyűlést a 119 tagegyházat átfogó Európai Egyházak Konferenciája (EEK) és Európa Katolikus Püspöki Konferenciáinak Tanácsa együtt rendezik meg erről a központi témáról: „A kiengesztelődés — Isten ajándéka és az új élet forrása”. Ezt közvetlenül követi az Európai Egyházak Konferenciája XI. Nagygyűlése, ugyancsak Grazban.

Világszerte rendkívüli érdeklődés kíséri majd a második nagy egyházi eseményt július első felében: a Lutheránus Világszövetség IX. Nagygyűlését és 50 éves jubileumi ünnepségét Hongkongban, egy héttel a hatmilliós városállamnak a brit fennhatóság alól a Kínai Népköztársaság kormányzása alá kerülése után. Ez lesz a 60 milliós evangélikus világcsalád első nagy találkozója Ázsiában, és az utolsó nagygyűlés ebben az évszázadban. Központi témája — világviszonylatban is, de ázsiai vonatkozásban különösen időszerűen — a misszió: „Krisztusban — tanúságtételre hívtunk el”.

A harmadik, helyszíne miatt hozzánk különösen is közelálló egyházi világtalálkozó a Református Világszövetség XXIII. Nagygyűlése lesz majd augusztus 8–20. között Debrecenben. A Református Világszövetség a presbiteriánus (1875) és a kongregacionalista (1891) református világszervezetek örökségét vette át, 1970-ben történt egyesülésük után. A testvéregyház nagymúltú világszervezetének idei központi témája egy ézsaiási igére (Ézs 58,6) utal: „Törjétek szét az igazságtalanság láncait!” A megelőző világggyűlést a református világszervezet Ázsiában, a dél-Koreai Szoulban tartotta.

Rendkívüli esemény, hogy ebben az évben szinte két hónapon belül három ilyen nagyjelentőségű ökumenikus esemény követi egymást. Magyarázata ennek az egyházak világszervezeteinek közös törekvése az elmúlt évszázad tanulságainak levonására, és a már harmadik keresztyén évezred kezdtén reájuk váró legfontosabb kihívások, feladatok fölmérésére. Talán nem tévedünk abban, hogy mindhárom közeli esemény egyik legfontosabb közös vonása Krisztusban való egységünk keresése, korunk nagy „ökumenikus kihívása” lesz majd a világ egyházai és keresztyénei számára.

(A híryanag lezárása: 1997. május 31.)

I. Egyházi Világszervezetek

LUTHERÁNUS VILÁGSZÖVETSÉG

A világ evangélikus egyházcsaládjának érdeklődése, előkészületei és imádságai már a július 8–16. között összeülő IX. Nagygyűlés és a Lutheránus Világszövetség 50 éves jubileuma felé fordulnak. Ezzel a két témával foglalkoznak a

Genfből érkezett legújabb jelentések.

Legutóbbi híradásunkban megemlékeztünk *Ishmael Noko* főtitkár reménységgel teli nyilatkozatáról Genfben, az április elején Hongkongban tett legújabb látogatása után. A főtitkár az ezt követő sajtókonferencián kijelentette: érthető, hogy néhol aggodalmak kísérik a július eleji politikai változást a városállamban. De szerinte az evangélikus világtalálkozó „a re-

ménység jele” lesz majd ott, ahol aggodalmak kísérik ezt az eseményt”. A világggyűlés egyik fontos feladatának tartja, hogy közvetlenül a kínai hatalom átvétel után, reménységet adjon a hatmilliós világvárosban élő keresztyén kisebbségnek, az egyházaknak.

A 122 tagegyház és 57 millió evangélikus delegátusának jelenlétében tartandó evangélikus világggyűlés előadói között lesznek a

világökumené, a más világvallások és a nemzetközi élet neves képviselői. Többek között *Eduard Cassidy* vatikáni bíboros, *Upsaka P. Y. Ko*, a Buddhista Világszövetség elnöke, valamint *dr. Hanan Ashraoui*, a palesztin Nemzeti Tanács nevelési minisztere. A világgyűlés főtémájának előadója *dr. Choong Chee Pong* újszövetségi teológiai professzor Szingapúrból. Az első altéma (a keresztyén egység) szekciójának elnöke *D. Dr. Harmati Béla* lesz. A világgyűlés megnyitó istentiszteletén *Josephine Tso Shui Wan*, az egyik hongkongi evangélikus tagegyház elnöknője, záróistentiszteletén pedig *Pángvánszky Ágnes* budapesti egyetemi lelkésznő hirdeti Isten igéjét.

A főtítokár szerint a *legfontosabb témák* közé tartoznak majd a világgyűlésen az egyházak ökumenikus egységének lehetőségei, és a szociális kérdés a „harmadik világban”. A IX. Nagygyűlés választja meg majd *dr. J. G. Brakemeier* eddigi brazil elnök utódját. Összekapcsolódik a IX. Nagygyűléssel a *Lutheránus Világszövetség 50 éves fennállásának megünneplése* Hongkongban és július 13-án a 122 tagegyházban is.

Iwi de — ENI

A Világszövetség Sajtóosztálya különszámot adott ki az LVSZ félévszázados jubileumának megünneplésére. Az angol és német nyelven megjelent ünnepi kiadvány — gazdag fényképanyag kíséretében — megemlékezik a *Lutheránus Világszövetség keletkezéséről, történetéről és világméretű, sokszínű szolgálatáról* az elmúlt nehéz fél évszázadban. Beszámol az LVSZ volt vezetőiről, eddigi nyolc világgyűléséről és azok fő témáiról. Ezenkívül értékes és érdekes tanulmányokat közöl a Világszövetség fokozatos belső átalakulásáról („Szövetségből Egyházközösség”), az evangélikus egyházak világméretű missziói és szeretszolgálatáról, valamint a nők megváltozott szerepéről az evangélikus egyházak világcsaládjában.

Iwi de

A genfi világközpontban bejelentették, hogy dr. Eugene Brand

(USA) utódjával Sven Oppengård (52) norvég lelkészt választották meg a Lutheránus Világszövetség ökumenikus kapcsolataival foglalkozó társ-főtítokárává.

Sven Oppengård a trondheimi Nidaros-katedrális dékánja, s egyúttal a gyakorlati teológia tanára is Oslóban. Külföldi tanulmányait Strasbourghban és St. Paulban (USA) végezte. Legutóbb a norvég tengerészmisszió és a külföldi norvég egyház vezetője volt Svájcban.

Iwi de

Új tanulmánykötet jelent meg Genfben, a Világszövetség kiadásában, ezzel a címmel: *„Más vallások teológiai értékelése”* (Theological Perspectives on Other Faiths) Az angol és német nyelven kiadott tanulmányi kötet a legutóbbi világgyűlésen (Curitiba, 1990) életrehozott *öt nemzetközi szakcsoport több mint öt éves munkájának a végső eredményeit* foglalja össze: hogyan tekintenek az evangélikus egyházak az iszlám, a buddhizmus, a hinduizmus, a konfucianizmus és az afrikai törzsi vallások hitére és életére? Egyúttal választ keres arra a két kérdésre is, hogy szükség van-e és milyen módon teológiai dialógusra és etikai együttműködésre a keresztyénség és a világ más vallásai között.

Iwi de

EGYHÁZAK VILÁGTANÁCSA

Az Egyházak Világtanácsa is megemlékezett világszerte ismert, 75 éves korában elhunyt pedagógus, a brazil *dr. Paolo Freire* professzor haláláról.

Paulo Freire római katolikus tudós 1970 és 1980 között a genfi egyetem nevelési tanszékének és az Egyházak Világtanácsa pedagógiai tanácsadója volt. Tevékenységét, szociális irányú pedagógiai elveit világszerte ismerték és vitatták. Fő művei az elnyomott *szegények* és a nélkülöző társadalmak nevelésével, általában a nevelés *szociális* feladataival foglalkoztak. Hazatérve 1980 után Sao Paulóban a Katolikus Egyetem professzoraként munkálkodott tovább és a világváros nevelési titkára volt.

Konrad Raiser, az EVT főtítokára méltatásában kiemelte, hogy Freire pedagógiai munkássága mély ha-

tással volt az elmúlt évtizedek ökumenikus nevelésére és az EVT fölhasználta munkájában is gondolatait.

ENI

REFORMÁTUS VILÁGSZÖVETSÉG

A Református Világszövetség — mint már hírül adtuk — augusztus 8–20. között *Debrecenben tartja meg XXIII. Nagygyűlését*. A világkonferencia fő témája ez lesz: *„Törjétek szét az igazságtalanság láncait!”* (v. ö. Ézs 58,6). A három altéma: református hit és az egység teremtettség számára — partneri közösség Isten missziói elhívásában. A nagygyűlést megelőzően nemzetközi női konferencia, és világméretű ifjúsági fórum is lesz Debrecenben.

A világgyűlésre 88 országból 175 református tagegyház jelentette be delegátusainak részvételét. A 400 delegátus közül 249 férfi, 129 nő és 55 fiatal képviseli az egyházat. Különleges szerepe lesz a világtalálkozó a *gyermekneknek*. A Világszövetség sajtószolgálatára főlészóltotta valamennyi tagegyházát a világon: a gyülekezetekben részletesen ismertessék meg a gyermekekkel is a nagy találkozót és hívják föl őket, készítsenek *rajzokat* és küldjék el azokat Genfben, erről a témáról: *„A jobb élet, amit Isten akar adni nekünk”*. Az egész világról érkező gyermekrajzokat kiállítják majd Debrecenben, a nagygyűlés színhelyein, emlékeztetve arra, hogy a gyermekek is jelentős része, tagjai Krisztus egyházának.

RVSZ Update / cpd-w

VATIKÁN

II. János Pál pápa április végén háromnapos látogatást tett a *Cseh Köztársaságban*. Látogatása *Szt. Adalbert* prágai püspök-misszionárius mártírhalálának 1000. évfordulóján történt. Adalbert Csehországon kívül Lengyelországban, Magyarországon és Németországban is jelentős szolgálatot végzett a keresztyénség terjesztésében, és 997-ben a Visztula torkolatának vidékén halt mártírhálál.

A látogatás végén a pápa a prágai *Szt. Vitus* székesegyházban

tartott *ökumenikus istentiszteleten* minden egyházat és keresztyént fölhívott az egységre és együttműködésre a mai, Istentől elidegenedett világban. Az egyházaknak és keresztyéneknek kölcsönösen meg kell vallaniuk egymás ellen elkövetett bűneiket és igazságtalanságait — mondta. Külön is üdvözölte a már meglévő ökumenikus kapcsolatok különféle formáit az egyházak között, kiemelten a közös „igei istentiszteleteket” és az ökumenikus imaheteket az évek kezdetén.

Kifejezte, hogy támogatja annak a hét évvel ezelőtt föllállított ökumenikus bizottságnak a munkáját, amely Husz János, a máglyahalált szenvedett cseh reformátor ügyét kutatja, és amelynek római katolikus tagjai is vannak.

cpd-w

*

Joseph Ratzinger bíboros, a Vatikán Hittani Kongregációjának vezetője nyilatkozott a *biotechnika* legújabb fejleményei ügyében. Kijelentette: az ember „klónozása” súlyos támadás lenne az embernek mint Isten egyedülálló teremtményének a méltósága ellen, és az embert magát is „a technika emberproduktumává” tenné, ami teljességgel elfogadhatatlan. A biotechnikának föltétlenül tisztelben kell tartania az ember Istentől adott, egyedülálló teremtményi méltóságát a földi világban. Az állatok „klónozása” azonban kivételes esetekben megengedhető — mondja a bíboros.

LP — cpd-w

II. A Világ Egyházai

NÉMETORSZÁG

Engelhardt evangélikus püspök és Saier freiburgi római katolikus érsek 1981 óta minden évben közösen végzik Baden tartományban a „keresztyén egység ökumenikus imahetének” záróistentiszteleti szolgálatát.

Az idén a Neckargemündben tartott záróistentiszteleten Klaus Engelhardt püspök, aki a Német Protestáns Egyházsövetség (EKD) Tanácsának is elnöke, kijelentette: Az ökumenikus együttműködés az egyházaknak nem valamilyen mellékes, hanem egyenesen *cent-*

rális feladata: a keresztyéneknek együtt kell képviselniük a „kiengesztelődés üzenetét” a mai világban! Ugyanakkor Oskar Saier freiburgi római katolikus püspök azt hangsúlyozta: az ökumenikus együttműködésnek a közösen tartott *istentiszteleten* kell alapulnia; bármilyen fontosak is, a teológiai dialógusok ugyanis egymagukban nem vezethetnek el a célhoz.

cpd-w

*

A már ismertetett, közös „Sozialwort” után most újabb, fontos közös dokumentumot tett közzé az EKD Tanácsa és a Német Katolikus Püspöki Konferencia, ezúttal a *média szerepéről és felelősségéről a társadalomban*. A 82 oldalas dokumentumot április végén hozták nyilvánosságra ezzel a címmel: „A média társadalmi lehetőségei és veszélyei”. Az új közös dokumentumot Klaus Engelhardt evangélikus püspök és Karl Lehmann püspök, a Katolikus Püspöki Konferencia elnöke ismertetette egy Frankfurtban tartott sajtótájékoztatón.

A két közös egyház állásfoglalása a nézetek szabadságára és az ember személyes szabadságának védelmére hív föl, a média robbanásszerű terjedése, és különösen az elektronikus média hatalmának rohamos növekedése idején. Követeli a *személyiség és a társadalom alakulását döntően befolyásoló médiumok erőteljesebb, nyilvános önkontrollját*. A média egész területén szükséges megakadályozni a személyiség- és társadalom-romboló erőszak dicsőítését, a faji gyűlöletet terjesztő, a pornografikus és az emberi méltóságot bármilyen módon megsértő programok, irányzatok eluralkodását. Szükség van a média világában a kisebbségek véleményének szabadsága és a vallásos meggyőződés védelmére is. *A média hatásának a képzés és nevelés szerves részévé kell válnia* már az óvodától kezdve — hangzik a nyilatkozatban. Örködni kell azon, hogy *a média rendkívüli hatalma ne lehessen egyes szűk, kiváltságos körök privilégiuma*, hanem az egész társadalom közös javát szolgálja. Kijelenti a dokumentum: az *egyházak* is erősíteni kívánják a saját média-szolgálatukat, de nem csupán a saját szűkö-

anyagi lehetőségeik függvényében, hanem a közszolgálati televízió egész területén.

A részletes dokumentum befejező része a *médiumok munkájának etikai követelményeivel* foglalkozik részletesebben. Kiemeli az etikai és jogi normák megőrzésének, a monopóliumok elleni küzdelemnek és a nemzetközi igazságosság védelmének szükségességét. Ezen belül külön fejezet foglalkozik az egyházak saját média-szolgálatának fő követelményeivel. Az egyházak különleges módon elvannak kötelezve a hangzó szó, a beszéd kultúrája iránt. A betű és a lélek, a szó és a kép helyes viszonya az elektronikus média korában rendkívüli figyelmet követel. *Az egyházaknak egyszerre kell megtalálniuk a módját annak, hogy a betű és a nyomtatott média túlélése és minősége is megőriztesék; de ugyanakkor az elektronikus média is megkapja a megbecsülést az egyház szolgálatában, az evangélium továbbadására* — hangzik a két nagy egyház közös állásfoglalásában.

A német közéletben és közvéleményben máris erős visszhangja van a német egyházak közös média-dokumentumának. A Keresztyén Demokrata Unió, a vezető német kormánypárt nyilatkozatban üdvözölte az egyházak „világos hitvallását” a nézetek szabadsága és a média „sokszínűségének” megőrzése mellett.

lwi dc — cpd-w

*

Június 18. és 22. között tartják Lipcsében a 27. Német Protestáns Egyházi Napokat. Központi témája ez: „Az igazságosság útján van élet”. Az 1954 óta első össznémet protestáns országos találkozáson több mint 100 ezer állandó résztvevő jelenlétével számolnak. Gazdag programjában több mint 2 ezer rendezvény szerepel, az istentiszteleteken kívül előadások, nyilvános viták, bibliatanulmányok, meditációs alkalmak, kiállítások, művészeti, zenei rendezvények, színházi bemutatók stb. is.

Az Egyházi Napok elnöke, Rainer Menzel szerint az előadások és a viták egyik központi témája lesz az egyház állásfoglalása a sokmillió *munkanélküliség* kérdésében. A volt keletnémet egyházak múltjának sokat vitatott kérdésében kijelentette. „A keletnémet

múlt igényesebb és jövőbemutató földolgozásának útja a *kiengesztelés* délafrikai útja". A volt nyugati és keleti egyházi tartományok között jelentkező feszültségeket ma már nem tartja döntő jelentőségűnek: az egyháztól való elidegenedés és a szekularizáció nemcsak a volt keletnémet egyházak területén jelentkezett, hanem — más formákban — a nyugatnémet jóléti társadalomban is. Lehetségesnek tartja, hogy a legközelebbi Egyházi Napok 2003-ban már a két nagy egyház, a római katolikus és a reformációi egyházak közös *ökumenikus rendezvényeként* kerülnek megszervezésre.

cpd-w

A Hessen-Nassau tartományi egyházban április végén tartották meg az *új gyülekezeti vezetőségek* (presbitériumok) választását. Az 1,7 millió protestáns egyháztag 21 százaléka vett részt a 12.500 gyülekezeti vezetőségi tisztség betöltésében. A tartományi egyház sajtószolgálatára szerint ez volt az első alkalom, hogy az új gyülekezeti vezetőség tagjainak több mint a fele a nők közül került megválasztásra.

cpd-w

SVÉDORSZÁG

Christina Odenberg lelkésznőt választották meg a Svéd Egyház első női püspökévé. A lundi egyházkerület 960 lelkésze kis többséggel választotta meg *A. Sveningsen* lelkésszel szemben a legnagyobb skandináv egyház első püspökőjét. Az új püspök 30 éve áll a Svéd Egyház lelkészi szolgálatában. *K. G. Hammar* püspök utódja lesz Lundban, akit érsekké választottak.

lwi dc

A *Lutherhjalpen*, a Svéd Egyház Segélyszolgálatára májusban ünnepelte 50 éves fennállását. A segélyszolgálat 1947-ben alakult meg Lundban, ahol a Lutheránus Világszövetség megalapítása is végbement. Az ünnepi istentiszteleten Lund katedrálisában *dr. Gunnar Stålslett* volt LVSZ-főtitkár hirdette Isten igéjét.

A Lutherhjalpen az elmúlt fél év-

században számos alkalommal nyújtott segítséget hazai egyházunknak is szolgálatára fönntartásában.

lwi dc

GRÖNLAND

A világ legnagyobb szigete a Dán Evangélikus Egyház legnagyobb egyházkerülete is. A többségében eszkimó lakosság evangélikus gyülekezeteiben jelenleg még elegendő ugyan a lelkészek száma, a közeli jövőben azonban számolni lehet azzal, hogy a Dán Egyház nem tudja majd betölteni a nyugdíjazás következtében megüresedő grönlanti lelkészi szolgálati helyeket. Ezért az autonóm grönlanti parlament jóváhagyta, hogy *Grönland állami egyetemén evangélikus teológiai fakultást szervezzenek* és tartsanak fenn. Az új teológiai fakultáson négyéves lesz a tanulmányi idő, benne egyéves gyakorlati képzéssel. A hét jelentkezőből előreláthatóan három hallgatót vesznek majd föl az új teológiai fakultásra. A Nuukban működő állami egyetemnek jelenleg 90 hallgatója van.

lwi dc

AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK

Az amerikai kongresszus (képviselőház) több mint 100 képviselője május elején törvénytervezetet nyújtott be az *alkotmány kiegészítésére egy „vallás-szabadság-szakasszal”*. E szerint az állampolgároknak joguk van vallásos szertartások tartására középületekben és iskolákban is.

A jelenlegi amerikai alkotmány már kétszáz év óta kimondja az egyház és állam szétválasztásának alapelvét, tehát azt, hogy az egyházakat a nem-vallásos világnézettel szemben sem előnyben, sem hátrányos megkülönböztetésben nem szabad részesíteni. Ezért is rendelkeztek bírói ítéletek egyes államokban az elmúlt évek során az iskolai közös imádkozás megtiltásáról.

A keresztyén egyházak jelentős része üdvözölte az új törvényjavaslatot. Az egyházakban is erős liberális irányzatok viszont úgy látják, hogy az ellenkezik az egyház és állam szétválasztása alapelveivel. Az

Egyesült Államok egyházaiban ebben a kérdésben sok vita várható, és nagy érdeklődés kíséri a törvényjavaslat sorsát az amerikai parlamentben.

cpd-w

Colorado államban fölszentelték az *Egyesült Államok első indián érsekét a római katolikus egyházban*. *Charles Chaput*, az új denveri érsek (52) kilenc éven át Rapid City püspöke volt. Az USA-ban mintegy fél millió indián származású római katolikus hívő él.

LM

ZAIRE – KONGÓ

Afrika egyik legnagyobb és természeti kincsekben leggazdagabb országában döntő változások történtek az év első felében. *Laurent-Desiré Kabila* lázadó csapataival fokozatosan elfoglalta a hatalmas kiterjedésű ország egész területét, megdöntötte *Mobutu* eddigi elnök több évtizedes uralmát és átvette a Kongói Demokratikus Köztársaság névre átkeresztelt állam vezetését.

Világszerte nagy érdeklődés kísérte a mindeddig ismeretlen lázadó vezér hatalomátvételét. Ezért is keltett nagy figyelmet *Patrice B. Njojo* kongói anglikán érsek nyilatkozata New Yorkban, egy anglikán egyházi találkozón. Az érsek kijelentette: személyesen ugyan nem ismeri az új vezetőt, de a saját tapasztalatai szerint „jó képességű államférfi”, rendet és fegyelmet tartott az általa irányított ország-részben, ahol az érsek él, és ott „sok minden jó irányban változott meg”. Ismeretei szerint *Kabila* nem marxista; jelentős gazdasági és társadalmi reformokat kíván bevezetni a *Mobutu* alatt elszegényedett népnek a javára. Ugyanakkor demokratikus államrendet ígért a 44 millió lakosú közép-afrikai országban.

Zaire–Kongó lakosságának jelenleg egyharmada római katolikus. Ugyanakkor a lakosság mintegy 10 százaléka a *Kimbanguista Egyházhoz* tartozik, amely evangélikál irányú, alapítójáról, *Kimbangu Simon* „prófétáról” elnevezett egyház. A félmillió angol-anglikán egyház számos más protestáns egyházzal jelentős missziói szolgálatot végez az országban.

ENI — cpd-w

DÉL-AFRIKAI KÖZTÁRSASÁG

Dél-afrika egyik legnagyobb egyháza, a mindeddig a faji szétválasztást (apartheid) el nem utasító és hagyományosan fehér *Holland Református Egyház* közölte a minden faji megkülönböztetést elítélő, fehérket és feketéket egyformán híveinek valló *Egyesült Délafrikai Református Egyházzal*, hogy „még nem készült föl” eléggé a vele való egyesülésre. „Ahogyan túl messze mentünk a szétválasztásban, most nem akarunk ugyanilyen úton járni egy kényszerű egység elfogadásában” — hangzik a *Holland Református Egyház* üzenetében.

A Református Világszövetség már 1982-ben felfüggesztette a másfél milliós dél-afrikai „fehér egyház” tagságát, mivel nem volt hajlandó elítélni határozott formában az apartheidet és feketéket nem fogadott tagjai közé.

A minden faji megkülönböztetést elutasító *Egyesült Dél-afrikai Református Egyház* viszont örömmel jelentette be, hogy Namíbia református egyháza már bejelentette hozzájuk való csatlakozását és hasonló csatlakozás várható az apartheid-ellenes egyházhoz a szomszédos Angola és Botswana államok református egyházai részéről is.

ENI

AUSZTRÁLIA

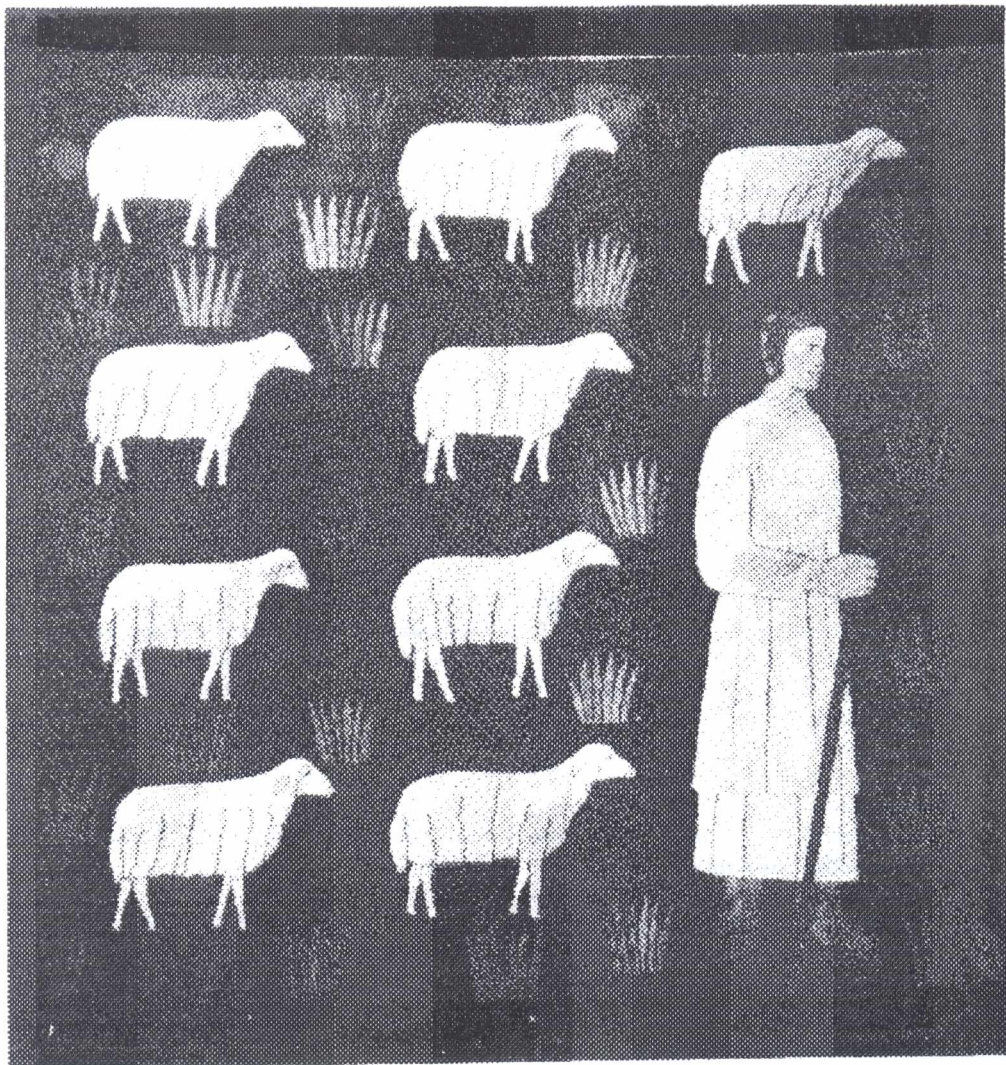
Az ausztrál közvéleményt élénken foglalkoztatja egy Sydney-ben indított bírósági eljárás, amelynek a „tárgya” *Noé bárkája*.

Allen Roberts, egy fundamentalista nézeteket valló presbiter egész Ausztráliában előadó körutakat szervezett és video-, valamint audio-kazettákat árusított az Ararát

hegye közelében, a törökországi *Alyayla* helység közelében tett útjáról, ahol „Noé bárkája kétségtelen nyomait, maradványait” láthatta. Két tudós, *D. Fasold* kutató és *I. Plimer* geológus-professzor, a sydney-i Szövetségi Bíróságon pert indított *Roberts* ellen, „félrevezető, téves nézetek terjesztése és ezzel kapcsolatos üzleti tevékenység” vádjával. *Plimer* professzor, aki tanúvallomása előtt esküt tett a Bibliára, azt vallotta, maga is járt Törökországban és közismert, hogy ott „Noé bárkája maradványait” mint az ország egyik legszegényebb vidékének legfőbb bevételi forrását mutatják be az egész világról odaseregülő turistáknak és zarándokoknak.

A bírósági tárgyalás még folytatódik. A bíróság döntését nagy érdeklődéssel várják az ötödik kontinens egyházaiban is.

ENI

Ferczy Noémi: Pásztor bárányokkal

In Christ — called to witness

Krisztusban — tanúságtételre hívtunk el

A Lutheránus Világszövetség IX. Nagygyűlése előtt, amelyet Hongkongban rendeznek július 8–16-ig fölkerestük egyházunk delegációjának tagjait a várakozás és készülődés kérdéseivel. A „hóglyót” a Lelkipásztor indította.

Pángyánszky Ágnes — aki nem egyházunk küldötteként, hanem mint az LVSZ Tanácsának tagja vesz részt a nagygyűlésen — kerestük meg azzal a kérdéssel, hogy az előző világgyűlésen, Curitibában elhatározott és azóta végrehajtott szervezeti változások hogyan alakították át az LVSZ arculatát, és milyen hatással lesznek a hongkongi világgyűlésre.

Szövetségtől közösségig

-avagy milyen célokat szolgál
egy szervezeti átalakulás-

A Lutheránus Világszövetség Hongkongban megrendezésre kerülő IX. Nagygyűlése több szempontból is történelmi pillanat előtt áll. Most mégsem csak a Hongkong – Kína kapcsolatról és az LVSZ fennállásának 50 éves évfordulójáról szeretnék szólni. A levegőben van egy másik, a világ evangélikus egyházainak szempontjából „történelmi” pillanat: az 1990-es szervezeti átalakulás első értékelése.

Mindannyiunkban van egy kis idegenkedés a szervezeti átalakulásokkal szemben. 1990-ben a curitibai világgyűlés után számos itthon és külföldön megjelent cikk formált szkeptikus véleményt a szervezeti átalakulás „eredményéről”. Az igazi értékelés mégis a hongkongi világgyűlésé. Az LVSZ tagegyházak ott értékelhetik az elmúlt kilenc év sikereit, kudarcait — a struktúraváltás fényében.

Számomra ez a szervezeti változás együtt jár azzal az alkotmánybeli változtatással, amit a curitibai világgyűlés hozott:

„A Lutheránus Világszövetség azoknak az egyházaknak a közössége (*communio*), melyek a Szentháromság Istent vallják, egyetértenek az Isten ígéjének hirdetésében, szöszék- és oltárközösségben vannak egymással”.

Ez a megfogalmazás egyszerre teológiai és strukturális döntést hoz magával. Nemcsak a Világszövetség tagegyházainak együttműködésére van hatással, hanem a tagegyházak életére is. Amikor az LVSZ 1947-ben megalakult, akkor még egyházak „szabad szövetségeként” értelmezték a közösséget. Azóta nagy változáson ment keresztül a közösség értelmezése. A curitibai világgyűlés mondta ki azt a régóta érlelődő gondolatot, miszerint az LVSZ tagegyházainak közössége nemcsak konfesszionális értelemben vett szövetség, hanem ekkleziológiai szempontból is az a következő világgyűlés feladata lesz, hogy ezen értelmezé-

sen belül jelölje ki a Világszövetség jövőbeni feladatait és hozza meg a jövőre szóló döntéseit.

A Curitibában 1990-ben hozott döntés 1929-re nyúlik vissza, a Lutheránus Világkonvent ülésére, ahol már felvetették egy nemzetközi lutheránus gyűlés egyházi jellegének kérdését: az evangélikus egyházak mint egy egyház találkoznak? Az 1963-as Helsinkiben rendezett világgyűlésre elkészült egy dokumentum — A Lutheránus Világszövetség természetéről —, mely tovább tárgyalta a témát.

Különböző események segítették elő a tagegyházak egymáshoz való viszonyának meghatározását. A Dél-Afrikában működő apartheid rendszer komoly lépést indukált az LVSZ részéről. Az 1984-es budapesti világgyűlésen két dél-afrikai evangélikus egyház tagságát függesztették fel, ami közös, doktrinális döntés volt. A tagegyházak között megtapasztalt együttműködés növekedése járult hozzá, hogy a budapesti világgyűlés kimondta a tagegyházak szöszék- és oltárközösségét. Az LVSZ tagegyházai így egy közösséget alkottak, és a Világszövetség ennek a közösségnek a kifejezése és eszköze.

Az LVSZ természetének új definíciója egy hosszú folyamat eredménye. Közvetlenül a budapesti döntés továbbgondolása volt, amikor Curitibában kimondták, hogy az LVSZ maga a tagegyházak közössége. A genfi iroda, a stáb mind az LVSZ-t szolgálják. Az előttünk álló világgyűlés nagy kihívása lesz, hogyan tudja majd formálni ezt a közösséget, és hogyan valósul meg mindez majd a programokban és a célkitűzésekben.

Dr. Gottfried Brakemeier, az LVSZ elnöke, az elmúlt hét év tapasztalatát pozitívnak minősítette. De azt is hozzátette, hogy az LVSZ tagegyházainak közössége még „úton van”. Még mindig nagy a véleménykülönbség abban a tekintetben, milyen is legyen az a közösség, amelyben a világ evangélikus egyházai lehetnek. Legtöbben a konkrétumokat hiányolják. Hogyan lehet ezt a közösséget a hatalmas távolságok ellenére is megtapasztalni? Hogyan lehet figyelembe venni a különböző földrészek más-más kontextusát? Hogyan szólhatnak a tagegyházak — különböző gondokkal küszködve — ugyanazon hangon?

A IX. Világgyűlés témája: Krisztusban bizonyágtételre hívtunk el. Az LVSZ tagegyházai azért találkoznak ezen keretek között, hogy bizonyágot tegyenek arról, hogy minden kérdés ellenére mégis lehet közösséget — communiót alkotni.

Szirmai Zoltánnéhoz fordulok, aki egyházunk külügyi szolgálatában alapos ismeretet és tapasztalatot szerzett az európai egyházak munkájával kapcsolatban. Vajon mit vár egy Ázsiában rendezendő világgyűléstől?

Várakozásaim és kérdéseim

Külügyi munkám során elsősorban az európai egyházak életébe nyerhetek bepillantást, az ő célkitűzéseiket és munkamódszereiket ismerhettem meg. Ezért különösen is nagy a várakozás és érdeklődés bennem, hogy az Ázsiában

Az 1990-es curitibai világgyűlés után komoly szervezeti átalakuláson ment át az LVSZ. Anyagi okok miatt a stáb létszámát csökkenteni kellett. Az osztályok is átszerveződtek, de azon megfontolásból, hogy így jobban tudják szolgálni a közösség érdekeit.

rendezendő világgyűlésen más földrészek, így elsősorban az ázsiai, kisebbségben élő evangélikus keresztyének életét, gondjait, gondolkodásmódját és törekvéseit is megismerhessen.

Az 1984-es budapesti világgyűlésen a teológiai és szervezeti döntések mellett a résztvevőkre legnagyobb benyomást a vendéglátó magyar egyházi közösségek, városi és falusi gyülekezetek megismerése és vendégszeretete gyakorolta. Remélem, hogy mind a világgyűlés alkotó munkájában, mind a látogató-programokban alkalmam nyílik majd hasonló tapasztalatok gyűjtésére. Ezen belül természetesen érdekel a nők helyzete, megbecsültsége, a családi élet szerkezete, a szociális helyzet, valamint a vendéglátó ország kényes és teljesen újszerű politikai helyzete, néhány nappal a Kínához csatlolás után.

Munkám során az egyházak ökumenikus készségét és kapcsolatrendszerét is megismerhettem és segítenem kellett, ezért fontos tapasztalat lehet számomra az LVSZ tagegyházaink ökumenikus kapcsolatait, az ezzel kapcsolatos pozitív és negatív tapasztalatokat megismerni. Ez különösen is érdekel olyan országokban, melyekben maga a keresztyénség is kisebbségben van, és amelyekben a missziói szándék és az összefogás még szükségesebb. Ide tartozik még a világgyűlés fő témájának megfelelően a tanúságtétel módjainak és módszereinek tanulmányozása is, melyek minden földrészen és minden országban más-más feltételek között folyhatnak.

Szeretném megismerni, elsősorban az ázsiai és afrikai országok oktatással-neveléssel, valamint az egyházi szeretetmunkával kapcsolatos lehetőségeit és törekvéseit is. Hogyan tud az LVSZ és a helyi egyházak enyhíteni a szegénység, elmaradottság gondjain és a túlnépesedés okozta problémákon?

Mint lelkészfeleség, szeretnék többet megtudni a világ más részein élő lelkészfeleségek gondjairól és örömeiről, szerepükről és lehetőségeikről a gyülekezeti és egyházi szolgálatban: teológiát nem végzett laikusként a laikus-munkások feladatairól.

Választott munkacsoportom tematikájának megfelelően érdekel a különböző kulturális háttér szerepe az egyházi életben, a gyökerekhez való ragaszkodás és a modern kor kihívásai közötti feszültség. Hogyan tudják a modern technika eszközeit felhasználni úgy, hogy hagyományaitól, kulturális gyökereiktől közben el ne szakadjanak? Uralkodik-e rajtunk a technika vagy mi használhatjuk az új lehetőségeket saját szolgálatunk és a közösség javára?

A Hóglyó következő kérdését **Korányi András** teológiai hallgató, ifjúsági delegátusunknak szeretném feltenni: „Mi a véleménye általában a világgyűlések létjogosultságáról és hatékonyságáról; mint leendő fiatal lelkész, mit remél segítségként jövődől szolgálátában a világgyűléstől?”

Gondolatok egy világgyűlés szerepéről

A hozzám intézett kérdés a világgyűlések értelméről és az ez évi gyűlésnek a jövőbeli szolgálatomra való hatásáról vár megválaszolásra. Mivel először veszek részt ilyen méretű nemzetközi konferencián, nem könnyű ez a feladat.

Kétségtelen, hogy mint világméretű szervezetnek, az LVSZ-nek is szüksége van működése során a legnagyobb plénum, a világgyűlés összehívására. Ennek

hatékonysága mindenekelőtt (mint minden más szervezetben vagy bizottságban) az előkészítő munka minőségétől függ. Ismerve a világgyűlés előkészítő anyagait, alapos munkát végzett az előkészítésért felelős munkatársi közösség. Amit ezen túl várok: a legutóbbi világgyűlés óta eltelt időszakban végzett munka gyümölcsének betakarítása és új célok megfogalmazása. Az előbbihez tartozik például a lutheránus-katolikus teológiai párbeszédben eddig megtett út értékelése. Az utóbbi feladatot pedig egyértelműen jelzi számomra a gyűlés (címben szereplő) mottója: a jelenből a jövőbe, az emberek felé vezető út keresése/megkeresése a tanúságtévők (az egyház) számára. Ennek különös aktualitását ma senki sem vitathatja — az egyház aktuális kérdéseiről folyó tárgyalás pedig értelmet ad a világgyűléseknek is. Remélem azt is, hogy az ázsiai egyházaknak és gyülekezeteknek is lelki és gyakorlati támogatást jelent majd ez az esemény.

Személyes várakozásaim igen összetettek. Az ifjúsági előkészítő gyűléstől leginkább abban várok sokat, hogy az eltérő kultúrákból és egzisztenciális helyzetből összegyűlt közösség hogyan fogalmazza meg a mai fiatalok problémáit, viszonyát az evangéliumhoz és az egyházhoz, mit várunk evangélikus egyházainktól, mit érzünk igazán magunkénak evangélikus örökségünkből. Ennek hazai megfogalmazását is alapvető feladatnak érzem egyházunk jövője szempontjából. Külön érdeklődéssel várom a tahi és a hongkongi gyülekezetekkel való találkozást — gyülekezeti és istentiszteleti életük megismerését. A vallásos környezet (buddhizmus) és a keresztyének kapcsolata Magyarországon is tanulságos lehet — tekintettel az Európában már évtizedek óta erősen terjedő idegen vallások kihívására. Mindkét témakörben lehet „profitálni” a tapasztalatokból itthon is.

Végül külön szeretném kiemelni a világgyűlés mottójának a fontosságát. Gyökeresen átalakuló korunkban és kultúránkban, egyházunk egyre változó helyzetében — meggyőződésem szerint — legtöbb energiánkat a Magyarországi Evangélikus Egyházban is arra kellene fordítanunk, hogy hogyan töltsük be elhivatásunkat a tanúságtételre a mai világban és a mai Magyarországon.

Teológustársamat, **Joób Mátét** kérdezem: Mi a nagygyűlés fő témájának személyes üzenet számodra?

Megerősítés — Megerősödés

Mielőtt a kérdésre válaszolnék, fontosnak tartom, hogy elmondjam: én nem vagyok tagja egyházunk hivatalos delegációjának. A Lutheránus Világszövetség genfi központjától kaptam a felkérést segítő szolgálatra. Így tehát stewardként utazom Hongkongba. Sőt már Korányi András teológus társammal korábban elutazunk, mert a többi stewarddal és a delegációk ifjúsági tagjaival együtt részt veszünk a nagygyűlést megelőző ifjúsági világgyűlésen, az ún. Pre-assemblyn Bangkokban. Ennek az ifjúsági nagygyűlésnek is érdekes lesz a fő témája: „Be not ashemed — Christ has set us free” (Ne szégyellj — Krisztus megszabadított minket). Ami pedig a hongkongi fő témát illeti: megerősítést jelent számomra.

Krisztus Urunk megígérte, hogy velünk lesz minden napon a világ végezetéig, de azt nem mondta, hogy az Evangélikus Egyház is megmarad az idők teljessé-

géig — ezekkel a szavakkal köszöntött bennünket első teológusnapi szolgálatunkon egy gyülekezeti lelkész. Mint elsőéves hallgatók, nagyon megijedtünk ettől a kijelentéstől. Nincs biztosítva az egyház? Ahol minden vasárnap hirdetik az evangélium és az örökévalóság ígét, ott vajon megkérdőjelezhető a szolgálatteltevő egyház létjogosultsága? Ha Krisztusban marad és betölti szolgálatát, akkor nem. Lehet, hogy az Evangélikus Egyház már soha nem lesz olyan „vonzó” az emberek számára, mint kezdetekor, lehet, hogy sok mindenben nagyobb változást kellene véghezvinni, mint gondolnánk vagy elbírnánk, de ha az egyház megmarad Krisztusban, létjogosultságát nem lehet megkérdőjelezni. Ezért tartom fontosnak a IX. Nagygyűlés mottóját: **Krisztusban bizonyásgtétele hi-vattunk el**. Mind a 122 tagegyház közös bizonyásgtétele és vállalt küldetése megerősítés lehet számunkra, hogy ennek a hitvallásnak a fényében formáljuk szolgálatunkat az egyházban. E mottó tükrében — a nagygyűléssel együtt — mi is vizsgáljuk meg az elmúlt hat esztendő minden eredményét és kudarcát, és tervezzük meg az elkövetkező hat esztendő feladatait. Nem elfelejteni a személyes feszültségeket, vagy tüskéként tovább hordani azokat, hanem elrendezni egymás között, nem irigykedve tekinteni a szolgáltárs másságára, hanem hálát adni Istennek a különböző karizmákért, melyekre reménység szerint Istennek a jövőben is szüksége lesz. Erre van most szükségünk, és ezt a megerősítést kaphatjuk meg mindannyian ettől a gyűléstől. Így lehet az egyetemes evangélikusság mában végzett szolgálata reménység saját maga és az egész világ számára, mely ha már nem is sóvárogva, de várja az Isten fiainak megjelenését.

Az utolsó kérdéssel **Harmati Béla** püspök urat szeretném megszólítani: Milyen kihívások és eredmények jellemzik Hongkong előtt az LVSZ-t a teológiai gondolkodás és az ökumenikus párbeszéd vonatkozásában?

A Lutheránus Világszövetség ökumenikus teológiai kihívásai és eredményei a hongkongi világyűlés előtt

Kilencedik alkalommal kerülnek megbeszélésre az evangélikus egyházak világyűlésén egy időszak ökumenikus teológiai kihívásai és eredményei. Hongkongban is hármass összefüggésben jelennek majd meg a kérdések: a saját szervezet önértelmezése, identitása, a más egyházakkal kapcsolatos viszony, és végül a környező társadalmak, a világ problémái szempontjából.

Az elmúlt ötven év világyűlései határozott fejlődést mutatnak a Világszövetség önértelmezése szempontjából. 1947-ben a svédországi Lundban az első világyűlésen azt mondták ki, hogy az LVSZ „az önálló egyházak szabad egyesülése”. 1990-ben a braziliai Curitiba-ban így szövelt a meghatározás: „Az LVSZ azon egyházak közössége, amelyek a háromságos egy Istent vallják, egyező összhangban hirdetik az Isten ígétjét, és szószéki és úrvacsorai közösség köti őket össze”.

Öt évtized ökumenikus összefüggései azt is vita tárgyává tették, hogy vajon szükség van-e külön konfesszionális világszövetségekre, és nem inkább területi, azaz országos, földrészekre terjedő és világ-

szervezeteket kellene-e inkább létrehozni. Az evangélikus egyházak közössége, kommuniója azonban megerősödött az elmúlt időszakban, és nélkülözhetetlen előfeltételévé vált az ökumenikus egységkeresésnek.

Az egyházak egységkereső koncepciói változtak az elmúlt ötven év alatt. Világossá vált, hogy Jézus főpapi imádsága szerint kivonatos egység nem abból indulhat ki egyik egyházi csoportnál sem, hogy saját maguk legyenek a mértékadók, és minden más egyháznak hozzájuk kellene vissza- vagy betérni. Az egyház egysége ugyanis Istentől adatott, ahogyan az efezusi levélben olvassuk, hogy „egy az Úr, egy a hit, egy a keresztség, egy az Istene és Atyja mindenkinek” (Ef 4,5–6). Ebből adódóan lehet az egységet olyan „konciliáris, zsinati egységnek–közösségnek” érteni, amelyik a területi együttműködésben teljesedik ki. Másfelől, és éppen evangélikus oldalról hangsúlyozták 1977-ben Daressalamban (Tanzánia) a világyűlésen, hogy az egyházi egységet a „kibékített különbözőségben” (reconciled diversity) kereshetjük. A kibékülés, a kiengesztelődés útja pedig egymás megismerése és az egymással történő párbeszéd. A különböző egyházakkal folytatott helyi és világszintű dialógusban elől járnak az evangélikus egyházak, és fontos szempontnak tartják a bibliai igazságok együttes keresését a különböző egyházi hagyományok és kialakult szokások lemérésében és elemzésével.

Fontos eredmény, hogy az évtizedekre visszanező evangélikus–római katolikus párbeszéd nyomán a megigazulásról szóló tanítás kérdésében olyan állásfoglalás született, amelyik mindkét részről elfogadásra ajánlott, és meg akarja szüntetni a reformáció és a katolikus tridenti zsinat által kimondott kölcsönös kiátkozásokat.

Végül az egyházak és a környező társadalom problémái megoldása terén Hongkongban sem várható előrelépés. Az egyik oldalon óriási fejlődést mutat a technika, a gazdaság, a tudomány az elmúlt ötven év alatt. A másik oldalon viszont a fejlődés és az eredmények ellenére sem sikerült az éhezést, a szegénységet visszaszorítani, a rendelkezésre álló anyagi javak egyenlőbb és igazságosabb elosztását megoldani, a háborúkat és ellenségeskedéseket leküzdeni. Az egyik szemléletes statisztika szerint, ha a világ népességét, lekicsinyítve az arányokat, egy száz lakosból álló falura vetítjük, a következő képet kapjuk: ebben a faluban élne 57 ázsiai, 21 európai, 14 amerikai (északi és déli), 8 afrikai. 70 lenne nem-fehér, és 30 lenne fehér, 70 lenne a nem-keresztyének és 30 a keresztyének száma. A gazdaság, a vagyon 50%-a hat lakos kezében lenne és mind észak-amerikai volna. 70 lakos lenne analfabéta, 50 szenvedne rossz tápláltság miatt, 80 élne elfogadhatatlan lakásviszonyok között és csupán egy lakosnak lenne egyetemi diplomája. (Assembly Study Book, 71–72).

A világyűlés főtémája, „Krisztusban tanúskodásra hívtunk el” megadja az alaphangot a világ helyzetének megváltoztatására. Ha nem is tudunk mint egyházak, tökéletes, igazságos világot teremteni, talán tudunk egy kevésbé rossz és kevésbé igazságtalan világ megteremtésén fáradozni, és ehhez a célhoz viszonyítva egy-egy lépést tenni. Ezen lépések megbeszélésére kell a találkozót Hongkongban.

Dr. Harmati Béla

A keresztyénség és a többi vallás viszonya

Gondolatok a Világvallások Parlamentjének Nyilatkozata kapcsán

Egyre növekvő számban élnek közöttünk olyan emberek, akiknek a keresztyén kultúra nem ad identitástudatot, akik számára a keresztyén gondolkodásmód távolivá, partikulárisává vált. Budapest utcáin naponta találkozhatunk Krsna-tudatú hívőkkel, plakátok hirdetik a dianetika mindenhatóságát, a New Age megkapta a maga rovatát a televízióban, a könyvadások standjain ott sorakoznak a zsidó Jézus-könyvek. Kínai és arab kultúrájú emberek is élnek közöttünk, s a sor hosszan folytatható. A következmény magától értetődő: a vallások óhatatlanul kapcsolatba kerülnek egymással. Egyre nagyobb hangsúly kerül a vallások közti párbeszédre, illetve magára a párbeszédre. Hol van a keresztyénség helye ebben a helyzetben? Hogyan viszonyulunk mi más vallásokhoz?

Ez évben jelent meg magyar nyelven az Egyházforum kiadásában A Világvallások Parlamentjének Nyilatkozata.¹ A főként Hans Küng munkálkodására² visszavezethető nyilatkozat célja az, hogy a világvallásokban rejlő hatalmas energiák a világ békéje és haladása érdekében mozgósíthatóak. A Világvallások Parlamentje (továbbiakban VP) 1993. augusztus 28-tól szeptember 4-ig ülésezett Chicagóban, mintegy 6000, a világ majd minden vallásából küldött képviselő részvételével.

A Parlament kohéziós erőit a következő gondolatok adták:

- A világ pusztulásra van ítélve, ha az emberiség nem fog össze.
- A világ megmentéséhez szükség van közös etikai konszenzusra, az egymás mellett élés érdekében.
- A világetikának mindenkire érvényesnek (egyetemesnek) és feltétlenül kötelezőnek kell lennie. Ilyen tekintélyt pedig egyedül csak a vallás tud adni.
- A vallások többé nem viselhetnek háborút egymás ellen, hiszen nincs világbéke vallásbéke nélkül.
- Közös nyilatkozat létrehozására (Világvallások Parlamentjének Nyilatkozata — a továbbiakban VPNy) van szükség, amelyben megtalálható az az etikai alap, amely minden vallás sajátja, s ezért az minden vallás követőjére egyaránt vonatkozatható.

Maga a nyilatkozat négy megdönthetetlen alapelvben határozza meg azt az etikát, amely minden emberre egyaránt vonatkozik:

1. Elkötelezettség az erőszakmentesség kultúrájára és minden élet tiszteltetésére, azaz ne ölj, illetve mélyesen tiszteld az életet!
2. Elkötelezettség vállalása a szolidaritás és egy igazságos gazdasági rend kultúrájának megvalósítására, azaz ne lopj, illetve cselekedj igazságosan!
3. Elkötelezettség vállalása a tolerancia kultúrájára és becsületes, igaz életmódra, azaz ne hazudj, illetve szólj és cselekedj igazat!

¹ Világetosz, A Világvallások Parlamentjének Nyilatkozata. Egyházforum, Budapest 1997.

² Hans Küng. Világvallások etikája. Egyházforum. 1994.

4. Elkötelezettség férfi és nő egyenjogúságát és partneri viszonyát valló kultúra mellett, azaz ne paráználkodj, illetve szeressétek és tiszteljétek egymást!

A nyilatkozatot olvasva azonban felvetődik az emberben a kérdés, hogy a VPNy elképzelései mennyire reálisak, illetve utópisztikusak. Az alapgondolat természetesen nem rossz, és jó az Emberi Jogok Nyilatkozata mellett erre is hivatkozniuk az elnyomottaknak. Van azonban valami, ami a nemesnek nevezhető etikai törekvések mellett zavarónak hat számunkra. A nyilatkozat alapvetése szerint nem törekszik szinkretizmusra.³ Fundamentalistának nevezett körökben⁴ azonban a VP-t az eljövendő antikrisztusi kor első jelének tartják. Honnan származnak ezek a félelmek? Lutzer beszámolója szerint a VP-n, noha szerintem a nyilatkozat szövegén ez nem érződik, jellemző volt egyfajta összemósó hangulat.- Elgondolkodtató az is, hogy a magukat keresztyéneknek tartó írók tollából milyen írásként jelennek meg a keresztyénség és a többi vallás viszonyának meghatározása címén. Jellemző példa erre Paul F. Knitter műve.⁵ Knitter kutatásainak eredménye szerint a keresztyénségnek le kell mondania az egyedülállóságot, a kizárólagosságot igényéről. Indokai a következők:

A kirekesztő exkluzivitás a keresztyének számára is lejárt már. Tudni kell erről lemondani és inkább a párbeszéd útját kell választani. Azért is van erre szüksége a keresztyénségnek, mert csak így tudja megtartani haladó, forradalmi, lelkeket igazán felrisszító jellegét, amely eredetileg is jellemezte. Ha hűek akarunk maradni Krisztushoz, akkor próbáljuk meg őt helyesen megérteni. Ha a keresztyénség tanításait alaposan megvizsgáljuk (Krisztus személye, üzenete, istensége, feltámadása), akkor azt kell, hogy lássuk: több a bennünkben más vallásokkal összekötő elem, mint az elválasztó. A következőkben óriásléptekkel vázolom Knitternek ezt a gondolatmenetét.

Szerinte Krisztus eredetileg Isten országát hirdette, és csak követői kezdték el őt hirdetni. Krisztus istenfiúságát úgy tudjuk megérteni, ha megkeressük, hogy a kor nyelvén mit jelentette az, ha valaki a „theiosz anér” kifejezést használta. Amikor ezzel a fogalommal illettek valakit, gondolhattak egy isteni csodatevő személyre is, de többnyire csak egy homályosan értett, inspirált személy alakja lebegett a szemek előtt. Megjegyzendő, hogy több kutató szerint Jézus tanítványai is csak bizonyos elővigyázatossággal és kritikus modifikációkkal használták ezt a fogalmat. Jézus feltámadását objektív és szubjektív eseményként lehet fel fogni, bár Knitter szerint egyik sem helyes, középutra van szükség a kétféle felfogás között. A feltámadás a tanítványok bensőjében ment végbe, de úgy, hogy azt az Isten kinyilatkoztatása okozta bennük. Tulajdonképpen ez az, amit minden vallás képviselője átérz akkor amikor rájön arra, hogy vezet még tovább út, meg lehet térni az Istenhez. Például Gautama Buddha is meghalt, de tanítványai mégis megtapasztalják azt,

³ „...a világetosz nem törekszik sem egységes világideológiára, sem a meglévő vallások feletti egységvállalásra, sem pedig egy összes vallásból kevert koktéllra. Nem szabad erre törekedni, de nem is lehet.” VPNy 53. o.

⁴ Erwin W. Lutzer: Krisztus és a többi isten, Miért támadják Jézust a tolerancia korában? Lélek és Élet Alapítvány. Budapest, 1995

⁵ Paul F. Knitter: Ein Gott-viele Religionen, Gegen den Absolutheitsanspruch des Christentums. Kösel-Verlag. München, 1988.

hogy ő továbbra is hat az életben. Az, hogy őnála nem beszélnek feltámadásról, a kultúrkör másságával van összefüggésben, de a reinkarnáció ebben az értelemben tulajdonképpen ugyanazt jelenti, mint a feltámadás. Mi következik mindebből? Knitter véleménye szerint a keresztyéneknek transzcendentális krisztológiára van szükségük azaz meg kell látni, hogy Krisztus tapasztalatai és tanítása mögött ugyanazzal az Istennel van találkozásunk, mint aki más vallásokban is működik. Elképzelhető, hogy Isten Jézus Krisztusban többet nyilatkoztatott ki, mint másokban. Elképzelhető, hogy az, ami Jézus történetében végbement, az több, mint ami az emberiség kollektív tudatalattijában és az emberiség mítoszaiban valaha is fellelhető volt, mégis ugyanaz az alap, mint minden más vallásban.

Hogyan hangozhatnak ezek után a Knitter-féle igaz vallás kritériumai? A lényeg az, hogy a vallás — amennyiben igaz — 1. személyesen érintse az embert, 2. tágítsa ki szellemi horizontját, 3. gyakorlatilag segítse abban, hogy a népek és az egyén életében egészség és jólét legyen, illetve segítse az egyént és a népeket, hogy egy nagyobb közösségbe tudjanak integrálódni. A könyv záróakkordjai egy szinte apokaliptikus látomás során csendülnek fel, ahol a vallások közötti dialógus céljai és lehetőségei jelennek meg. A fontos az, hogy odafigyeljünk egymásra, támogassuk egymást és együtt növekedjünk, amíg végül minden vallás reménye és célja megvalósul, amikor Allahot elismerik és imádják, amikor Krsna munkálkodik a világban, amikor az emberek megvilágosodottak lesznek, megértik Isten országának a lényegét és támogatják azt.

Knitter gondolataihoz hasonló a modern ember gondolkodásmódja. Mindegy, hogy ki miben hisz, a lényeg az, hogy higgyen valamiben. Minden út Rómába vezet, azaz mindenki megtalálja üdvösségét abban a vallásban, amelyet követ. Példaként szokták hozni erre az elefánt és a vakok példáját. A vakok ugyanannak az elefántnak csak egy részét tapogatják meg, ezért mindegyik másilyennek képzelel ugyanazt, de ha összeülnek és elmondják tapasztalataikat, akkor együttesen megkapják a teljes elefánt képét. Másik kedvelt kép ennek kifejezésére a kerék hasonlata. A kerék roncsa a dogmákat jelképezi, az agy felé vezető küllők pedig az Istenhez közelítő vallásokat; ennek alapján a dogmák csak szimbólumok. A mi feladatunk pedig az, hogy ezek mélyebb közös értelmét, a kerék agyát, az igazi Istent megtaláljuk. Korunkban erős az a tendencia, hogy tolerancia címszó alatt minden véleményt egyenrangúnak tartunk és azok igazságtartalmával ne foglalkozunk, nehogy bárkit is megbántunk. Így az igazság relativizálódik, meggyőződések helyett csak véleményekre lehet hivatkozni. („Így van” helyett „azt gondolom”). A dolgok igazságtartalmát pedig az határozza meg, hogy működnek-e (pragmatizmus).

Úgy gondolom jogos, ha felemeljük szavunkat,

vagy legalábbis elmondjuk azt, hogy nekünk, keresztyéneknek mi a véleményünk és meglátásunk az ilyen és ehhez hasonló típusú gondolkodásmódról. Viszonyulásunk sarokköve egyedül Jézus Krisztus lehet. A fentebb említett véleményekhez való hozzáállásunk azon fordul meg, hogy mi kinek tartjuk Jézust.

Miért nem érthetünk egyet Knitterrel és a modern kor gondolkodásával?

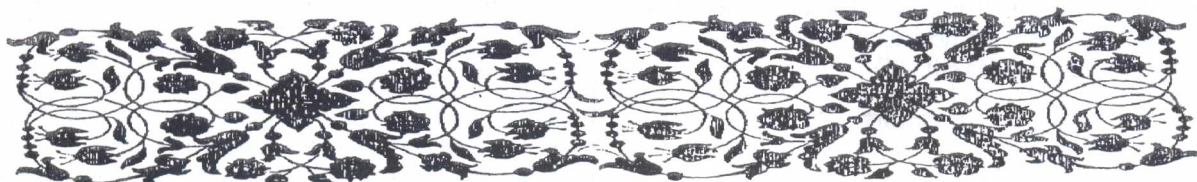
1. Az igazságot nem lehet relativizálni. Egymásnak homlokegyenest ellentmondó dogmákat nem lehet csak úgy, egyszerűen összeházasítani. A keresztyénség és a különböző vallások legalapvetőbb tanításaikban is különböznek egymástól, ezért elég nehezen hozhatók közös nevezőre (pl. egy Isten van vagy több isten; egyáltalán létezik-e Isten — ld. buddhizmus). Nem mindegy, hogy az ember maga váltja-e meg magát, vagy pedig Isten.

2. Amennyiben hitelt adunk a Biblia Jézusról szóló bizonyoságtételének, egy olyan Jézus kép jelenik meg előttünk, amely messze fölébe magaslik minden más vallás istenképének. Ennek a bizonyoságtételnek a hitelességét természetesen meg lehet kérdőjelezni, amint ezt meg is teszik tudományosan kikialtított elméletekkel és „tényekkel”. Nem a történetkritikai kutatás létjogosultsága ellen szólok, hanem a történetkritika címszó alatt megszületett önkényes megállapítások ellen. Az apostoli tanúság szerint Jézusról azt tartjuk, hogy ő Isten. Maga Isten jött el közelem, Jézus tehát a legintimebb információkkal látott el bennünket Istenre vonatkozólag. Amennyiben Jézus nem Isten, és nem valóságosan támadt fel, hitünk hiábavaló (1Kor 15,14). A keresztyénség Jézus nyomán magát tartja Isten kinyilatkoztatása legtisztább hordozójának. Figyelembe véve azonban a revelatio generalis valóságát, azt mondhatjuk, hogy a különböző vallásoknak is van ismeretük Istenről több-kevesebb mértékben. Az evangélium tárja fel ezeknek a vallásoknak az igazságtartalmát. Ugyanakkor a különböző vallások is gyakorolhatnak jogos kritikát a keresztyénség felett, pl. a tekintetben, hogy mi mindent tett a történelem folyamán a szeretet Istene nevében.

A keresztyénség tehát nem a vallásos evolúció csúcsa, és nem is ugródeszka egy majdan eljövendő egyetemes világvallás előtt — amint azt a New Age tanítja —, hanem a személyesen megismert Jézushoz való ragaszkodás.

Érdemes megszívlelni Lutzer figyelmeztetését — amely az általános szabadegyházi véleményt tükrözi —, hogy amennyiben eljön egy egységes politikai, gazdasági, vallási egység, az az Antikrisztus birodalmának megvalósulását jelenti. A VP természetesen lehet egy lépcsőfok efelé, a VPNy azonban egy egységes világvallás képzetéhez szerintem nem hozható fel támogatásként.

Németh Péterné
IV. évf. teológiai hallgató

A kereszt teológiájának esélyei a posztmodern társadalomban

(Elhangzott a Gyenesdiáson megtartott fiatal lelkészek konferenciáján 1997 májusában)

Hol húzzuk meg a határt, vagy mi a középpont?

Az egyház számára régi kérdés mindkettő. Ki van bent, és ki van kívül (intra et extra muros), azaz ki számít bent-lévőnek, és ki külsősnek (eretneknek, hitetlennek, pogáynak stb.). Mi a bentmaradás feltétele? Mi miatt zárható ki valaki? Azt hiszem, egyetérthetünk abban, hogy ezek a kérdések sokkal többet és hosszabb ideig foglalkoztatták az egyházat, mint az a kérdés, hogy mi alkotja az egyház tanításának középpontját.

John A. T. Robinson "Az igazság kétszemű" című munkájában így ír erről: "Gyakorta megesik, hogy öntudatosabbak vagyunk a határokat, széleket, mint a középpontokat illetően, hasonlóan egy állathoz, mely territóriumának határait kész bármikor megvédeni. A szélek kemények lehetnek, a határok torlásokkal megerősítettek, míg a középpontok, a centrumok viszonylag formátlanok. A dialógus hatásaként azonban nagyobb öntudatoságra tehetünk szert, és megerősödhetünk a középpont felől, így álláspontunk egyre tisztább és megalapozottabb lehet. De ezt csak határaink felpuhításával, sorompóink felnyitásával és védekező állásaink feladásával érhetjük el."

Címünk eleve dialógus-pozíciót feltételez. A teológusok, akik - reményeink szerint - a kereszt teológiáját képviselik, a társadalom többi tagjához kell, hogy eljuttassák, megismertessék az evangéliumot, ami Andres Nygren szerint Pál apostolnál egyértelműen a keresztől szóló beszédet jelentette. Nem aszerint a középkori paradigma szerint gondolkodva, hogy mi (teológusok) beszélünk, ők hallgatnak, ahogy ez évszázadokig mehetett, tekintélyi alapon. Jelenleg nem állítható a társadalom egésze elé az értékek, világnézetek egy olyan hierarchiája, amely korábban - éppen a tekintélytisztélet fundamentumán - magától értődő volt. Ezért a keresztény teológusoknak a hirdetés pozíciójából bele kell szokniuk a dialóguspozícióba. Így a kereszt teológiáját képviselő teológus számára fel kell mérni a posztmodern kor emberével való párbeszéd lehetőségeit. A mai társadalom, éppen mert posztmodern, egyenlő feltételeket akar adni az egyre gyarapodó felekezeteknek (ma még vannak az egyenlők között egyenlőbbek), és idővel csak azoknak a felekezeteknek lesz esélyük arra, hogy a jövőben is lesznek követőik, akik képesek párbeszédet folytatni a kortársakkal. Azokkal, akik természetes módon, minden probléma nélkül igazodnak a világ "szkémájához".

Robinson szerint a dialógus kezdete úgy szemléltethető, mint két olyan kör, melyeknek különböző a középpontja, de a kerületük metszi egymást. Nem az a cél, hogy az egyik kör elnyelje a másikat, de nem is az, hogy a két középpont felcserélhető legyen, hanem hogy ellipszissé alakuljon a két kör, melyben a középpontok megmaradnak. Bár a körben kényelmesebb élni, de az ellipszis a két fókusz miatt bizonyos kreatív, termékeny feszültséget eredményez. Párbeszédet kezdeményezni nem könnyű, és magában hordoz bizonyos veszélyeket. Ma az értelmezés (hermeneutika) reneszánszának korában már tisztáztuk: igazi párbeszéd csak ott

kezdődhet el, ahol mindkét fél lehetségesnek tartja, hogy meggyőzzék. Ha ez a lehetőség nem adott, akkor nem lehet dialógusról beszélni.

Ezek után lássuk, mi az a középpont, amely hitünket, tanrendszerünket meghatározza. Középpontot mondtam, de lehet, hogy középpontokat kellene mondanom? Mi a keresztény teológia középpontja? A keresztalál, nagypéntek. Miért nem húsvét? Miért nem karácsony? Miért nem mennybemenetel? Miért nem pünkösöd? Tényleg, miért nem...?

Sok evangélikus szószékhez (is) közel áll a kétpólusú teologizálás: kereszt és feltámadás. Lényege, hogy a keresztalál önmagában nem szemlélhető esemény, csak húsvét fényében. Jézus meghalt, "DE ...Őt az Isten feltámasztotta, mert LEHETETLEN volt, hogy a halál fogva tartsa őt." (Ap. Csel. 2,23-24) A keresztalál és feltámadás komplementaritását hirdető teológusok közül hallgassuk meg Paul Tillich félreérthetetlen megfogalmazását:

"...Krisztus keresztje és Krisztus feltámadása kölcsönösen összefüggő szimbólumok: nem választhatók el anélkül, hogy ne veszítenék el értelmüket. Krisztus keresztje annak a keresztje, aki legyőzte a halált. Ha ez nem így lenne, akkor a kereszt csak egy újabb tragikus esemény volna az ember tragikus történelmében."

Ez a kétpólusú teológia viszont könnyen válhat egyensúlyát veszítetté, sőt "dicsőség-teológiává." Ebben az egyensúlyvesztésében újra - és újra korrekcióra szorul, /ahogy nemrég egy katolikus püspöki körlevél is ilyen a szándékkal jelent meg, ezzel a címmel: "Nincs vasárnap péntek nélkül." / Mivel pedig - főleg laikus szinten, annyira magával ragadhatja a halál feletti győzelem és dicsőség eufóriája, hogy a hívő Jézus keresztjét az isteni dramaturgia olyan trükkjének kezdje látni, amivel - úgymond, csak egy kicsit ránk akartak ijeszteni. Így a határozott korrekciós szándék ellenére sem menthető meg attól, hogy a feltámadott dicsfénytől annyira elvakuljon, hogy aztán elfordítsa a fejét azoktól, akik csak meghalni tudnak. Semmi sem mentheti meg ettől, csak a kereszt teológiája.

Megütközés a kereszt, vagy csak egy ornamens?

A kereszt teológiája szerint a teológia középpontja Jézus Krisztus keresztalála. A kereszt teológusa Istent a keresztalálból akarja megismerni. Közismerten Pál apostol az első ilyen teológus: "Úgy határoztam, hogy nem tudok közöttetek másról, csak Jézus Krisztusról, róla is, mint megfeszítettéről." (I Kor. 2,2) Számára a keresztalálnak önmagában is volt jelentése, és mintha egyenesen az üdvösség kérdése lenne az, hogy elfogadjá-e a keresztényen azt, amit Krisztus keresztje jelent a számára. "...Mert a keresztől való beszéd bolondság azoknak, akik elvesznek, de nekünk, akik üdvözülünk, Isten ereje az." (I Kor. 1,18)

Miért éppen a kereszt által meghatározott teológia? Sem a megtestesülés, sem a feltámadás, sem a mennybemenetel, sem a lélek kitöltése nem volt rendkívüli tanítás Istentől (istenekről), vagy Isten embereiről a korai

keresztyénség szellemi környezetében. Sok pogány mítosz szólt ilyen tanokról. Hogy az evangélium nem mítosz? Ki hitte ezt így az apostolok korában? Nyilván kevesen, máskülönben miért kellett Péter apostolnak figyelmeztetnie erre kortársait: "...Mert nem mítoszokat követve ismertettük meg veletek a mi Urunk Jézus Krisztus hatalmát és megjelenését..." (2 Pét. 1,16) De a keresztrefeszített Istenről szóló történetre nem volt párhuzam. Nem lehetett elhelyezni egyik vallás rendszerében sem. A kereszt elől meghátrált az "interpretatio romana". Sem a zsidók, sem a pogányok nem akartak hallani róla. Alapvetően ellenkezett az istenképükkel. Így a megfogalmazás szintjén is egyre inkább a kereszt vált a meghatározóvá, a centrummá. Az, ami megbélyegezte a keresztyénséget, mint vallást, és ami egyúttal lehetővé tette minden egyéb vallási formától való elkülönülését, a szinkretikus próbálkozásoktól való elhatárolódását. A kereszt, amely akkor is ellenállt, és ma is ellenáll az intellektus értelmezési kísérleteinek. A kereszt botrány és őrütség. Pál apostol ezeket a szavakat használja annak érdekében, amit a kortársak gondoltak és éreztek, amikor Jézus keresztjéről hallottak.

Így nem véletlen, hogy már igen korán megpróbálták feloldani a kereszt skandalumát. A kereszt feloldására irányuló erőfeszítéseket így összegezhetjük:

1. A szimbólumjelleg hangsúlyozásával, illetve más szimbólumokkal kiegészítve

Jó példa erre az a római kori szarkofág, mely evangéliumi jeleneteket ábrázol. A keresztet kiegészítették egy babérkoszorúval. A kereszt ekkor még önmagában ábrázolhatatlan.

a. A kereszt, mint fa (világfa, vegetáció) A golgothai keresztet gyakran azonosították a világfával, vagy Jesse vesszőjével. A kereszt így bőven termő gyümölcsfává alakul át. Ezt a jelképet dolgozzák át manicheusok, akik szerint Jézus a növényi létformában található meg, azzal analóg. Hiszen Jézus is és a növények is ártatlanul szenvednek, hogy mi élhessünk.

b. A kereszt, mint Platon világlelékalakja (X-khí) Platon a Timaiosban arról ír, hogy a világlelek kihalakban lett kifejlesztve. A keresztyén apologétáknak kapóra jött ez a részlet, mert így a tekintélynek számító filozófusra hivatkozva lehetett a keresztet elfogadhatóvá tenni.

c. A keresztrefeszített Jézus kitárt keze és Mózes feltartott keze közötti analógia

Először Ignácusz, majd Jusztinusz használja a zsidó Trúfónnal való párbeszédében ezt az érvet: hogy Jézusnak is ki kellett tartania a kezét, mint Mózesnek, amikor az amálikiekkal csatázott Izráel népe. Ahogy Mózesnek is tartani kellett a karjait, úgy tartotta a kereszt Jézus karjait, hogy nekünk üdvösségünk legyen. (II. Móz. 17,11-13)

d. A kereszt, mint létra

A középkori teológia a keresztyénséget úgy írta le, mint felfelé, azaz Isten felé irányuló az erény lépcsőin való haladást, folyamatot. Számos rajz készült a XI-XII. század környékén, mely a hívőket egy létrán felfelé kapaszkodva ábrázolja, melynek tetején a Megváltó látható, a létra aljáról pedig ördögök nyúlnak utánuk, hosszú kampós végű rudakkal. A lépcsőfokokhoz esetenként konkrét erényeket írtak oda, hogy a rajz tartalma még egyértelműbb legyen. E felfogás szerint Jézus Krisztus mint az alázat és az engedelmesség erényének példája, hiszen "megalázta magát és engedelmes volt egészen a keresztaláig," (Fil. 2,8) elkészítette nekünk, keresztje által az Istenhez jutás útját

2. A keresztalál gloriifikálásával: azaz a Keresztet is a "Theologia gloriae" részévé tenni

Elsősorban az ábrázoló művészetben érhető tetten. Olyan keresztalál-ábrázolásokról van szó, melyek dicsőfényvel övezik a megfeszített Krisztust.

3. A keresztalál, mint megszelídített látvány (a kereszt esztétizálása)

Korpuszos keresztetek, festmények esztétikumukkal alakítják, azaz megszelídítik a megfeszített látványát, ahogy azt Ephraim Lessing a "Laukoón csoport" kapcsán felismerte. Kérdés, hogy mennyiben járul ez hozzá a kereszt botrányának elfedéséhez? Évszázadok erőfeszítése nyomán eljutottunk a nyakbaakasztott aranykeresztetekhez, fülönfüggőkhöz, úgyhogy kortársaink nem is értik, miről beszélünk, ha a keresztet - Pál apostol nyomán, mint botrányt és bolondságot emlegetjük. Kell-e egyáltalán ábrázolni Jézus Krisztus keresztalálát? Ha igen, akkor olyan ábrázolásoknak kellene helyet és teret adni, amelyek éppen a kereszt megütöközést keltő jellegével szembesítenek. De vigyáznunk kell, mert a narratív szemléltetés, vagy éppen maga a keresztől szóló beszéd, a prédikáció is válhat esztétikummal ("Szépen beszélt a tisztelendő úr.")

4. A keresztalálnak és körülményeinek olyan szándékos bemutatása, mint egy - a mai élettől idegen - élményanyag

Elsősorban a filmművészetre gondolhatunk, illetve azokra a filmekre, melyekben korhűnek beállítva, elnagyolt igyekezettel szemléltetik az eseményeket, melyek számos egzotikus vonást tartalmaznak. Ám éppen ezek a - mai élethez nem kapcsolható - elemek gondoskodnak róla, hogy belefeledkezhezzünk, és kikapcsolódjunk a mozgalmas történet láttán. Azt hiszem, a jelenleg forgalomban lévő filmek által nem fog nagy mértékben közeledni a keresztalál teológiai tartalmához.

5. A Fiú és az Atya személyi, hüposztatikus különbözőségének hangsúlyozásával

A helyettes áldozat tanítanak hívei egészen odáig elmerészkedtek, hogy a keresztén függő Fiút az Atya részvéttel szemléli, sőt, kitölti rá haragját, mint a világ bűnét magára vevőre.

Kálvin János szerint: "...Az Atya oly nagyra becsülte üdvösségünket, hogy még egyszerűbb fiát sem kímélte...Soha nem hagyta volna, hogy a Fia magára vállalja a keresztalált, ha nem engesztelő áldozat lett volna a világ bűneiért." Némi iróniával hozzátehetjük: Tehát Isten olyan jó dogmatikus, és az engesztelő áldozat tanítását olyan fontosnak tartja, hogy emiatt /de csak emiatt/ engedi, hogy Fia szenvedjen és meghaljon. Sőt, készséggel eljuttassa az engesztelő áldozat tanítása által kijelölt szerepét, és utálattal fordul el a keresztén haldokló Fiától, hiszen akkor, - halála előtt egy rövid ideig, a világ minden bűnösét testesíti meg.

Istennek fontosabb lenne az, hogy a bűnökért való áldozat megtörténjen, mint az, hogy a legkritikusabb pillanatban, a végső haláltusában saját Fiával törődjön?

Ez a dogma, legyen bármilyen abszurd, rendelkezik azzal az "erénnyel", hogy Isten fensége, hatalma, dicsősége nem szenved csorbát. Mert eszerint csak a Fiú szenvedett és halt meg. Az Atya sértetlen

transzcendens mennyországának trónusáról, kívülállóként szemléli a kereszti immanens eseményét.

Így újra elkerülve a kereszti botrányát, vagy nem éppen ez a kereszthalál-felfogás a botrány, a megütközés köve, mely eltántorítja a keresztyénségtől az Istenben bízni akaró, kereső embert?

“A MEGFESZÍTETT ISTEN”

Ezeket a szempontokat számbavéve különösen is jogosnak kell tartanunk azt a teológiai programot, amit 1960-körül Karl Rahner így fogalmazott meg: “Jézus halálát ne csak megváltó műként értsük, hanem valós természetében.” A teológia hosszú időn keresztül nem foglalkozott azzal a kérdéssel, hogy mit jelent Jézus keresztre feszítése Istennek magának. A keresztest egyenesen az emberiséghez kapcsolták, mint engesztelő áldozatot, vagy mint az engedelmesség erényének példáját, és a hit próbáját. “De akkor hogy lehet Jézus halála az Istenről való kinyilatkoztatás?” Teszi Fel a Kérdést Jürgen Moltmann “A MEGFESZÍTETT ISTEN” című munkájában. Jóllehet nem tudja minden teológus vállalni teljes mértékben a kereszti teológiája XX. századi képviselőinek véleményét (A katolikus Karl Rahner, és a lutheránusok: A. Schlatter, P. Althaus, E. Jüngel), mely szerint Jézus halála Isten halála, abban az értelemben, hogy az Ő halála által a láthatatlan Isten halt meg (Rahner) vagy metaforákkal kifejezve: Jézus halálakor Isten-fogyatkozás (M. Buber - E. Jüngel) történt. De hogy mernénk azt állítani, hogy Jézus halála nem hatja meg Isten? Inkább azt kell mondanunk: ez a halál maga fejezi ki Isten. Istenről magáról kinyilatkoztatás, vagy Karl Barth szavaival: “A megfeszített Jézus a láthatatlan Isten képe.” Ecce Deus! Íme az Isten! Luther éppen ebben az összefüggésben hivatkozott Jézus Fülöp kérdésére adott válaszára: “Aki engem lát, az látja az Atyát.” A megfeszített Jézust a láthatatlan Isten képmásának nevezzük, ennek az az értelme, hogy Isten olyan mint Ő. “Isten nem nagyobb, mint Ő az alázatában. Isten nem dicsőségesebb, mint Ő a megadásában. Isten nem hatalmasabb, mint Ő ebben a tehetetlenségében, kiszolgáltatottságában. Isten nem istenibb, mint Ő ebben az emberségében” - írja Moltmann Althausra hivatkozva, aki arról beszél, hogy “az Úristen teljes és kissebbíthetetlen istensége a tökéletes segítség-nélküliségben találtatott meg, a megfeszített Jézus végső agóniájában. A Krisztusról szóló tannak komolyan kell vennie

azt a tényt, hogy Isten a maga valójában tényleg “belement” a Fiú szenvedésébe, és ebben a tettében is megmaradt teljesen Istennek. “Ez a csoda nem értelmezhető olyan teóriával, mely Isten jelenlétét nem aktívnak gondolja, de csak addig, amíg keresztre nem feszítették. Ebben azonban nem mutatkozott meg (a hagyományosan értelmezett) “isteni természet”. Az istenség az emberség alá lett elrejtve. A Jézus Krisztusban való hitben azaz abban, hogy hisszük: Isten ebben a Krisztus eseményben található meg, így ismerhetjük fel Isten saját életének a törvényét, melyet az Úr mondott, de amit Pál a saját életére is érvényesnek tartott: “Az én erőm erőtlenség által ér célhoz.” (II kor. 12,9)”

Althaus szavait továbbbővítve azt gondolom, nemcsak Pál, hanem a kereszti teológiáját hirdető egyház életének is ez a törvénye, ha egyházunk együttesen Krisztus követőjének tartja magát. Vagy - ahogy D. Bonhoeffer mondja - ha a Krisztusra formálódás elkezdődött bennünk.

A posztmodern vallásosság

A kor, melyet sokan posztmodernnek (akár burkolt ideológiai megfontolásokból, akár nem) neveznek, a vallásosság szempontjából szolgál néhány alapvető változással. Ezeket az új jelenségeket Varga István szociológus négy pontban összegezte:

1. Az életvitel megváltozása, illetve a testtel való túlzott foglalkozás
2. A feminista eszmék és gyakorlatok behatolása a keresztyén egyházakba és a teológiába
3. Globalizáció
4. Új vallásos mozgalmak megjelenése és elterjedése

Témánk szempontjából a negyedik pontot tartjuk a legfontosabbnak. Mi ennek a jelenségnek az oka, gyökere? Peter Berger amerikai vallásszociológus vezette be a “vallási preferencia” kifejezést, amivel azt a változást akarta érzékeltetni, aminek az utóbbi időben szemtanúi lehettünk, miszerint az egyén vallása többé nem egy visszavonhatatlan adottság, tény, hanem inkább választás eredménye, az egyén folyamatban levő világ-és önértelmezésének terméke.” Wade Clark Roof “A keresők generációja” című könyvében a demográfiai robbanás után született nemzedékről írja, hogy sokan közülük gyülekezet után kutatnak, szabadon jönnek és mennek a vallási határokon keresztül.

Mindez feltételez egyfajta bizonytalanságot, ami emögött a lázas keresés mögött vélhetően ott rejtőzik. Lyotard, a posztmodernitást hirdető filozófusok egyike beszél a “nagy elbeszélések” (Grand récit) eltűnéséről. Azt állítja, hogy a nagy elbeszélések, mint a keresztyén vallás és a marxizmus elvesztették magyarázó, értelemadó jellegüket. (Gondoljunk csak arra, hogy Ott szerint “Keresztyénnek lenni éppen azt jelenti, hogy elviseljük az események megmagyarázhatatlanságát.”) Mindössze a nagy elbeszéléseket elfogadók számára őrzik meg ezt a jellegét és funkciót, a társadalom többi részére viszont nem. Ezért értékelődött úgy fel az elfogadás eseménye. Gondoljunk az utcán járókelőket megszólító térítőkre, emberhalászokra, a sportcsarnokokban megrendezett “elfogadást” kieroszakoló kampányokra. Mindezt ráadásul az a - posztmodernítésre olyannyira jellemző - jelenség is csak fokozza, hogy a különböző vallások, felekezetek, világnézetek követői egyenlő jogokat követelnek maguknak. A létszám szerinti állami támogatás pedig csak tovább erősíti az emberhalászatot.

Ez a szituáció pedig magával hozza azt, hogy a piac, a kereslet kínálat törvényeihez leginkább alkalmazkodó, a hirtelen támadt divatokat meglovagolni tudó, vonzó image-et produkálni tudó felekezetnek lesz esélye arra, hogy távolabbi perspektívákat láthasson maga előtt.

Paul van Tongeren a nijmegeni katolikus egyetem etika professzora egyik írásában a vallások és világnézetek szabadversenyét Lessing bölcs Nátánjának példázatával értékelteti, mert úgy gondolja, hogy korunk embere akkor is megérti ennek a példázatnak a lényegét, ha netán mégsem ismeri a történetet.

"Volt egy ember, s annak volt egy felbecsülhetetlen értékű gyűrűje. A gyűrű csodálatos varázserőt sugárzott, amitől viselője egyaránt kedves volt Isten és az emberek előtt. A gyűrűt természetesen soha nem tette le a tulajdonosa. Úgy határozott, hogy a gyűrűnek örökre a családban kell maradnia. Mindig a legjobban szeretett fiú örökölje - függetlenül a születési sorrendjétől.

Valahol az öröklés történetében azonban volt egy apa, aki mindhárom fiát egyaránt szerette. Egyszer az egyik fiát érezte közelebb magához, máskor meg egy másikat - így aztán nem tudta megállni, hogy oda ne igérje a gyűrűt külön-külön mindegyiküknek. Ahogy érezte, hogy közeleg a vég, tanácsalanná vált. Mit tegyen?

Megbízott egy ötvösmestert, hogy készítsen még két gyűrűt, de olyanokat, hogy ne lehessen megkülönböztetni őket az eredetitől. A mester megmutatta az apának a gyűrűket, és ő valóban nem tudta megkülönböztetni őket. Egyenként magához hívatta fiait, megáldotta őket és nekik adta a gyűrűket. Halála után nem sokkal megtörtént az elkerülhetetlen: a fivérek csalással vádolták egymást. Gyűlölködés, irigység és viszály támadt köztük. Elmentek hát a bíróhoz, és mindhárman megesküdtek, hogy az övék az igazi gyűrű. Az okos bíró azonban tudta, hogy a gyűrű mindenki előtt kedvessé teszi a viselőjét, ezért valamelyik fivért szeretnie kellene a másik kettőnek. A viszály alapján úgy tűnt, hogy mindhárman csak önmagukat szeretik. Valóban ott van e az igazi a három gyűrű között? A bíró azt a döntést hozta, hogy mivel a gyűrű valódiságát csak a gyűrű hatásából lehet megállapítani, mindegyik fivérnek és örökösöknek is be kell bizonyítania, hogy az ő gyűrűjük az igazi. Ahelyett, hogy a többiekre próbálnák rábizonyítani a hazugságot, azon kell igyekezniük, hogy tetteikkel kedvessé váljanak Isten és az emberek előtt."

Lessing példázatának kulcsszava a hatás, a gyűrű hatása. De vajon ezt az egyetlen mércét lehet egy vallás és hitéleti forma igaz voltának megállapítására alkalmazni? Ma, a pluralizmust magáénak valló közvélemény szemében igen. A "keresők nemzedéke" ma úgy tekint a vallások és hagyományok alkotta kínálatra, mint valami elárverezésre szánt múzeumra, melyben különböző "kosztümbökből", életstílusokból válogathat az ember, akár csak egy antikvitás - régiségboltban, vagy egy szupermarketben. A posztmodern ember számára így minden lehetségessé válik, de ezáltal semmi sem valószínű. Holott tudjuk, hogy az ember nem lehet egyszerre katolikus és protestáns, hindu és buddhista, muzulmán és zsidó, ateista és hívő. De ha már szabad választásként szükségszerű szemlélni a

posztmodern szituációt, akkor a különböző hagyományok szépségeit szemlélgető pluralista ahhoz a szokéhoz hasonlít, aki föl - alá jár az istállóban, nézegeti, a lovakat, a fogaikat, patájukat, izomzatukat, de a végén egyik lóra sem ül föl, azaz egyik mellett sem kötelezi el magát. Visszatérve Paul van Tongeren véleményére, ő attól fél, hogy a pluralizmus a pluralizmus megszüntetése felé halad. Mert az a nézet, mely szerint minden valóság csak egy a lehetőségek közül, eltüntet minden valóságot. Leszek Kolakowski ezzel kapcsolatban kérdezi: "Vajon egy szép napon felbukkan egy géniusz, aki bebizonyítja, hogy egy magasabb nézőpontból Augustinus, Spinoza, Hume, Kant és Hegel valójában ugyanarról beszéltek?" Vagy úgyszintén Martin Bubernek egyik rabbijának van igaza, aki szerint a zsidó bölcsek egymásnak ellentmondó kijelentései mind igazzá lesznek az égben, mert az égben eggyé válik minden igazság?

Ha elfogadnánk ezt, az éppen az előadásom elején ismertetett dialógus pozíció tagadását jelentené. Azt állítani, hogy a két centrum ugyanaz: ez nemhogy elősegíti, de megszünteti a dialógus lehetőségét. Így a kereszt teológiájának csak akkor van esélye, ha elszántan harcol a dialógus pozícióért, és azért, hogy azt a hitet, amelyet a minden más vallási analógia-állításnak ellenálló keresztet teszi meg centrumának, nem hagyja a Coomaraswamy féle egységesítő félreállító, a "new age" mozgalom által továbbfejlesztett, mindent egybemosni akaró áradat által elsodorni.

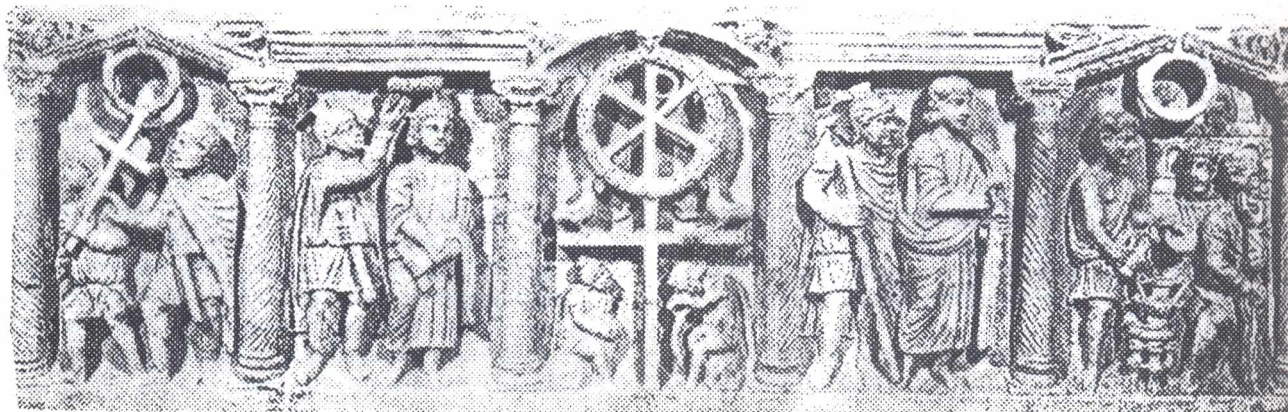
Nagy Zoltán

1. J.A.T. Robinson: Truth is two-eyed, London SC M1979
2. A. Nygren: Agape and Eros, 1932 (Philip S. Watson angol fordításban, London SPCK 1982)
3. P. Tillich: Systematic Theology, Nisbet 1953 (magyarul megjelenet az Ozirisz kiadó tankönyv sorozatában)
4. K. Rahner: Theological Investigations IV., Darton, Longmann and Todd 1966
5. J. Moltmann: Der gekreuzigte Gott, Christian Kaiser Verlag, Munich 1973
6. E. Jünger: Az Evangélius Teológián elhangzott előadása 1988.
7. K. Barth: Kirchliche Dogmatik II, 2, Evangelischer Verlag AG. Zollikon - Zürich 1955
8. P. Althaus: Theologische Aufsätze, 1923
9. Varga István: Vallás a posztmodernitásban, megjelent a Századvég 1996, új évf. 1. szám
10. J-F. Lyotard: La condition postmoderne. Les Edition de minuit, Paris, 1979 (magyarul megjelent a Horror Metaphysace - sorozatban)
11. H. Ott: Wirklichkeit und Glaube, Zürich 1966
12. Paul van Tongeren: Pluralizmus, keresztyénség, politika, megjelent a Századvég 1996, új. évf. 3. szám.

Képek:

A vatikáni Múzeumban őrzött IV. századi szarkofág egyik oldalát díszítő dombormű;

Pompeiben talált falírka. A felírat: „Alexamos imádja az ő Istenét”

FIGYELŐ

ZSINATI ZÁRSZÓ

**A Magyarországi Evangélikus Egyház Zsinata
1997. június 21-én tartotta ünnepélyes záró ülését.
Ez alkalomból közöljük a zsinati elnökök értékelő beszédét.**

***Dr. Andorka Rudolf professzor halála előtt két nappal adta át írását a
Lelkipásztornak. Megrendülten ajánljuk őt Isten irgalmas szeretetébe.
„Légy hű mindhalálig, és neked adom az élet koronáját.” (Jel 2,10)***

Andorka Rudolf:

Gondolatok a Zsinat befejezése alkalmából

Először gondolatom a Zsinat befejezése alkalmából nyilvánvalóan az öröm, azt is mondhatnám, a megkönnyebbülés. 6 évig tartó sokszor nagyon nehéz, számos kudarccal és kiábrándulással is járó munka után sikerült teljesíteni a Zsinat alapvető feladatát, megalkottuk azokat a törvényeket, amelyek a Magyarországi Evangélikus Egyház tevékenységének jogi kereteit kijelölik a megváltozott politikai, társadalmi és gazdasági körülmények között.

Engedjék meg nekem a Testvérek, hogy ebben a rövid eszmefuttatásban most mégsem az öröm és a hála uralkodjék, amelyet minden hívő és hűséges evangélikus most érez, hanem hogy szűkebb szakmám, a szociológia nézőpontjából értelmezzem és értékeljem a Zsinat munkáját, minden sikerével és sikertelenségével együtt. Úgy gondolom, hogy ehhez szükséges az Evangélikus Egyházat és a Zsinatot mindannak keretében szemlélni, ami az elmúlt évtizedekben, években Magyarországon történt.

Érdeemes a rendszerváltás előtti évtizedekre is visszatekinteni. Erre az időszakra elsősorban az a tény nyomta rá a bélyegét, hogy totalitárius, illetve autoritárius politikai rendszerben voltunk kénytelenek élni. Totalitáriusnak nevezi a szociológia azt a rendszert, ahol nem csak a nyílt politikai ellenzéki tevékenység tilos, hanem a hatalmi elit – a párt és az állam vezetése – a társadalom tagjainak mindennapi életét, gondolatait is

kontrollálni akarja. Megparancsolja, mivel töltse a szabadidejét (vegyen részt politikai propaganda foglalkozásokon), mit gondoljon (elnyomja a vallást és az ateizmust kívánja rákényszeríteni a társadalomra.) Ebből következnek a totalitárius rendszerek másodlagos jellemzői: az egypártrendszer, a politikai rendőrség, a besúgórendszer, a hamis vádakon alapuló konstruált perek, a kínzással kicsikart vallomások. Autoritáriusnak nevezi a szociológia azt a rendszert, ahol tilos a politikai ellenzékiesség, de a hatalmi elit sokkal kevésbé törődik azzal, mivel töltik az állampolgárok a szabadidejüket és mit gondolnak, hisznek. Egyértelműen totalitárius a nemezetiszocialista és a sztálinista rendszer (Magyarországon is), az autoritarizmusnak különféle szigorúságú periódusait éltük át a két világháború között és az 1960-as évek közepe óta, abban az időszakban, amelyet némileg pontatlanul kádári konszolidációnak szoktak nevezni.

A politikai rendszer jellege nyilvánvalóan nagyon erősen befolyásolta az egyházak működésének lehetőségeit és a hívő, vallásos emberek életét. A totalitárius rendszerek teljesen érthetően ellenségüket látták bennük, és nyomukat is ki akarták törölni a magyar társadalomból. Nagyon szemléletesen fejezi ki ezt Rákosi Mátyás állítólagos mondása: a papok, az egyházak, a hívők úgy fognak járni, mint a békák, akik alól lecsapolják a mocsarat. Az egyházak és a hívők ellen alkalmazott eszközök teljes felsorolására itt nincs szükség:

a bebörtönzéstől, kivégzéstől a munkahely elvesztéséig, a gyermekek továbbtanulásának megakadályozásáig terjedtek. Ebben a helyzetben az egyházak lehetséges viselkedési alternatívái a mártírság és a túlélés megkísérlése között helyezkedik el. A hívek számára pedig a hallgatás, a rejtőzködés, vagy pedig – ha nem volt más választás – a szenvedés elviselése között. Nagy tisztelettel és hálával kell azokra gondolnunk, akik vállalták a mártírságot. De becsüljük meg azokat is, akik rejtőzködtek, de hűségesekek maradtak a valláshoz és az egyházhoz.

Lassan és nem nagyon feltűnően megváltozott a helyzet, amikor az 1980-as évek első felében a totalitarizmus átment a puhább autoritarizmusba. A politikai fordulópontot nagyon szemléletesen fejezte ki Kádár János kijelentése egy 1962. évi pártgyűlésen: „Aki nincs ellenünk, az velünk van.” A „nincs a rendszer ellen” kategóriába ugyanis bele lehetett érteni nem csak párton kívüli értelmiséget (amelyhez az üzenet elsősorban szólt), a háztájizó kis magánszektort, hanem az egyházakat és a hívő embereket is. Természetesen nem szabad a kádári konszolidáció éveit idealizálnunk: nagyon is gyakran előfordultak elnyomó intézkedések, különösképpen az egyházakkal szemben; a nagyobb nyitottság, tolerancia, kicsit több magánéleti szabadság felé irányuló fejlődés korántsem volt egyenes vonalú, többször fordultak elő visszaesések, úgyhogy az állampolgárok, közöttük a hívők és maguk az egyházak is állandó bizonytalanságban éltek.

Ebben a felemás korszakban meg lehetett azonban próbálni a hatalmi elittel kiegyezni, a politikai ellenzékiiségről való lemondás fejében az egyházi tevénytés számára is valamivel több szabadságot kialakítani, a politikai tőrésatárt, a falakat kissé tágítani. Úgy gondolom, hiba lett volna ezeket a lehetőségeket kihasználhatlanul hagyni. Ugyanakkor mint minden kompromisszumkeresés, ez is a rossz kompromisszumokba való belekényszerülés nagy kockázatával járt. Bár ezen évek egyháztörténetének alapos feldolgozására eddig nem került sor – az idő rövidsége miatt erre nem is volt mód –, elvállalhatjuk annak kijelentését, hogy sok rossz kompromisszum is volt. Ugyanakkor az egyház élt, a vallásosság hanyatlásának tendenciája megállt. Sőt az 1980-as években úgy látszott, hogy a vallás iránti érdeklődés, nyitottság megnövekedésének vagyunk a tanúi. Ez többeket – közöttük engem is – annak az optimista véleménynek a megfogalmazására vezetett, hogy a történeti egyházak reneszánszának nézünk elébe, a keresztény és a zsidó vallásra lényeges szerep várhat a szemmel láthatóan erősödő érték- és erkölcsválság leküzdésében. Ha ez nem is egészen vált valóra, az a tény, hogy a vallás és az egyházak erősödtek, arra figyelmeztet, hogy ne mindent, ami akkor történt, amit akkor tettünk, lássunk feketének.

És akkor teljesen váratlanul jött 1989–1990. Az „annus mirabilis”; megvalósult, amire sem Keleten, sem Nyugaton, sem politikusok, sem tudósok, sem egyházi vezetők, sem az egyszerű állampolgárok körében nem számítottak, a totalitárius és autoritárius rendszerek összeomlottak, lehetővé vált a demokratikus politikai rendszerek bevezetése, a hatékony piacgazdaság megvalósítása, a vallás teljes szabadsága. „Itt a történelem vége”, írta Francis Fukuyama amerikai politológus, értvén ezen azt, hogy a liberális demokrácia és a piacgazdaság végér-

vényesen győzött. Kétségtelenül eufórikus állapot kerültünk.

Az eufória jellemezte a vallásos emberek nagyrésznének gondolkodását: sokan arra számítottak, hogy a magyar társadalom nagy többsége visszatér (megtér?) a valláshoz (igaz, mi evangélikusok mindig csekély kisebbség leszünk Magyarországon), felvirágozik a missziói munka, az ifjúsági munka, sorra nyílnak meg az evangélikus iskolák és szeretet-intézmények, amelyek az egész társadalomban példát fognak mutatni a tanításra és a humánus gondozásra.

A Zsinat is még ebben a lelkes közhangulatban ült össze és abban a reményben élt, hogy a többségünk egyetértése alapján gyorsan meghozza azokat a törvényeket, amelyek ebben a gyökeresen megváltozott helyzetben útmutatást nyújtanak ahhoz, hogyan járjon el az egyház a gyülekezeti kérdések kezelésében, az oktatásban, a misszióban. Úgy gondoltuk, hogy abban is széleskörű egyetértés van, hogy az egyház egész működését a gyülekezetektől az egyházkerületekig demokratikusabbá kell tenni, mert a totalitárius és autoritárius évtizedekben olyan egyházi rendet kényszerítettek ránk, amelyben a központok (püspökök, felügyelők) keresztül az állam könnyebben kézben tarthatja az egyházat. Egyetértés látszott abban is, hogy a nem-lelkészekre a korábbiaknál nagyobb feladatok kell hogy járuljanak, és hogy a nők szerepének a férfiakéval egyenrangúnak kell lennie.

Az 1990 tavaszi országgyűlési választások és a Zsinat összeülése után a lelkes közhangulat előbb az országban, nem sokkal utána az Evangélikus Egyházban is alábbhagyott, majd kiábrándulásba, elégedetlenségbe, sőt elkeseredésbe váltott át. Az országos és az egyházon belüli közhangulatváltozásnak nagy részben hasonló okai vannak, tehát az egyházon belüli kiábrándulás és konfliktusok megjelenése sok tekintetben összefüggött az ország, a társadalom minden más részében megfigyelhető hasonló jelenségekkel. Ezt azért érdemes hangsúlyozni, mert így jobban megértjük, sőt megértőbbek leszünk az egyházban, a Zsinatban történetekkel szemben.

Kezdjük a leghétköznapibb okkal, a pénzühányal. Se országosan, se az egyházban nem ismertük fel azonnal, milyen nagy anyagi nehézségekkel leszünk kénytelenek szembenézni. A társadalomban az elszegényedés, az oktatás, az egészségi ellátás költségvetési támogatásának csökkenése volt a következmény. Az egyházban, a Zsinatban pedig szembe kellett azzal nézünk, hogy nagy és szép terveink beleütköznek a pénzügyi korlátokba. Az egyház megújulását egyebek között a kiváló képességű és elhivatott lelkészek, teológus hallgatók megjelenésétől várjuk – fel kellett ismernünk, hogy ezeknek a lelkészeknek megfelelő fizetést is kell biztosítani. Szép eredmény az iskoláink számának növekedése, de az iskolafenntartás súlyos kiadásokkal jár.

1990 után rendkívül sok törvényt kellett megalkotni vagy megváltoztatni, hogy az ország intézményei a demokratikus politikai rendszernek megfelelően működhessenek. A parlament óriási jogalkotási munkát végzett, de nem mindegyik törvény sikerült tökéletesen. Csak példaként említem, hogy az Országos Tudományos Kutatási Alapról szóló 1991. évi

törvényt a közeljövőben fogja a törvényhozás másodszer is módosítani. Ez a példa érthetőbbé teszi, hogy a Zsinat törvényhozási munkájába is belekerültek hibák. Ha azonban a gyakorlatban szerzett tapasztalatok alapján van lehetőségünk és erőnk a meghozott törvényeket a jövőben módosítani, tovább csiszolni, akkor ez nem okozhat súlyos nehézségeket. Ugyanakkor tartanunk kell magunkat a demokratikus rendhez: az elfogadott törvények szerint kell tevékenykednünk, még akkor is, ha személyesen nem értünk vele egyet, – és a rendelkezésre álló alkotmányos eszközökkel törekedhetünk arra, hogy azokat javítsuk. Ez különképpen érvényes az egyház területi beosztásáról szóló, a Zsinaton sokat vitatott törvényre.

Szeretnék rámutatni két olyan körülményre is, amely egyházunkban másképpen alakult, mint a társadalom egészében. Az első az a tény, hogy a politikában és a társadalomban – a kormányban és a legtöbb intézményben, például egyetemen, főleg azok vezetésében – a személycseréket 1990 után kellett vérehajtani. Pontosabban: az állami életben, az államigazgatásban is végbementek személycserék az 1980-as évek második felében, kerültek olyan emberek is pozíciókba, akik a megváltozott demokratikus és piacgazdasági feltételek között teljesen alkalmasak voltak pozíciók betöltésére. Az ilyen személycserék arányát azonban legfeljebb 30, inkább csak 20 százalékra becsülném. A Magyarországi Evangélikus Egyházban a körülmények szerencsés alakulása következtében 1990-ben a rendszerváltásba úgy mentünk bele, hogy az egyházi vezetésnek már mintegy 80 százaléka „új” emberekből áll, akik az új rendszer követelményeinek teljesen meg tudtak felelni. Voltak, akik a Zsinattól személyi változtatásokat vártak. Az említett körülményeknek köszönhetően ilyenekre nem volt szükség, de a Zsinat nem is vállalkozhatott volna személyi kérdésekben való állásfoglalásra, mert a mi egyházunkban a Zsinat csak törvényeket hoz, nem feladata az egyházvezetés konkrét ügyeiben való intézkedés, a vezetők személyének kiválasztása. Az egyházi demokrácia a jövőben minden lehetőséget megad arra, hogy a legalkalmasabb személyekkel töltsük be a vezetői pozíciókat.

Ezzel is összefügg talán, hogy a Magyarországi Evangélikus Egyházban a pártosodás nem volt olyan fokú, mint a társadalom más részeiben, elsősorban a politikában (itt a pártosodás természetes, sőt előnyös), de más intézményekben, például az oktatási intézményekben is (ahol a pártszempontok érvényesítése már korántsem ilyen természetes, sőt szerintem egyáltalán nem is kívánatos). Örülünk kell annak, hogy egyházunk nem szakadt részekre a pártok mentén, és ebben – azt hiszem – a Zsinatnak is érdemei vannak. Csak kívánni lehet, hogy ez a jövőben sem következzen be, például, hogy a püspökségek számának kérdésébe a pártközpontoknak ne legyen módjuk a jövőben beleszólni.

Összefügg ezzel az a nagyon örvendetes tény is, hogy az egyházunkon belüli viták nem kerültek ki a médiumokba és a napi-sajtóba – vagy legalábbis erre csak nagyon ritkán került sor. Arra szeretném a Zsinat tagjait kérni, hogy a jövőben is – mandátumuk lejáta után is – öröködjenek azon, hogy egyházunk ügyeit mi döntsük el, akik jobban ismerjük azokat, jobban megértjük a kérdéseket és pozitívabban elkötelezettek vagyunk, mint amit várhatunk a médiumok világának minden szereplőjétől.

A másik körülmény, amely csak egyházunkat – talán az összes történeti egyházakat, beleértve az izraelita közösségeket is – érinti, az, hogy derülítő várakozásainkkal ellentétben a társadalmi környezet sem hazai, sem világméretben nem mondható különösen fogadókézsnek azzal az üzenettel szemben, amelyet feléje közvetíteni szeretnénk és tudunk. A modern társadalmak tagjainak többsége nem Jézus tanításaitól várja azt, hogy az élet végső kérdéseiben útmutatást adjanak. Már annak is örülünk kell, hogy a többség nem elleneséges, sőt talán érdeklődik e tanítások iránt.

Mindennek ellenére habár a kellő szerénységgel, de mégis azt hiszem elégedettséggel, sőt talán bizonyos büszkeséggel tekinthetünk vissza a Zsinatban együtt végzett munkánkra. Éppen a nehézségek miatt, amelyekkel szembe kellett néznünk, örülhetünk különösen annak, hogy mégis megalkottuk azokat a törvényeket, amelyek a megváltozott körülmények között szükségessé voltak. A törvényelőkészítés során felmerülő vitákra bizonyára többen fognak közülünk némi keserőséggel visszaemlékezni. Elsősorban azok, akik ezekben a vitákban alulmaradtak, a kisebbséghez tartoztak. Igazuk is lehet abban az értelemben, hogy álláspontjuk esetleg jobb volt a végül is elfogadott többségi álláspontnál. Hasonlóképpen jogos lehet némelykor az elégedetlenség a viták színvonalával és a javasolt törvényesítőpontatlanságával. A Zsinat legfőbb általánosítható, az egész társadalom számára is értékes tanulsága éppen ez: így működik a demokrácia. Távolról sem tökéletesen. De még mindig jobban – mint Churchill mondta állítólag –, mint bármely más eddig ismert politikai rendszer.

Egy tényre azonban feltétlenül büszkéek lehetünk: a Zsinatban minden határozat, törvény demokratikus úton született meg. Diktatúra sehol sem érvényesült, a Zsinat tagjainak manipulációja nem fordult elő, erre kísérlet sem történt. Ezt nagyon fontos lenne a legkülönbözőbb egyházi és nem-egyházi fórumokon, magánbeszélgetéseken és közéleti vitákban egyaránt hangsúlyosan képviselni. Mert ez nagy teljesítmény a mai Magyarországon és ezzel biztosan jó irányban befolyásoltuk az egész magyar társadalmat.

Engedjék meg, hogy mint a Zsinat társelnöke személyesen is megköszönjem ebben a közös munkában való részvételüket.

Hatalom az egyházban

Zárószó az 1991–97-es zsinat záró ülésén

Zsinatunk munkájának hat évvel ezelőtti megkezdésekor beláthatatlanul távolinak tűnt a mandátum vége. Nem tudtuk pontosan, mi is az, amivel választóink megbíztak, nem tudtuk, mire vállalkozunk, amikor zsinati küldöttek lettünk.

Ki sejtette akkor, hogy kezdettől minden ülésen megjelenve az előttünk álló hat év mintegy 60 napját a Fasori Evangélikus Gimnázium dísztermében töltjük majd? S akkor még nem is említettük a bizottsági üléseket, az egyéni előkészület idejét, a különböző megbeszéléseket, a vidékről érkezők hosszú utazásait, az otthonuktól és családjuktól távol töltött éjszakákat.

Ki gondolta volna, hogy meghatározott elképzelésekkel, mintegy "tervekkel" érkezve a zsinatra, percről percre más zsinati küldöttek eltérő véleményével, érveivel, elkötelezett törekvéseivel fogjuk magunkat szembetalálni úgy, hogy közben arról kell meggyőződnünk, a másik egyházszeretete van akkora, mint a miénk.

Akadhat köztünk, aki többé vagy kevésbé elégedetlen az eredménnyel, mert el tudott volna képzelni jobbat, és ezért a jobbért fáradozott is. S volt olyan időszak, amikor szinte mindannyian éreztük, hogy a zsinat nem találja a jó döntést és mintha csak sodródna. Egészen bizonyos azonban: nem lehet állítani, hogy a zsinat ülései és döntései formálisak lettek volna, azaz, hogy az igazi döntések valójában valahol másutt vagy máskor születtek volna, mint a zsinat plenáris ülésein.

Végigküzdöttük hat év vitáit, feszültségeit, csalódásait és kudarcait. Elképzelhető, akadna egyházunkban valaki, aki egyedül jobb törvényeket alkotott volna, és lehettek pillanatok, amikor mi magunk is úgy éreztük: egyedül, a másik véleményt képviselő nélkül hamarabb és jobb eredménnyel végeznénk. Meg kellett azonban tanulnunk, hogy a zsinat éppen ez: másokkal együtt, rajtam kívül még 74 küldöttel együtt, a közösen elfogadott tanácskozási és ügyrend szerint kell törvényszövegeket megfogalmaznunk és törvényként elfogadnunk.

Mindenhhez tegyük hozzá, a legkülönbözőbb élettapasztalattal, különböző családokból, eltérő iskolázottsággal, sokféle hivatásból és munkahelyi tapasztalattal, és legkülönbözőbb egyházi és gyülekezeti háttérrel voltunk együtt hat évig, mint zsinati küldöttek: különböző emberek, akiknek konkrétan nagyon különböző dolgot jelent a hit és az egyház, de akiket mégis legalább annyira összeköt a Jézus Krisztusban való hit és az evangélikus egyházhoz való ragaszkodás, hogy megbízásunknak hitünk és lelki adományaink, valamint lelkiismeretünk mértéke szerint igyekeztünk eleget tenni.

Mandátumunk lejártakor Istennek mindenek először azért adok hálát, hogy ezt a napot megérhettük. Egyetlen zsinati küldött távozott a hat év során az élők sorából. Boross Lajos ny. somlószi lősi lelkész, röviddel azután, hogy a mandátumát visszaadta.

Munkánk végén, a Zsinat elnöki székéből szeretnék köszönetet mondani mindazoknak, akik a hatéves munkában, annak előkészítésében vagy bármely szakaszában részt vettek: a küldötteknek, a bizottsági tagoknak, a bizottsági elnököknek, a jegyzői karnak, a zsinati gazdának, az elnökség megválasztott tagjainak, elnöktársamnak. Köszönetet mondok mindenkinek az egyetértésért, de az ellenvéleményért is. Köszönet minden bátorító szóért, de az elmarasztalóért és jobbító szándékúért is.

Öröm számunkra, hogy a záró ülést a Deák téri Evangélikus Gimnázium dísztermében tarthatjuk és az istentiszteletet a Deák téri templomban. Ugyanakkor hálásak vagyunk a Fasori Evangélikus Gimnáziumnak és a fasori gyülekezetnek, hogy hat éven keresztül megfelelő körülményeket biztosítottak a Zsinat munkájához. Ma csak a tanévzáró ünnepély miatt nem tarthatjuk ott ülésünket.

Szívleljük meg azt a gondolatot, hogy mandátumunk lejártakor ennek a hat évnek a mérlegét Dániel próféta szavaival vonjuk meg, aki hetven évvel a fogság kezdete után így imádkozott: „Tied Uram az igazság, mienk pedig orcánk pirulása,... Mienk, oh Uram, orcánk pirulása, a mi királyainké, fejedelmeinké és atyáinké, akik vétkezünk ellened” (Dán 9,7,8; Károli fordítás). „Mert Istenünk, az ÚR, bármit cselekszik is, igaz, csak mi nem hallgattunk szavára” (Dán 9,14). Nem másokat okolunk, hanem először a magunk szemében nézzük, vesszük észre és a magunk szeméből vesszük ki a gerendát, ha Krisztus tanítványai vagyunk.

Kezünkben vannak és július 6-án hatályba léptek azok a törvények, amelyeknek az elkészítésére gondoltunk, amelyeknek a megszövegezésére a hat év során ez a zsinat képes volt.

Nemcsak a távoli utókor, hanem már a ma evangélikus egyháza is értékelni fogja ezeket a törvényeket érdemük szerint, akár jó, akár rossz értelemben. Nézzünk elébe ennek az értékelésnek azzal a várakozással, hogy az általunk elfogadott törvényeket majd jobbak váltják fel, hogy nem ismétlik meg a mi hibáinkat, sem azokat, amelyeket már mi is látunk, sem pedig azokat, amelyek elkerülték a figyelmünket. És hogy kevesebb nehézséggel kell majd szembenéznünk az utánunk jövőknek, mint nekünk kellett. Hogy kevésbé fog rájuk vetődni a múlt valós vagy csak vélt árnyéka, s hogy kevésbé fogja befolyásolni őket akár a bizalmatlanság, akár a bizonyítani akarás görcse.

Ezek előrebocsájtásával, a végső mérleg készítését másnak, más alkalomra átengedve, szeretnék most néhány gondolatot elmondani a zsinatunk munkájáról és egyházunk törvényeiről.

1. Abban a tudatban, abban a meggyőződésben fáradoztunk együtt hat évig, hogy az egyházi élethez törvények szükségesek: A vezetők számára, hogy megbízásukkal vissza ne éljenek, de ami feladatuk, azt határozottan tehessék és meg is tegyék. Egyes egyháztagok és egyházközségek számára, hogy tudják, mire számíthatnak, mi a joguk és mi a kötelességük, mit várhatnak a másiktól és mivel tartoznak a másoknak.

„...a jog jó dolog és Isten adománya” – írja Luther a Magnificat magyarázatában (Luther Márton: Magnificat. Fordította: Takács János Szeged 1989. 39.) Ennek a külső rendnek a betartását és hasznát tanultuk és gyakoroltuk minden ülésünkön, amely pontos és aprólékos ügyrend szerint folyt.

Igen remélem, de meg is vagyok győződve felőle, nem felejtettük el közben, hogy az egyházszervezet másodlagos kérdés. Nem szervezetében, hanem hitében él az egyház. Nem a jog, hanem a tisztán hirdetett evangélium és a Krisztus rendelése szerint nyújtott szentségek teremtik meg a hitet. De tudjuk, hogy nem működő vagy rossz szervezet, rendetlenség vagy zűrzavar akadályai lehetnek az egyház tulajdonképpeni szolgálatának. A zsinat ezért arra törekedett, hogy a törvények átfogják az egyházi élet és szervezet egészét.

2. Mindannyiunk számára világos volt és egyértelmű, hogy a jog önmagában sehol sem biztosítja a rendet. Az egyházban sem. Nemcsak azért, mert a modern államokban az egyházi törvények betartatása nem kényszeríthető ki. Hiszen a törvények betartása, ennek kikényszerítése még az államoknak is gondot okoz, noha rendőrségük, nyomozóik, hivatásos ügyészeik vannak. „Az állam is csödbe jut, ha a keretében élő társadalomból hiányzik az összetartozás érzése” – írja Helmut Kremers („Doch jeder Staat ist überfordert, wo die Gesellschaft, der er den Rahmen gibt, keinen Gemeinsinn mehr aufbringt.” Kremers Helmut: Gesellschaft will gestaltet sein. Die Zukunftsprobleme dürfen nicht der Wirtschaft allein überlassen werden. Lutherische Monatshefte 1997, 5, 6–7.).

Hatéves zsinati közös munkánkkal, sok gyengeséggel és hibával, arról teszünk bizonyosságot, hogy az egyházban mindennek az épülést kell szolgálnia (1Kor 14,26), mert „a szeretet épít” (1Kor 8,1). El kell fogadni valamilyen rendet, mert „Isten nem a zűrzavarnak, hanem a békeességnek Istene” (1Kor 14,35). Megalkothatjuk a legjobb rendet, amelyre ember képes, de az még nem a jó rend, a tökéletes rend, nem az isteni rend, nem Isten rendje. Emberi élet általában, de emberek élete az egyházban is csak úgy lehet, ha egymást elfogadják, befogadják, amint „Krisztus is befogadott minket az Isten dicsőségére” (Róm 15,7).

Reformátorainkról sokszor csak úgy beszélnek, mint akik mindenki mástól függetlenül és mindenki más ellenében ragaszkodtak az igazsághoz. Történetüket meg lehetne, meg kellene írni abból a szempontból is, miért tűrtek, dolgoztak, fáradoztak, tárgyaltak és szenvedtek is azért, hogy az egyház egysége fel ne bomoljon.

Luther az úrvacsorai közösséggel kapcsolatosan szól a hívők lelki közösségéről, amely nemcsak Krisztussal, de egymással való átfogó közösség is. Idézem Luthert: „Ez a közösség abban áll, hogy Krisztusnak és szentjeinek minden lelki javában részesül s ezeket velük együtt birtokolja az, aki ezt a szentséget veszi, viszont minden szenvedés és bűn is velük közössé válik. Eképpen a szeretet szeretetet ébreszt és eggyé tesz. De hogy a könnyen érthető hasonlatnál maradjunk: amiképpen valamely város valamennyi polgárának közös tulajdonává válik annak a városnak a neve, tisztessége, szabadsága, minden hasznot hozó ügye, szokása, életmódja, segítsége, támasza, védelme és egyéb hasonló dolgai – ugyanúgy minden veszedelme is: tűzvész, árvíz, ellenség, halál, kárvallás, sérelem és hasonló. Mert, aki együtt akarja élvezni a javakat, annak együttesen vállalnia kell a terheket is és a szeretetet szeretettel viszonznia. Nyilvánvaló itt, hogy aki egy polgárt megbánt, az egész várost, s annak minden polgárát bántja meg. Aki pedig eggyel jót tesz, az valamennyi többinek a jóindulatát és háláját nyeri el.” (Luther Márton: Bűnbánat, Keresztség. Úrvacsora. Három sermo a szentségekről. Budapest, 1944. 33.). Nem közösség másokkal az, amit csak addig vállalunk, amíg magunknak kellemes, könnyű és gazdagító, de odahagyjuk, mihelyt nem az.

Sokkal drágább ez a közösség, amelyet Krisztus szerzett, és ezért sokkalta nagyobb a tét, semhogy megengedhetnénk magunknak, hogy ezt a közösséget felrúgjuk.

Sokat jelent számomra a Kiskátéból a harmadik hitágazat magyarázatának az a mondata, amely így hangzik: „Ebben az anyaszentegyházban nekem és minden hívőnek naponként minden bűnt bősséggel megbocsát.” Ez a mondat arra bátorít, hogy az egyházat a bűnbocsánat helyeként és lehetőségeként írjam le. Ha pedig a bűnbocsánat helye, akkor az egymásnak való megbocsátás helye is és az újjászületése is, amint Scholz Lászlóval énekeljük együtt az egyházzól: „Újjászült gyermekek bölcsői ringnak.” Ha mi magunk sem hiszünk ebben, akkor ki hiszi a mi tanításunkat?

Az egyház – számomra legalábbis – nem a körülöttünk lévő világban folyó népszerű kiszorítódsdi, nem a ki kit győz le gyilkos és önemésztő tébolya, hanem szólás és cselekvés másokért. S imádság mások, a világ, az Isten népe megújulásáért, – de úgy, hogy mindig hozzátesszük, és kezd el rajtam, kezd el velem, kezd el nálam, kezd bennem.

3. A most megalkotott törvények létrehozták az állandóan megválasztott és ezért viszonylag gyorsan összehívható zsinat intézményét. Jogos az aggodalom, hogy ez az intézmény az állandóan változó és változtatható törvények, s ezzel a jobbizonytalanság vagy az önkény lehetőségét hordja magában.

A zsinatot kettős szándék vezette, amikor megteremtette ezt az intézményt. Egyrészt, hogy a gyorsan változó világ külső feltételeire gyorsan válaszolhasson egyházunk. Másrészt pedig, hogy ne avuljanak el és ezzel ne váljanak betarthatatlanná egyházi törvényeink, mert így az önkénynek nyílhat tér.

4. A törvények az egyházi élet külső kereteivel foglalkoznak. Számos esetben nem a hömpölygő, kavargó, zajló egyházi életet akarják mederben tartani, hanem olyan dolgot fogalmaznak meg, amelyek ma esetleg még

csak vágyak vagy kívánságok, bár sok helyen szokás alapján, eddig is sokan szolgáltak odaadással és mentek a dolgok.

A nem lelkészek szolgálatát nagy terjedelemben és részletekbe menően szabályozzák a törvények. A zsinati többség elképzelését próbálom tolmácsolni, amikor ezt úgy értelmezem: a törvények határozott szándéka, hogy egyszerű a tisztséget vállaló nem lelkészek ne csak rangnak tekintsék tisztségüket, másrészt pedig törvény támassza alá tenni akarásukat.

Törvényeink sajátossága az is, hogy igen sok tisztséget ír le és ír elő. Egyesek bizonyára sokallni fogják ezt. A szándék egyértelmű: az egyház szolgálatának és felelősségének sokféleségét megbízottak, felelősök jelenítsék meg és képviseljék. Egy-egy fontos ügynek legyenek elkötelezett ügyvivői.

Sok időt töltött a Zsinat az egyházközösség és részei meghatározásával, mert ekörül ismételtelen bizonytalanság tapasztalható. További feladat lesz a besorolásnak megfelelő jogokat és kötelezéseket is meghatározni.

Részletesen foglalkoznak a törvények a jelölésekkel és a választásokkal, s ezeket a szabályozásokat külön törvény is tartalmazza. Új vonás a hatéves ciklusokra való választás minden egyházkormányzati szinten.

Hosszú viták után alakult ki a presbitériumok és közgyűlések jogkörének új elhatárolása, feladataik új meghatározása. Kétségtelen, az a vélemény volt többségben, amely a döntésekbe a gyülekezetek széles rétegét látta jónak bevonni. Súlyos az az érv, hogy a közgyűlés mint szervezeti és döntési forma – enyhén szólva – nem virul egyházunkban. Szeretném úgy értelmezni a zsinat döntését, hogy nem a jelenlegi közgyűlési gyakorlatot tartja jónak, hanem az új törvény feladatunkká teszi, hogy a közgyűléseket – egyrészt megfelelő előkészítéssel és vezetéssel, másrészt pedig aktív részvétellel – tegyük az eddiginél alkalmasabb önkormányzati testületekké.

5. A legnehezebben talán az egyházkerületek számának és területi beosztásának megváltoztatására irányuló törekvések tudtak döntő, kétharmados többséget összekovácsolni. A zsinat végül úgy határozott, hogy három egyházkerületbe szerveződve éljen egyházunk. A zsinat rövid mérlegelés után – bizonyára a roppant történelmi változásokra is tekintve – eltörölte az országos felügyelő évszázados intézményét. A viták kezdetén inkább az a megfontolás fogalmazódott meg, hogy a püspöki tisztségben állók számának növelése, a több egyházkerület a kollegiális vezetést segítse. A problémát a törvény, úgy tűnik, a kollektív – az egyházkerületek püspökeiből és felügyelőiből álló – elnökség intézményével kívánja megoldani. Az egyházkerületek jelenleg elhatározott beosztása nem három aprólékosan kidekázott és egyenlő egységet,

hanem három jellegzetes, egymástól sokban különböző egyházkormányzati egységet rajzolt meg. Eltérő alkalmi karizmájú vezetőkre lesz szükség, akik különbözőségük miatt nem külön úton járnak, hanem ajándékaikkal egymást kiegészítik és gazdagítják. Ennek a törvénynek megvalósítása bizonyára sok energiát, képzelőerőt, hitet és szeretet kíván még tőlünk és egyházunk népétől. Bizonyára idő is kell, míg teljesen kialakul. A zsinati küldöttek jól tudják, mennyi kérdésem volt mindezek kapcsolatban, s a jegyzőkönyvek tanúsítják, hogy az elhangzott érvek nem győztek meg. A feladat nagyságát mégsem elriasztásul, hanem lelkesítésképpen esetelem. Tudatosan nem az anyagi következményeket mérlegetem: nem mintha levegőben járó fantasztá lennék, aki fölöslegesnek vagy mellékesnek tartja azt, hanem azért, hogy más dolgokat és értékeket előtérbe helyezve törekedjünk a megoldásra.

A hat év során visszatérő fogalom volt a hatalom kérdése. Kinek van hatalma az egyházban? Mire van hatalma? Miből áll ez a hatalom? Az egyik oldal azt mondja, hogy semmi hatalma sincs, a másik oldal mégis szeméretveti, hogy túl nagy a hatalma. Hitvallásaink szerint a püspököket a következő hatalom (joghatóság) illeti meg: bűnöket megbocsátani, az evangéliummal ellenkező tanítást elvetni, és a gonoszokat, akiknek istentelensége nyilvánvaló, az egyházközösségből kirekeszteni – nem emberi erővel, hanem igével (CA XXVIII, 21; vö. Konkordia Könyv I. 56). S hozzáteszik: „isten jog szerint... nincsen különbség püspök és lelkész között” (Értekezés, 65; vö. Konkordia Könyv II, 226).

Az ige hallgatóinak pedig – mondja Luther – „nemcsak joguk és hatalmuk van mindazt, am predikáltatik megítélni; hanem tartoznak is, kötelesek is megítélni, Isten szent felségének kegye elvesztésének terhe alatt” (Luther Márton: A keresztyén gyülekezet jogáról és hatalmáról. Masznyik, IV. kötet. Pozsony, 1908. 73.).

A jog kérdése így vezet el az evangéliumhoz, amelyről Pál írja: „Isten ereje az, minden hívőnek üdvösségére” (Róm 1,16). Az evangélium tehát embert, életét és világát megújító hatalom. Megalkottuk törvényeinket, egyházunk számára a közös élet rendjét, de nem az emberi rend tartja meg az egyházat, hanem az evangélium. Zsinati erőfeszítéseinknek akkor volt és van értelme, ha ez az evangélium felhangzik nekünk és általunk, meghallgattatik köztünk és szerte e hazában, s a nagyvilágban. A többi már nem a mi dolgunk, hanem Istené, „mert Isten igéje nem tétlen vagy holt, hanem élő és ható beszéd” (Luther Márton: Nagykáté, I, 101; vö. Konkordia Könyv II. 111).

Ez a beszéd az, amiből él az egyház.

Ez a beszéd az, amelyért él az egyház.

A „kelet-német diakónia” az átalakulás útján

A diakónia perspektívái a mai Németországban

Egy fényképet hoztam magammal. Ez a kép 1987-ben készült. Láthatjuk rajta Karl-Heinz Neukamm elnököt Stuttgartból, Gasche tiszteletest Hessentől, Schreiber főnökkasszonyt Stralsundból, Gläser igazgatót Bécsből, Haug lelkészt Zürichből, Csizmazia Sándort Budapestről és engem Berlinből. Ez a pillanatfelvétel Laichlingenben készült a nyugat-németországi evangélikus egyház diakóniai konferenciáján. Mi, az akkori NDK-ból érkező képviselők ugyanúgy „nemzetközi” ökumenikus vendégek voltunk, mint Csizmazia Sándor, Gläser úr és mások. Ma a német résztvevők egy ilyen konferenciára egy országból jönnek, a többi európai országok képviselői pedig továbbra is maradtak „nemzetközi” ökumenikus vendégek. Ezért az Európai Közösséghez való felzárkózás tendenciája a mi diakóniánkat sem hagyja érintetlenül.

Mielőtt azonban arról beszélünk, milyen perspektívái vannak a diakóniának a mai Németországban, tegyünk egy rövid visszapillantást: hogyan is volt ez annak idején? Az NDK-ban nyolc tartományi egyház működött, s ezzel együtt nyolc diakóniai központ. Ehhez járult még a szabad egyházak diakóniai központja is. Összesen mintegy 15.000 diakóniai munkatársunk volt az NDK-ban és kb. 30.000 férőhelyen voltak a gondozottjaink. Ebből 6500 tartozott a fogyatékos gondozást ellátó intézményekhez, további 11.500 férőhelyen idős gondozását, ambuláns szolgálatát végeztük. Ezeket kívül óvodákat, iskolákat és kórházakat is működtettünk úgy, ahogyan ez egy szocialista országban éppen lehetséges volt. Tudjuk, hogy az akkori NDK-ban is viszonylag előnyös feltételek között végezhetjük a diakóniai szolgálatot — a „keleti tömb” országain belül. Önökkel magyarokkal is hosszú éveken keresztül nagyon sokrétű kapcsolatunk volt. Sor került munkatársak cseréjére, csoportos látogatásokra, csereüdültetésre. A fogyatékos gondozás területén és a továbbképzés kérdésében együttműködés alakult ki közöttünk. Ez volt a múltunk...

A „kelet-német diakónia” az átalakulás útján

A „fal” leomlása, Németország egyesítése hirtelen és meglepetésszerűen ért bennünket. Soha nem történt még ehhez fogható eddigi történelmünkkel — egyrészt a békés forradalom, másrészt az átalakulás egyik napról a másikra. A két társadalmi rendszer, mely addig ellenségként állt egymással szemben, hirtelen egy országgá lett. Úgy tűnt: egy negyvenéves történelem töröltetett el egyetlen éjszaka alatt, vagy inkább egy még régebbi történelem éledt fel újra?

Az egyházaknak a közös Biblia, a közös Hitvallás közös alapot adott. S bár a szétválasztottság időszakában egyházaink gazdaságilag egymástól teljesen elkülönültek, különállók voltak, de azért egymástól mégsem függetlenek. Erre példa, hogy az NDK fennállása idején a nyugat-német diakónia hihetetlenül sok segítséget nyújtott nekünk: különböző eszközökben, építkezéseinkben való részvételben, autókban, orvos-technológiai felszere-

lésekben és más egyebekben. Mindezért a mai napig is hálásak vagyunk.

1990. október 2-ról 3-ra virradó éjszaka Németország egyesítésével a hozzácsatolt egykori NDK területén is érvényessé vált a Német Szövetségi Köztársaság valamennyi törvénye. Nem volt folyamatos átmenet. Mindez egyszerre, hirtelen történt. Emlékezem a rendezvényekre, amelyeket október 2-án és 3-án a Német Egység Napja alkalmából tartottak: Kelet-Berlinben a színházban, Nyugat-Berlinben a Reichstagnál; a következő reggelen istentiszteletet a kelet-berlini Mária-templomban, majd Richard von Weizsäcker szövetségi elnök beszéde a nyugat-berlini Filharmóniában... Október 3-án este feleségemmel Magyarországra utaztunk, hogy meglátogassuk Önöket. Ezzel jelezni kívántuk, hogy közösségben akarunk maradni Önökkel, hogy a testvéri kapcsolatot, mely a kommunista uralom alatt is fennállt, nem szabad feladnunk.

Most azonban térjünk vissza a politikai, gazdasági és társadalmi változásokhoz. A gazdasági-, valuta- és szociális unió már 1990. július 1-jén törvényileg életbe lépett. Ezzel az Oderáig – Zinnwaldig és Görlitzig tolodott a nyugat-német márka érvényességi határa. Ez más „keleti országok” számára is jelentős mozgást és felfordulást okozott. A keleti piacok összeomlottak és a hirtelen „meggazdagodott” Kelet-Németországban olyan új problémák jelentkeztek, mint a hajléktalanság, a munkanélküliség és a menekült-áradat. A német-német kapcsolatok fejlődése mellett hamarosan új problémaként jelentkezett ugyanis a jugoszláviai és a romániai menekültek ügye. Németország ekkor 300.000 embert fogadott, akik Bosznia-Hercegovina és Horvátország háborús zűrzavarából menekültek hozzánk. Emellett működtek embercsempészek is, akik jó kereseti lehetőséget és sok egyebet ígérve tömegeket csábítottak Németországba Kelet-Európából és Ázsia különböző országaiból. Csak Berlinben jelenleg mintegy 30.000 jugoszláv menekült él!

A keleti blokk felvevőpiacainak összeomlása, az e területekről származó áruk iránti kereslet hiánya, a megváltozó gazdasági struktúrák és a Szovjetunió összeomlása olyan jelentős változásokat okozott, amelyeket előre fel sem tétélezhetünk. Az egykori NDK-ban megkezdődött a nagyüzemek privatizálása, s az üzemek egy része ezzel végleg csődbe jutott. Ennek egyrészt az volt az oka, hogy azok teljesen leromlott, elhasznált állapotban voltak, évek óta ugyanis bennük semmiféle beruházás nem történt. Ez most megbosszulta magát! Néha azonban a nyugati partnerek is csak a nevet vásárolták meg. Beruházásokat ők sem végeztek, hanem az üzemeket eladták, bezárták és a dolgozókat elbocsátották. Nagyon sok dilemmával küszködtünk: pl. a Trabantot, a „luxus-limuzint” — amely Magyarországon is ismert volt, s amit Önök is ugyanúgy szeretettel, mosollyal és némi elnézéssel kezeltek, mint mi — nem lehetett tovább gyártani. Sok volt a panasz, amikor a gyárat bezárták, de a volt NDK-beli állampolgárok sem akartak többé Trabantot venni és vezetni, hanem inkább Opel, Volkswagent, Audit, vagy valamely távol-keleti márkát.

Nagyon gyorsan általánossá vált a munkanélküliség, aminek már az NDK-ban is voltak előjelei. A polgárjogi mozgalmak demonstrációinál volt egy jelszó: „lassítani a termelést!” — Aztán hamarosan valóban le is állt a terme-

* Elhangzott a Diakóniai Testvérközösség balatonszárszói csendesnapján 1997 júniusában.

lés, akkor már viszont sokan kívánták volna, hogy részt vehessenek benne. — Nálunk is igaz, hogy a munkanélküliek számára nemcsak a fizetés hiánya jelenti a problémát, hanem az ilyen életforma értelmetlensége is. Különösen érvényes ez a fiatalokra, akik tanulmányaik befejezése után nem kaphatnak munkahelyet. De ez az idősebbeknek is megoldhatatlan gondja, akikre a nagy szakmai tapasztalatuk ellenére sincs szükség többé!

Ilyen körülmények között egyszerre minden törvényt és határozatot megváltoztattak, aminek nyomasztó hatása a diakónia területén is érvényesült. Épületeink, intézményeink, kialakult szervezetünk fennállása kérdőjeleződött meg. Egy példa erre: Németországban az otthonokra vonatkozó „építészeti minimál-rendelet” előírja, hogy fejenként legalább 12 m²-es terület álljon rendelkezésre. A fordulat után a brandenburgi tartományi előírászat szerint 16 m² + vizes blokk lett az egy személyre érvényes követelmény az idősek otthonaiban. Ezért nagy takarékoságra kényszerültünk, mert másként ezeket a normákat gazdaságilag nem tudtuk biztosítani. A fennmaradásunkat kellett megvédenünk, a feladat ezért így szólt: vagy építkezünk, vagy be kell zárni az intézményt, ez viszont elbocsátásokat és sok csalódást, fájdalmat jelentett.

A tűzvédelmi, munkavédelmi, higiéniai előírások is megváltoztak, minden törvényes szabályozás új volt a számunkra. A pénznem megváltozása miatt a szeretetintézmények lakóinak takarékkönyveit is ki kellett cserélnünk. A Betegbiztosítási Hivataloknál a költségterítésekre és a gyógyászati segédeszközök beszerzésére hirtelen egészen más szabályozás vált érvényessé. Az ingatlan-szerzésre, telekkönyvezésre nézve is teljesen új előírások vonatkoztak. Az építési kérelmeket is másképp kellett kiállítani. S emellett a politikailag indokolt sok változás mellett — persze nekünk németeknek — mindehhez sikerült egy meglehetősen bonyolult bürokráciát kiépíteni és működtetni. Feltételezem, hogy Magyarországon ilyesmi nem létezik. A technika területén ugyanígy megváltoztak az előírások. Semmiféle egyezés nem volt az NDK-ban érvényes Technikai Minőségi Szabályzat és az újonnan érvénybe lépő Német Ipari Norma között.

Magától értetődik, hogy a gyógyszerek jelölése és az emberek vércukor-szintjének mértékegysége is eltérő volt a két országban. Mindezek a dolgok hihetetlenül rövid időn belül változtak meg. Abban az időben mindez nagyon sok munkát jelentett számunkra, ami nemcsak időterhet, de sok békétlenséget is okozott. Ezt semmiképpen sem panaszként mondom, inkább csak regisztrálni akartam a történeteket. Ehhez tartozik az is, hogy azok számára, akik a diakónia menedzseléséért felelősek, valóságos katasztrófát jelentett, hogy elvesztették a hivatalokkal és hatóságokkal fennálló korábbi kapcsolataikat. Mindig is mondtuk annak idején: a szocializmus kapcsolatok nélkül olyan, mint a kapitalizmus pénz nélkül. Persze a mai napig is nélkülözhetetlenül szükségesek a személyes összeköttetések, hogy a nagy zűrzavarban és a bürokrácia dzsungelében előre léphessünk.

Különösen azokon a munkaterületeken, ahol fogyatékosokat vagy időseket gondozunk, további problémát jelentett a képzési módszereinknek és munkatársaink szakképzettségének az elismertetése. A munkavállalás feltételei nehezebbé váltak. Korábban például gyakorlat volt, hogy saját tanfolyamainkon mondjuk egy vasúti szakembert „átképeztünk” szellemileg sérültek gondozójává, egyházi, diakóniai munkássá. Ilyen, oldalról való

beugrások” persze nem illettek bele a nyugati Szövetségi Köztársaság oktatási, képzése rendszerébe.

Azután: az intézményeinknek meg kellett változtatniuk vagy meg kellett erősíteniük jogi formájukat. Vagyis: alapítvány, egyesület, KFT alapítása, vagy egy másik gazdasági társasághoz való csatlakozás jelentette az új jogi keretek megteremtését. Új jelenség volt az is, hogy nem sokkal a fordulat után át kellett vennünk egyes eladdig állami vagy városi szociális intézményeket is. A Stephanus-Stiftung így vett át az egykori Kelet-Berlin területén lévő két öreg otthont. Ezekben korábban 270 idős, gondozásra szoruló ember élt. Most ez a szám csak a 150-et éri el, és az igény további csökkenő tendenciát mutat.

Néhány mondat a Stephanus-Stiftung munkájáról

119 év óta fennálló diakóniai intézmény vagyunk. A központunk Berlin Weissensee kerületében van, ahol néhányan Önök közül jártak már vendégként. Itt jelenleg idősek otthona, szellemi fogyatékosok kiegészítő iskolája, egy fogyatékosokat foglalkoztató műhely, gyermek- és ifjúsági otthon, felnőtt férfi és női otthon működik. Ehhez tartoznak még a központi irodák, és egy konferencia-terem, ahol különböző, jelentős találkozásokra is sor került már. 1878-ban Ernst Berendt börtönlelkész kezdte meg itt a munkát. Ő a börtönből kiszabadult nők gondjain igyekezett segíteni, akik nagyon sok problémával küszködtek szabadulásuk után. Első volt: a szakképzettség hiánya, amihez járult az, hogy kevés volt akkoriban a női munkahelyek száma is. Nem volt lakásuk, munkájuk, és néha előfordult egy-egy házasságon kívüli gyermek gondja is, ami abban az időben szegénynek számított. Sokan közülük rossz útra tértek: bűnözők lettek vagy a prostitúcióban végeztek. Ezeknek a nőknek kínált Ernst Berendt lelkész szállást és munkahelyet. A náci időszakban az intézményt először bezűntették, majd szétbombázták. 1945 után következett egy fáradtságos újrakezdés. A bőrklinikánkat nem sikerült újra felépítenünk, de a templomot renoválták, egy női otthont felújítottak s a régi öregotthon tetejére egy új emeletet húztak. Barakkokat is építettek, hogy szálláshelyekhez, lakás- és étellehetőségekhez jussanak a gondozottak számára. A Stephanus-Stiftung 1991-ig diakónus-képzést is végzett. Az elmúlt évtizedekben mi töltöttük be az Evangélikus Egyház keleti „konferencia-központjának” a tisztét. Nálunk a „falak” ellenére is találkozhattak emberek az ökumené jegyében, akár keletről, akár nyugatról jöttek. Bár csak egy napra szóló vízummal jöhettek át, mégis nálunk megvolt a találkozás lehetősége azokban az időkben is! Minderről most nagyon részletes ismereteink vannak, mert az Államvédelmi Minisztérium aktáiban nagyon pontosan regisztrálták és megőrizték ezeket az adatokat. Így legalább a jegyzőkönyv vezetésének a terhét levették a vállunkról... Mindenesetre erről akkoriban nemigen volt tudomásunk. A fordulat után további lépéseket tettünk annak érdekében, hogy a diakóniai munkát folytathassuk: Kelet-Berlinben megalapítottuk és megnyitottuk az első, szellemifogyatékosok számára épített iskolát. Mindeddig az NDK-ban ilyen iskola nem működött. A fogyatékosok számára létesült műhely, ahogyan az ma is működik, korábban sem volt számunkra ismeretlen — munkaterápia formájában. Munkaszereződésen épülő rehabilitációs munkahelyek azelőtt

is léteztek ugyanis. Az idősgondozás korábban főként otthonok fenntartására volt specializálva, vagyis ápoló-gondozó lakóotthonok voltak. A mai intézmények inkább nyugdíjas házak, melyek a benntlakók nagyfokú önállóságára és önellátására számítanak.

A diakónia perspektívái a mai Németországban

Az erre vonatkozó kérdéseket nehéz megválaszolni. A változások ugyanis tovább folynak. Úgy gondoljuk, a diakóniai munka továbbvitele szempontjából alapvető követelmény egy megfelelő keret-rendszer megszervezése. Ezért célunk a gyülekezeti diakónia kiépítése. Amin nem elsősorban intézményes diakóniát értünk, hanem ez az egyházközségek és gyülekezetek, illetve a diakóniai szervezetek közötti új együttműködést jelentené. A gyakran emlegetett mondat: „inkább ambuláns, mint stacioner ellátást!” — azt jelenti, hogy sokkal inkább érdekünkben áll, hogy az embereket lakóhelyükön, ambuláns módon gondozzuk, semhogy otthonokba költöztessük és ott lássuk el őket. Ez egy oldalról a jövő. De mint eddig, ma is meg vagyok győződve arról, hogy az otthonok sem felesleges intézmények. Időközben építészetileg, és a munkások képzése tekintetében is nagyon sok javulás történt. De a diakónia perspektívái akkor lesznek igazán jók, ha az valóban diakóniai szolgálat lesz. Mi ezen a Földön mindenütt egy szekularizált, elvilágiasodott világban élünk, és ez az a hely, ahol az egyháznak és a diakóniának szolgálnia kell. A feladatunk

pedig Isten Igéjének hirdetése szavakkal és tettekkel! Nem egyszerűen szociális munkások, vagy szociális „szolgáltatók” vagyunk! — hanem „egyházi munkások”, akik Jézus Krisztus megbízásából dolgozunk! Munkánk során természetesen megfelelő szakmai színvonalat kell biztosítanunk, lépést tartva korunkkal. De nagyon kell figyelni arra, hogy hitünkéből fakadó bizalommal lépünk majd be az új évezredbe, mint olyan emberek, akiknek reménységük van egy eljövendő, örökkévaló világról is. Sok ember vár most ugyanis más „reményteljes jelekre”. Nekünk a jövőre nézve azért az marad a feladatunk, hogy az egyház és a diakónia jól érthető nyelven tudjon erről a reménységről beszélni. Arról ugyanis, hogy nekünk keresztyéneknek ugyanaz az ég van felettünk, mint más embereknek, de nem ugyanaz a horizont van előttünk!

Minden országban — és ez Magyarországon sincs másként —, amellet foglalkozunk állást, hogy tervezni kell a jövőt. Munkánk során előrelátható prognózisokat kell kidolgoznunk, és át kell vállalnunk részterületéért a felelősséget. Mégis nekünk keresztyéneknek újra és újra tudatosítanunk kell magunkban: *nem a perspektívákból, hanem az ígéretekből élünk!* Az ígélet pedig nem más, mint a feltámadott Úr reményteljes jelenvalósága!

Werner Braune
igazgató – Berlin

Fordította: Szabó Andrea
egyetemi hallgató

Alternatív vallásoktatás — egy modell

A cím némi magyarázatot igényel, s e magyarázattal mindenekelőtt az a szituáció szolgál, amely a kérdéses modellt életre hívta. Amikor a bonyhádi gimnázium újra evangélikus lett, egy működő, meglehetősen nagy területet egyedül ellátó, tehát regionális tanintézet került szinte egyik napról a másikra egyházunk kezelésébe. A képet tovább árnyalja az a tény, hogy a gimnázium egykori bázisát alkotó környékbeli evangélikus németység zömét idő közben kitelepítették, így az iskola vonzáskörzetének felekezeti szerkezete napjainkra alaposan átalakult. Az átvétel idején a diákság 7–8 százaléka volt evangélikus háttérű, s ez az arány lényegében az azóta eltelt öt évben sem változott.

Mindezek fényében nyilvánvaló volt számunkra¹, hogy a felekezeti hittanon túl egy olyan oktatási formát, modellt kell találnunk, amelyen keresztül elérhetjük azokat a diákokat is, akik ugyan érdeklődnek a hit, a vallás kérdései, alapvető világszemléleti problémák iránt, de a felekezeti oktatást túl célirányosnak, elfogultnak vélik. Kézenfekvő volt, hogy az oktatás alapja egyrészt a legfontosabb vallások ismertetése, másrészt (és ezek fényében) a vallás mint jelenség vizsgálata legyen. Mielőtt azonban a kérdéses modell általam vállalt részét ismertetném, érdemes sorra venni azokat a feltételeket, külső elvárásokat és belső igényeket, amelyek megszabták ennek a sajátos *hitoktatásnak* a célkitűzéseit, tanmenetét és módszerét.

Feltétlenül meg kell különböztetnünk gimnáziumi jelenlétünk első két-három esztendejét az utóbbi, jelenleg is tartó periódustól. Az első időszakban — figyelembe véve,

hogy az akkori diákság még az állami intézménybe jelentkezett — az általunk ajánlott alternatív vallásoktatás még teljesen önkéntes volt, aki látogatta az órákat, az a szabadidejéből áldozott. Így bizvást számíthattunk a jelenlévők őszinte érdeklődésére, aktivitására, és nyilvánvalóvá vált az is, hogy a diákok egy részének hiányzik egy olyan alkalom, amely a sok szaktárgy mellett az élet, a valóság egészével, egyetemes problémákkal, világszemléleti kérdésekkel foglalkozik. Hasonlóan érezhető az igény arra, hogy az ismeretszerzés mellett tág tere nyíljon a beszélgetésnek is. Szívesen igyekeztünk mindkét igénynek megfelelni, s ennek köszönhetően a tanmenet eléggé tág ölelésűvé és rugalmassá formálódott, bár a vallástörténet, ismeret mint vezérfonal végig uralkodó téma maradt. A vallás önmagában is élő problémának, érzékeny témának bizonyult, hiszen a rendszerváltás utáni közélet egyre-másra szállította a témával kapcsolatos eseményeket, vitákat, dilemmákat, jótékony feszültség járta át beszélgetéseinket. Világossá vált számunkra, hogy az egyik legfontosabb feladatunk a tisztázás, a spirituális vákuumba beáramló vallásos, kvázi-vallásos jelenségek, eszmék közötti különbségtétel.

Fontos és izgalmas kérdés volt (és még máig is) saját szerepünk tisztázása. A (kezdetben) *vallástörténet* címen meghirdetett programmal a vallások világának a lehető legobjektívebb ismertetését és elemzését vállaltuk. Állandó figyelemre, folyamatos önkontrollra volt szükség ahhoz, hogy a vállalt cél és keresztyén meggyőződésünk egészséges egyensúlyát megőrizzük. Senki sem kívánta, hogy elkötelezettségünket minduntalan véka alá rejtjük. Ellenkezőleg; azoktól az önkéntelen csúsztatásoktól kellett óvakodnunk, amelyek véleményt bújtanak az ismeretadás

¹ A többes szám itt a közelben dolgozó, a gimnáziumi munkában feladatot vállaló lelkészeket, Krähling Dánielt, Ócsai Zoltánt és Jomagammat, valamint a legutóbbi évben Hegedűs Attilát jelöli.

mezébe. Egyszerűen jelezünk, érzékeltetünk kellett, ha olyan megállapítást tettünk, amely feltételezi a keresztyén szemléletet.

A fenti sorokat múlt időben fogalmaztam, mivel megállapításai az első tanév tapasztalatait — mintegy a terepfelmérést — összegzik. Nem kész koncepcióval és tantervvel indultunk; a kísérleti vázlat a tapasztalatok nyomán folyamatosan bővült, alakult. A végleges tanmenet a négyévfolyamos struktúrára épül. Az első két év *vallástörténet* címmel hangsúlyosan az ismeretbővítést szolgálja.² Az itt megszerzett ismeretekre építve a második két év az elemző, összehasonlító, értékelő munkáé. Ez a program — melyet a továbbiakban röviden ismertetni kívánok — a megkülönböztetés kedvéért a *valláselmélet* elnevezést kapta.

A program általában egy *kísérlettel* indul. Az előző két év tapasztalatai segítségével igyekszünk közösen a lehető legrövidebben definiálni kutatásunk tárgyát, a vallást. Ez, túl azon, hogy évről évre új ötletes megoldási kísérletek születnek, már idejekorán figyelmeztet vállalkozásunk korlátaira. Ahogy kiderül ugyanis, hogy szinte lehetetlen olyan frappáns definíciót találni, amely egyúttal elég kifejező, s amely valamennyi vallásra kiterjeszhető, már megsejtjük, hogy a szándék: *a vallásról általában beszélni* már önmagában megkérdőjelezhető. (Kiderül — s ez a későbbiekben rendkívül fontos gondolati csomópontként jelentkezik —, hogy maga a valláselmélet (vallásfilozófia) eszméje is egy filozófiai-antropológiai előfeltevéshez kötődik.) Álljon itt az egyik legszembeütőbb példa.

A hit és vallás közötti összefüggés témája eddig minden évben parázs vitát szült. A diákok jellemző módon általában a hit fontosságát hangsúlyozzák és a vallás, vallásosság kifejezések inkább negatív reflexiókat keltenek bennük. Ez több szempontból is érthető. Míg a hit szó a vallásos kötődés eleven, személyes jellegét érzékelteti, a vallásosság inkább a vallásos gyakorlat (gyakorta képmutató) külsőségeire emlékeztet. Ezen túl, a közszemlélet általában úgy tekinti a hitet, mint ami a vallásos szemlélet állandó eleme és esszenciája; a konkrét vallások csupán a *változót*, a keretet szolgáltatják. Alapos vizsgálódás nyomán azonban oda jutottunk, hogy nem csupán az iménti vélekedés hamis, de már az is kétséges, hogy alkalmazható-e egyáltalán közös, általánosan használt szó a vallásos érzület kifejezésére. A kínai embernek az univerzumot átható személytelen erőhöz való viszonya lényegében más, mint a zsidó hívő feltétlen személyes kötődése. Folytatva a vizsgálódást, hasonló eredményre jutunk valamennyi vallásfilozófia kategória esetében. Mindez nem azt jelenti, hogy vállalkozásunk eleve kudarcra ítélt. Ellenkezőleg, itt éppen a téma izgalmát élhetjük át, a vallás mint minden emberi jelenség számtalan meglepetéssel szolgál; a maga gazdagságában ellenáll a mindenáron való kategorizálás szellemének; nem enged tovább anélkül, hogy meg ne érintene. Ha beszélni akarunk róla, nem nélkülözhetjük a kategóriákat, de végig tudnunk kell, a kategóriák nem vehetnek erőszakot a valóságon.

Az iméntieket megszívlevélle azután nekiláthatunk megkeresni azokat a jelenségeket, amelyek a legtöbb vallásban tetten érhetők, tehát a vallásosság általános jegyeinek tekinthetők.³ A különböző teremtésmítoszok összehasonlítása, a közvetítő személyek vagy épp a közösség szerepének elemzése, a kultusz és etikum arányának vizsgálata mind rendkívül tanulságos vállalkozás.

Éppen ezek segítségével — ahogy az általánosan előforduló elemek egy-egy konkrét vallásban megjelennek — formálódik ki a kérdéses vallás egyéni karaktere. Ez nyomán áttekinthetjük a jellegzetes típuspárokat: ciklikus-lineáris szemléletű; kinyilatkoztatott — spekulatív hagyományra épülő; etikumot — kultuszi technikát hangsúlyozó stb. Érdekes feladat e típuspárok egymás közti kapcsolatának, összefüggéseinek feltérképezése. Mindezek elegendő anyagot szolgáltatnak egy újabb kísérlethez.

A programnak ezen a pontján megkérem, hogy — megismert általános elemek segítségével — mindenki *találja ki* a maga vallását (azt a vallást, amelyben a leginkább hinni tudna), és a következő alkalmakon tárja elénk az eredményt, különös tekintettel arra, hogy a megformált vallás milyen etikát hirdet, hogyan számol el a világban lévő rosszal és miként vet számot a halál problémájával. Ez a kísérlet voltaképp egy új témakör nyitánya, és a hagyományos és modern vallásosság közötti egyik alapvető különbséget hivatott feltárni. Vajon lehet-e hagyományos értelemben vallás az, amelyet magam formáltam meg, illetve raktam össze különböző vallások szimpatikus elemeiből? Lehet-e abszolút tekintély és abszolút támasz egy olyan Isten, akinek arcvonásait én rajzoltam meg? Igaz, hogy a hagyományos vallások is viselik az ember vágyait, az ember kez nyomait, itt azonban nem ez az igazi probléma. A döntő az, hogy a modern szemlélet *tudatosan* dönt, tudatosan gyűr magának elfogadható vallást; még hinni is azzal a tudattal hisz, hogy az *hasznos* számára.

A program második felében e modern vallás szemlélet kialakulását, formálódásának lépcsőfokait vizsgáljuk meg. Ez a folyamat ugyanaz, amelynek során maga a vallásfilozófia is kialakult, kialakulhatott. Az a szemlélet, amely az egyes konkrét vallások mögött az egyetlen, igazi vallást véli fölfedezni, az ókorra nyúlik vissza, igazi virágzása azonban az újkorban veszi kezdetét; úgy is mondhatnánk, hogy jellegzetesen a modernitás gyermeke. Bár eredeti szándéka szerint a vallás egységét kívánta megteremtteni, a vallások hihetetlen sokféleségének korszakát, a könnyűsúlyú vallásosság térhódítását készítette elő. A vallást kívánta jobban (elfogulatlanul) megismerni, de a vizsgálat tárgya időközben átalakult. Nagy kérdés, hogy vallásfilozófiai alapon vezet-e innen tovább út. Az erre való válasz azonban már nem feladata valláselméletoránknak. Előkészületben van egy, a negyedik évfolyam számára ajánlott órasorozat vázlata. Ez a program a *teológia* elnevezést kapta, a címével is érzékeltetve, hogy a másik lehetséges megközelítést ajánlja. Egy konkrét vallást, a keresztyénséget igyekszik annak belső rendszere, saját előfeltevései alapján megérteni.

Befejezésül néhány szó a jelenlegi helyzetről. Az utóbbi két évben szomorúan vettük tudomásul, hogy gimnáziumi jelenlétünk hősckora véget ért. Nemcsupán arról van szó, hogy ottlétünk megszokottá, természetessé vált. Az imént vázolt program időközben beépült a kötelezően választható hit-vallás-kultúra (délutáni) órablokkba. A blokk léte önmagában öröndetes, hisz bő kínálatával (felekezeti hittan, bibliaismeret, kultúrtörténet, humánblokk, vallástörténet-valláselmélet) a választás tág terét biztosítja. Mégis az őszinte érdeklődés óhatatlanul megcsappant, a kötelező jelenlét, az osztályozás kényszere nem tett jót az órák légkörének és mi magunk is veszítettünk eredeti frissességünkben. Kétségtelen, hogy a feladat neheze még ezután következik.

² Ezt a munkát Ócsai Zoltán végzi.

³ Ezen a téren Mircea Eliade művei nagy segítséget jelentettek.

Közös nyilatkozat

a megigazulásról szóló tanításról

1997

(Végső javaslat)

Készítette:

***a Lutheránus Világszövetség
és A Keresztyén Egységet Előkészítő
Főpapi Tanács Közös Bizottsága***

Preambulum

1. A megigazulás tanának központi jelentősége volt a 16. századi lutheri reformáció számára. Ezt tartották az "első és fő cikkely"¹-nek, s egyben a minden keresztény tanítás "szabályozójának és megítélőjé"²-nek. A megigazulástan a maga reformatori formájában különösen élesen lépett fel és védekezett az akkor római katolikus teológiával és egyházzal szemben, amely egy másképpen kifejezett megigazulástant képviselt és védett. A reformáció szemszögéből minden vita maga ebben rejlett. Mind a lutheri hitvallási iratok³, mind a római katolikus egyház Tridenti Zsinata elítélte a másik fél tanítását. Ezek az eltérő nyilatkozatok a mai napig érvényesek, és az egyházat szétválasztó hatásuk van.

2. A lutheránus hagyományban a megigazulástan megőrizte különleges helyzetét. Ezért a hivatalos evangélikus-katolikus dialógusban kezdettől fontos szerepet töltött be.

3. Különös figyelmet kell fordítani a következő tanulmányokra: "Evangelium und Kirche" (1972)⁴, a Római Katolikus - Evangélikus Közös Bizottságtól a "Kirche und Rechtfertigung" (1994)⁵, "Rechtfertigung durch den Glauben" (1983)⁶, amely az Amerikai Egyesült Államokbeli evangélikus - katolikus párbeszéd jelentése és a "Lehrverurteilungen - kirchentrennend?" (1986)⁷. Ez utóbbi a németországi evangélikus és katolikus teológusok ökumenikus munkaközösségének tanulmánya. E tanulmányok közül néhányat hivatalosan is elfogadtak. Fontos példája ennek az a kötelező állásfoglalás, melyet a Németországi Egyesült Evangélikus Egyház a Németországi Protestáns (EKD-tag) Egyházzal a közös egyházi elismerés lehető legmagasabb fokán e témával kapcsolatban a tanbeli eltérésekről elfogadott (1994)⁸.

4. A megigazulástanról folytatott párbeszédben mind a beszámolók, mind az állásfoglalások véleményekben és következtetéseikben messzemenő egyetértést mutatnak. Ezért elérkezett az idő mérleg elkészítésére és a megigazulásról szóló dialógus eredményeinek egyfajta összefoglalására, amely egyházainkat

a szükséges pontossággal és rövidséggel tájékoztatná e párbeszéd közös eredményeiről, és lehetővé tenné számukra, hogy kötelező érvényű döntéseket hozzanak.

5. Jelen Közös Nyilatkozat szándéka nevezetesen az, hogy megmutassa: az aláíró evangélikus egyházak és a Római Katolikus Egyház⁹ ennek a párbeszédnek alapján most már képesek kifejezni az Isten kegyelméből, a Krisztusba vetett hit által való megigazulásunk közös értelmezését. Nincs benne minden, amit az egyik vagy másik egyház a megigazulásról tanít; de a megigazulástan alapigazságainak közös konszenzusát foglalja össze, és megmutatja, hogy a megmaradt különbségek tanbeli elítélésre már többé nem adnak okot.

6. Közös Nyilatkozatunk az eddigi tanulmányokhoz és dokumentumokhoz képest nem új és önálló vélemény, még kevésbé akar azok helyébe lépni. Sőt - ahogyan a források jegyzéke mutatja -, ismételten a megnevezett szövegekre és ezek érvelésére hivatkozik.

7. A dialógusokhoz hasonlóan ez a Közös Nyilatkozat is abból a meggyőződésből táplálkozik, hogy az eddigi vitakérdések és tanbeli eltérések legyőzése nem veszi könnyen a szétválasztottságot és az eltéréseket, sem pedig saját egyházi múltját nem érvényteleníti. Ellenkezőleg, abban a meggyőződésben fogalmazódott meg, hogy egyházaink a történelemben új felismerésekre jutottak. Fejlődés történt, mely nem pusztán megtűri, hanem egyben megköveteli a szakadást okozó kérdések és ítéletek felülvizsgálatát és ezekre új megvilágításban tekint.

1. A megigazulástan bibliai üzenete

8. Isten ígéjére a Szentírásban közösen figyeltünk, és ez közös felismerésekre vezetett bennünket. Együtt halljuk már az evangéliumot: "Úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta, hogy aki hisz őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen" (Jn 3,16). Ezt az örömhírt többféleképpen fejt ki a Szentírás. Az Ószövetségben Isten szavát halljuk az ember

¹ Schmalkaldeni Cikkely, II.1. Konkordia könyv.

² "Rector et iudex super omnia genera doctrinarum" Luther műveinek Weimari kiadása (WA), 39,I, 205.

³ Meg kell jegyezni, hogy néhány evangélikus egyház csak a Confessio Augustanát és Luther Kiskátéját tartja kötelező hitvallásnak. Ezek a hitvallási iratok tartalmaznak a római katolikus tannal szembeni megigazulástant.

⁴ Az Evangélikus /Római Katolikus Tanulmányi Bizottság riportja, angolul: Growth in Agreement (New York; Genf, 1984), németül: Malta Bericht, 1972, in: Dokumente wachsender Übereinstimmung (DWÜ), Felekezetek közötti beszélgetések néhány jelentése és konszenzusszövege, I. kötet: 1931 - 1982; kiadja Harding Meyer - Hans Jörg Urban - Lukas Vischer (Paderborn - Frankfurt 1983), 248 - 271

⁵ Római katolikus/Evangélikus Közös Bizottság (kiadó): Kirche und Rechtfertigung, Das Verstaendnis der Kirche im Licht der Rechtfertigungslehre (Paderborn - Frankfurt 1994

⁶ Evangélikus/ Római Katolikus párbeszéd az USA-ban: Megigazulás hit által (1983), in: Rechtfertigung im ökumenischen Dialog, Dokumente und Einführung, kiadta Harding Meyer és Günther Gassmann (Frankfurt 1987) 107-200.

⁷ Lehrverurteilungen - kirchentrennend? Bd.I: Rechtfertigung, Sakramente und Amt im Zeitalter der Reformation und heute, kiadta Karl Lehmann és Wolfhart Pannenberg (Freiburg - Göttingen 1986)

⁸ Az Arnoldsheini Konferencia, az Egyesült Egyház és a Lutheránus Világszövetség Német Nemzeti Bizottságának közös állásfoglalása a Lehrverurteilungen - kirchentrennend? című dokumentumhoz, in: Ökumenische Rundschau 44 (1995) 99-102; beleértve az ennek a határozatnak alapjául szolgáló állásfoglalásokat, vö. "Lehrverurteilungen im Gespräch". Az első hivatalos állásfoglalások a Németországi Evangélikus Egyházból, Göttingen 1993.

⁹ Ebben a nyilatkozatban az "egyház" szó az illető egyháznak önértelmezését adja vissza, anélkül, hogy dönteni akarnánk minden ezzel kapcsolatos ekkleziológiai kérdésben.

bűnösségéről (Zsolt 51,1-5; Dán 9,5k.; Préd 8,9k.; Ezsd 9,6k.) és engedetlenségéről (1 Móz 3,1-19; Neh 9,16k.26), továbbá Isten "igazság"-áról (Ézs 46,13; 51,5-8; 56,1 [vö. 53,11]; Jer 9,24) és Isten ítéletéről (Préd 12,14; Zsolt 9,5k.; 76,7-9).

9. Az Újszövetségben Máté (5,10; 6,33; 21,32), János (16,8-11), a Zsidókhoz írt levél (5,13; 10,37k.) és Jakab levele (2,14-26) az "igazsággal" és "megigazulással" különféleképpen foglalkozik.¹⁰ Leveleiben Pál is több változatban ír az üdvösség ajándékáról, többek között: "szabadságra szabadított fel Krisztusban" (Gal 5,1-13; vö. Róm 6,7), "megbékéltetett Istennel" (2Kor 5,18-21; vö. Róm 5,11), "békességben Istennel" (Róm 5,1), "új teremtés" (2Kor 5,17), "Istennek élünk a Krisztus Jézusban" (Róm 6,11.23), vagy "megszentelve Jézus Krisztusban" (vö. 1Kor 1,2; 1,30; 2Kor 1,1). Ezek közül a kifejezések közül kiemelkedett a bűnös "megigazulása" Isten kegyelméből hit által (Róm 3,23-25), amely a Reformáció korszakában különleges jelentőséget nyert.

10. Pál az evangéliumot Istennek a bűn hatalmába esett embert megmentő erejeként értelmezi: üzenetként, amely "Isten igazságát hitből hitbe" (Róm 1,16k.) hirdeti, és a "megigazulást" (Róm 3,21-31) ajándékozta. Krisztust "igazságunk"-ként (1Kor 1,20) hirdeti, a feltámadott Úrra utal, ezt Jeremiás magáról Istentől hirdeti (Jer 23,6). Krisztus halálában és feltámadásában gyökerezik megváltói művének minden dimenziója, mert ő "Urunk, aki halálra adatott bűneinkért, és feltámasztatott megigazulásunkért" (Róm 4,25). Minden embernek szüksége van Isten igazságára, mert "mindenki vétkezett, és híjával van az Isten dicsőségének" (Róm 3,23; vö. Róm 1,18-3,20; 11,32; Gal 3,22). A Galatákhoz írt levélben (3,6) és a Rómaiakhoz írt levélben (4,3-9) Pál Ábrahám hitét (1Móz 15,6) a bűnöst megigazító Istenbe vetett hitként értelmezi (Róm 4,5). Az Ószövetség tanúságtételére hivatkozunk, hogy alátámaszsa evangéliumát, ez az igazság mindenkinek beszámít, aki úgy, mint Ábrahám, bízik Isten ígéretében. "Az igaz ember a hite által él" (Hab 2,4; vö. Gal 3,11; Róm 1,17). A páli levelekben Isten igazsága egyúttal Isten ereje minden hívőnek (Róm 1,16k.). Krisztusban Isten ezt a mi igazságunkká teszi (2Kor 5,21). A megigazulás Krisztus Jézus által a miénk, "mert őt rendelte engesztelő áldozatul azoknak, akik az ő vérében hisznek, hogy igazságát megmutassa" (Róm 3,25; vö. 3,21.28). "Hiszen kegyelemből van üdvösségetek a hit által, és ez nem töletek van: Isten ajándéka ez; nem cselekedetekért" (Ef 2,8k.).

11. A megigazulás és bűnbocsánat (Róm 3,23-25; ApCsel 13,39; Lk 18,14) megszabadítás a bűn, a halál (Rm 5,12-21) és a törvény uralmától (Gal 3,10-14). Ez felvétel az Istennel való közösségbe, már most, teljesen azonban majd Isten eljövendő uralmában (Róm 5,1k.) egyesít Krisztussal, halálával és feltámadásával

(Róm 6,5). A Szentlélek vételével történik a keresztségben mint az egy testbe való felvételben. (Róm 8,8,1k.9k.; 1Kor 12,12k.). Mindez egyedül Istentől jöhet Krisztus akaratából kegyelemből az "Isten Fia evangéliumá"-ba vetett hit által (Róm 1,1-3).

12. A megigazítottak abból a hitből élnek, amely Krisztus Igéjéből származik (Róm 10,17) és a szeretet által hatékony (Gal 5,6), a Lélek gyümölcse (Gal 5,22k.). Ahol azonban hatalmak és kívánságok a hívőket kívülről és belülről támadják (Róm 8,38-39; Gal 4,15-21), és ha bűnbe esnek (1Jn 1,8.10), Isten hívását újra meg újra meg kell hallaniuk, megvallaniuk bűneiket (1Jn 1,9), részesülniük kell Krisztus testében és vérében és emlékezniük, hogy Isten akaratának megfelelően éljenek. Ezért mondja az apostol a megigazítottaknak: "Félelemmel és rettegéssel munkáljátok üdvösségeteket, mert Isten az, aki munkálja bennetek mind az akarást, mind a cselekvést az ő tetszésének megfelelően" (Fil 2,12k.). Megmarad azonban az örömhír: "Nincs tehát most már semmiféle kárhóztató ítélet azok ellen, akik a Krisztus Jézusban vannak" (Róm 8,1), és akikben Krisztus él (Gal 2,20). Krisztus megigazító tette "lett egynek az igazsága minden ember számára az élet megigazulásává" (Róm 5,18).

2. A megigazulástan mint ökumenikus probléma

13. A megigazulástannak a bibliai üzenettel ellentétes magyarázata és alkalmazása a 16. században a nyugati egyház szakadásának legfőbb okozója, ami a tanításbeli elítéléshez is vezetett. A megigazulás közös értelmezése ezért alapvető és kikerülhetetlen az egyházszakadás legyőzése érdekében. A jelenlegi bibliai, teológia- és dogmatörténeti ismeretek számbavételekor az ökumenikus dialógusban, a II. Vatikáni Zsinat óta, jelentős a közeledés a megigazulástan tekintetében, úgyhogy ebben a Közös Nyilatkozatban a megigazulástan alapigazságaiban már konszenzust tudtak megfogalmazni, amelynek fényében a 16. századi megfelelő tanításbeli elítélés ma már nem vonatkozik a mai partnerre.

3. A megigazulás közös értelmezése

14. A Szentírásban hirdetett jó hírre (evangéliumra) való közös figyelés nem először vezetett az evangélikus egyház és a római-katolikus egyház között az utóbbi években a megigazulás közös értelmezéséhez. Ez magában foglalja az alapigazságokban való konszenzust; az egyes vélemények különböző kifejtése ezzel összeegyeztetendő.

15. Közös hitünkben az a meggyőződésünk, hogy a megigazulás a Szentháromság Isten műve. Az Atya Fiát küldte a világba a bűnösök megmentésére. A megigazulás alapja és feltétele Krisztus megtestesülése, halála és feltámadása. A megigazulás ezért azt jelenti, hogy maga Krisztus a mi igazságunk, ebből az Atya akaratára szerint a Szentlélek által részesülhetünk. Közösen valljuk: Egyedül kegyelemből Krisztus megváltó munkájába vetett hitben, nem saját érdemünkben, Istentől elfogad minket és Tőle kapjuk meg a Szentlelket, aki megújítja szívünket, alkalmassá tesz és hív minket a jó cselekvésére.¹¹

¹⁰ Vö. Málta-jelentés Nr.26-30; Rechtfertigung durch den Glauben Nr.122-147. A nem páli újszövetségi tanúságtételeket J. Reumann kutatta a "Rechtfertigung durch den Glauben" US-párbeszéd megbízásából: Righteousness in the New Testament, J.Fitzmeyer és J.D.Quinn válaszaival (Philadelphia, New York 1982), 124 - 180. Ennek a tanulmánynak az eredményeit a "Rechtfertigung durch den Glauben" párbeszédéről szóló jelentés foglalja össze Nr.139 - 142. alatt.

¹¹ Vö.: Alle unter einem Christus, Nr.14. in: DWÜ. I.kötet, 323 - 328.

16. Isten Krisztusban mindenkit üdvösségre hív. Egyedül Krisztus által igazulunk meg -, amikor hitben ezt az üdvösséget megkapjuk. A hit maga ismét csak Isten ajándéka a Szentlélek által, aki a hívő közösségben az Igében és a szentségekben hat, a hívőket egyúttal életük megújulására vezeti, ezt Isten az örök életben viszi tökéletességre.

17. Mi ugyancsak osztjuk azt a meggyőződésünket, hogy a megigazulás üzenete minket különös módon az Újszövetség bizonyágtételének középpontjára, Isten Krisztusban elvégzett üdvszerző cselekedetére figyelmeztet: azt közli velünk, hogy bűnösökként új életünket egyedül Isten megbocsátó és újjáteremtő kegyelmességének köszönhetjük. Ajándékként nekünk adatott, és hitben kapjuk meg, de soha - semmilyen formában - nem vagyunk képesek kiérdemelni.

18. Ezért a megigazulásról szóló tanítás, amely ezt az üzenetet elfogadja és kibontakoztatja, a keresztyén tanoknak több, mint pusztán csak egy része. Minden hitigazsággal lényegi kapcsolatban áll, ezeket egymással belső összefüggésben kell látnunk. Ez elkerülhetetlen követelmény, ami arra szolgál, hogy az egyház teljes tanítását és gyakorlatát szakadatlanul Krisztus felé irányítsa. Amikor az evangélikusok ennek a kritériumnak páratlan jelentőségét hangsúlyozzák, ezzel nem tagadják meg minden hitigazság összefüggését és jelentőségét. Amikor a katolikusok több más kritériumot is kötelezőnek tartanak, akkor nem tagadják meg a megigazulástan üzenetének különleges szerepét. Evangélikusok és katolikusok együttes célja, hogy mindenben Krisztust vallják meg, akire mint egyetlen Közbenjáróra mindenben ráhagyatkozhatunk (1Tim 2,5k.), aki által Isten a Szentlélekben önmagát adja és megújító ajándékait kitölti [vö. a 3. fejezet forrásai].

4. A megigazulástan közös értelmezésének kifejtése

4.1 Az ember erőtlensége és bűne a megigazulással kapcsolatban

19. Közösen valljuk, hogy az ember - üdvössége tekintetében - teljesen a megmentő Isten kegyelmére utalt. Az a szabadság, amelyet az emberrel és a világ dolgaival kapcsolatban bír, nem az üdvösséggel kapcsolatos szabadság. Ez azt jelenti, hogy bűnösökként Isten törvénye alatt áll, és képtelen magától Istent megmentésére rábírní, vagy Isten előtt megigazulását megérdemelni, vagy üdvösségét saját képességeiből elérni. A megigazulás egyedül Isten kegyelméből történik. Mivel katolikusok és evangélikusok ezt közösen vallják, ezért jogos így szólani:

20. Amikor a katolikusok azt mondják, hogy az ember a megigazulásra és annak elfogadására előkészületkor hozzájárul, "együttműködik" Isten megigazító cselekedetével, akkor az ilyen személyes érdekeltségen a kegyelem egyik hatását értik, s nem az egyén emberi erőből származó tettét.

21. Evangélikus tanítás szerint az ember képtelen közreműködni üdvösségében, mert bűnösökként Istennek és mentő tettének aktívan ellenáll. Az evangé-

likusok nem tagadják, hogy az ember visszautasíthatja a kegyelem munkáját. Amikor azt hangsúlyozzák, hogy az ember csak megkaphatja (*mere passive*) a megigazulást, ezzel az üdvösségre irányuló minden emberi egyéni hozzájárulást kizárnak, de nem tagadják a hitben való teljes részesülést, amelyet Isten igéje maga munkál. [vö. a 4.1 fejezet forrásai].

4.2 Megigazulás: a bűnök megbocsátása és igazgató tétel

22. Közösen valljuk, hogy Isten kegyelem által bocsátja meg az ember bűnét és ugyanakkor a bűn elnyomó hatalmától megszabadítja és neki új életet ajándékozik Krisztusban. Amikor az ember Krisztusban hit által már részesül, Isten nem számolja fel bűneit, és benne a cselekvő szeretet a Szentlélek által hat. Isten kegyelmi cselekvésének ezt a két aspektusát nem szabad elválasztani egymástól. Úgy tartoznak össze, hogy egyesül az ember Krisztussal, Ő a mi igazságunk (1Kor 1,30): mind a bűnök bocsánata, mind pedig Isten megszentelő jelenléte. Mivel katolikusok és evangélikusok közösen vallják ezt, ezért jogos azt mondani:

(23) Amikor az evangélikusok hangsúlyozzák, hogy Krisztus igazsága a mi igazságunk, mindenekelőtt azt akarják leszögezni, hogy Krisztusban Isten előtt a bűnbocsánat hirdetésével a bűnösnek igazság adatik, és élete csak a Krisztussal való közösségben újul meg. Amikor azt hangsúlyozzák, hogy Isten kegyelme megbocsátó szeretet ("Isten jóindulata"¹²), ezzel nem tagadják a keresztyén élet megújulását, hanem azt akarják kifejezésre juttatni, hogy a megigazulás nem függ emberi közreműködéstől, és nem függ az emberben a kegyelem életújító hatásától sem.

24. Amikor a katolikusok hangsúlyozzák, hogy a hívőnek a belső ember megújulása a kegyelem vételével lesz ajándékká,¹³ azzal azt akarják kifejezni, hogy Isten megbocsátó kegyelme mindig együtt jár az új élet ajándékával is, amely a Szentlélekben válik hathatóssá a cselekvő szeretetben. Ezzel azonban nem tagadják, hogy Isten kegyelme adomány, amely a megigazulásban független marad az emberi együttműködéstől [vö. források a 4.2 fejezethez].

4.3 Megigazulás hit által és kegyelemből

25. Közösen valljuk, hogy a bűnöst Isten Krisztus szabadító művébe vetett hit által igazítja meg; ezt az üdvösséget a keresztségben a Szentlélektől egész keresztyén életének fundamentumaként kapja ajándékba. Az ember bizalmát Isten kegyelmes ígéretébe veti a megigazító hit által, amely Istenbe vetett reménységet és iránta való szeretetet is magába foglal. Ez a hit a szeretetben tevékeny; ezért nem szabad a keresztyénnek cselekedetek nélkül maradnia. De minden, ami az emberben a hit szabad ajándékát megelőzi és követi, az a megigazulásnak nem alapja és nem is kiérdemlője.

¹² Vö.: WA 8,106

¹³ Vö.: DS 1528

26. Evangélikus értelmezés szerint Isten a bűnt egyedül hit által igazítja meg (*sola fide*). Hitben az ember egészen megbízik Teremtőjében és Megváltójában, és így közösségen van vele. Maga Isten szerzi a hitet, amikor teremtő szavával ilyen bizalmat hív életre. Mert Istennek ez a tette új teremtés, a személy minden dimenzióját érinti és reményben és szeretetben folyó élethez vezet. Így az "egyedül hit általi megigazulás" tanításában különböztetendő meg, de nem választandó szét az élet megújulása, mely a megigazulás szükségszerű következménye és amely nélkül a hit nem is hit. Ezáltal sokkal inkább adódik az alap, amelyből aztán az élet megújulása születik, Isten szeretetéből, amivel a megigazulásban az embert részesíti. Megigazulás és az élet megújulása ezáltal a hitben jelenlevő Krisztushoz kapcsolódik.

27. Katolikus értelmezés szerint is a megigazulásban a hit alapvető; mivel hit nélkül megigazulás nem lehetséges. Az ember, aki hallgatja és hiszi Isten igéjét, a kerestség által igazul meg. A bűnös megigazulása a bűnbocsánat és a megigazító kegyelem által történik, ez tesz bennünket Isten gyermekeivé. A megigazulásban a megigazítottak Krisztustól hitet, reménységet és szeretetet kapnak, s így vétetnek fel közösségbe vele.¹⁴ Ez az új személyes kapcsolat Istenhez egészen és teljesen Isten kegyelmén alapul, és marad meg a kegyelmes Isten üdvteremtő hatásában. Ő hű marad önmagához és az ember ráhagyatkozhat. Ezért a megigazító kegyelem sohasem lesz az ember tulajdona, melyre Isten előtt hivatkozhatna. Amikor a katolikus értelmezés hangsúlyozza az életnek a megigazító kegyelem által történő megújulását, akkor ez a hitben, reménységben és szeretetben való megújulás mindig rá van utalva Isten indokolatlan kegyelmére és nem járul hozzá a megigazuláshoz semmi olyannal, amivel Isten előtt dicsekedhetnénk. (Róm. 3,27) /vö.: források a 4.3. fejezethez/

4.4. A megigazított bűnös ember marad

28. Közösen valljuk, hogy a Szentlélek az embert a keresztségben egyesíti Krisztussal, megigazítja és valóban meg is újítja. A megigazított ember azonban egész életében elengedhetlenül rá van utalva Isten feltétel nélkül megigazító kegyelmére. Ő sem mentes a bűn még mindig szorongató hatalmától és szorításától (vö.: Róm 6,12-14), és nincs felmentve az alól az egész életen át tartó küzdelem alól, mely az óember önző kívánságának istenellenessége ellen folyik. (vö.: Gal 5,16; Róm 7,7.10) A megigazított embernek kérnie kell Isten bocsánatát, mint a "Miatyánk"-ban (Mt 6,12; 1Jn 1,9). Isten újra meg újra megtérésre és bűnbánatra hívja és bocsánatot ad neki.

29. Az evangélikusok úgy értik a keresztyén ember helyzetét, hogy a keresztyén ember "egyszerre igaz és bűnös": egészen igaz, mert Isten az ige és a szentség által megbocsátja bűnét, és odaítéli neki Krisztus igazságát, amely a hitben sajátjává lesz és igazzá teszi őt Krisztusban Isten előtt. Isten azonban önmagára tekint, a törvény által felismeri, hogy egészen bűnös is marad. A bűn benne lakik (1Ján 1,8; Róm 7,7.10); mert újra meg újra hamis istenekben bízunk, és nem szereti Istent azzal az osztatlan szeretettel, melyet Isten, mint Teremtője, megkövetel tőle (5 Móz 6,5; Mt 22,36-40). Ez az istenellenesség, mint olyan, valóban bűn. Ám a bűn szolgátságban tartó hatalma megtörtött Krisztus érdeme

alapján: többé már nem uralkodik a bűn a keresztyén emberen, mert Krisztus uralkodik rajta, vele a megigazított ember össze van kötve a hitben; így a keresztyén ember, amíg a földön él, csak töredékesen folytathat igazságban való életet. Tehát nincs elválasztva Istentől, mert ő, aki a keresztség és a Szentlélek által újjászületett, a keresztséghez való naponkénti visszatérés által bűnbocsánatot kap, úgy hogy bűne már nem kárhoztatja, és nem hozza rá az örök halált.¹⁵ Így tehát amikor az evangélikusok azt állítják, hogy a megigazított ember egyben bűnös is és istenellenessége valóságos bűn, nem tagadják azt, hogy Krisztus által bűne ellenére sincs elválasztva Istentől, és hogy bűne "kordában tartott" bűn. Ez utóbbit tekintve megegyeznek a római katolikus oldallal akkor is, ha még van különbség a megigazított ember bűnének értelmezésében.

30. A katolikusok azt a felfogást képviselik, hogy Jézus Krisztus kegyelme, amelyet az ember a keresztségben kap, eltöröl mindent, ami "valóban" bűn, ami kárhozatra méltó (Róm 8,1)¹⁶, de megmarad az emberben egy hajlam amely bűnből ered és a bűnre készlet (*concupiscentia*). Amennyiben katolikus meggyőződés szerint az emberi bűnök létrejöttéhez hozzátartozik a személyes elem, annak hiánya esetén pedig tulajdonképpen értelemben már nem tekintik bűnnek az istenellenes hajlamot. Ezzel nem azt kívánják tagadni, hogy ez a hajlam nem felel meg Isten emberről alkotott eredeti tervének, azt sem, hogy ez a hajlam tárgyilagosan is istenellenesség és egy életen át tartó küzdelem tárgya; a Krisztus által történt megváltás iránti hálából kívánják kiemelni, hogy az istenellenes hajlam nem szolgál rá az örök halál büntetésére¹⁷ és nem választja el a megigazított embert Istentől. Ha azonban a megigazított ember szándékosan szakad el Istentől, nem elég a parancsolatok újbóli figyelembe vétele, hanem az engesztelés szentségében bocsánatot és békességet kell kapnia a bűnbocsánat igéje által, amely Isten Krisztusban adott engesztelő műve révén adatik neki. /vö.: források a 4. fejezethez/

4.5. Törvény és evangélium

31. Közösen valljuk, hogy az ember az evangéliumba vetett hit által igazul meg "függetlenül a törvény cselekvésétől" (Róm 3,28). Krisztus betöltötte a törvényt, és mint üdvösségre vezető utat legyőzte halála és feltámadása által. Ugyanakkor valljuk, hogy Isten parancsolatai érvényben maradnak a megigazított ember számára is, és hogy Krisztus tanításában és életében Isten akaratát juttatta kifejezésre, amely a megigazított ember számára is az élet zsinórmértéke.

32. Az evangélikusok azt állítják, hogy a törvény és az evangélium megkülönböztetése és helyes egymáshoz rendelése lényeges a megigazulás értelmezésére nézve. A törvény a teológia használatában követelés és vád, melynek minden ember - amennyiben bűnös, a keresztyén ember is - alá van vetve, felfedi bűnét, hogy az evangéliumba vetett hitben egészen odaforduljon Isten Krisztusban adott irgalmasságához, ami őt egyedül megigazítja.

33. Mivel a törvényt, mint üdvösségre vezető utat az

¹⁴ Vö.: DS 1530

¹⁵ Vö.: Apol. II.38 - 45

¹⁶ Vö.: DS 1515

¹⁷ Vö.: DS 1515

evangélium betöltötte és legyőzte, a katolikusok is mondhatják, hogy Krisztus nem törvényadó Mózes értelmében. Amikor a katolikusok hangsúlyozzák, hogy a megigazult ember köteles figyelembe venni Isten parancsolatait, ezzel nem tagadják, hogy az örök élet Isten kegyelme, könyörületből ígértetett meg Isten gyermekeinek Jézus Krisztus által¹⁸ /vö.: források a 4.5. fejezethez/

4.6. Üdvbizonyosság

34. Közösen valljuk, hogy a hívők ráhagyatkozhatnak Isten irgalmasságára és ígéreteire. Krisztus halála és feltámadása alapján saját gyengeségük és hitük sokféle fenyegetettsége ellenére is építhetnek Isten kegyelmének hatékony ígéretere az igében és a szentségekben, és bizonyosak lehetnek ebben a kegyelemben.

35. Ezt a reformátorok különösképpen is hangsúlyozták: a hívőnek a kísértésben nem önmagára, hanem egyedül Krisztusra kell tekintenie és csak benne bízni. Isten ígéréteiben bízva lesz bizonyos üdvösségében, de önmagára nézve sohasem lehetne biztos benne.

36. A katolikusok oszthatják a reformátorok azon véleményét, hogy a hitet Krisztus ígéréteinek objektív valóságára alapozzák, a saját tapasztalataiktól függetlenül, és egyedül Krisztus ígéréteiben bízzanak. (vö.: Mt 16,19; 18,18) A katolikusok a 2. Vatikáni Zsinattal együtt mondják: a hit azt jelenti, hogy magunkat egészen Istenre bizzuk¹⁹, aki megszabadít minket a bűn és halál sötétségéből és örök életre ébreszt.²⁰ Ebben az értelemben az ember nem hihet úgy, hogy közben megbízhatatlannak tartja Isten ígérését. Senki sem kételkedhet Isten irgalmasságában és Krisztus érdemében. De mindenki aggódhat üdvösségéért, amikor saját gyengeségeire és hiányosságaira tekint. A hívő ember azonban még saját kudarcának tudatában is biztos lehet abban, hogy Isten üdvösségét akarja. /vö.: források a 4.6. fejezethez/

4.7. A megigazított ember jó cselekedetei

37. Közösen valljuk, hogy a jó cselekedetek, hitben, reménységben és szeretetben folytatott élet követik a megigazulást és ezek a megigazulás gyümölcsei. Amikor a megigazított ember Krisztusban és a kapott kegyelemben tevékenykedik, akkor - biblikusan szólva - jó gyümölcsöket terem. Ugyanakkor a megigazulásnak ez a következménye a keresztyén ember számára - amennyiben egy életen át küzd a bűn ellen - olyan kötelesség is, amit teljesítenie kell. Ezért figyelmezteti Jézus és az apostoli iratok a keresztyéneket arra, hogy vigyék véghez a szeretet cselekedeteit.

38. Katolikus felfogás szerint a jó cselekedetek, melyek a kegyelem és a Szentlélek által véghezvitt cselekedetek, hozzájárulnak a kegyelemben való növekedéshez, hogy az Istentől kapott igazság megmaradjon és a közösség Krisztussal elmélyüljön. Azzal, hogy a katolikusok kitaranak a jó cselekedetek "érdemszerző" voltánál, azt akarják kifejezni, hogy ezekért a cselekedetekért a bibliai tanúságtétel jutalmat ígér a mennyben. Ki akarják emelni az ember cselekvése iránt érzett felelősségét, de nem akarják távolról sem a jó

cselekedetek ajándék jellegét vitatni vagy tagadni azt, hogy maga a megigazulás mindenkor ki nem érdemelt kegyelmi ajándék marad.

39. Az evangélikusoknál is megtalálható a kegyelem megőrzésének és a hitben és szeretetben való növekedésének a gondolata. Mindenkor erősen hangsúlyozzák, hogy az igazság, mint Isten általi elfogadás és mint a Krisztus igazságában való részesedés mindenkor tökéletes, ugyanakkor állítják, hogy hatása növekedhet a keresztyén életben. Amikor a keresztyén ember jó cselekedeteit nem saját "érdemként", hanem a megigazulás "gyümölcséiként" és "jeleiként" szemléli, az örök életet az Újszövetség értelmében mégis ki nem érdemelt "jutalomként" érti - úgy, hogy az Isten hívőknek adott ígéréteinek beteljesedése az. /vö.: források a 4.7. fejezethez/

5. Az elért konszenzus jelentősége és hordereje

40. A megigazulástannak ebben a nyilatkozatban bemutatott értelmezése azt mutatja, hogy evangélikusok és katolikusok között van konszenzus a megigazulástan alapigazságait illetően. Ennek fényében már elhordozhatóak azok a 18-19. pontban leírt, megmaradó különbségek, melyek a megigazulás értelmezésének nyelvezetében, teológiai kibontásában és hangsúlyjaiban vannak. Tehát a megigazuláshit evangélikus és római katolikus kifejtése eltéréseikkel együtt is nyitott egymás iránt, és nem rombolja le az alapigazságokban elért mai konszenzust.

41. Ezzel a 16. század másik fél tanítását elmarasztaló ítéletei - amennyiben azok a megigazulástanra vonatkoznak-, új fényben tűnnek fel. Az evangélikus egyházak e nyilatkozatban bemutatott tanításai nem esnek a Tridenti Zsinat elmarasztaló ítéletei alá. Az evangélikus hitvallási iratokban megtalálható elmarasztaló ítéletek nem érintik a római katolikus egyház e nyilatkozatban bemutatott tanítását.

42. Mindez nem fosztja meg komolyságuktól a megigazulástanra vonatkozó elmarasztaló ítéleteket. Néhány közülük nem volt egyszerűen alaptalan. Ezek őrzik számunkra a "jótékony figyelmeztetés jelentőségét", melyeket figyelembe kell vennünk a tanításban és a gyakorlatban.²¹

43. A megigazulástan alapigazságaiban elért konszenzusunknak ki kell hatnia egyházaink életére és tanítására és itt kell megpróbálnunk azt. Tekintettel erre vannak még különböző súlyú kérdések, melyek további tisztázást igényelnek: többek között érintik Isten igéjének és az egyházi tanításnak viszonyát, csakúgy, mint az egyházzal, a benne meglévő tekintélyről, az egyház egységéről, a hivatalról és a szentségekről szóló tanítást, végül a megigazulás és a szociáletika viszonyáról szóló tanítást. Meg vagyunk győződve arról, hogy a már elért konszenzus hordozóképes alapot nyújt egy ilyen tisztázásra. Az evangélikus egyházak és a római katolikus egyház továbbra is fáradozni fog azért, hogy a megigazulás közös értelmezését elmélyítsék és azt az egyházi életben és az egyházi tanításban gyümölcsösztessék.

44. Köszönetet mondunk az Úrnak ezért az egyházszakadás áthidalása érdekében tett döntő lépésért. Kérjük a Szentlelket, hogy vezessen el minket továbbra is ahhoz a látható egységhez, mely Krisztus akarata szerint való.

¹⁸ Vö.: DS 1545

¹⁹ Vö.: DV 5

²⁰ Vö.: DV 4

²¹ Lehrverurteilungen - kirchentrennung ?, 32

AMERIKAI EVANGÉLIKUS LELKÉSZEK ÚJ HITVALLÁSA: A 9.5 LUTHERI TÉTEL – 1996*

Megszólítás

Az Amerikai Evangélikus Egyház tagjainak, akik „kiválasztottak az Atya Isten eleve elrendelése szerint a Lélek megszentelő munkája által az engedelmességre, és a Jézus Krisztus vérével való meghintésre”, valamint az amerikai evangélikus egyház lelkipásztorainak: „kegyelem és békelesség adassék néktek bőségesen”. (1 Pt 1,2)

Bevezetés

Az Amerikai Evangélikus Egyház válságba került. A súlyos kérdés: hű marad-e a prófétai és apostoli Szentíráshoz, az egyetemes hitvallásokhoz és az evangélikus hitvallási iratokhoz, vagy elszakad azoktól. Az elszakadás két irányba is megtörténhet. Egyesek különféle rajongásokba, fundamentalista, szélsőségesen nacionalista vagy pietista ideológia irányába hajlanak el. Másokra viszont valamiféle aktivista, feminista, akcionista ideológia jellemző. A helyzet látszólag a konzervatív-liberális küzdelemre hasonlít, esetünkben azonban nem erről van szó. Ennek a harcnak valójában az a tétje, hogy hűségesek maradunk-e az ígéhez, egyházunk tanításához és a hitvallási iratokhoz, vagy pedig szociális szempontok, vallást mímelő ideológiák szolgálatába szegődünk. Amennyiben nálunk is az ideológiáké lesz a főszerep, Isten ígéje elnémul közöttünk, el fog tűnni az egyházból, a gyülekezetek pedig magukra maradnak, mivel a valódi vigaszt elrabolták tőlük, amely pedig kizárólag Isten örök evangéliumából származik, az egyszülött Fiútól, „Urunktól, a Jézus Krisztustól”. (Rm 1,1kk) Miközben tehát az egyházért imádkozunk és az evangéliumban örvendezünk, Isten ígéje iránti meggyőződéssel a következő 9.5 tételt terjesztjük elő. Bárcsak ez a hitvallás megszólítaná és szíven találná egyházuk népét a jelenlegi válságos helyzetben! A lelkipásztori hivatal minket most szólásra kényszerít.

Első tétel

Kinyilatkoztatás és a Szentháromság Isten neve

Amikor eljön a Pártfogó, akit én küldök nektek az Atyától, az igazság Lelke, aki az Atyától származik, az tesz majd bizonyosságot én rólam. (Jn 15,26)

A szent egyház az egész világon nem dicsőít és tisztel más Istent, mint az Urat, „Izrael” Istenét, akit Jézus jelen-

tett ki és Atyának, Fiúnak, Szentléleknek vallott. (Mt 28,19)

Elvetjük azt a tévtant, hogy csupán emberi kitalálás Istent Atyánknak szólítani és személyét a hétköznapi értelemben vett atyaság képével összehasonlítani; hogy az Urat, „Izrael” Istenét férfiként ábrázoljuk; hogy a Háromságos Isten neve (Atya, Fiú, Szentlélek) az embereket összességükben, de az asszonyokat különösen is alárendeltté teszi, vagy hogy célszerű volna a Szentháromságot helyettesítő új fogalom (fogalmak) bevezetése és használata.

Elhallgat ott az Isten ígéje és az egyházból kiűzetik, ha az Atya, Fiú, Szentlélek nevét az ígehirdetésben, az imádságban, keresztség alkalmából, vagy vallástétel során megtagadjuk, jelentőségét kisebbítjük, háttérbe szorítjuk, elnyomjuk, vagy rajta változtatásokat eszközölünk.

Második tétel

A bűn szolgátságában

Ahogy tehát egy ember által jött a bűn a világba, és a bűn által a halál, úgy minden emberre áterjedt a halál azáltal, hogy mindenki vétkezett. (Rm 5,12)

Az egyház vallja: a bűn hatalma alá jutottunk és képtelenek vagyunk önmagunk megmentésére.

Elvetjük azt a tévtant, hogy végső reménységünket az ember jóságára vagy az emberi önmegvalósításra alapozzuk; hogy a bűnt a kudarccal, vagy valamiféle erőtlenséggel összetéve vesszük; hogy az Isten színe előtti bűnvalást a valós emberi problémák önkritikus elemzésével fölcseréljük.

Elhallgat ott az Isten ígéje és az egyházból kiűzetik, ha azt tanítjuk, hogy az igazságos és szent Isten előtt nem kell számot adnunk tetteinkről.

Harmadik tétel

Isten személye és munkája Fia által

Valóban nagy a kegyességnek ez a titka: megjelent testben, igaznak bizonyult lélekben, meglátták az angyalok, hirdették a pogányok között, hittek benne a világon, felvitetett dicsőségben. (1Tím 3,16)

Az egyház Krisztust vallja Úrnak és egyedül őbenne hisz, Isten testté lett ígéjében, az Atyaisten örök Fiában, aki megfeszítettet és felemeltetett a világ megmentésére, aki méltó minden dicsőítésre és tiszteletre.

* A Confessio Augustana (Das lutherische Magazin für Religion, Gesellschaft und Kultur) c. folyóirat 1996/11. számában olvasta és fordította: Weltler Ödön és Weltler Sándor

Elvetjük azt a tévtant, amely Jézus személyében az embert a feltámadott Krisztustól elválasztja és különös személyének rendkívüliségét kisebbiti azáltal, hogy újszerű értelmezéssel nőiesíti, kettős-lénynek (androgin) tartja, vagy csak mint Krisztus-ideológiát emlegeti. Elvetjük azt a tévtant is, mintha Krisztus csupán a keresztyéneké volna; továbbá hogy Ő csak az egyike a számos megváltóknak; hogy a hit Krisztus egyedülálló művétől függetlenül is üdvösséget szerezhethet.

Elhallgat ott az Isten ígéje és az egyházból kiűzetik, ha hamis pluralizmustól vezéreltetve félreérthetetlenül nem a Názáreti Jézus Krisztust, mint az emberiség egyedüli megváltóját hirdetjük, az Egyetlent a sokakért.

Negyedik tétel

Bűnbocsánatot, életet és üdvösséget hirdetünk

Hiszen kegyelemből van üdvösségünk a hit által, és ez nem töletek van: Isten ajándéka ez. (Ef 2,8)

Az egyház vallja „az egy keresztséget a bűnök bocsánatára”, amellyel Isten az istentelent igazzá teszi, hogy bűntől és haláltól, ördögtől és pokoltól, Isten törvényétől és haragjától megszabadítsa, s hogy ígérete szerint minden Krisztusban hívőnek a mennyek országa ajtaját megnyissa.

Elvetjük azt a tévtant, mely Isten megváltó munkáját orvoslással, anyagi jólét biztosításával, szociális programok meghirdetésével, emberiséggel és igazságossággal, vagy más kívánatosnak tetsző földi hívságokkal akarja pótolni, mert ezáltal csak a hitetlenség „valódi világát” hozzuk létre.

Elhallgat ott az Isten ígéje és az egyházból kiűzetik, ha az evangélium egyedülálló és rendkívüli üzenetét világi javakra, tervekre, embereknek szóló jobbító szándékú felhívásokra cseréljük.

Ötödik tétel

A Szentlélek és a kegyelmi eszközök

A hit tehát hallásból van, a hallás pedig Krisztus beszéde által. (Rm 10,17)

Az egyház megvallja: hisz a Szentlélekben, aki „segítőnk és útmutatónk”, aki az egész anyaszentegyházat „elhívja, gyűjti, megvilágosítja és megszenteli” egyedül és kizárólag Isten kegyelmi eszközei által. Amely a hirdetett ige — magyarul a Szentírás, a szent igehirdetés, a szent keresztség, a szent gyónás és az Úr szent vacsorája által.

Elvetjük azt a tévtant, hogy a Szentlélek a hirdetett ige kívülről is adatik; hogy a Szentlélek rajongás vagy bármiféle emberi tevékenység által tanúságot tehet; hogy a Szentlélek munkája szociális, szellemi-lelki vagy politikai erő mozgósításával azonos. Elvetjük azt a tévtant is, hogy az egyház tehetségesek vagy más emberi adottságok erejének latbavetésével gyarapodhat. Továbbá: hogy az egyház liturgiája különböző kulturális, gyógyító vagy politikai programokkal való összekapcsolódásra alkalmas. Elvetjük végül azt is, hogy a sikert, a számszerű gyarapodást, a hatásos politikai, illetve az eredményes gyógyító tevékenységet, mint az egyház „sikeráztatának” jeleit értékeljük.

Elhallgat ott az Isten ígéje és az egyházból kiűzetik, ha nem az ige és a szentségek, mint valóságos kegyelmi eszközök jelentik többé-kevésbé lelkesítő hivatalt, keresztyén gyülekezetek evilági küldetését, az egyházat megteremtő tevékenységét, struktúrájának valódi lényegét.

Hatodik tétel

A keresztyének hivatása és a jócselekedetek

Mert az Ő alkotása vagyunk, akiket Krisztus Jézus jó cselekedetekre teremtett, amelyeket előre elrendelt Isten, hogy azok szerint éljünk. (Ef 2,10)

Az egyház vallja, hogy a hívők gyümölcstermek, teremtettek, azaz jócselekedetre, melyeket Isten a Tízparancsolatban rendelt el, hogy akaratából tettekké érleljenek.

Elvetjük azt a tévtant, amely bármely tetszés szerinti feltűnést keltő közbenjáró tevékenységet a keresztyén ember földi életben való természetes részvétele helyébe helyez. Pl. házastárs, édesanyák, édesapák, vállalkozók és munkások, művészek, tanítók, orvosok, jogászok, politikusok stb.

Elhallgat ott az Isten ígéje és az egyházból kiűzetik, ha keresztyén emberek „szürke hétköznapiakban” végrehajtandó hivatásgyakorlását lenézzük és megvetjük.

Hetedik tétel

Az egyház egysége

Hiszen egy Lélek által mi is mindnyájan egy testté kereszteltettünk, akár zsidók, akár görögök, akár rabszolgák, akár szabadok és mindnyájan egy Lélekkel itattattunk meg. (1 Kor 12,13)

Az egyház az „egy, szent, egyetemes és apostoli egyházban”, a „Krisztus testében” hisz, amelyet a hívők közössége (a gyülekezet) alkot, a Szentlélekkel együtt, akik a hirdetett igt hallgatják és a szentségekkel buzgóul élnek.

Elvetjük azt a tévtant, mely az amerikai liberális keresztyének gyakorlatában az egyetemes egyháznak a hirdetett ige és a szentségekben megnyilvánuló igazságosságát politikai megfontolásból multikulturális, vagy egyfajta mindent befogadó ideológiával helyettesíti. Elvetjük azt a tévtant is, amely az amerikai konzervatív keresztyének gyakorlatában az egyetemes egyháznak a hirdetett ige és a szentségekben megnyilvánuló igazságosságát egy láthatatlan, csak szellemi-lelki tapasztalatokon alapuló misztériummal cseréli föl.

Elhallgat ott az Isten ígéje és az egyházból kiűzetik, ha az egyház látható egységét nem az egyháznak az ige és a szentségekben megmutató, Istentől adott ajándékban mutatnánk meg.

Nyolcadik tétel

Törvény és evangélium — nagy különbség

Mert a törvény cselekedeteiből nem fog megigazulni egyetlen halandó sem. Hiszen a törvényből csak a bűn felismerése adódik. (Rm 3,20)

Az egyház tanítja, hogy a hívők közösségében, a gyülekezetben mind a törvényt, mind az evangéliumot al-

landóan prédikálnunk kell. A törvényt azért, hogy Isten ideiglenes igazságosságának szolgálatával meggyőzze a népet bűneiről. Az evangéliumot pedig azért, hogy Isten örök igazságának kinyilvánításával a népnek bűnbocsánatot hirdessen.

Elvetjük azt a tévtant, amely Isten törvényét megvalósítható célnak tartja, ahelyett hogy a bűnöst bűnbánatra, életének Isten színe előtti jobbítására ösztönözné. Elvetjük azt a tévtant is, amely Isten evangéliumát olyan szabadságnak tartja, mely az egyén önmegvalósítását megengedi, hogy ki-ki azt tehesse, amit csak akar.

Elhallgat ott az Isten ígéje és az egyházból kiűzetik, ha nem ragaszkodunk ahhoz, hogy az örökkévaló Isten, aki mindent alkotott és törvényét nekünk adta, a teremtett világot megváltotta, hogy Szentlelke által újítsa meg azt.

Kilencedik tétel

Az egyházi hivatal

Úgy tekintsen minket minden ember, mint Krisztus szolgáit és Isten titkainak sáfárait. (1 Kor 4,1)

Az egyház tanítja, hogy a lelkészi hivatal Istentől rendelt és szerzett nyilvános hivatal, mely az ige hirdetésében, a szentségek kiszolgáltatásában és a testvéri közösségben valósul meg.

Elvetjük azt a tévtant, amely a lelkészi hivatalt valami féle embert szolgáló, segínyt nyújtó helynek tartja, ahol a püspökök és lelkipásztorok szociális munkásokká és

pszichológusokká degradálódnak. Elvetjük azt a tévtant is, mely ezt az Istentől elrendelt hivatalt részszolgálatokra osztja, specializálva, mintha a lelkészi szolgálat mindenkor tartalmát és gyakorlatát a körülmények határoznák meg. Továbbá elvetjük azt a tévtant, mintha a felavatottakra nem vonatkozna a „példaadás kötelezettsége”, amelyek következtében sokan az erkölcstelen magatartást az evangélium által hirdetett szabadságra való hivatkozással megengedhetőnek tartják és magánügyként kezelik.

Elhallgat ott az Isten ígéje és az egyházból kiűzetik, ahol a lelkészi hivatalt hanyagul is végezhető szolgálatnak tartják, ahelyett hogy Istentől rendelt hivatásnak tekintenék, amelyre Isten ígéje kiáltva szólítja fel az elhívottakat, amikor a püspökök és lelkészek nem kapnak bátorítást és figyelmeztetést arra, hogy szolgálatukban mindenkor megszentelt életet éljenek.

Befejezés

Hisszük, hogy eljössz és bíránk leszel! Jöjj hát Urunk és segítsd meg népedet, amelyet véreddel váltottál meg és vigy el minket örök isteni dicsőségbe! (Te Deum)

Mindenható Isten! Ajándékozd meg egyházadat Szentlelkeiddel, mely a mennyből száll alá, hogy ígéd ne sínylődjék fogságban, hanem mindenütt hirdettessék Krisztus szent népének öröme és épülésére, hogy erős hitben szolgálhassunk neked életünk végéig, szent nevedet pedig halálunkig valljuk Jézus Krisztus mi Urunk által. Ámen.

Egyházunk és a magyar irodalom*

A feladatként kapott eredeti cím (Egyházunk és a magyar irodalom /150 éve született az evangélikus Mikszáth Kálmán/) legalább három, egymástól részben független témát takar:

- Mikszáth Kálmán életrajza, művei, recepciója, különös tekintettel evangélikus identitására
- Az egyházi irodalom kérdése
- Egyházunknak a mai magyar „kanonikus” irodalommal való kapcsolata

Mivel a téma ennyi választási lehetőséget kínál, úgy érzem, szabadságomban áll azzal foglalkozni, ami engem leginkább érdekel. Ez a kérdés pedig a mai magyar irodalom és a *felekezeti* kérdése. Az, hogy egyházunk hogyan, mennyire használja a mai magyar irodalmat, s ami talán még érdekesebb kérdés, hogy mennyiben járul hozzá irodalmunk fejlődéséhez. Fontosnak tartom leszögezni, hogy nem kifejezetten az egyházi irodalom kérdése érdekel, hanem a teljes magyar irodalom.

Játsszunk egy kicsit! A magyar irodalom néhány, találmokra kiválasztott személyiségét megpróbálom felekezeti hovatartozásukhoz kötni. Tehát: Balassi evangélikus, Pázmány katolikus, Csokonai református, Fazekas református, Berzsenyi evangélikus, Petőfi evangélikus, Arany református, Ady református volt. Ezeket az adatokat már

középiskolában tanítják — érzékeltetvén, hogy *nem mindegy*, melyikőjüknek mi volt a felekezeti hovatartozása. Nem arról van szó, hogy a fent említett írók vagy költők szellemükben föltétlenül evangélikusok, reformátusok vagy katolikusok lettek volna; inkább csak arról, hogy akarva-akaratlan érződik rajtuk vállalt vagy kapott felekezetiességük; valószínűleg *másként* írtak volna, ha nem ahhoz az adott felekezethez kapcsolódott volna neveltetésük vagy elkötelezettségük. Sőt, a XVI–XVII. században katolikusnak vagy protestánsnak lenni majdhogynem egyet jelentett stílusbeli, témaválasztási, vagy politikai hovatartozással. S igaz ez akkor is, ha nem föltétlenül egyházi az az irodalom, amit műveltek. De lépünk tovább az időben! Mikszáth evangélikus, Babits katolikus, Kosztolányi katolikus, Karinthy evangélikus volt. Ezt is tudjuk, ha éppen érdekel, de nem felekezethez kötött művészekként ismerjük őket. Sőt, noha például Karinthy és Kosztolányi barátságának sajátosságait, kettőjük különbözőségét megérteni talán jobban lehet, ha felekezetiességüket is vizsgálja az alapos irodalmár, nagy szerepet műveik megértésében ez az aspektus nem játszik.

Az időben továbbmenve, s a mába elérkezve még nehezebb a dolgunk. Melyik felekezethez tartozik Esterházy, Nádas Péter, Krasznahorkai László az írók között és Utassy József vagy Zalán Tibor a költők között? Nem

* Elhangzott a Tolna-Baranyai LMK ülésen.

nagyon tudjuk. De nemcsak az az érdekes, hogy nem tudjuk, hanem az is, hogy nem is érezzük fontosnak a kérdést. Úgy érezzük, művészetük megértésében lényegtelen kérdés felekezeti hovatarozásuk, ha egyáltalán van ilyen. Ez természetesen nem jelenti a keresztyén irodalom megszűnését, csak annyit, hogy a mai irodalom vizsgálatában sokadrangú kérdéssé vált a felekezetiiség.

Mintha egy törés lenne a századelőn; mintha az addig úgy-ahogy érdekes felekezeti kérdés végképp elvesztette volna releváns voltát. De az is lehet, hogy nem törésről, hanem csak átmenetről van szó.

De miért van ez így? Igaz, ma is vannak egyházi, felekezeti költőink, árulják is köteteket. Csak éppen ezeket a köteteket maga az egyház adta ki, s valljuk be, csak az egyházon belül olvassák. Talán sikerül elég óvatosan fogalmaznom, ha azt mondom, hogy ezek a költemények a mai magyar irodalmi kánonba nemigen kerülhetnek be — mondjuk úgy: jók saját, belső használatra. Kodolányi János sokkal élesebben fogalmaz Koren Emilhez írott levelében: *„Döntened kell: egyházi író leszel-e, vagy író, aki vall. Mert az igazi író, az igazi művész — bármiféle művész — mindig vall, s ezért az igazi irodalom mindig vallás. [...] Ettől az irodalomtól azonban ridegen elkülönítem azt a fajta irodalmat, amelyik 'egyházinak' nevezi magát.”*

A helyzet tehát kis túlzással a következő:

- A ma alakuló irodalmi kánon számára a felekezethez kötöttség nem döntő szempont.
- A felekezethez kötődő irodalom gyakran bizony nem éri el azt a színvonalat, amely érdeklődésre tarthatna számot nem egyházi körökben is.

Fontosnak tartom azonban azt is leszögezni, hogy ma is van magas szintű hívő irodalom! Olyan, amelyik nem szorul vissza az egyház falai közé. Amire utalni szeretnék, az csak annyi, hogy ez általában nem kötődik felekezethez. Ha mai magyar irodalom alatt az egész, '45 utáni irodalmat értjük, akkor számomra egyetlen olyan „kanonikus” költő van, aki nem csak hitében, hanem felekezetében is hitelesen önmaga, s ez Pilinszky János. Néha az az érzésem, hogy verseit egy kolostor magányában írta, ráadásul némbarátok között; a róla készült fényképek is inkább egy szerzetest ábrázolnak, s kezében a cigaretta is mintha tömjénnel égő füstölő lenne. Ha kazettán hallgatom versmondását: énekel, mint egy misemondáshoz szokott pap. Nem is tudnám elképzelni őt másnak, csak katolikusnak. (Ez a típusú felekezethez kötöttség természetesen nem azt jelenti, hogy nem-katolikusként élvezhetetlenné vagy elfogadhatatlanná válna számunkra az ő katolikus költészete; inkább arról van szó, hogy azt és olyan módon ír le valamit a megfoghatatlantól, a transzcendensről, ahogyan azt mi a magunk protestáns gondolkodási struktúránkkal képtelenek lennénk.) Mindezeket megfontolva több kérdés született bennem: vajon a ma világában törvényszerű-e az, hogy az irodalomban elsikkad a felekezetiiség kérdése? S ha igen, ha a Pilinszky-típusú alkotók a kivételek, akkor mi a teendő? Tragédiának fogjuk-e föl, közömbösen, esetleg föllélegezve, hogy az egyház kivonult (vagy kiűzetett?) a magasabb irodalom berkeiből? Amennyiben azonban Pilinszky markáns katolicizmusa nem egyetlen kivétel, akkor fölmerül a kérdés, hogy vajon a jelenkori protestantizmus miért nem dicsekedhet ilyen, protestantizmusával *együtt* kanonikus íróval, költővel? Van-e ennek teológiai oka, s ha van, akkor micsoda? Ezekre a kérdé-

sekre szeretnék válaszokat keresni. Ezek a válaszok egymásnak ellentmondóak lesznek, aminek oka az, hogy a válasz nem független a kérdésfeltevéstől, hanem tesztek mást, mint hogy az egyes kérdések által hívott válasz-lehetőségeket írom le.

Tehát: milyen következményei vannak annak, ha azt mondom, hogy márpedig a felekezetiiség a mai irodalom számára lényegtelen kérdés, egyszerűen nem fontos, hogy Pilinszky-féle személyiségek csak érdekességek, amelyeknek — lásd teológusok — való különlegessége van? Nos, ez esetben ritka könnyű helyzetben vagyunk: szívesen tárhatjuk kezünket, hogy mi nem tehetünk erről, ilyeténképpen a mai világszellem, senkit nem érdekel, hogy mi mit tehetünk le a magyar irodalom asztalára. Az egyetlen, amit tehetünk, hogy fölhasználjuk a mai magyar irodalom egyházi munkánkban, kultúraalakítókból — jó esetben — kultúrahasználókká válunk. Persze lehet tiltakozni, lehet magunkat újra az irodalomteremtő erőkhöz erőszakolni, de tudomásul kell vennünk, hogy az egyszerűen nem érdeklődik az embereket, hogy például az evangélikusság milyen írókat tud fölmutatni, s az egyszerűen nem érdekli, hogy aki őket megmozgatja, az milyen felekezeti szóval ha mindez lényegtelen az olvasók számára, akkor mindenféle erőszakoskodás nevetséges és avas ízű lesz.

Ha azonban egyetlen általam említett kivételt, Pilinszkyt nem tekintjük kivételnek; ha azt mondjuk, hogy igenis létezik katolikus irodalom, s ha ezzel a megállapítással párhuzamosan fölteszük a kérdést: hol van hát a mellette élő evangélikus magyar irodalom — s mi is ismételtelen hangsúlyozom: nem a szűkebb értelemben vett egyházi irodalomra, hanem a mindenki, a kívülálló számára is izgalmas, „kanonizálható” irodalomra gondolkodunk — akkor, erre a teljesen más kérdésre már másképpen kell felelnünk. Ekkor már nincs jogunk semmiféle korszellemről beszélni; be kell látnunk, hogy igenis lehetséges egy releváns és felekezethez kötött irodalom léte. Miért olyan nehéz hát fölfedezni a markánsan protestáns szellemiséget a mai magyar irodalomban? Ez a kérdés már premisszájában más, mint az előző, s természetesen a válasznak is másnak kell lennie. Én két, egymásnak ellentmondó válasz-lehetőséget találtam rá.

1. válasz-próbálkozás: A bevezetőben említett töréssel egy időben, tehát a XX. század első felében kezdett el hatni a protestantizmusban Karl Barth a maga NEI-jével, amivel radikálisan nemet mond az ember mindenféle istenkeresésére, s azt állítja, hogy Isten megismerésére csak és kizárólag saját önkijelentése miatt lehetséges, de semmiféleképpen sem azért, mert az embernek valamiféle természetes betekintése lehetne a transzcendensre az istenre. Márpedig ne feledjük: a művészet mindig olyan útnak, vagy legalábbis annak illúziójának számított, amelyen járva az ember a megfoghatatlant megragadhatja, a megismerhetetlent megsejtheti. „A mindenségget vágyom versbe venni” — írja Babits sok ezer más költő nevében is, s Barth pont ezt a vágyat tekinti úgy, mint ami belekontárkodás Isten szuverén létébe. Ha pedig a művészet az eget, a határtalant fürkésző jellegű miatt Bábel tornyához hasonlatosan gyanús, akkor jobb vele vigyázni, jobb kirekeszteni az egyház életéből, vagy ami még jobb, bele kell vonni az egyetlen igazi kinyilatkoztatás hatáskörébe. Így válik lassan a művészet teológiai szempontból vagy értéktelenné — hiszen olyasmire alapul, ami nonszensz, azaz az ember végtelenség-éhségén —, vagy az igei kinyilatkoztatás szolgáivá. Erről persze Barth nem tehetett: az is lehet, hogy hatása a hon-

evangélikus teológiában jóval kisebb, mint ahogyan én feltételezem. S különben is: ő csak történeti hagyományai, a korabeli kultúrprotestantizmus istenit és emberit egyben gondolkodásával állt szemben; nem tehet arról sem, hogy radikális és izgalmas gondolatai alapot adtak a lusta butaságnak arra, hogy szellemi tunyaságát Isten másságával indokolja. Mert *nem mindegy*, hogy valaki a kultúra széleskörű ismeretében élve kérdőjelezi meg a kultúrának — s így az irodalomnak is — a teológiai létjogosultságát, vagy pedig az Istenbe vetett hitét a kultúra iránti teljes megvetéssel és nem-ismerettel erősíti meg — ily módon tehát saját szellemi sötétjén akarja az isteni Kegyelem fényét még inkább felragyogtatni.

Jó megoldás ebben a rendszerben nincsen: az íróknak két lehetősége van: vagy félvén attól, hogy egy, a kijelentéstől független teológia próbálkozásában találtatik bűnösnek, jobbnak látja semleges területre visszavonulni, míg aztán senkinek nem jut eszébe vele kapcsolatban vallásosságot, keresztyénséget, esetleg protestantizmust emlegetni, vagy elveti saját, a szív mélyéből fakadó érzéseit, kételyeit, s csak és kizárólag az előre leírt, a kinyilatkozáson alapuló hithez ragaszkodván, abba a veszélyes játékba kezd, melynek eredményeképpen didaktikussá, s mint ilyen, az egyházinál szélesebb olvasóközönség számára élvezhetetlenné válhat. (Mellesleg aki ez utóbbi utat választja, az elfeledkezik Karinthynek arról az örökzöld gondolatáról, mely szerint soha nem ismeri meg az igazságot az, aki csak arra vigyáz, hogy amit mond, az igaz legyen.) Érdemes végiggondolni, hogy vajon nem a fentebb leírt félelem-e az, amely íróinkat a felekezetség akaratlan elvetéséhez vezet, vagy éppen arra, hogy néha megmosolyogató módon „kilógjon a lóláb”, hogy túl direkt módon legyenek jobb esetben a keresztyén üzenet, rosszabb esetben valamely kegyességi stílus megszólaltatói.

2. *válasz-próbálkozás*: A fentiekben a protestáns irodalom hiányát mint negatívumot írtam le. De mi van akkor, ha ez a hiány látszólagos, sőt, ha pont ez a hiány lesz árulkodó jellé? Hogy ezt végiggondoljuk, érdemes a protestáns teológia egy másik, még alapvetőbb hagyományából, a lutheri megváltásból kiindulni. Luther számára a megváltás semmiképpen sem *cél*, amit ezzel-azzal (jó cselekedetek, vallásos aktusok, kegyes beszédmód) elérhetek, hanem *adomány*, Isten ajándéka, amit meg lehet ragadni, szembe lehet vele szállni, el lehet tőle lehúzni, csak egyet nem lehet vele tenni: magunknak megszerezni és kiérdemelni. Nem lehet és szerencsére nem is kell semmit tennünk azért, hogy Isten elfogadjon, csak halálosan komolyan venni a tényt, hogy Isten elfogadott. Fölzabadulunk az alól a görcs alól, hogy mindenképpen valamilyenekké *váljunk* — elég, ha önmagunk *vagyunk*. Igaz, ez az *én* már más, mint amilyen az evangélium tudata nélkül lenne, de ezt a másságot *magában*, önnön sejtjeiben hordozza, nem pedig *magán*, ruhaként. A keresztyén ember nagy szabadsága tehát ez: nem kell mássá válnod sem gondolkodásban, sem szokásokban, *miután* Krisztus szeretete megérintett, hiszen maga ez az érintettség az, ami mássá tesz, ha ezt valóban komolyan gondolod, hiszel benne, s belékapaszksz. Ez pedig azt is jelenti, hogy a keresztyén létnek nem végállomása, hanem kiindulópontja az üdvösség. A kérdés nem az, hogy hogyan érjük el, hanem az, hogy mit kezdünk vele, hogy tudunk-e élni vele.

A lutheri, bővebben a protestáns gondolkodásnak az ebből az alapállásból fakadó szellemi szabadsága sokakat vonzott és talán vonz ma is. Úgy keresztyénnek lenni, hogy ne kelljen tőlem idegen szokásokat, gondolkodási rendszereket magamra erőltetni, hogy a kárhózat iszonyatától nem rettegve tehessenek fel valós kérdéseket, miközben mindig tudhatom, hogy kérdéseimmel is, kételyeimmel is áldó hatalmak oltalmába rejtve élek — ez a lehetőség sok gondolkodó embert vonzhat a protestantizmus felé. S ha ez így van, föl kell tennünk a kérdést: az ebben a szabadságban született művek nemde pont azzal hordják magukon a protestantizmus jelét, hogy *szabadok*, hogy nem kötődnek sem előre megírt stílushoz, sem előre megírt kegyességhez vagy gondolati rendszerhez? Ha a keresztyén ember szabadságát komolyan vesszük, akkor ez azt is kell, hogy jelentse, hogy nem kell föltétlenül olyan stílusban, formában és rendszerben írunk és gondolkodunk, mint ahogyan azt Luther tette. Amit hiányként érzékelünk, az pont hiányjellegéből fakadóan lehet árulkodó jel: a szellemi és formai egyenruha és sablon hiányának a jele — a csak Krisztushoz kötődők szabadságának a jele.

Így a dolgozat végén föl lehet tenni a kérdést: mit akartam ebből az egészből kihozni? A legegyszerűbb válasz erre az, hogy semmit; kérdéseket kerestem egy adott téma kapcsán, s rájöttem, hogy ahány formában tesszük föl kérdéseinket, annyi választ kaphatunk, esetenként egymásnak ellentmondó válaszokat, amelyek azonban mind lehetnek helyes válaszok a maguk kérdésével kapcsolatban; kiutat kerestem abból a szorongató érzésből, amit a címbéli „és” szült bennem, hiszen úgy éreztem, hogy ez az „és” az *egyház* és a *magyar irodalom* szavak között lényegtelené és idejétmúlttá vált, s valamit mégiscsak kellett kezdenem vele. Meg persze nem könnyebbültem, világosabban nem látok, de legalább a kérdésfeltevés körvonalazódott bennem — s már ez is eredmény.

Hegedűs Attila

150 éve született az evangélikus Mikszáth Kálmán*

Ebben az évben világszerte megemlékeznek a híres magyar íróról, aki — a ma Szlovákiához tartozó faluban — Szklabonyán született. Regényeit, novelláit az európai nyelveken kívül törökre és kínaira is lefordították. Amikor 1907-ben Roosevelttel amerikai elnök Budapesten járt, magához kérte Mikszáthot és gratulált neki írói sikereihez. Megemlítette az elnök, hogy a Szent Péter esernyője című regénye legkedveltebb olvasmányai közé tartozik, amit többször is elolvasott.

Ez a dolgozat nem akarja Mikszáth írói munkásságát értékelni, csupán emlékeztetni akar az íróra, akinek ősei között több evangélikus lelkész is volt.

1847. január 16-án született. Szülőházát azóta lebontották, helyén emeletes ház épült. A falu végén, a temetővel szemben áll ma is az a ház, melybe Mikszáth szülei akkor költöztek, amikor Kálmán 5 éves volt. Ezt azóta emléktáblával jelölték.

Középiskolásként hat évet a rimaszombati evangélikus gimnáziumban, a 7. és 8. osztályt a selmechányai evangélikus liceumban tanulta, ahová egykor Petőfi is járt egy tanévben. Petőfi — a feljegyzések szerint — szigorú, szlavérvérmű történelemtanárával különbözőt össze. Mikszáthnak is lehetnek nehézségei, mert — tudomásom szerint — pótérettségizettként fejezte be az itteni tanulmányait.

Ősei közt kutatva találjuk Mixadt Mátyást, aki a XVII. sz. utolsó évtizedeiben Nagykürtösön, majd Sámsonháza volt evangélikus lelkész. Ennek *Sámuel* nevű fia, aki Bartholomaeides Zsuzsannát vette feleségül, szintén lelkész volt. (Szlovák forrásból veszem ezt az adatot, mely szerint „v Polichne a v Turca Poli községekben szolgált.”) (A települések magyar nevét nem tudom.) Ennek fia: *II. M. Sámuel* is lelkész volt Felsősztrégován, majd Velcom Lome a Turom Poli következett. (E község temetőjében nyugszik az apa és a fia.) E Sámuelnek testvérei: *János* és *Dániel* evangélikus lelkészként szolgáltak.

Az író nagyapja a *III. M. Sámuel* szakította meg a sort, nem folytatta elődei hivatását. Nagykürtösön telepedett le és kereskedéssel foglalkozott. Ennek János fia a szomszédos faluban Szklabonyán (a nagykürtösi gyülekezet filiájában) nyitott boltot, és a közeli Ebeck községből vette feleségül Veres Máriát. Ők voltak az íróvá lett Kálmán szülei. Az ősök nevüket Mixadtként írták. (A latin eredetű szó: keverék, beolvadt, jövevényt jelent, származásukra utal.) János, az író apja szakított az addig használatos formával, s elsőként írta nevét a ma ismert formában.

Mikszáth az írói munkásságának 40. évfordulója alkalmából rendezett ünnepségen (Budapest, Vigadó, 1910.VI.16) a Luther Társaság részéről elhangzott köszöntőre válaszolva említette, „mindig tudatos evangélikusnak vallottam magam, büszke vagyok evangélikus lelkész őseimre. Apám engem is lelkésznek akart taníttatni, de egy bizonyos idő után lemondóan jelentette ki: abból nem lesz semmi, mert ez a gyerek túlságosan élénk, ami nem illik a lelki személyiséghez, nem alkalmas papnak”.

Az 1866–70-es években Pesten jogot tanult.

Első írásai 1869–70. évben a Szabad Egyház (eretnek) katolikus lapban jelentek meg. (Szerkesztő Hatala Péter liberális politikus, aki az egyházi pályát elhagyva orientalista tudós lett.) Mikszáth írásainak címe: Az élcrről és a bőkről. A társadalom és az ember. A jellem. Az ösztön. E lap zömében ilyen jellegű írásokat közölt.

1870–73-ig joggyakornokként Balassagyarmaton dolgozott Mauks Mátyás szolgabíró mellett. Írásai jelentek meg a Nógrádi Lapokban, melynek 1873-ban főmunkatársa lett.

Az 1871-es év sikert hozott neki. Megnyerte Jókai leányának, a HON-nak irodalmi pályázatát, s vele 10 aranyérem jutott. Írásának címe: „Ami a lelket megmérgezi”. A siker híresztelte, azt jelentette, hogy nagyobb lapok is megnyitják az írói pályát. Miről írt? Azt írta meg, amit maga körül látott: elavult emberi magatartásformákat, parlagi életképek, belső ürességeket, mely kifelé szólamokkal és találgatással csillogással leplezte a valóságot. Ezek még nem voltak kiforrott írások, de olyan feltűnést és reakciókat keltettek, melyek Mikszáthot is meglepték. Írásai ekkor nyers, gorombák voltak. Megfricskázta a szentéletűnek nem mondható helybeli kanonokot, aki szerinte nővel, a tósztok nagy mestere. Cikkeiben megírta megyeszékhely életét, a piac színes kavalkádját, a szepességi cipszerek, darócdolmányos tótok, palóc dialektusú magyarok szavai keveredtek a sátrakban. Meghatározó volt az etnikai sokszínűség. Határozottan érződik nyitottsága és vonzódása a „nemlétező” szlovák irodalom iránt.

1872-ben (áprilisban) véget ért az országgyűlési ciklus, és megkezdődött az új képviselőválasztási küzdelem. A urak veszekedtek egymás közt a fényes képviselői állásért. Rengeteget költöttek korteskedésre, a választói etetésére és itatására. Mikszáth első témáit közvetlen környezetéből vette. Kemény szavakkal, metsző gúnnyal esik neki a balassagyarmati hatalmasságoknak. S mindegyik a helyi újságban jelenik meg. Megsérti a főispánt, az alispánt, előnytelen, igazi oldaláról mutatja be a megyei tisztviselőket. Ekkor még nincs más élményanyaga, csak amit Nógrádban szerzett. A figurákra mindenki könnyen ráismerhetett. Attól nem kellett félnie, hogy falubeliek megharagudnának, hogy megírta apró gyengeségeiket, kicsiny tragédiáikat, mert nem is olvasták azokat. A balassagyarmatiak azonban haláláig nem bocsátották meg neki, hogy kiírta őket. Balassagyarmat ekkor még a megye székhelye, csak később veszteti el ezt a rangját. Alapvetően mezőgazdasági település és ez egyfajta zárt világot is jelentett.

1873-ban halnak el szülei. Előbb apja, majd néhány hét múlva édesanyja is.

1973. július 13-án ment a fővárosba: kis csomaggal elméjében gazdag emlékekkel s főleg a 18. évét betöltött Mauks Ilonával, főnöke leányával, akit szüleinek előzetes engedélye nélkül vesz feleségül. Pesten a szlovákajkú gyülekezet templomában e napon esketi meg őket Bachát Dániel.

Pesten a Magyar Néplap szerkesztésével bízzák meg. Az optimista, erejében és tehetségében bízó fiatal emberre nehéz küzdelem vár. Az újságírói honorárium nem

* Elhangzott a Pesti Egyházmegye LMK ülésén

elegendő kettőjük gondtalan megélhetésének biztosításához. Felesége megbetegszik. Két év múlva feleségét visszaküldi szüleihez, noha őt nagyon szereti, de nem kívánja, hogy az ő nyomorúságában osztozzon. Kétéves különélés után felbontják házasságukat: elsőfokon 1877-ben, másodfokon '78-ban.

E mélypontról a Szegedi Napló szerkesztőjének meghívása mozdította ki. Ott dolgozik 1880 végéig, majd visszatér Pestre.

1881-ben megjelenik első novelláskötetét: A tót atyafiak, amit hamarosan követ a második: A jó palócok. E két kötetért olyan tiszteletdíjat kapott, hogy újra feleségül vehette Mauks Ilonát. A mohorai templomban volt az esküvőjük 1882. január 1-jén. Gyermeküket a pesti szlovákok templomában kereszteltették.

Dr. Bujnák P. *szlovák* irodalomtörténész szerint Mikszáth a maga korában a legjelentősebb szlovák írónak tekinthető. Paradoxnak tűnik, mégis igaz ez az állítás, ha a regények és novellák szereplőit és színhelyét nézzük. Első két novelláskötetében a felvidéki ember lelki világát mutatja be egy-egy különös sorsfordulatban. Leghíresebb regényei szlovákok által lakott településeken játszódtak. A Szent Péter esernyőjének története Besztercebányán kezdődik. „Prakovszky, a süket kovács” színtere a vegyes nemzetiségi Nagykürtös, melynek templomába járt gyermek és ifjú korában. A kuruckori küzdelmekkel foglalkozó „Fekete város” című történelmi regényének színtere Lőcse. A Beszterce ostromában csodálatos lelki rajzzal remekel. Kiválóan tudott szlovákkul, de azt akarta, hogy írásai megjelenjenek, és szélesebb körben olvassák is, ezért magyarul írt.

1875-ben járt először *Erdélyben*, Temesvárott.

1886-ban részt vett az Erdélyi Közművelődési Egylet közgyűlésén. Ezt követően Erdéllyel kapcsolatos írásai jelentek meg a Pesti Hírlapban. A székelység fennmaradása érdekében támogatja iskola iránti kérésüket. Ilyen előzmény után jelenti be szándékát, hogy vállalja a politikai küzdelmet, képviselőnek készül. Illyefalván jelöltette magát. Ellenfelei ugyan kijelentették, nem kell nekik „importált portéka”, van székely jelöltjük. De jó kortesre akadt. Nagy Károly ügyvéd azt hangoztatta: a székelyek e derék tót embernél különb magyart nem kapnak, aki a székely érdekek leghatásosabb védelmezője lehet.

1887-ben erdélyi képviselő lett az illyefalvi kerületben. 1892-től haláláig pedig Fogarason.

Mandátuma átvételekor mondta: „Eddig az volt a dolgom, hogy a karzatról figyeltem a tisztelt házat, ezentúl az lesz a dolgom, hogy a Házból fogom figyelni a karzatos, a népet, s különösen a székely népet, azoknak szívdobogását, hogy abból tanuljam a képviselői kötelességemet”.

Tudjuk, Mikszáth választóival az első ciklusban egyszer sem találkozott, a parlamentben sem szólalt fel. De sokat írt a székelyekről és gondjaikról, együttérzéssel, szeretettel és aggodalommal. A két választás Magyarországon című kötetének szereplői mind Illyefalváról és Sepsiszentgyörgyről valók. Választói ugyan panaszolták, hogy ritkán megy hozzájuk. Erre ő azt felelte: „Ugyan hol hallották, hogy a patak visszajárjon a forrásához?” Fogarasi 18 éve alatt ötször volt a kerületében.

1895-ben az új közoktatásügyi miniszter, Wlassics Gyula kérésére az elemi népiskolák számára 100 mondatos füzetet ír „*Társalgási leckék*” címen. Ennek célja, hogy legyen kulcs a magyar nyelv megtanulásához. Hat nyelven jelent meg: szlovák, német, román, szerb, horvát

és rutén nyelven. A nemzetiségi területek iskoláihoz százezer példányt ingyen juttattak el. A megbízás szerint a nem magyar ajkú iskolásoknak száz olyan mondatot kell megtanulni, ami első szókincsnek, első nyelvi érintkezésnek megfelel, mellyel gazdájuk már bátran elindulhat a magyarok közé. A fuma szerint e 100 mondatos füzet megírásáért a szerző 3000 forint tiszteletdíjat kapott. A füzet megjelenése nagy felháborodást keltett. Az első támadást az erdélyi Benedek Elek indította. Megszégyenítő irodalmi merényletnek, megegetni való ostobaságnak minősítette, ami eszköz akar lenni a magyarosításra. Megjegyezte, hogy a kormány ilyen közvetett módon fizeti meg hűséges támogatóinak a szolgálatát. A füzetet szakmailag haszontalannak tartja. Az nemcsak rossz, de tisztességtelen is. Feltételezi, hogy a magyar nyelvet 16 oldalnyi írással meg lehet tanítani. Mikszáth annyi honoráriumot kapott érte, hogy abból minden mondatra eső összeg megfelel egy oláh tanító havi fizetésének. Mikszáth két cikkben reagált a támadásokra (a Pesti Hírlapban). „Magyarok szaporítása” és a „Morognak a tanügyi bácsik” címűben.

1905-ben házat vett a Nógrád megyei *Horpácson*, ahol nyarait töltheti. Szontágh Pál ügyvéd, politikus képviselő házat vette meg. Kb. 400 kat. hold tartozhatott a birtokhoz. Csak a kúriát és a közvetlen közelében levő kb. tíz holdat tartotta meg saját kezelésében, a többi bérllőnek adta ki.

Szontágh Páltól volt egy kötelezettsége az új tulajdonosnak: évente bizonyos mennyiségű gabonát kellett adnia a *bánki* evangélikus lelkésznek, és évente kétszer meg kellett engedni, hogy az egyik szobában evangélikus istentiszteletet tartsanak a környékbeliek részére. Mikszáth természetesen készséggel vállalta ezt a kikötést.

A Kisfaludy Társaság már 1909 februárjában javasolta a *40 éves írói jubileum* megünneplését. A felhíváshoz más szervezetek is csatlakoztak. Lapok szerkesztősegei, városok és megyei elöljáróságok is. Elismerték, hogy Mikszáth írói működésével a magyar szellemnek világra szóló dicsőséget szerzett. Méltó megünnepléséhez bizottságok alakultak. A sajtóban több hír jelent meg az országos készülődésről. Tervezték, hogy a nemzet ajándékából visszavásárolják a Mikszáth család ősi birtokát. — Felvetődött, hogy a szülőfalu, Szklabonya, melynek nevét, a századvégi nagy névmagyarosítási lendületben *Kürtabonyra* változtatták, most *Mikszáthfalva* nevet kapja. — Tervezték, hogy gyermekkori szklabonyai lakóházán *emléktáblát* helyeznek el. Az író összegyűjtött műveit 20 kötetben díszkötésben újra kiadják. Nógrád megye jegyzőkönyvet készít, melybe Mikszáth érdemeit bejegyzik és azt küldöttség adja át a jubileumi ünnepélyen. Javasolták, hogy Balassagyarmaton az íróról utcát nevezzenek el.

Sok meghívást kapott vidéki ünnepségekre, de csak egyet fogadott el: Szegedét. Ez volt az a város, mely a pesti nyomorból és kilátástalanságból kitörni akaró írónak otthont adott. Szegedet nagyra értékelte életében. (V. ö. levelezése). Herczeg Ferecnek írta: „*Meggyűjtjátok nekem az ünnepi gyertyákat., még büszkévé is tehetne, ha nem tenne inkább melankólikussá, eszembe jutva, hogy a gyertyákat csak este szokás meggyújtani. A gyertyák elől elfuthatnék, de az este elől nem lehet.*”

Már fáradt volt és beteg is. Sorra visszautasította a meghívásokat. Gondolnánk, szülőföldjét csak nem utasítja vissza. Nógrád megye meg sem hívta! Nógrádban vitatták, hogy élő író kelljen ünnepelni. Csak az országos ünnepélyre küldték el delegációjukat, amit *Budapes-*

ten a Vigadóban 1910. május 16-án tartottak. Ott sok köszöntés hangzott el.

Az ünnep után még elindult utolsó kortesútjára Erdélybe, ahonnan betegen jött vissza. 1910. május 28-án Budapesten meghalt. Május 31-én temették a Deák téri evangélikus lelkész szolgálatával.

Szülőfalujában, Szklabonyán csak az író halála után, szeptember 8-án került sor a megemlékezésre. Az iskolában nagy sikert arattak a kis szlovák gyerekek, akik a tanítójuk által írt műsort magyarul adták elő. Ezután mentek a temető melletti házhoz és felavatták az emléktáblát. Majd a templomban a helyi plébános méltatta istentisztelet keretében Mikszáthot. Egy feljegyzés szerint a mise keretében keresztelés is volt, s a jelenlévők kérésére a szülők megváltoztatták eredeti szándékukat és gyermeküknek a *Kálmán* nevet adták.

A Mikszáth évforduló alkalom arra, hogy vizsgálódjunk a mai magyar irodalom és egyházunk kapcsolatáról.

A szlavofil Mikszáth műveit keresztény szellemiség uralja, az hatja át. Ma szellemtelen korban élünk, pneuma nélküli kősvatagban botorkálunk — vallotta egy irodalomtörténész kritikus a Kossuth rádió irodalmi műsorában. De hozzátette: a sivatagban is lehet oázis, mely kisugározza jelenlétét.

1956 után morális válságba jutott az irodalmi élet. Mi volt itt 40 évig? 10–12 szerző uralta az irodalmi mezőt. A három „T” elve uralkodott: tiltott, túrt, támogatott. Az irodalom nem foglalkozott az egyházzal. Az írók nem olvasták a mi könyveinket.

Hiányérzetünk van. Szubjektív az egész irodalom. Nem a magyar valóságról szól. Amit Soros György támogat, az jelenik meg. A kortárs magyar irodalomról ezt lehet elmondani.

Van 600 könyvkiadónk, ami nem kevés! De köztük vannak egy-könyves kiadóink! Ezért mondhatjuk Vácz Mihállyal erre is: „Nem elég!”

A rendszerváltás után a kultúra az érdeklődés peremére szorult. Nincs, aki eltartsa az irodalmat. Az értelmiség anyagilag lecsúszott. Egyre kevesebben vásárolhatnak könyvet. Szűkül a könyvpiac. Nincs támogatás.

Megalakult az Írók Társasága. Az írók menedzselése a feladata. Nyugati könyvek fordítását szervezi. Az írók a fordítási díjból nem jutnak olyan illetményhez, amiből meg tudnának élni. Azok az írók, akik nem tartoznak valamelyik politikai párthoz, azoknak a kézírata a fiókban marad. A tehetséges fiatal írók közül egyre több kénytelen mondani magáról: szabadúszó vagyok. A piacgazdaság törvényei érvényesültek.

Eltűnt az igényes irodalom iránti érdeklődés, vagy ha van, az kicsi. Nem művészi igény a szempont, hanem az, hogy mi tetszik a pártnak, mi az, ami szórakoztató.

Ki vehet ma könyvet? Melyik korosztály? A családalapítás gondjaival küzdő fiatal? A munkanélkülivé lett felnőtt? A kis nyugdíjon tengődő, gyógyszerét kiváltani sem tudó idős ember, akinek volna ideje olvasni?

Magyarország és a magyar nyelvterület túl kicsi. Az ezer példányban megjelenő könyv pedig nagyon drága, mert nincs központi támogatás. Ma a könyvkiadás veszteséges.

Nyelvünkkel kapcsolatban is kongatják a vészharangot. Kérdés, száz év múlva milyen nyelven fognak sírni a Kárpátok alatt? Helye van a kongatásnak: pusztul a nyelv. Az üzletek feliratai egyre gyakrabban angolul íróttak. Szükség volna a gyomlálásra, nyelvművelésre.

A nyelv olyan, mint a tenger: koszosodik, szennyeződik. A tömeg által beszélt köznyelv és az írói nyelv között egyre nagyobb a távolság. Ez nem jó!

Az argó felkerült a szöszékeinkre. Nyelvünk legtisztább, világos és kerüljük a durva, közönséges szavakat, a sekélyes fogalmazást, a nyelvi torzulásokat. Legyünk igényesek nyelvünk tisztaságát illetően.

Id. Csclovszky Ferenc

A számok üzenete

Gyülekezetünk életében, lelkeszi szolgálatunkban igen fontos, kiemelt szerepe van a kazuáléknak, a kereszteléshez, konfirmációhoz, esküvőhöz, temetéshez kötődő szolgálatoknak. Ebben az összefüggésben is csak úgy van értelme statisztikai adatokat elemezni, tényekkel szembesülni, jövőt tervezni, ha tudjuk: az evangélium hirdetésének, vigasztalásnak, bátorításnak, az Istennel kötött szövetség megerősítésének lehetőségei ezek. Különböző élethelyzetű emberekhez szól Isten kataritikus szeretetéről a jó hír.

Tíz év alatt 6863 kazuális szolgálatot végeztünk Nyíregyházán. Ha egészen pontos adatot kellene megadni, még ki kellene számítanom a konfirmációi órák számát is. E szolgálatok összeadása nem csupán matematika, hanem annak a felelősségnek a felismerése, hogy milyen sokszor szólaltunk meg, figyelték ránk. Anélkül, hogy a kazuális igehirdetések szakmai, homiletikai problémájával külön foglalkoznék, fel kell tennem a kérdést: milyen elkötelezettséggel és szakmai felkészültséggel hirdettük az evangéliumot ezeken az alkalmakon? Változott-e tőle az emberek gondolkodásmódja?

Minden emberi közösségnek számolnia kell az utánpótlás kérdésével. Ezt három módon vizsgálom adataink fényében:

1. A KERESZTELÉSEK ÉS TEMETÉSEK ALAKULÁSA AZ ELMÚLT TÍZ ESZTENDŐBEN

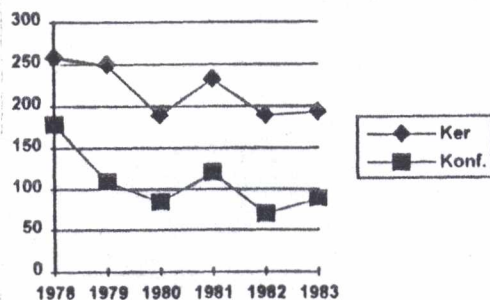
Ha megvizsgáljuk a grafikont, azt látjuk, hogy '90-91-ben volt a legjobb helyzet, amikor azonos, illetve amikor több volt a keresztelés, mint a temetés. Ez azóta fokozatosan romlik, ebben az évben már nagyon jól megfigyelhető a különbség. Tehát: fogyunk. Két megjegyzést kell tennem e korántsem vigasztaló tényhez. Egyfelől ez az adat megfelel a mai magyar valóságnak⁴, az európai tendenciáknak: előregedő kontinens, fogyó keresztyénekkal. Másrészt az önállósodott gyülekezetek (Nagycserkesz, Kertváros, Nyírszőlős) adatait figyelembe véve jobb eredményeket kapunk.⁵ Mindenesetre közös felelősségünk, a misszió ügye, hogy ezt a tendenciát megállítsuk.

2

Év	Ker	Tem	Konf	Esk	
86	174	226	132	54	
87	224	226	175	59	
88	198	208	81	71	
89	225	247	87	85	
90	221	226	178	99	
91	244	224	109	101	
92	223	250	84	83	
93	218	241	120	80	
94	191	221	70	80	
95	180	245	88	83	
96	174	196	82	80	
Össz:	2272	2510	1206	875	6863

2. A KERESZTELÉSI ADATOK ÉS A KONFIRMÁCIÓI ADATOK ÖSSZEVETÉSE (2. ÁBRA)

Az általános gyakorlat szerint a konfirmációra 12 éves korban kerül sor. Ahhoz, hogy meg tudjuk állapítani a főbb irányokat, 12 évvel kell „eltolni” a keresztelési és a konfirmációi adatokat. Ezért a 2. ábrán 1978-83-ig szerepelnek a keresztelési, és 90-95-ig a konfirmációi adatok. Könnyen belátható, hogy párhuzamosság figyelhető meg a két esemény között. Ennek szintén két vonását emelem ki. Egyfelől ez azt az örömdetes tényt mutatja, hogy sok szülő veszi komolyan gyülekezetünkben a konfirmációt, másrészt az is világos, hogy sok gyermeket már a konfirmációig elvesztünk. Gyülekezetünk jövője szempontjából nagyon fontos lenne ennek csökkentése...⁶

⁴ A Központi Statisztikai Hivatal kiadványa szerint 1980-ban 10 millió 709 ezer Magyarország népessége, és ez 1996-ra 10 millió 212 ezerre csökkent. A tizenöt éve tartó csökkenés olyan mértékű, amelyet békeidőben az utóbbi században nem figyeltek meg.

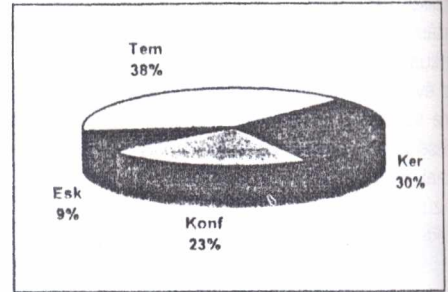
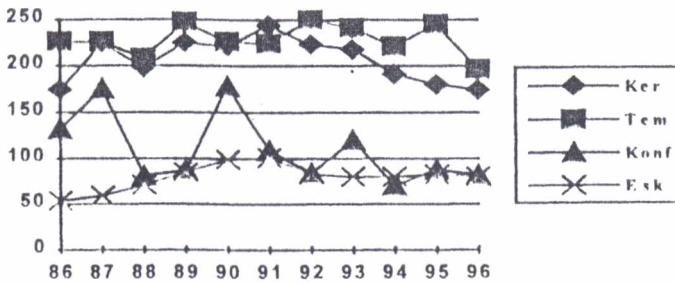
⁵ Meg kell említeni azt a tényt, hogy — szerintem országosan egyedülálló módon — a elmúlt hat évben három önálló gyülekezet szerveződött egyházmegyénkben és mindenhol komoly gyülekezetépítő munka folyik, külön anyak. vezéssel, tehát dolgozatomban ezek az adatok nem szerepelnek.

⁶ 1988-ban és 89-ben anyakönyvi hiányosságok vannak a konfirmáció esetében, ezért is látható nagy visszaesés. Az önállósult gyülekezetek „hatása” itt érezhető legelőször: csökkent a konfirmandusok száma.

3. TÍZ ÉV KAZUÁLIS SZOLGÁLTATAINAK EGYMÁSHOZ VALÓ VISZONYA (3. ÁBRA)

Ha összevetjük ez elmúlt évek keresztelési, temetési adatait, azt kell megállapítanunk, hogy az arányok nem rosszak. 30 % és 38 % az arány. A konfirmáció és az esküvők százalékos aránya ebben az összehasonlításban sem túl kevések. Az állapítható meg tehát, hogy a keresztelés és a temetés kapcsán keresnek meg leginkább bennünket. Ennek viszonylag nagy száma azt is jelzi, hogy sokszor formális vallásosságnak nevezhető okok állhatnak a háttérben: inkább „a polgári vallásosságnak” nevezett szociológiai alakzat, semmint az Isten mellett elkötelezett élet. Szolgálatunk e területen javítása az evangéliumi minőséghez — egyértelmű feladat.

Kazuális szolgálatok 1986. és 1996. között

A különböző kazuális szolgálatok egymáshoz viszonyított aránya (100% = az összes kazuális szolgálat száma 1986–96 között). 3. ábra)

Az utánpótlás kérdése mellett szembe kell nézni azzal a ténnyel is, hogyan alakul az elhunytak életkori megoszlása. Ennek világos látására azért van szükség, hogy a vigasztalás szolgálatára még jobban tudjunk felkészülni. A temetések nem zárul le a gyülekezet felelőssége. A gyászolók gondozása igen komoly feladat, amit nem csak lelkészeknek szabad végezni, hanem minden gyülekezeti tagnak az egyetemes papság elve alapján. Személy szerint is nyomaszt az a tény, hogy — idő hiányában nem tudom utógondozni megfelelő módon azokat a családokat, akiknél én végeztem a temetési szolgálatát. Egész gyülekezetünk felelőssége is, hogy az emberi részvét mellett a vigasztalás evangéliuma is megszólaljon. Ennek jobbítása érdekében vizsgáltam meg pár jellemző adatot.

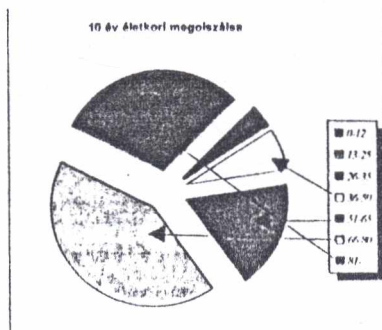
A táblázatban és a kördiagramon (4. és 5. ábra) szereplő adatok jól mutatják a halálozás életkori megoszlását. eltemetettek 72%-a 66 évnél idősebb. Ebben a tekintetben tehát nem rosszak az adatok. Azt is látni kell azonban, hogy 2510 temetés, és ebből az időskorúak aránya azt is jelzi, hogy majdnem teljesen eltemettük a gyülekezetnek azt az alacsony rétegét, akik a hagyományos egyháziasságot képviselték. Ez a templomba járást éppen úgy jelentette, mint a becsületesebb munkát, vagy az egyházi közteljesítésben való részvételt, sokszor még az elvállaltanodott gyermekek helyett. Szembe kell néznünk azzal a ténnyel: ha nem sikerül a kiháló nemzedék után az új nemzedéket megszólítani, általunk velük az emberi és hívő lét kérdéseire a választ, mint új tradíciót megtalálunk, rövid időn belül elnéptelenedő gyülekezetekké válunk. Elenyésző — hála Istennek — a fiatalok halálozási aránya: 35 éves korig 3%. 36 és 65 év közötti arányunk 25%-ban.

A Nyíregyházi Evangélikus Egyházközség temetési adatai, életkori bontásban (4. ábra)

Életkor	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
0–12	5	5	2	3	2	2	2	3	1	2	2
13–25	1	2	1	1	2	2	5	4	7	1	1
26–35	2	3	1	9	4	6	2	10	8	3	1
36–50	15	15	12	16	14	19	18	14	26	29	18
51–65	40	43	44	47	55	41	39	56	43	43	38
66–80	95	83	97	97	85	89	96	86	59	87	71
81–	67	73	51	74	64	65	81	68	77	74	63
Össz:	225	224	208	247	226	224	243	241	221	239	194

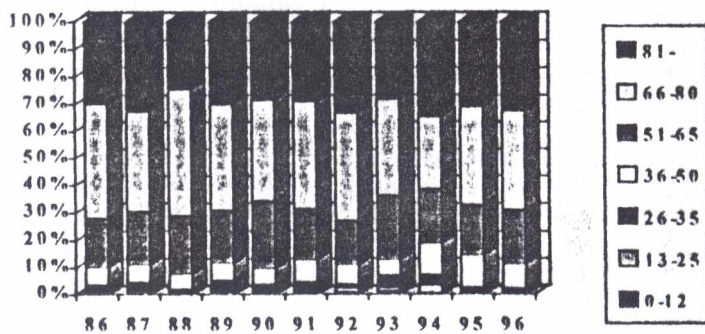
Az életkori adatok aránya (100% = az 1986–96 közötti összes temetés; 5. ábra)

— 5. Ábra —

A 6. ábrán szemlélhetjük azt, hogyan változik évenként és egymáshoz viszonyítva a halálozás életkori alakulása. Ebben két markáns jelenség van: az 51–65 év közöttiek halálozásának hullámmása, valamint a 36–50 év közöttiek arányának növekedése az utóbbi években. Ennek okait egy beszámolóban nyilván nem lehet feltárni, azt azonban megállapíthatjuk, hogy az a nemzedék válik egyre veszélyeztetettebbé, amely a gyülekezeti munka és az ország termelése szempontjából a „húzó erőt” képviseli. Egy ebből következő feladatot azonban hadd fogalmazzak meg. Biztosan baj lenne, ha keresztyén hitűket életvezetési tanácsokra cserélnénk, vagy hígítanánk. De az is baj, ha nem merünk, vagy nem tudunk az evangéliumi lelkeség józan talaján állva az önpusztító életmódban élőknek hasznos segítséget adni. Talán nem lehetetlen az — Jézus óta biztosan nem —, hogy Isten országáról úgy beszéljünk az ú.n. kívülrőlőknek (de valójában ki az?), hogy megértsék: nem egy ideológiát akarunk rájuk erőltetni, hanem létük végső kérdéseire keressük a választ. Hogy miközben az evangélium üzenetét hallják, „áhá” élményük legyen: megszólalt a kimondhatatlan. Meggyőződéseim és napi tapasztalatom, hogy sokkal több ember keresi az utat Istenhez, mint ahogy azt mi, sokszor elvakult teokraták hisszük vagy látjuk.⁷

Az életkori megoszlás évenkénti alakulása (6. ábra)
10 év temetésének életkori aránya (éves bontásban)

Laborczi Géza

⁷ Országos, egyházi viszonylatban sem ártana ezeket az adatokat megvizsgálni. Talán az is segítene abban, hogy reálisabban tervezzük az egyház holnapját és a holnap egyházát.

Küszöbön*

„Ne igazodjatok a világhoz, hanem változzatok meg értelmek megújulásával, hogy megítélhessétek: mi az Isten akarata, mi az, ami jó, ami neki tetsző és tökéletes” (Róm 12,2)

Szeretett testvéreim az Úr Jézus Krisztusban!

Feltűnő, hogy mekkora az egyházi és világi emberek között fennálló, olykor áthidalhatatlannak tűnő szakadék. E szembenállás határmezsgyéjén éljük mi, keresztyének, életünk mindennapjait. Környezetünk olyannyira befolyásolja életünket, hogy hatása alól semmiképpen sem vonhatjuk ki magunkat. Ezért sokszor elbizonytalanodunk. Ki felé lehetünk nyitottak? Mikor váltsunk át egy másik nyelvre, hol legyünk elnézők és hol fordítsunk hátat? Ha pedig valamit teszünk, abban mi motivál bennünket? Öntudat, félelem, szégyenkezés vagy az élő Isten jelenvalóságának tudata?

Jogos vádként ér minket, hogy sokszor érthetlenségbe húzódunk válaszainkkal, gyakorlatunkkal. Hogy az egyház konzervatív, visszahúzó erő, kullog a világban zajló események után. Persze vannak pozitívabb élményeink is, néha hangzik az őszinte elismerés szava is. De hol van kovász-létünk, aktualitásunk, az élettelenlétekből átalakulást segítő erőnk? Van-e prófétai hangunk, üzenetünk? Megszólal-e az evangélium?

Halljuk meg ma — **Változzatok meg értelmek megújulásával**

Konformizmus vagy transzformáció. Ez a ma reggel előttünk álló igevers központi dilemmája. Igazodjunk, hasonuljunk, hozzáalakuljunk ehhez a világhoz, ... vagy

* Végzős teológiai hallgatók ú.n. búcsúáhitatai közül válogattunk. Az áhitatok elhangzottak a zuglói templomban, a Teológiai Akadémia reggeli áhitatain 1997 tavaszán.

változzunk meg, újuljunk meg, essünk át valamiféle metamorfózison, amely ráadásul leginkább értelmünket, gondolkodásunkat, tudatunk akarati részét befolyásolja.

Ne igazodjatok a világhoz

A „világ” kifejezés többféle jelentése miatt némi magyarázatra szorul. Általános ugyanis az a nézet, hogy a világ a keresztyéneknek ellenséges környezet, az a környezet, amelyben soha nem lehet otthon, nem érezheti jól magát az igazi hívő. Árnyalja, sőt megfordítja értelmét ennek a meglehetősen kisarkított és negatív szemléletmódnak, hogy Isten szereti ezt a világot, a *kozmoszt*, mi több szenvedélyesen teszi ezt, olyannyira, hogy a történelemben páratlan elhatározásra pontosan ezért szánja el magát. Ide költözik ebbe a világba. Fiát adja érte, nem ellene. És teszi ezt azért, hogy életünk legyen, sőt bőségben éljünk.

A másik — és a Római levélben itt használt — kifejezés a világra, ez a most is folyamatban levő világkorszak, *aion*. Ez az *aion* azonban nem csak a mi korunkban, hanem mindig felkínálta a maga sémáit, megoldásait a mindenkor ember számára. Mert a résztartalmak szem előtt tartásával köt ez a világ többek között múltunk dicsőségesnek beállított fejezeteihez, a jelen és közeljövőben hasznot hozó és a saját érdekeket szolgáló eseményekhez. Ilyenek kapcsán kezdünk el igazodni az elégségeshez, a szükséges rosszhoz, azokhoz a dolgokhoz, amiknek létjogosultságát furcsamód éppen azzal tudjuk csak igazolni, hogy valahogy azért működnek. És ennek a világnak lett részévé kisebb-nagyobb mértékben maga az egyház is.

Újjá kell lennünk. Nostalgikus leragadás tapasztalható egy elmúlt világ kövült intézményeibe, amelyben mindig is csupán egy részterület lehetett az intézményes egyházé. De kényelemszeretetből, vagy mert félünk egy fiktív tekintély, valamiféle tömeg visszhangjától, nem mozdulunk, nem változunk. Ezért a világ ingatag, múló részévé válunk.

Jó, elfogadható, vagyis Istennek tetsző és tökéletes. Ez az előttünk álló mérték. Keresztény színben feltűnő megalkuvásaink során hányszor a sem nem jó, sem nem elfogadható és még a tökéletesség látszatára sem törekvő dolgaink kerekednek felül. És ezekhez a tradíció leplébe burkolózva ragaszkodunk.

Változatok meg értelmek megújulásával

Az új korszak, új rend, új élet számukra is ott kezdődhet, amikor bekapcsolódunk a sematizmusoktól mentes, más lehetőségeket kínáló létbe, melynek keresztségünk a kezdete. Pontosan ezt a másságot fejezi ki az egykor szokásban volt keresztelő kápolnák nyolcszögű alapformája. Ez egy új — a megszokottól, a már készről, az ismétlések során agyonterheltségtől szabadít meg — a hetes forgástól eltérő időszámításba, az „új aiónba” kapcsol be minket. Erre emlékeztessen saját keresztségünk.

Életünk újra-orientálása itt kezdődik. Amikor Isteni leszünk mindenestül. Innen indulunk és ennél tovább nemigen juthatunk. Ide azonban mindig vissza kell térnünk. Végülis ide érkezünk meg. Mindannyian. Mindenestül Isteni leszünk.

Istenünk felszabadít és beállít minket ebbe az új látásba. És ezzel küld minket a szolgálatba is.

Felvetődik most a kérdés:

Miben áll a végzet hatalma? Mármint a végzett teológusé.

Meddig terjed a hatalmunk? Jézus számtalanszor tudomásunkra hozta, hogy nincs semmink, ami ne az Atyától volna. Minden hatalom, amellyel élünk, szerzett hatalom, s vele el kell számolnunk. Ilyen és legfőbb ezek között a hirdetett ige és a szentségek, valamint mindaz, ami Isten ajándékainak gazdagságát közvetíti.

Az egyházban munkáját végző lelkész tehát addig lesz az Isten akaratára szerinti, amíg a kegyelmi eszközöket elérhetővé teszi mindenki számára. Bírálunk kell minden olyan törekvést, ami kibővíti, ami megvonja, vagy korlátozza Isten szeretetének a terjedését, az életre mondott többszörösen megerősített igenjét.

Ezért olyan döntő, hogy Isten igazságára állandóan nyitottak legyünk. Hogy állandóan megújuljunk értelmünkben. Hogy megfelelő ítélőképességünk legyen. Kritikai érzékünket már itt a Teológia falain belül kell használnunk, csiszolnunk.

Végezetül mindenkinek azt szeretném biztatásul mondani, hogy a legjobb helyen van, ha a teológusok közé tartozik.

Egy professzoromtól hallottam a történetet, miszerint tudósok népes csapata megpróbálja megérteni a világegyetem lényegét, az élet értelmét. Hallatlan erőfeszítéseket tesznek. Idejüket nem kímélve róják az utakat, az akadályok szinte kibírhatatlanok. A hegymagas kaptatókat újabbnak követik, de a csúcs, a cél még igen messze van. Végül is a kegyetlen terepen eljutnak az utolsó oromig. Az utolsó sziklára is felkaptatnak, és a csúcson túl egy csodás fennsík virágos

mezején egy kis csoportot pillantanak meg. Teológus csoportja hanyatt fekvé sütkérezik.

Igen, nekünk adatott meg, hogy azzal foglalkozzunk, ami minden dolgok mélyén ott húzódik. Mert minden dolgok mélyén ott találjuk Őt. Ő az igazi létező az élet együtt értelmet és értelmes létet szerző Isten. Isten transzformálni akarja lényeglátásunkat, új belátásra juttatni bennünket és mindezért önmagát az önfeláldozásban tárja elé. Ámen

Aradi György

„János ezt mondta neki: Mester, láttunk valakit aki a te nevedben űz ki ördögöket, és eltiltott, mert nem követett minket. Jézus azonban mondta: Ne tiltsátok el, mert nincsen senki, csodát tesz az én nevében és ugyanakkor gyalázni tudna engem.” (Mk 9,38–39)

Kedves Testvéreim!

Ez a rövid történet nem annyira Jézus életének, mint inkább a korai egyháznak a viszonyait tükrözi. Mivel az evangélista a hűsvét utáni gyülekezet magatartását szembeállítja Jézus tanításával. A történet a közösségek örök emberi problémáját, a konformitás és individualitás egyensúlyának kérdését feszegeti. Ez a kérdés később a rendszeres teológiában a látható és láthatatlan egyház megkülönböztetésében jelentkezett. Az evangélium azonban még nem elvonatkoztatott filozófál a kérdésről, hanem az élet egy nagyon egyszerű és mindennapi pillanatát villantja fel, ahogyan az a maga egyszerűségében feltárulkozik előttünk. Az evangélista a maga szokásos, egyszerű stílusában szenvedélyeket és indulatokat, csodákat tragédiákat sűrít bele egy-egy szóba — oly történéseket, amelyek az embert mint olyat jellemzik ezért minket is egzisztenciálisan érintenek.

Azért választottam búcsúhívatom alapjául ezt az igét, mert ez is egyfajta búcsúzást mutat be. A János nevében írt fémjelzett tanítványok, más szóval a jánosi kör búcsúzik egy embertől. A Biblia csak azt mondja: valakitől, a Jézus nevében űz ki ördögöket. Nem fontos az, hogy ez a valaki, mi a neve, hová tartozik. Lényegtelenek az indítékai, a gondolatai, a szándékai, a céljai. A jánosi kör számára csak egyvalami fontos: ez a valaki, ez a név szerinti meg-nem-nevezendő egy a sok közül nem csatlakozik a közösséghez. Ez a valaki Jézus nevében tevékenykedik, de hallatlan módon nem követi János körét: ördögöket űz ki, csodákat tesz Jézus nevében, de nem vállalja a közösség törvényeit, szokásait, gondolatait. Ez a valaki a saját útján jár, a maga életét él és nem a közösség életét.

Ezért a közösség tagjai búcsút vesznek tőle. Eltiltják attól, amit addig tett. Megtiltják neki azt, hogy Jézus nevében ördögöket űzzön, embereket gyógyítson — azért mert nem csatlakozik a közösséghez. Márk egy kicsit gúnyosan szerkeszti a szöveget: János kérdés nélkül lép oda Jézushoz, szinte elbüszkélkedik azzal, hogy mit tettek. Be akar vágódni Jézusnál. A tanítványok megvédik Jézus nevét az illetékes használatától. Jézus nyugodt lehet, már nem fogják nevét mindenféle ismeretlen ördögűzők használni. A jánosi közösség garancia a tiszta tanításra, az igaz egyház jelenlétére, az egyedüli üdvösségre. Aki nem csatlakozik a hit és az egyház védőihéz, az igazság hős és egyedül harcosaihoz, azt eltiltják a gyógyítástól. Jézus nevében

használatától. Aki nem követi a közösséget, az nem mondhatja ki Jézus nevét, nem méltó a keresztyén névre.

János alakján keresztül Márk a hübrisz, az emberi gőg közösségi megjelenését mutatja be nekünk. János tanítványai, egy zárt közösség uralkodni akar mindenkin, mércéjévé akar válni Jézus követésének, rá akarja kényszeríteni az egyébként Jézus nevével csodákat tevőkre a saját terheit, a saját törvényeit. János nem arról beszél Jézusnak, hogy ez a valaki nem követett *Téged*, hanem hogy nem követett *minket*. Aki Jézus nevében akar cselekedni, annak követnie kell egy szűk társaságot, egy klikket — és itt a követés természetesen élet- és gondolkodásmódot takar. Aki pedig nem veti alá magát a kollektív önkénynek, a közösségi gondolkodásnak álcázott szűklátókörű érdekeknek, azt eltiltják, akadályozzák, kigáncsolják. A közösség látszólag Jézus nevét védi, de a valóságban magát állítja Jézus helyébe, maga szeretne az igaz hit kritériumává és az Isten csodatevő lelkének irányítójává válni.

De Jézus nem kér ebből a védelemből. Ő nem félti a nevét ettől az ördögűzőtől. Nem akar tőle elbúcsúzni, nem akarja eltüntetni a gyógyítástól. A tanítványok nem ismerik ezt az embert, de Jézus igen. Számára ez a csodatevő nem egy *valaki*, egy megjegyyezhetetlen arc a sok közül, nem egy antiszociális, közösségromboló senki, hanem egy *barát*. Egy munkatárs, aki ismeri Jézus nevét, és használja, méghozzá jó dologra használja. Ördögöket űz ki a nevében, tehát embereket gyógyít vele. Amíg a közösség azzal foglalkozik, hogy ki tartozik hozzájuk és ki nem, addig ez az ember Jézus nevében gyógyít. Cselekszik és Jézus számára ez a fontos. A Hegyi Beszédben ezt mondja: a jó fa jó gyümölcsöt terem, a rossz fa pedig rossz gyümölcsöt terem. Ez a kritériuma a tanítványságnak, és nem egy emberi közösség emberi szempontok alapján hozott ítélete. Ezért Jézus nem is értékeli a történeteket, csak azt mondja majdnem parancsolóan: ne tiltsátok el, mert nincsen senki, aki csodát tesz az én nevében, ugyanakkor gyaláznai tudna engem. Jézusnak szüksége van erre az emberre, aki csodát tesz a nevében talán ott is, vagy csak ott, ahová a közösség keze nem ér el. Isten Lelkének, Isten csodájának szüksége van a külön utakra, az egyéni életsorsokra, helyzetekre, azért hogy az evangélium mindenhová eljusson.

Az embernek pedig szüksége van közösségre. Olyanra, amely nem kirekesztő és ítélkező magatartással definiálja önmagát, amely nem magát teszi meg az egyedüli üdvösség helyszínévé, hanem olyan közösségre, amely mindenki felé nyitott, dinamikus, ugyanakkor engedékeny. Az Isten Lelke olyan egyházat teremt, amely engedí embernek lenni az embert, nem szünteti meg a hívők egyéniségét. A Biblia soha nem hagy kétséget afelől, hogy a keresztyénség individuális vallás, mindenki saját maga felel Isten előtt a cselekedetért. Ezért soha nem az egyén van a közösségért, hanem a közösség van az egyénért. Isten nem azt várja el tőlünk, hogy csatlakozzunk ehhez vagy ahhoz a közösséghez, hanem hogy csodákat tegyünk az emberek között az ő szent nevében.

Az evangélium egyházat sokszor bántják azzal, hogy határozatlan, titova, gyengekező felekezeti. Hiányolják nálunk az egyházfegyelmet, a keménykező egyházi vezetést, az etikai kérdésekben való határozott állásfoglalást. Sokan gondolják úgy, hogy rendet kellene teremteni, el kellene határolódnunk ettől vagy attól, elő

kellene írni, hogy kinek mit kell gondolnia és hogyan kell élnie.

Én azt találom nagyon értékesnek a mi egyházunkban, hogy élni engedi a híveit, támogatja az önállóságot, a felnőtt gondolkodást. A Luther által megálmodott egyház a felnőttek egyháza, ahol nem egy szigorú tekintély atyáskodik az énjüktől és méltóságuktól megfosztott emberek fölött, hanem ahol Isten gyermekei szabadon fejlődhetnek saját lelkiismeretük szerint. Isten nem azt várja el tőlünk, hogy igazi énünket feladva egy ember által megalkotott eszményképpel azonosuljunk, hanem hogy váljunk nagykorúvá Krisztusban, legyünk egyéniségek, legyünk önmagunk. Isten azt szeretné, ha életünket nem egy emberi alapokon álló morál, hanem az ő szent Lelke irányítaná — mégpedig azért, mert nem egy autoriter közösségben való felolvadás, hanem az Istennel való élő és személyes kapcsolat tesz bennünket emberséges emberré. Amit én nagyon fontosnak éreztem öt év alatt a Teológián, az az, hogy — talán más Teológiákkal ellentétben — itt mindenki lehet önmaga, ki-ki szabadon és felelősen élhet az Istentől kapott szabadságával, és nem tiltják el az olyan ismeretlen ördögűzőket, akik Jézus nevében munkálkodnak. Becsüljük meg ezt a szabadságot, és használjuk ki arra, hogy Isten Lelke szabadon dolgozhasson bennünk és ezáltal az emberek között. Ámen

Marossy Attila

„Íme elküldelek titeket, mint bárányokat a farkasok közé.”

(Luk. 10,3)

A Moszkva téren mindig nagyon sokan vannak, de délután négy körül még jobban földuzzad a tömeg. A munkából hazasiető, bevásárlószatyrokkal és gyerekekkel fölpackolt asszonyok, aktatáskás férfiak, iskolás fiatalok téren áthaladó tömege mellett ott vannak a tér állandó lakói, a hajléktalanok is, akik ilyenkor az aznapi harmadik részleges kijózanodáson vannak már túl, s szervezetük követeli az utánpótlást. A feketemunkára várók már tudják: ha eddig nem akadt semmi, ezután már nem fog, de azért maradnak egy-két órát, úgyszincs hol aludniuk. Az élet értelmét az utcán és a drogban kereső fiatalok agresszívan kötnek bele mindenkibe, aki előttük elmegy, így az emberek nagy ívben kerülük ki őket. Pedig hely az nincs, s az embertömeget még az árurossor is fölertarta. Hangosan, egymást túlkiabálva kínálgatnak ott mindenfélét, s jó ha az ember figyelmét nem ragadja el túlzottan a hang és a kép, mert ki tudja, nem próbálja-e kihasználni ezt a zűrzavart néhány zsebes. Rendőr ilyenkor nem merészkedik erre, vagy ha mégis, fél másodperc alatt úgy eltűnik a bazár, mintha nem is lett volna.

Amikor a tér közepén megállt a férfi, még senkinek nem tűnt fel, még senki nem figyelt rá. Amikor elkezdett beszélni, néhányan megálltak körülötte. A tér állandó lakói nagy érdeklődéssel tekingettek feléje, hogy *na, ez most kicsoda, mert a Jehovák nem szoktak így kiállni, ők odamennek az emberekhez, aztán azok alig tudnak tőlük szabadulni. Az Üdvhadserég meg már volt ma itt, délben osztottak jó kis gulyáslevest, csak nem este is hoztak valamit!? A Hit Gyülekezete meg csak később*

szokott jönni, úgy este 6-7 tájban, meg aztán ők sokan vannak, hangszórókkal, hangos zenével jönnek, de itt ez az ember nem mikrofonba beszél, csak úgy. Erős hangja van, nem kiabál, és olyan szelíd... Gimnazista lányok kis csoportja vihogva sugdolózik, hogy milyen szép szeme van, tisztára olyan, mint annak a színésznek tegnapelőtt a moziban... Egyre többen állnak meg a férfi körül, aki szelíden néz, és szelíden beszél. Nem agitál, nem akar meggyőzni, csak beszél, hogy *akinek van füle a hallásra, értse...*

„Boldogok a lelki szegények...” — mondja. *Jó, de kik azok a lelki szegények?* — gondolja magában néhány ebben-abbán tájékozott kíváncsiskodó, s már tovább is lépnek, mert ők nem szeretik az ilyen homályos utalásokat, meg célozgatásokat, és nekik egyébként se szabja meg senki, mikor lehetnek boldogok, nekik az is épp elég, hogy most nem azok, nem hiányzik, hogy állandóan figyelmeztessék is őket erre.

„Ti vagytok a föld sója...” — folytatja a különös férfi. Egy háziasszony a fejéhez kap: *A sőt már megint elfelejtettem!* — és már húzza is a gyereket, aki bömböl, mert ő élvezte ezt a nagy tömeget, és szívesen odament volna ahhoz az érdekes bácsihoz, aki olyan kedvesen nézett rá.

A férfi odalépett egy fiatalemberhez: „*Kövess engem!*”, Az zavartan hebegett, hogy *„de én nem, engem nem kell”*, aztán sokat sejtetően csak annyit mondott: „*Én teológus vagyok...*”, de amint ezt kimondta, rögtön érezte, hogy nem volt valami okos megmozdulás, így gyorsan továbbállt.

„*Ad is valamit, vagy csak beszélni tud?*” — kiabált be valahonnan egy rekedt hang. „*Akik idejönnek, mindig hoznak magukkal valamit, éhesek vagyunk!*” „*Ne veszendő eledelért fáradozzatok, hanem örök életre megmaradó eledelért, amelyet az Emberfia ad majd nektek, mert őt pecsétjével igazolta az Isten.*” — „*Nekünk jó lesz egy kis valódi kenyér is, amit már most meg lehet enni!*” — kiabálta gúnyosan az előbbi hang. Megint

voltak néhányan, akik továbbléptek, miközben gondolkodtak, hogy *mindenki csak beszél, mellébe azt tudnak azok a politikusok is a televízióban, de már nem érdekeli senkit, hogyan és miből élnek emberek. Folyik a figyelemelterelés, mindig mi beszélnek, vagy mindig csak beszélnek, ahelyett, tennének is már értük valamit. A szavaknak nincsen értékük, azokért nem adnak lakást ennivalót.*

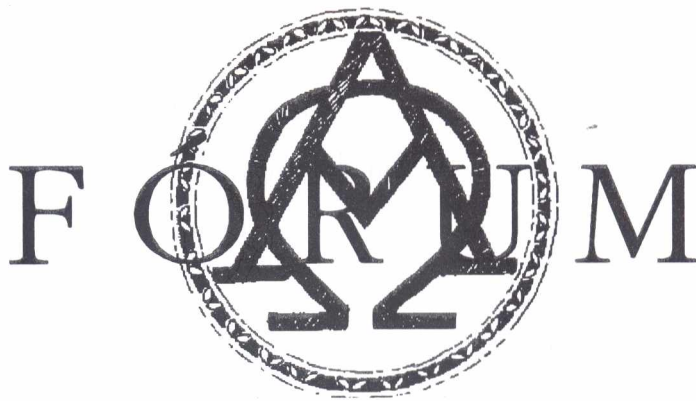
Hirtelen megcsappant a tömeg, mintha a zaja elhalkult volna. Rendőr! — kiabált valaki, s erre, aki volt valamilyen tisztázatlan ügye, gyorsan továbbment. *Jobb, ha nem keresi az ember a bajt...* Egy emelvényen álló ember fontoskodva szól a rendőrhöz. *Azt hiszem ez az ember örült, beszél itt össze-vissza, a felét se lehet érteni, mond. Lehet, hogy közveszélyes...* Ám a rendőr nem szeret beleavatkozni ilyen dolgokba. *Nincs rá tömeg, aztán majd a főnök jól leszidja, hát kell ez neki?* Inka tovább sétált.

A férfi körül már nem állt senki, az emberek folytatták tovább az útjukat, már senki sem figyelt arra a különös férfira, aki ott állt a Moszkva téren, délután fél ötkor. Nemsokára megérkezik a Hit Gyülekezete, azok talán érdekesebbek lesznek. Ezt a furcsa alakot meg gyorsan elfelejtik. *Így jár mindenki, aki nem hoz kenyeret, csak a cirksuzt akarja csinálni, de az se nagyon sikerül neki.*

Talán tényleg teljesen elfelejtették volna, de egy újság azt állította, hogy az a férfi meggyógyította őt, amikor hozzáért a ruhája széléhez. Ismerték ezt az asszonyt, aki szokott koldulni a lépcsőnél. Mindenki azt hitte, csúszott, tettetett, hogy beteg, de most állítja, hogy meggyógyította az a férfi. Ezen vitakoznak még néhány hétig, aztán tényleg elfelejtik az egészet. Az asszony pedig felkerekedett, hogy megkeresse azt az embert. Olyan különös volt, furcsa erő áradt ki belőle. És olyan gyorsan eltűnt, hogy még megköszönni sem tudta...

Sánta Anil

Pályám emlékezete

"...csak hirdesd tisztán Isten igéjét"

Rajkán, 1951. február 18-án szentelt lelkésszé Szabó József, a Dunáninnyi Evangélikus Egyházkerület püspöke. Böjt második vasárnapja volt. Nehéz esztendőök voltak már mögöttünk és még nehezebbek előtt álltunk. Püspök úr igehirdetésében el is hangzott a kérdés: van-e értelme annak, hogy 1951-ben lelkészt szentelünk? A kananeus asszony története alapján adta meg a választ: szükség lesz mindig lelkészre, mert világunkban mindig kerülnek elénk olyan emberek, akik Jézus irgalmára és segítségére szorulnak.

Szentelésem napján még nem tisztázódott, hová kerülök segédlelkésznek. Néhány nap elmúltával kaptam meg a levelet, amellyel a Fejér-Komáromi Evangélikus Egyházmegye esperese mellé rendelt Püspök úr. Jövendő főnököm, dr. Schulek Tibor ugyancsak kapott erről értesítést. A borítékban egy verset is talált: prókusok számára intést tartalmazott. Többek között azt, hogy ne fálják fel káplánjaikat. Tibor bácsi később megjegyezte: „Nagyon féltett téged a püspököd!”

Március 1-jén délután két óra körül érkeztem Komáromba. Még aznap este megkezdtem a munkát.

Életem útján pedig két vargabetűt sötétlet már.

*

Hétéves lehettem, amikor szüleim elváltak. Valójában nem tudom, miért. Egyetlen mozzanatra emlékezem nagyon élesen. Anyám kinyitva elém tette a helyi újságot és rámutatott az egyik oldal aljára: „Olvasd!” Azt jelentette ki, hogy a jövőben nem fizeti apám adósságait. Rendkívül erős szegényérzet telepedett rám. Úgy éreztem, hogy ebben a helyzetben nem mehetek emberek közé, hiszen mindenki látja rajtam ezt a szörnyűséget. Eleinte nem voltam hajlandó kilépni az utcára. Később, amikor iskolába vagy templomba mentem, hatalmas kerületet tettem, hogy lehetőleg senkivel se találkozzam. Egyik másod-unokatestvéremmel, aki egy évvel idősebb volt, egy iskolába jártam. Belebetegedtem, amikor „felvilágosította” iskolatársaimat: „Imrének nincs már apukája”. Apámhoz évekig nem szóltam, nagynéném szüntelen unszolása ellenére még köszönni sem voltam hajlandó. Már teológus voltam, amikor megbékéltem vele. Nagyon zárkózott lettem, ma is az vagyok.

A válás édesanyámat nagyon nehéz anyagi helyzetbe sodorta. Alacsony óvónői nyugdíjából hárman éltünk — egy húgom van —, s bár apám rokonsága, akikkel édesanyám továbbra is kapcsolatban maradt, nagyon sokat segített, gyakran a legszükségesebbeket is nélkülöztük. Életünket mégsem a nyomott hangulat jellemezte. Édesanyám sokat hegedült és rengeteget mesélt. Nagyszerűen

csinálta. Meséket talált ki. Sok meséje így kezdődött: „majd ha gazdagok leszünk...” Egy alkalommal mese-mondás közben hozzám fordult: „Mi lenne, ha valamikor lelkészként élnél? Mindened meglenne. Vasárnaponként egyszer prédikálnál, azután az egész héten tennéd, amihez kedved van.” Ilyen furcsán és „megbotránkoztató” formában hullott szívemre a szó, amely megindította bennem azt a folyamatot, amely az elhatározáshoz vezetett: lelkész leszek! Amikor elhatározásomnak híre ment a családban, egyik nagybátyám, aki ritkán járt templomba, megígérte, hogy anyagilag támogatni fog. Ígéretét meg is tartotta addig, amíg lehetősége volt rá.

Az érettségi előtti hetekben, 1943-ban, azonban megváltozott ez az elhatározásom. Ma már nem tudom megmondani, miért. Talán többre vágytam? Lehet. A Teológia helyett a Budapesti Műszaki Egyetem Vegyész-mérnöki Karára jelentkeztem. Beiratkozásom percétől azonban egyre vádlóbb lelkiismeretfurdalás kínozta: hűtlenséggel, hálátlansággal, pénzimáddal vádoltam magam. Novemberre odáig jutottam, hogy az egyetemre tartva a hídon kényszerítést éreztem arra, hogy átugorjak a korláton. Nem emberi erőm tartott vissza. December 20-a táján eldöntöttem: Sopronba megyek. Január második hetében vettem fel a Teológiára. Belsőleg felszabadult, tanulni vágyó, a szolgálatra jól felkészülni akaró ember voltam. Semmi sem sejtette, hogy ugyanazon esztendő utolsó hónapjában hátat fordítok a soproni Deák téri épületnek.

De ez már életem második vargabetűjének története.

*

Csallóköz közepén születtem, Dunaszerdahelyen. Ez a színmagyar vidék 1918 óta a Csehszlovák Köztársasághoz tartozott. Környezetem nehezen viselte el a történelmi változást. Legközelebbi rokonaim hátrányos helyzetbe kerültek. Anyám magyarsága miatt veszítette el pozsonyi állását, idegösszeroppanást kapott és nyugdíjazták. Egyik nagybátyámat jegyzői állásából mozdították el. Elemista koromban állandó problémám volt, hogy magyar létemre miért nem élek Magyarországon. Hadd említsem meg a következőt: kezembe került Petőfi „A külföld magyarjaihoz” című verse. Igen megbántódtam. Válasz-verset fabrikáltam annak bizonyítására, hogy nem saját akaratukból lettünk „külföldiek”.

Ennek a helyzetnek az volt a kísértése, hogy nagy lelkessedéssel, kritika nélkül fogadtam mindent, ami magyar. Gondolatvilágomban Magyarország a legszebb ország, a magyar ember a legjobb, legbátrabb ember, a magyar katona a leghősiesebb lett. Lebecsültem mindent

és mindenkit, ami és aki nem magyar. Elvadult nacionalizmus kerített hatalmában, amelybe kevés antiszemitizmus keveredett.

Elvakult magyarságom miatt kétértelműen viszonyultam Németországhoz. 1938 őszén a Felvidék egy részének visszacsatolásakor Szerdahely Magyarországhoz került. Ekkor nagy hálát éreztem Németország iránt. Amikor a pozsonyi magyar reálgimnáziumtól elszakadt középiskolások számára Dunaszerdahelyen gimnázium szerveződött, csupa fiatal tanárt kaptunk. Tőlük hallottam először, hogy Magyar- és Németország kapcsolata nem önzetlenségen nyugszik, hogy kétértelmű játéknak vagyunk részesei. Földrajztanárunk elmagyarázta, hogy bauxitért gyerekjátékokat kapunk cserébe. Másvalaki felháborodottan említette, hogy a németek által megállapított sorrendben a legutolsó népek egyike vagyunk. A hallottakból azt fogadtam el, ami beleillett elképzeléseimbe. Nem a valóságra figyeltem. Többirányú érdeklődésem ellenére valójában tájékozatlan, naiv és szűklátókörű maradtam. Jellemző, hogy 1944 második felében komolyan gondoltam: előbb az oroszokat kell „elintézni”. Utánuk pedig a németek következnek!

Ekkor a hadviselő felek a második világháború utolsó csatáit vívták, hazánk is hadszíntérre lett. November végén hallottunk róla, hogy a Teológiai Kart Sopronból esetleg áttelepítik Németországba. Néhány teológustársammal úgy döntöttünk, hogy Németországba nem megyünk, hanem önként jelentkezünk katonának. Szombathelyen már menetszázadba voltunk osztva, a kaszárnyaudvaron beindított motorral zakatoltak az autóbuszok, hogy a Balaton-menti arcvonatra vigyenek, amikor — számomra ismeretlen ok miatt — az egész század a Hunyadi páncélos hadosztály része lett. 1945 elején Lengyelországba kerültünk, majd hosszú visszavonulás után március elején Berlinton délre vonultunk. Akkor a századot páncél-elhárításra képezték ki. Az április 16-án megindult orosz támadás során a század két hét alatt megsemmisült. 167 emberből kb. 20-an éltünk. (Én a harcokból kimaradtam, mert tolmácsként század-törzsbe voltam beosztva. Teológus társaim közül azonban ketten meghaltak: Török Sándor és Iglai (Posewitz) Károly. Évtizedeken keresztül nem beszéltünk róluk!)

Április 28-án délután könnyebben megsebesülve egy kötöző helyen kerültem orosz fogságba. Két év és két hónap után jöhettek haza Ukrajnából. 1947 szeptemberében újból tanulni kezdtem Sopronban. Három és fél esztendő eltékozoltam életemből. Az elveszített évek mégsem voltak haszontalanok.

*

Úgy gondolom, most kell beszámolnom arról, hogy Jézus hogyan jutott el hozzám.

Életemben már nagyon korán fontos szerepe volt a szónak, különösen pedig a nyomtatott betűnek.

Harmadikos elemista voltam, mikor tanítónk — névnapján — felolvasta az „iskolának” (Dunaszerdahelyen osztatlan volt az evangélikus elemi iskola, nyolc osztályában kb. harmincan tanultunk) Petőfi János Vitézét. Megigézetten hallgattam. Hónapokig a történet bővületében éltem. Valamivel később játszani mentem egyik iskolatársamhoz. Amikor megérkeztem hozzájuk, bátyja olvasott. Melléltem. Gárdonyi „Láthatatlan ember”-e volt előtte, a katalaunumi csata leírásánál tartott. Csak a sötétség beállta szakított el a könyvtől. Ettől fogva mindent elolvastam, ami a kezembe került.

Pozsonyban két éven keresztül Szalatnai Ráchel R. Kő tanította osztályunkban a történelmet. Állandóan hántánányaink felől érdeklődött. Egy alkalommal alapszobáim összeszidott, mert arról számoltam be, hogy a „Szülőnk Élet” gyerek-mellékletéből Sicc történetét szeretem olvasni. Hogy jó könyvek olvasására szoktasson, a gimnáziumi könyvtárból hozott nekem könyveket. Körülbelül ebben az időtájtban nyitottam ki először a Bibliát.

A pozsonyi német–magyar evangélikus gyülekezet Fótárva házában laktam. Az intézetben németül beszéltem. Felügyelőnk — „Vater”-ként szólítottuk — németül totta a reggeli–esti áhítatokat. Hetente kétszer, szerdák szombaton este fél kilenckor a kápolnában „Andacht”. Ezeket az alkalmakat rettentően unalmas hiszen eleinte semmit sem értettem. Így nagy megörültem, amikor az ebédlőben könyvszekrényben magyar Bibliát találtam.

Nem ragadott meg azonnal. Még Jézusra sem figyeltem fel. Hét–nyolc esztendővel később, a budapesti lelkiismereti-válság idején fénylett előttem üzenet. Rendszeresen kezdtem olvasni. Eleinte titokban, egy temi jegyzeteim alá rejtve. Olvasására az is kényszerítette, hogy vasárnaponként a Deák-téri templomban sokszor hallgattam megrendülten Keken András igehirdetését. Talán akkor ért mellém Jézus, amikor egy alkalommal 25. szoltár néhány szava volt az alapige. A régebbi fordítás szerint így hangzott: „Mindennap várlak téged”.

Hadifogságom idején olvastam át többször a Bibliát. Minden szabad időmben a kezemben volt. Harkovban az első motozaskor elvették, de a táborparancsnok néhány nappal később visszaadta. Hitemért sok embernek tartozom hálával, de igazi segítőm, Isten életet megőző munkájának eszköze számomra a Szentírás volt.

*

Másfél évig voltam komáromi segédlelkész. D. Schulek Tibortól nagyon sokat tanultam: pontosságot, a egyes emberig elerő odafigyelést és főképpen azt, hogy mennyire életközeli a lutheránus teológia. Az utóbbi főképpen az Új Zengedező Mennyei Karral foglalkoztam, mert amikor nem volt gyülekezeti vagy irodai munka, mindig énekek és énekeskönyvek kerültek terítékre. Munkanap reggel nyolctól este nyolcig–tízíg tartott. Együtt éltem a családdal. Hálás vagyok, hogy az otthoni élő hat gyermek között (ketten csak időnként tartózkodtak Komáromban) oldódott zárkózottságom és változni kezdett visszahúzódó természetem.

Tanúja voltam a mai énekeskönyvünk megalkotásának. felé tett első lépéseknek. Tibor bácsi megkérdezett 20–25 embert, hogy a Dunántúli Énekeskönyv mely énekeket vennék át egy új énekeskönyvbe. A válaszként én dolgoztam fel. Egy füzetben függőleges oszlopba írtam az énekszámokat, majd vízszintesen a válaszdók neveit tüntettem fel. Az átvételre ajánlott énekeket „x” jellel megjelöltem. Figyelemre méltó volt a nagyfokú egyezés.

További utamat Tibor bácsi egyengette. 1952 szeptemberében az Ászár-Kisbér-Vérteskethelyi Társgyülekezet szervezésével bízott meg. Ászáron laktam, de azt terveztem, hogy idővel Kisbéren lesz a lelkészlakás. A terv nem valósult meg, mert 1953 január elsejével minden 60. életévét betöltött lelkész nyugdíjaztak. Be kellett tölteni a megüresedett lelkézi állásokat. 1953 májusában külön Hántán és külön Ászáron lelkésszé választottak, majd hamarosan megalakuló Hánta-Ászár-Kisbéri Társgyülekezet lelkésze lettem. 1952 októberében nősültem, 1956 júliusában született meg harmadik gyermekünk.

Közös életünk sok gonddal–nehézséggel indult. A hántai parókiára való beköltözésünkkor bútoraink fél szobát töltöttek meg. Nem tehattünk mást: nagyot nevetünk szegénységünkön. Nagyjából így kezdett csaknem valamennyi lelkésztársam.

*

1963 júliusában, miközben Komáromba vágyódtam, Fótton választottak lelkésszé. A gyülekezet felügyelőjén és gondnokán, valamint a jelenlegi gyülekezeti felügyelőn kívül senki sem ismert. Ők is csak egyszer találkoztak velem: néhány órára felkerestek Hántán.

A „fóti ügyről” nem beszélek. Másoktól hallottam, ami történt. Bizonyára akad valaki, aki hitelesen leírja egyszer az eseményeket. Én a következőket éltem át:

Június elején az Üllői úti székház előtt dr. Sólyom Jenővel találkoztam. Nagyon kedves tanárom volt, sokat köszönhetek neki. Sopronban mindig segített, házába hívott, a Teológia könyvtárában munkát szerzett számomra, amellyel kis pénzt kereshettem. Kapcsolatunk lelkésszé szentelése után is fennmaradt. Továbbtanulásra biztatott, tanácsokkal látott el. Találkozásunkkor azonnal a lényegre tért: „Neved szóba került Fótton.” Nem voltam teljesen tájékozatlan, ezért kitört belőlem a tiltakozás: nem akarok Zácskaliczky Pál utóda lenni. Tudtam arról, hogy tudós lelkész. Konferenciák alkalmával hallgattam néhány hatalmas igehirdetését. Személyesen csupán egyszer találkoztam vele: Bakonyszombathelyen, gyülekezeti napon. Nem áltattam magam, tisztában voltam a köztünk meglévő ég–földnyi különbséggel. Jenő bácsi nyugtatott: „Nem biztos még a dolog, talán semmi sem lesz Főtra kerülésedből. Arra kérek, hogy ha Káldy püspök úr Főtra engedne és a gyülekezet fogadna, vállald el az ottani lelkészi szolgálatot.” „De mit csináljak Fótton?” — kérdeztem gyámoltalanul. Válaszként ezt hallottam: „Semmit, csak hirdesd tisztán Isten igéjét!”

Később hallottam, hogy Dóka Zoltán és dr. Herényi István ajánlották a fótiaknak, hogy nevemet írják fel arra a listára, melyen annak az öt lelkésznek a neve állott, akiket Püspök úr Főtra engedne, a gyülekezet pedig elfogadna.

Káldy püspök úr június végén és július elején hívott magához. Első alkalommal annyit közölt, hogy Hántáról el akar hozni. Nem ismer, beszéljek magamról. Amikor elbocsátott, megjegyezte: „Lehet, hogy Hántáról mészigyüldjbe”. Ezzel a kijelentésével nagy örömet szerzett nekem akkor.

Második találkozásunkkor azzal kezdte a beszélgetést, hogy nincs elragadtatva tőlem. („Nem ujjongtam múltkor, hogy megtaláltam az embert, akit kerestem.”) De érdeklődött felőlem és a megkérdezett teológiai tanárok jót mondtak rólam. Ekkor mondta ki Fót nevét. Gondolkodási időt kértem, egy órát kaptam. A Jenő bácsival folytatott beszélgetésre emlékezve mondtam igent azt kérve, hogy ha fóti szolgálatban nehézségek támadnak, onnan akár egy-két év múlva is elmehessek. Kérésemet jogosnak tartotta. Engedélyezte megválasztásomat. A választás után, július utolsó vasárnapján „mutakoztam

be” Fótton és Mogyoródon, két héttel később megtörtént beiktatásom. Az istentiszteleten a helybeli gyülekezetek lelkészein, valamint az ászári és kisbéri református lelkészekon kívül két evangélikus lelkésztestvérem vett részt.

Fóti szolgálatomat igen nehéz szívvel kezdtem. Nem külső dolgokkal, nem emberekkel, magammal kellett megküzdennem. Azt a gondolatot kellett kiszorítani a szívemből, hogy alkalmatlan vagyok az itteni szolgálatra. Ebben sokan segítettek: feleségem, elődöm családtagjai és egyre többen a gyülekezetből. Lelkésztársaim sem hagytak magamra, sokan bátorítottak, izgultak és imádkoztak értem.

A parókián négy évig együtt laktunk a Zászkliczky család Fótton maradt tagjaival. Jó és áldott volt ez az együttlét. Mani neni segített felnőni az itteni feladatokhoz, közelségük alakított–formált valamennyiünket. A köztünk uralkodó békeség talán igehirdetés is volt. Elköltözésük után néhány héttel született meg negyedik gyermekünk. Úgy tapasztaltuk, hogy akkor nyílt felénk igazán a gyülekezet szíve.

1995. december 30-án mentem nyugdíjba. 71 évesen, fóti lelkészségem 32., lelkészi szolgálatom 44. esztendejében. A községben házat építettünk, így a gyülekezet tagjai maradtunk.

*

Emlékezéséből sok minden kimaradt. Voltak kudarcaim, de sokféle örömet is átéltem. A 44 év folyamán minden esztendőben taníthattam hittant. Sok fiatal ragaszkodását tapasztalhattam meg. Szolgálati alkalmat egyszer sem kellett mulasztanom. Jelen lehettem a Kántorképző Intézetben. Egyházmegyei missziói lelkészként némileg segíthettem a lelkésztársaimnak. Nyolc éven át gondozhattam Dunakeszit. Az ige mellett rendszeresen találkozhattam községünk lelkészeivel, és közös imádkozásainkban átélhettem valamit Isten népének eljövendő egységéből.

Főtra költözésünk után néhány nehéz álmom volt: egyedül maradtam a templomban, hirtelen eltűnt melőlem a gyülekezet. Megvallom: sokat rettegtem attól, hogy ez bekövetkezik.

Nyugdíjasként templomunk jobb oldalán, a harmadik padban ülök feleségemmel. A gyülekezetet nem látom, de érzékelem jelenlétét. Hallom énekelni. Hallom mozdulni az igehirdetést befejező ámen után. Hallom, amint a Hiszekegyet és a Miatyánkot mondja. Vasárnapról–vasárnapra csodaként élem át: megmaradt a gyülekezet. Nem én tartottam meg. Akkor miért volt rám szükség? Régen elhangzott a válasz: „...csak hirdesd tisztán Isten igéjét!”

„Pályám emlékezeteként” hadd adjam tovább ezt az öt szót, legyen biztatás Testvéreimnek, akik botladozva járnak szolgálatuk útján. Különösen akkor, amikor tanácstalanul és kétségbeesetten kérdezik: „De mit csináljak?”

**Bohus Imre
ny. lelkész**

Olvasónapló

George Bernanos: *Egy falusi plébános naplója* című kisregénye megrendítő, felkavaró olvasmány. Azok számára, akik elhívást kaptak a lelkek gyógyítására, rendkívül tanulságos.

Az irodalomban járatos olvasók előtt ismerős ez a hivatású épp csak elékezdő „nevesincs” fiatal pap. Dosztojevszkij Miskin hercegének testvéröccse. Az ő gyermekded költői lelkületéből is hiányzik minden alantas tulajdonság: az anyagiasság, kapzsóság, hiúság, de az életre valóság, az elemi gyakorlati érzék is. Különös hatást gyakorol az emberekre, akárcsak Miskin. Mulyaságig félszeg modora vállveregetést hív elő a környezetből, de aztán a fölényeskedés átalakul nyugtalan, érdeklődő kíváncsisággá. A következő pillanatban valami titokzatos kényszerrel hajtva kitárulkoznak a lesajnált pap előtt. Maguk se értik hogyan, a bűnöktől, kudarcoktól, sebektől elnehezült lelkek jeges állóvize egyszerűsággal megmozdul. Mindkettőjükre végzetes súllyal nehezedik a betegség. Hősünk számára mindössze fájdalommal teli pár hónapnyi életet engedélyez. Rövid életén át gyanútlanul, alázattal hordozza az örökös szenvedést.

Miskin herceg egzaltált, ösztönös személyiség. A mi papunk viszont józan, tudatos. Teljes bizonyossággal van afelől, hogy őt Jézus Krisztus, szeretett Ura maga hívta el a lelkek megmentésére. A napló írásának az ő esetében több funkciója is volt. „Az volt az elgondolásom, hogy naplóm beszélgetés lesz a jó Isten között és köztem, az ima folytatása.” Másrészt nem átlagos írói képessége is készítette eredeti gondolatainak, napi munkájával kapcsolatos tapasztalatainak, reflexióinak lejegyzésére. A napló végig követhető drámai feszültsége a saját magával vívott örökös harcból keletkezett. Egyrészt biztos a maga elhivatottságában, minden erejével Urának hű szolgája akar lenni, kritikus önismerete, már-már túlzóan szigorú lelkiismerete azonban egész lényére rátelepíti az önbizalomhiány dermesztő béklyóit. E nagy szenvedéssel járó örökös lelki küzdelemre gondolt *Szereb Antal*, mikor ezt írta: „Bernanos regényeiben a hívő lélek vívja félelmes magányos küzdelmét Istennel, Istenért.” Pokoli testi-lelki szenvedések, fájdalmak közepette, „félelemmel és rettegéssel” végzi naponként teendőit. Még két fiókplébánia gondolja is az ő vállát nyomták. E szörnyű sivatagban mégis akadt oázis: a torcy-i plébános otthona. Ez a bölcs öreg pap a példakép, az atyai jóbarát nagyon jól ismerte őt. Szeretetteljes korholásaiba mindig beleszólt a megbecsülés, elismerés reményt, önbizalmat erősítő szavait. Mesélt saját fiatalkori megpróbáltatásairól. Egyszer azért helyezték át büntetésből, mert nagy lelkesen magyarázta a híveknak az akkoriban megjelent „*Rerum Novarum*” felemelő gondolatait. Beszélgetéseikben szóba kerül az élet, a társadalom, a kereszténység, a papi hivatás minden nagy problémája, s neki mindenről eredeti, érdekes, továbbá gondolkodásra serkentő véleménye van. Szimpatizál Lutherrel, s legjobb barátja a társadalomból kikopott különc ateista orvos, a szegények barátja.

Miközben hősünk a maga szubjektív megítélésében az emberekkel való kapcsolatában hibát hibára, ügyetlenséget ügyetlenségre halmoz, a valóság az, hogy rendkívüli empátiájával, pszichológiai érzékével mélyen belelát a lelkekbe. Olvas a szemekből, arcmozdulatokból, ismeri minden rezdülést jelentését. Egyik nap megjelent nála Chantal, a kastélybeli grófkisasszony. Mint egy fúria okáda a gyűlöletét a szülei, a nevelői ellen, Isten káromlásától se riadt vissza. Azt követelte: a plébános beszéljen a szüleivel, változtassák meg tervüket, ne küldjék őt Angliába, mert ő nem akar oda menni. Feldúltságának másik oka az volt, hogy bizalmas, meghitt beszélgetésben találta szeretett apját s a nevelőnőt. Nem fogyott ki a gyűlölködő szavakból. A papa kemény dorgálósavakkal illette, de azt is észrevette, hogy a gögös, fennhéjázó szitkozódás valódi szenvedést, valódi kétségbeesést takar. Hirtelen rádöbbsent, hogy ezt a lányt soha senki nem szerette. Elvadultságáért a környezet felelős. Elhatározta, hogy

sürgősen beszél az édesanyával. Mikor elmondta jövetele a s kiejtette Chantal nevét, a grófnő azonnal kizökkent mesterséges nyugalomból. Látszott rajta, hogy kellemes számára a beszélgetés. Ennek ellenére nem zárkózott elé, hanem a kérdésekre. Maga se vette észre, hogy magyarázkozási mentegetőzésében pedig lelepleződik kővé vált lelki Kiviláglott, hogy valóban nem szereti a lányát. Idegen szavak s valósággal megveti, lenézi. Hasonlóképpen férjét is, lépten-nyomon csalta. Ő csak azért is hű marad erkölcsi meg sabbrendűségének tudatában, de erénye is csak gögjét hízta. Elítélt mindent és mindenkit. Egyszer csak kibuggyant belőle mélyes fájdalom. Szeretett kicsi fia meghalt. E csapás miatt elfordult Istentől. „Ha most kierőszakolná belőlem a vallomást, hogy gyűlölöm Istent, ugyan mire menne velem, megped szerencsétlen?” — kérdezte mély keserűséggel. „Már nem gyűlöl — mondtam neki. A gyűlölet közöny és megvetés, most végre szemtől-szembe állnak. Isten és ön.”

E rendkívüli drámai párbeszédnek talán itt van a tetőpontja. A gög kópáncélja megrepedt. „Ön tudja, asszonyom, hogy a Istenünk elénkbe jön. Az öklét mutogatja neki, arcába köphet megvesszőzheti és végül keresztre szedezheti — nem számít. Ez már megtörtént, leányom.” „Kérem, ismétlje csak az a mondatot a pokolról...”, hogy a pokol az, ha többé már nem szeretünk. Igen, asszonyom. A pokol az, ha többé már nem szeretünk.

– Mit akar, hogy mondjak?

– Mondja: Jöjjön el a Te országod.

– A grófné ismételte. – Jöjjön el a Te országod.

– Az ország, melynek most az eljöveteletét kívánta az Öné, az övé is (a kisleányé).

– Akkor hát jöjjön el az az ország. Szánt szándékkal vétkeztem a remény ellen a nap minden órájában 11 év óta győnta teljes szívvel. Nem vagyok többé rezignált, boldok vagyok — vallotta később.

Partnere e drámai beszélgetésbe hol végtelen alázattal, hol kérlelte, hol a próféták keménységével, hol a testvérszeregyüttérzésével mondta az ajkára tódult mondatokat. Maga vette észre, hogy egyre nagyobb hatalommal szól, mert nem ő beszélt, hanem a benne élő Krisztus. Ő adta a szót a ajkára, Ő törte össze a kópáncélt a „hazavágyó” szíve körül.

A grófné még aznap éjjel meghalt. Hősünket a hír felzaklatta. Mikor megnyugodott, tudatosult benne, hogy nincs megbánni valója. Ezt a mondatot vetette papírra. „*Istene kegyelméből jelen lehettem, amikor egy lélek kibékült reménnyel.*” Békesség szállt rá, amire nagy szüksége volt Chantal kisasszonya a beszélgetés alatt hallgatózott. Az elkopott szavakat úgy értelmezte, hogy a plébános erősen felizgatta a anyját, s az izgalmat nem bírta a beteg szíve. Az apja azonban készpénznek vette lánya vádaskodását. Az egész faluban elterjedt a gonosz pletyka. De nemcsak a kastély s a falu zúdul fel papja ellen. Chantal cukorral lekenyerezte a gyerekeket és igyekezett előttük is lerombolni minden tekintélyt, rö konszenzet, de már nem érthettek. Pár nap múlva elutazott Lille-be orvosi vizsgálatra. Az orvos eleinte megnyugtatta. Később azonban elárulta, hogy halálos betegségben szenved majd váratlanul kibökte betege diagnózisát.

„– Önnek meg kell mondanom az igazat. Rák, gyomorrák. Kis szerencsével a lábán fog meghalni.”

Még meglátogatta a tüdővész barátját, aki otthagya papi hivatását, s kilépett a civil életbe. Meghallgatta tetteit szépítő önámító magyarázkodását, élettársának megrendítő élettörténetét. Naplójába minden szavukat lejegyezte a nap más szomorú élményeivel együtt.

„Ez a küzdelem véget ért. Már nem is értem. Kibékültem önmagammal, ezzel a szegény tetemmel.” Pár óra múlva meghalt. Utolsó szavait már barátja jegyezte le. „Mit számít ez? Minden kegyelem.”

Nehéz remekművekről írni. Olvasni kell...

Orbán Éva

A gyermek nem lehet alku tárgya

Beszélgetés Platthy Ivánnal

Mosonmagyaróváron járt Platthy Iván egyházi ügyekért felelős címzetes államtitkár. A polgármesteri hivatalban találkozott az evangélikus, református és katolikus egyházak vezetőivel, akiket tájékoztatott az aktuális egyházpolitikai eseményekről. Az egyházak vezetői pedig napi gondjaikról és örömeikről szölkáltak az államtitkárnak. E látogatás kapcsán kértük Platthy Ivánt egy beszélgetésre.

– Milyennek látja jelenleg az állam és az egyházak kapcsolatát?

– Hogy milyennek látom én, az lehet szubjektív és villogult. Ezért helyesebb, ha a választ a nemzetközi megítélés mondja ki. A közelmúltban a Miniszterelnöki Hivatalnak, a Magyar Köztársaság Országgyűlése Emberjogi, Kisebbségi, Vallásügyi Bizottságának és a Nemzetközi Vallásszabadság Egyesületnek a meghívására Budapesten nemzetközi szimpóziumot rendeztek „Az egyházak szerepe a megújuló társadalmakban” címmel. Az eseményen jelen voltak több kelet- és közép-európai volt szocialista ország egyházi és más vallási csoportokkal való kapcsolatokért felelős államigazgatási szerveinek vezetői, illetve helyetteseik. A konferencia többi résztvevője az Európa Tanács a vallásszabadság védelmére és előmozdítására szakosodott szervezetének szakértői voltak. A szimpóziumon többek között az egyház és állam kapcsolatának elmúlt nyolc évre kivetített tapasztalatait vitattuk meg. A magyar tapasztalatokat értékelve elhangzott, hogy a volt szocialista országok közül a legkonszolidáltabb jogi és gyakorlati helyzet nálunk található. Ez számomra jó értékelést jelentett. Az a stabilitás, ami nálunk kialakult, szerintem is egyedülálló. Persze, az ember soha nem lehet teljesen elégedett, mert napi gondok és problémák mindig akadnak.

– Ilyen gond az egyházak kártalanításának akadózása. Hol tart most ez a folyamat?

– A tulajdonrendezés tíz évre szóló feladatot adott minden érdekeltnek. Most azonban már dereng a fény az alagút végén. Sikerült az egyházakkal közösen körülhatárolhatóan felmérni, hogy milyen nagyságrendű még az egyházak igénye akár a visszaigényelt ingatlanok számát, akár az anyagi kárpótlás mértékét tekintve. Ennek tükrében már látható a tulajdonrendezés várható költségvetési kiadásának nagysága, és az, hogy hol kell esetleg törvénymódosításokat tenni. Mindenesetre ebben az évben szeretné a kormány és a parlament is megnyugtatóan rendezni ezt az ügyet, legalább olyan szinten, hogy minden érintett fél lássa a probléma végét.

– Sérelemzik az egyházak azt is, hogy oktatási intézmények nem kapják azt a költségvetési támogatási mértéket, amelyet megkapnak a hasonló feladatot ellátó állami oktatási intézmények.

– Ezt a véleményt én nem osztom. A törvény világosan kimondja, hogy az egyház ugyanolyan jogi személy, mint az állam, így minden olyan oktatási intézményt is létrehozhat, mint az állam. Vagyis az egyház is állami

feladatot lát el állampolgári igényt kielégítve, amely feladat ellátásához a normatívát biztosítani kell. A gond ott jelentkezik, hogy miképp lehet biztosítani a tényleges

bekerülési költség és a normatíva közötti különbözetet. A jelenlegi törvény ezt a problémát a közoktatási megállapodásokkal kívánna kezelni és megoldani. Ez azonban kétségkívül nem minden esetben sikerül. Én mégis úgy vélem, hogy ebben a félévben ezt a kérdést is minden fél számára megnyugtató módon rendezni lehet és kell, hogy minden intézményfenntartó megkaphassa a kiegészítő támogatást. A gyerek ugyanis nem lehet alku tárgya.

– A következő vitás pont az, hogy az egyházak közös szándéka ellenére, figyelmen kívül hagyva véleményüket, a parlament elfogadta, hogy az állampolgárok adójuk egy százalékát felajánlhatják az egyházaknak.

– Ezt a vitás kérdést egy újabb egy százalékkal lehetne rendezni, hogy az egyházi hitélet támogatásának költségvetési alkuja megszűnjön és egyfajta kiszámítható automatizmus lépjen életbe. Az egyházak nem a sok-sok civil szervezettel közösen jelennének meg, hanem mint egyház, ami karitatív és szociális feladatokat lát el. Így nem járhatnának rosszabbul a jelenlegi költségvetésből biztosított pozícióikhoz képest. Ha mégis, akkor állami költségvetésből kiegészítő forráshoz juthatnának. Gyakorlatilag — én úgy mondom — az olasz modell egyfajta magyar változata jelenne meg.

– Ismerik-e és miként vélekednek erről az elképzelésről az egyházak?

– A történelmi egyházak vezetői ismerik ezt a koncepciót és úgy érzekelem, hogy nyitottak erre a megoldásra. A többi egyházzal további megbeszélés tárgyat képezi a terv. Elképzelésünk most van kimunkálás alatt.

Így az még változhat.

Kiss Miklós

A lelkeszgyegetület és lelkeszi becsületszék visszaállításának szükségessége

A nemrég elfogadott egyházi törvény lehetővé teszi, hogy az egyház tagjai, valamint önálló jogi személyiséggel rendelkező szervei közös feladataik szolgálatára, közös érdekeik védelmére evangélikus egyházi egyegetületeket, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező egyházi egyleteket hozzanak létre. Ez a jogszabály tehát lehetővé tenné a „Magyarhoni Evangélikus Lelkeszgek Egegetületének” (MELE) az újjászervezését és ennek keretében lelkeszi becsületszék felállítását.

Köztudott, hogy a pártállami rendszer 1950. április 25-én kelt határozatával a „Magyarhoni Evangélikus Lelkeszgek Egegetületét” a többi egyházi egyegetülettel egegetűt felszámolta. Ennek helyébe létrehozták a lelkeszi munkaközösségeket, melyeknek élére a lelkeszgyegetület szabadon választott vezetője helyébe, a püspököt és esperest állították.¹ Az eddigi tevékeny működés helyébe a kötelező politikai és egyházpolitikai témák, és a jegyzőkönyveken keresztül ellenőrzött hozzászólások, tehát központilag ellenőrzött és irányított lelkeszi közélet lépett. Nem kevés lelkesz feljelentése, meghurcolása és kiszolgáltatása, érdekből írt dolgozatok és érdekből elhangzott hozzászólások fűződnek az LMK történetéhez.²

A lelkeszi munkaközösségek feladatkörét az 1966. évi III. tc. egyetlen szakasza,³ részletesebben az 1972. január 1-jén hatályba lépett „A Magyarországi Evangélikus Egyház Szabályrendelete a Lelkeszi Munkaközösségek működéséről” szabályozta. Az első négy szakasz az alapelveket rögzíti, mindenekelőtt a hármas tagozódást: mely szerint a lelkeszgek egyházmegyénként az egyházmegyei munkaközösséget, az egyházmegyei munkaközösségek kerületenként az egyházkerületi munkaközösséget — amelyek azonban a gyakorlatban nem működtek —, végül az egyházkerületi munkaközösségek egegetűt alkotják az Országos Lelkeszi Munkaközösséget. Az alapelvek között szerepel a lelkeszi munkaközösség feladataként: a) a lelkeszgek testvéri és szolgálati közösségének ápolása, b) a lelkeszgek továbbképzése, c) a lelkeszgek kölcsönös testvéri segítése lelki, anyagi és erkölcsi téren. A lelkeszi munkaközösségek feladatukat munkaülések, értekezletek és teológiai konferenciák, valamint lelkeszi önszegélyezés megszervezésével végzik. A további szabályozás az egyházmegyei, egyházkerületi és országos lelkeszi munkaközösséggel kapcsolatos.⁴

A lelkeszi munkaközösségek szervezete korábban a diktatúra igényeit szolgálta, s ezért meg kellett szüntetni annak hatósági jellegét és lehetővé kellett tenni, hogy a lelkeszgek önszerveződésére kerüljön sor, sajátos igényeiknek és lehetőségeiknek megfelelően. Független, önálló lelkeszi szervezet létrehozása az egegetületi forma

keretei között korszerűbb megoldást biztosítana a lelkeszi érdekvédelem és a lelkeszi becsületszék megvalósítandó céljával is.

Az önálló lelkeszi egegetület visszaállítása nemzetközi téren is kívánatos volna, mert enélkül a lelkeszi munka van zárva attól, hogy külföldi lelkeszgyegetületekkel hatalmas kapcsolatba lépjen, és ezt a kapcsolatot lelkesz javára gyümölcsöztesse. Ilyen kívánságát a norvég lelkeszgyegetület már évekkel ezelőtt kifejezte.

A lelkeszi becsületszék gondolata először az 1939. április 10-én tartott békéscsabai lelkeszkonferencián vetődik fel Kemény Lajos esperes indítványa alapján, szükségessé tartotta a kari becsületnek, szellemnek hivatásnak ápolása és erősítése érdekében azért, hogy fegyelmi eljárás megindítása nélkül azt a lelkeszt, aki szigorú erkölcs rendelkezéseit félretéve, az egyház alapelveiben szabadabb életfelfogást nyilvánít, intés tanács útján a lelkeszi hivatás méltó megtartására szólítsák. A kérdés a MELE megbízásából az 1939. május 11-én tartott zsinati albizottsági ülésen újból elkerült, és a törvénykezési rész tárgyalásánál végül is — bár mindössze két szavazattöbbséggel — elfogadást nyert. D. Raffai Sándor, Turóczy Zoltán és Kapi Béla püspökök szükségessé tartották ennek a figyelmeztető, preventív szerepének a felállítását, mert a feleslegesen indított fegyelmi eljárás mindig károsan hat vissza az egyházra.⁶

Végül is a lelkeszi becsületszék intézménye az alábbi szöveggel került be az egyházi törvények sorába:⁷

„A Magyarhoni Evangélikus Lelkeszgek Egegetülete kari becsületnek, szellemnek és hivatásnak ápolása, erősítése és védelmezése céljából kari becsületszék szervez, mely az egegetület tagjainak a kari becsületbe, a kari szellembe és a lelkeszi hivatásba ütköző cselekedeteit bírálata tárgyává teheti, és az egegetületnek rendelkezésére álló eszközökkel (tanács, intés) közreműködhet abban, hogy tagját bírói fegyelmi eljárás nélkül a kari becsület, a kari szellem és a lelkeszi hivatás megtartására bírja; végső esetben pedig ha az egegetületi eljárása eredménytelen maradna, tagjai között kizárhatja. Az Egegetület fegyelmi eljárás megindítása iránt tagjai ellen panaszt tehet. A becsületügyi eljárás megszervezését és szabályait a Magyarhoni Evangélikus Lelkeszgek Egegetület alapszabályai tartalmazzák.”

A MELE alapszabálya szerint az egegetületnek kötelezett tagja minden felszentelt lelkesz, aki a magyarországi evangélikus egyházegyetem kötelékébe tartozik, akár tényleges szolgálatban áll, akár nyugállományban van, így ezek mindnyájan a lelkeszi becsületszék illetékesség alá tartoznak.⁸

¹ Egyházi Törvények II. tc. 78. és II. tc. 94. (4)

² Zászkaliczky Péter: A lelkeszi munkaközösség a holnap egyházában. Előadás a Pesti és Budai Evangélikus Egyházmegyéék Pülszcsabán 1993. április 12-én megtartott közös LMK ülésén.

³ ET. III. tc. 3.

⁴ Zászkaliczky Péter i.m.

⁵ Tekus Ottó 1990. január 11-én Kelenföldön kezdeményezett értekezlete nem vezetett eredményre.

⁶ Bruckner Győző: A lelkeszi becsületszék és Spruchkollégium az evangélikus egyházjog tükrében. Miskolc, 1943. 3–5. 1.

⁷ 1934–37. év Egyházi Törvények VIII. tc. 183.

⁸ A Magyarhoni Evangélikus Lelkeszgek Egegetületének alapszabályai. Cegléd, 1939.

Az alapszabály szerint becsületszéki eljárás alá tartozik „minden olyan cselekedet, vagy magatartás, mely a lelkeszi szolgálat eredményességét, akár a gyülekezetben, akár azon kívül akadályozza vagy veszélyezteti; úgyszintén becsületszéki eljárás alkalmazható akkor is, ha valamely lelkesz igazságtalan megítélések és vádak ellen védelem céljából igazoló eljárást kér.”⁹

Becsületszéki eljárást igényelnek a lelkesznek azon cselekedetei is, amelyekkel ő nemcsak a köztisztességet sérti, hanem vizályt támaszt lelkesztársai közt és a kari összetartást és egyetértést megbontja.¹⁰

Az MELE alapszabályai a törvénynél részletesebben sorolják fel azokat a magatartásokat, melyek fennforgása esetén becsületügyi eljárás indítható; ezek között nem szerepelnek a tévtanok.

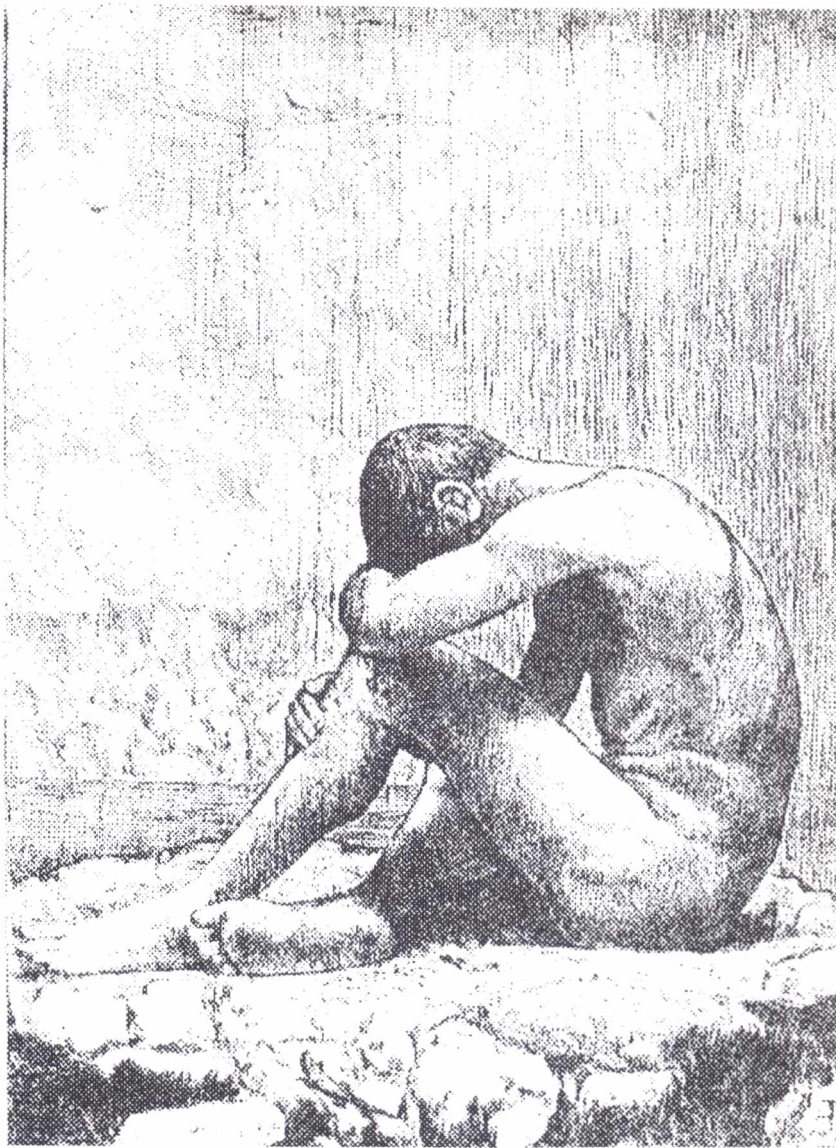
A becsületszékeket, melyeket egyházkerületenként kell megszervezni, az elnökön kívül két becsületszéki tagból, két póttagból és egy jegyzőből kell megalakítani. A választásra vonatkozó szabályok elég nehezek, mert több szerv közreműködésére van szükség. A választás három évre szól, ami mindenképpen rövidnek tekinthető.

Az alapszabály taxative felsorolja, hogy ki jogosult a becsületszéki eljárás megindítását kérni.¹¹

Az eljárásnál bizonyításnak és tanúkihallgatásnak is helye van. Az eljáráshoz szótöbbséggel határozatot — nem pedig ítéletet kell hozni. A tanács és figyelmeztetés mellett intéssel, feddéssel és a MELE-ből történt kizárással büntethető az a lelkesz, aki a becsületszék vétkesnek talál. A határozat ellen fellebbezésnek helye nincs, felülvizsgálati kérelem azonban előterjeszhető a MELE országos elnökéhez. Ha viszont a becsületszék a lelkesz ügyét olyan súlyosnak találja, hogy fegyelmi eljárást lát indokoltnak, akkor az iratokat az illetékes espereshez teszi át.¹²

A lelkeszi becsületszékhez hasonló intézmény „Spruchkollegium” néven 1910-ben az óporosz országos egyházban megvalósult, elsősorban a tévtanok kiküszöbölésére. Minthogy a lelkeszek ellen tévtanok hirdetése miatt fegyelmi eljárás, jogi kényszerintézkedés nem volt alkalmazható, az eljárás során egy nyilatkozattal: a „Spruch”-al állapítja meg a becsületszék, hogy a lelkesz hitbéli meggyőződése miként viszonyul az egyház hitvallásához. Negatív megállapítás esetén nyilván az a következtetés vonható le ebből az eljárásból, hogy nem tartják többé alkalmasnak a lelkeszi szolgálat ellátására.¹³

A becsületszék rendeltetésénél fogva bizalmas természetű, és feladata éppen az volna — állapítja meg

Bruckner Győző —, hogy a lelkesz eltévedései ne teregettessenek ki a nagy nyilvánosság elé, hanem szűk körben nyerjenek megnyugtató elintézését.¹⁴

A lelkeszi becsületszék intézményét közel fél évszázada kénytelen az egyház nélkülözni, holott napjainkban is igen nagy szükség lenne erre, mivel az erkölcsi értékek erősen devalválódtak, és ez sok esetben a lelkeszi magatartásoknál is jelentkezik. Úgy tűnik, hogy egyházunkban hiányoznak az ellenőrző, kritikai intézmények, melyek ezeknek gátat szabnának. Olyan közvélemény kezd kialakulni, amelyik a legnagyobb természetességgel veszi tudomásul a kisebb-nagyobb erkölcsi botlásokat, és ezek felett minden következmény nélkül napirendre tér. Pedig ha nem vetünk gátat a lelkeszi becsületszék visszaállításával az evangélium szellemével össze nem egyeztethető etikai értékek további terjedésének, és ezt nem próbáljuk ezen a módon is megakadályozni, egyházunk hitele és szavahihetősége tovább fog süllyedni.

Dr. Boleratzky Lóránd

⁹ U.o. 36.

¹⁰ U.o. 35.

¹¹ U.o. 41.

¹² Bruckner Győző i.m. 20.1.

¹³ Johann Victor Bredt: Neues evangelisches Kirchenrecht für Preussen. Berlin, 1922. II. k.3545.1.

¹⁴ Bruckner Győző i.m. 21.1.

Az egyházak Magyarországon

(Könyvismertetés)

Közvetlenül húsvét előtt jelent meg a Korona kiadónál Gergely–Kardos–Rottler szerzők *Az egyház Magyarországon* című könyve. Hiányt pótló munka ez, mert a megnövekedett érdeklődés közben az olvasók a sajtóból a napi híreken túl nem kapnak szakszerű és színvonalas, az összefüggéseket is felmutató egyházi ismereteket. Ez a könyv nem egy-egy felekezet történetét hozza, hanem párhuzamosan mutatja be a történeti egyházak és a zsidóság magyarországi helyzetét. Ilyen összefüggő munka korábban csak 1928-ban jelent meg Karácsonyi János tollából.

Érdeemes végigolvasni a tartalomjegyzéket, hogy lássuk a könyv belső felépítését: I. A keresztyén egyház megszervezése Magyarországon II. Az egyház a XIII. században III. A magyar egyház az Anjouk idején IV. Az egyház Zsigmond és Mátyás idején V. A reformáció százada Magyarországon VI. A katolikus megújulás és a protestáns ortodoxia kora VII. A barokk és a felvilágosodás korának egyházai VIII. A posztjoezefinizmus kora (1790–1848) IX. Az egyházak a polgári forradalom, a szabadságharc és a neoabszolutizmus korában (1848–1867) X. Az egyházak a dualizmus korában (1867–1918) XI. Az egyházak a keresztyén nemzeti Magyarországon XII. Az egyházak és az egyházpolitika Magyarországon (1945–1989) XIII. A rendszerváltás után.

A könyvet átolvasva meg kell állapítanunk, hogy a tudományosság igényét a közérthető olvashatósággal igen jól ötvözi, ezért széles olvasói réteget fog elérni. Valószínűleg közvéleményformáló ereje lesz, hatásával sokszor fogunk találkozni, ezért jó, ha ismerjük ezt a könyvet, és kritikailag is megnézzük azt. Különösen hasznos olvasmány a két háború közti időszak feldolgozása, mert mutatja az egyházak kiterjedt munkásságát. Az utána következő rész meg azért izgalmas, mert személyes emlékekkel találkozunk.

Nem tudom megállapítani, hogy a könyvben a világi szemléletmód, vagy az elmúlt 40 év materialista szemlélete érződik-e abban, hogy igen erősen leszűkül az egyháztörténet az egyházi vezetők történetévé. Igaz, ez dokumentálható jól statisztikákból, jegyzőkönyvekből és újsághírekből.

Magyarországon ma a katolikus egyház létszáma a legnagyobb, képviseli a nagy tömegeket, s ezért ilyen vagy ennél nagyobb arányban foglalkozik a könyv a katolikus egyházzal és annak egyházszervezetével. Így igen háttérbe szorul a protestantizmus — hisz létünk lényegét nem az egyházszervezet kiépítésében látjuk. Nem érződik a protestantizmus nemzetmentő szerepe sem a török időben, sem az elnémetesítés idején a szabadságharcokban.

Örülök annak, hogy a könyv foglalkozik azzal, hogy a honfoglalás előtt is találkozott már a magyarság a keresztyénséggel, s hogy a honfoglalók hogyan tolerálták az itt talált keresztyénséget. Szent István idejében azonban az országot nemcsak az egyházszervezet tette keresztyénné, mert ezzel foglalkozik a könyv részletesen, hanem az iskolák alapítása, a szerzetesi kolostorok „mintagazdasága”, és a személyes példaadás. A latin nyelv használata segítette az Európához való csatlakozást és a szomszédos népekkel való kölcsönös megértést.

A szerzők az egyházat megjelenési formájában vizsgálgák, s nem belülről, mint fejlődő szervezetet. Ezért olvashatjuk, hogy Szent László szabolcsi zsinatán (1092.V.2) ahol már az egyház megreformálását tartották szükségesnek, a legfontosabb, hogy a papok házasságát meg kell szüntetni. A cölibátus aztán 1112-től érvényesült általánosan.

Továbbiakban az investitúra harc kap nagy teret, a jog, ki nevezze a püspököket, de hogy mi történt a kolostori iskolákban, a szerzetesrendekben, a gyülekezetekben, vagy hogyan alakul a népi kegyesség, azt csak felületesen érintik. Mint tény, megállapítja „*Volt oly esztendő is, amikor az egész ország területén mindössze három kinevezett és felszentelt püspök működött (1530) illetve négy püspök volt, de ezekből csak kettő munkaképes (1572)*”, de nem érzi, hogy az ilyen állapot az r.k. egyház erőtlenségét, reformálásra szorultságát mutatja.

Örömmel olvastam a megállapítást, hogy a „*protestáns földesurak a cuius regio, eius religio elv alkalmazása nélkül is — személyes példájukkal, udvari papja templomhoz juttatásával, a prédikátoroknak a védelmével, képesek voltak hatni jobbágyaikra, és ezért a térsorán erőszak alkalmazására csak ritkán került sor. Elfogadható az a feltételezés, hogy az országlakók nagytöbbsége belső lelki fogékonyságból vonzódtak a hitújításhoz*”. (57. lap) A protestánsok emlékezetében azonban nem él az, amit pár oldallal később olvasunk: „*Pázmány és követői térítési módszerében — az ország egész lakosságát illetően — az erőszak alkalmazása helyett a lélek meghódítása volt a cél, és ezt magyar nyelvi prédikációkkal, nemzeti nyelvű imakönyvekkel, és folyamatos lelkipásztorkodással érték el*” (76. lap) Hanem az él, amit homályosan említ a 80. lapon, hogy a límbékeokmány alapján a magyar országgyűlés törvényhozzátja a „*jobbágyok vallásszabadságát, elrendeli a elfoglalt és visszakövetelt protestáns templomok egy részének (146 templomból 90-nek) a visszaadását... 17. század utolsó harmadában ismét változott a magyarországi protestánsok helyzete. A katolikus protestáns hitvitákat, irodalmi perlekedéseket katolikus részről durvább módszerek váltották fel, amelyek egészen a protestánsüldözésig terjedtek. Az előzmények ismét Kassára vezetnek, ahol evangélikusok templomokat foglaltak el és lelkészeket börtönöztek be. A folytatásban protestáns templomok, parókiák, iskolák estek áldozatul, gyülekezeteiket zavartak szét (81. lap)*”. Ha jól értem itt a könyvet, akkor az evangélikusok az okai a protestánsok gátlarabságának, a katonaság által végrehajtott templomfoglalásnak és más atrocitásnak. Ez katolikus szemlélet, s nem történelmi tény!

Tárgyi tévedést is olvashatunk például a 61. lapon, ahol Sztárait reformátusnak gondolják, vagy a 197. lapon a Fébét és az Országos Luther Szövetséget reformátusnak mondják. A könyv lektorának figyelmeztetését itt sem vették figyelembe.

Az elmúlt 40 év értékítélete köszön vissza a 65. lapon, ahol ezt olvassuk: „*az első bibliafordítók nyomán szintén valamennyi reformátor tervei között szerepelt a teljes Bibliafordítás. A legnagyobb eredményt Heltai Gáspár*

erte el, aki 1551-től másokkal társulva kezdett hozzá a Biblia könyveinek fordításához és kiadásához. Hat kötet megjelentetése után 1565-ben szakadt meg a vállalkozása, amely azonban igazi népszerűsége nem tudott szert tenni." A bibliafordítás nem teljes, népszerűsége nem tud szert tenni, akkor miért érte el a Heltai a legnagyobb eredményt? A marxista történelemszemléletben Heltai a leghaladóbb, mert a korábban lutheránus átmege a reformátusokhoz és kiköt az antitrinitáriusoknál. Ő a legbaloldalibb, tehát az ő munkája a legnagyobb és leghaladóbb.

Ez a könyv érezteti, hogy bizonyos szóhasználatot tisztázni kellene. Nem ennek a könyvnek a hibája, mert az egyházi szóhasználatban is összemostuk a humanista és a reformáció szó tartalmát az elmúlt 40 év alatt. Így lehetett elérni, hogy nyilvánosságra jussanak bizonyos vallásos művek (pl. Emlékkönyv a Vizsolyi Biblia megjelenésének 400. évfordulójára). Zoványi már 1921-ben leírta és tudatosan különbséget tett: „*A humanista igen sok körben divattá tette a vallástalanságot — egészen az istentagadásig és egészen a pápai szélig. A dogmák elhívése kétségeket támasztott az illetőnek műveltségi állapota felől. A szertartásból is gúnyt űztek minden lehető alkalommal, ami az egyszerűbb hívők lelkében ... csak megbotránkoztatást keltett!* (A reformáció Magyarországon 1565-ig. 8. lap). Aztán jött az összemosás. Ezért írhatja könyvünk „*Erasmus hatására a magyar tudós filológusok (kezdetben laicizált papi személyek, később laikusok) vállalkoztak arra, hogy a Biblia ősbiblia nyelvű héber, görög szövegét előbb magyarra fordítsák. A külföldi egyetemeken (Bécs, Krakkó, Wittenberg) tanult humanista tudósok — Komjáti Benedek, pesti Mizser Gábor, Sylvester János — nemcsak a tudomány, hanem a mindennapi gyakorlat számára is készítették bibliafordításokat. Felfogásuk szerint mindenkinek meg kellene ismerkednie a*

Bibliával, kiváltképpen annak újszövetségi részével.” (65. lap).

Merjük újra kimondani, hogy ezeket a reformátorokat nem egy humanista eszme vezette a bibliafordításhoz, hanem a hitük indította, hogy az egyház hitelesen reformálódjék. Azért nyúltak vissza az eredeti szövegekhez, mert tapasztalták, hogy a Vulgáta többször tévesen fordított. Ha ők humanisták lettek volna, Cicerót fordítják, és nem a Bibliát. Az első magyar bibliafordításokat az egyház belső reformja részére készítették még Erasmus fellépése előtt (lásd a huszita bibliafordítást). A protestáns iskolaalapításokat sem a humanizmus inspirálta, hanem az, hogy mindenki maga olvashassa a Bibliát. Iskoláinkba természetesen beépítették elődeink a humanista felismeréseket is, mert iskoláink koruk tudományos szintjét képviselték.

Ha nem teszünk különbséget a humanista és reformáció szó tartalma között, akkor megtagadjuk azt a történelmi tény, hogy a magyar nyelv írásbeliségéhez, nyelvi fejlődéséhez és az egységes magyar nyelv kialakulásához mit adott a reformáció.

Ha megfeledekünk a szabadságharcok vallási motívációiról, nem lesz közismert, hogy mit köszönhet a magyarság a protestantizmusnak a fennmaradása dolgában.

A múlt történelmi tényeinek ismerete nélkül jogos bizonyos liberális-marxista bírálat, mely szerint az egyház csak a túlvilági dolgokkal foglalkozik, ezért nem kell rá figyelni, vissza lehet szorítani a magánszférába.

Az egyháztörténet viszont arra tanít, hogy az egyház, amikor a teremtő Istenre figyel, nemcsak az emberek üdvösségét munkálja, hanem földi életünk megmaradását és boldogságát is. Isten ugyanis ma is ura a természetnek és a történelemnek.

Missura Tibor

V & R „transzparensi”

Nemcsak a teológiai, hanem a lélektani könyvkiadók közt is fogalom a *Vandenhoeck & Ruprecht* cég Göttingenben. 1986–1996 közt legnagyobb „dobásuk” hittudományi téren az *EKL* (Ev. Kirchenlexikon) volt impozáns megbízhatóságával s még „küllemével” is. Most természetesen az „aprajával” foglalkozunk, pontosabban „*Transparen!*” sorozatuk 5. zsebförmátumúnak mondható (11x19 cm-es), 110–120 oldal körüli, egyaránt 19,80 DM árú, 1993/94-ben megjelent, választékos kiadványával. Ezek közös nevezője, hogy teológiai–hitéleti, illetve pszichológiai témájuk–üzenetük jótékonyan átszüremlik a „szomszédba”. Egyik se maradjon árván...

Ezen a síkon „középen” található a holland szerzőpáros, Stroeken és Smit munkája: *Biblische Schicksale in psychoanalytischem Blick*. Egyes témák: szövegmegeközelítés, a Paradicsom és a törvény, Ézsau és Jákob, József és Dániel, az álomfejtők, Jézus. *Nem* akarja itt senki sem lélektanra redukálni a Szentírást — ez ugyanakkora hiba volna, mint azt hinni, hogy a

Bibliának s történeteinek nincs is pszichológiai oldala. Ez a nagyon is jogosult „kameraállások” egyike — ha nem félünk *lát*ni. Peter Kutter melegen ajánlja: bánjunk szeretettel szenvedélyeinkkel, mert ha „verekszünk” velük, csúnyán megjárjuk. *Liebe, Hass, neid, Eifersucht*. „Légy jóakarója a te ellenségednek hamar...”

Basiswissen Psychotherapie címmel G. T. Koppel írt alapvetést, valamint „álomtant”: *Träumen und Traumdeutung*. Észak-német területen a Freudból kiinduló, mégis „Freudon túli” lélektan divik, s ebben már nem „sikk” a vallásellenesség, amint azt személyesen a helyszínen tapasztalhattam. Ennek is jele W. V. Lindner — teológus professzor és profi lélekgyógyász — könyve: *Predigten eines Psychoanalytikers*. A lelki labirintusban jártas pszichoterapeuta az emberi valóság „pincésztintjével” is számol — mint voltaképpen az egész Biblia. E mélydimenzió negligálása a legalattomosabb kegyes öncsalások melegágya. Ez is „átszivárog”. De Isten óvjon ettől...

Dr. Bodrog Miklós

Pathó Gyuláné sz. Kepenyés Erzsébet

1956–1996

1956. augusztus hó 31. – 1996. december hó 9. Két dátum, mely millióknak semmit nem jelent, mégis jelzi azt, hogy befejezeten zár magába egy életet. Idegennek két időpont csupán, szülők, gyermekek számára viszont az indulás reménységét, 14.700 nap örömeit, küzdelmeit, beteljesedő terveit, s az utolsó nap egy életen át szívbe-markoló búcsúzását jelenti.

Pathóné Kepenyés Erzsébet 1956. augusztus hó 31-én Szarvason született Kepenyés Mihály és Kondacs Erzsébet evangélikus szülők gyermekeként. Az ötvenes évek megpróbáltatásai alatt élő földműves szülők számára ajándékként érkezett a leányka. De csak a szülői szív érezhette ezt, hálát adva Isten életet ajándékozó szeretetéért. Külső jelekben évekig nem volt lehetőségük önfel-lelt, gondtalan gyermekkort biztosítani, hisz még otthonuktól is megfosztattak. A szeretet viszont nem anyagi értékekből születik, Isten ajándéka az és ez az ajándék tette elviselhetővé a Család számára a nehéz helyzeteket, mindig kirendelve a segítséget is. Így teltek hát a gyermekkor éveit, melyekben kis óvodás és általános iskolás volt Csabacsüdön, majd a sarvasi Vajda Péter Gimnáziumban folytatta tanulmányait és tett eredményes érettségi vizsgát. A csabacsüdi evangélikus Gyülekezet és lelkésze, Zátónyi Pál s az ő családja olyan hatással voltak a fiatal leány életére, hogy hivatást választva az Evangélikus Teológiai Akadémiára jelentkezett. Tanulmányainak befejeztével, eredményes záró- és szigorlati vizsgák után 1979. nyarán a csabacsüdi evangélikus templomban az Úr fiatal szolgálóleányát lelkészi szolgálatba bocsátotta Dr. Káldy Zoltán püspök úr. Három dunántúli gyülekezetben kezdte evangélikus lelkészi szolgálatát: Csabdi, Bicske és Csákvár e három község. Innen visszatért szülőföldjére a Dél-Alföldre, itt következő szolgálati helye Tótkomlós, majd 10 éven át Csanádapáca maroknyi evangélikusainak pásztorja.

Önálló családi élete 1980. januárjában indult, amikor házasságot kötött Pathó Gyula evangélikus lelkésszel. Házasságukból két gyermekük, két fiacskájuk született, akiknek életében kevés az emberi és igyekezet, hogy pótolni tudja az elveszített édesanyját.

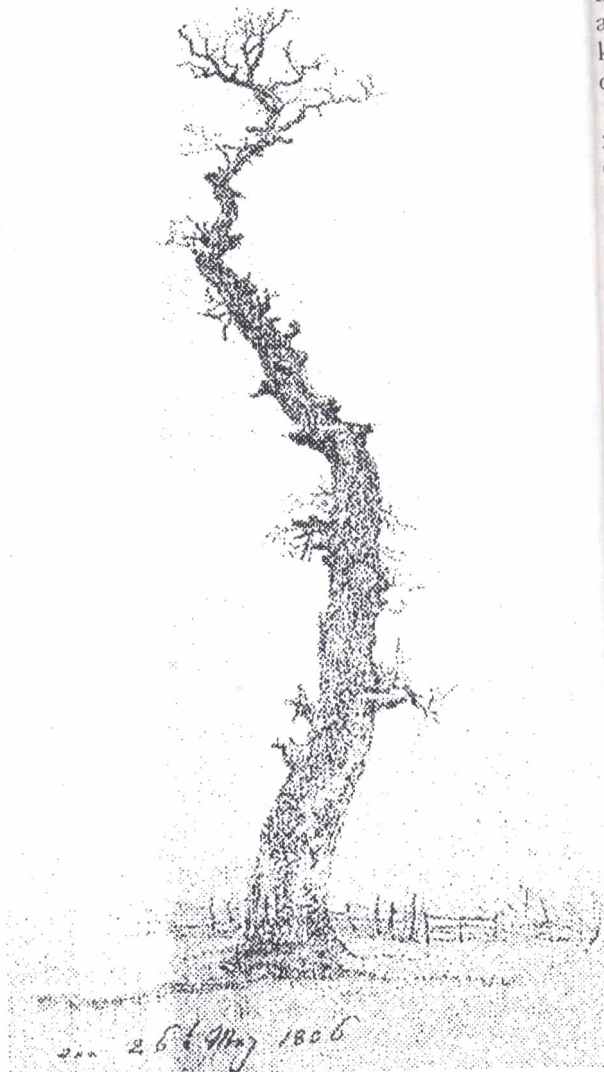
A küzdelmes gyermekkor után megadatott szüleinek, hogy sok-sok munkával, szorgalommal kiegyensúlyozott életet biztosítsanak gyermeküknek. S azután, amikor a család minden tekintetben boldogan élhetett volna, összetört a lelki egyensúly, pedig nagyon szerette gyermekeit, sok öröme volt bennük és nagyon szerette szüleit. Szeretetre éhes lelke fájón hordozta élete törésének, csalódásának terhét. Azután egy röpké, váratlan pillanatban az Úr hazahívta gyermekét, s az élet elszállt, mint a gondolat. Üres maradt a ház, az otthon, folytatás nélkül a szolgálat, árvák a gyermekek, a szülők. 1996. december hó 9-én életét visszaadta teremtő urának. Élt tehát e földi lét keretei között alig több, mint 40 évet.

Temetése 1996. december hó 11-én Szarvason az Új-temetőben volt. Az iránta érzett tisztelet és szeretet jeleként több százan álltak körül ravatalát Szarvasról, Csabacsüdről, szolgálati helyeinek gyülekezeteiből, valamint sok-sok lelkészársza. Az igehirdetés szolgálatát

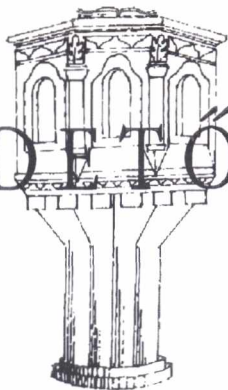
Ribár János, a Nyugat-Békési Evangélikus Egyházmegyesperese végezte Jn 11,21–27 alapján. Fájdalommal küzdő család, fiatal lelkipásztor temető gyülekezet felátvlatokat nyitott Jézus szava: „Én vagyok a feltámadás az élet, aki hisz én bennem, ha meghal is él!” „Hiszed ezt?” — hangzik közel 2000 éven át mindnyájunk felé kérdés, mely szembesít önmagunkkal, fájdalmaink emberi létünk korlátaival, a kétely zsákutcájával. É ahogy Mártának válaszolnia kellett a kérdésre, mi se kerülhetjük ki azt. Békességre jutásunk, erőnk, meggyásztalódásunk, reménységünk lehetősége, ha meggyzódással tudunk válaszolni: „Igen, uram, én hiszek, hogy te vagy a Krisztus, az Isten Fia, akinek el kell jönn a világba”.

Urunk legyen áldott minden hirdetett igéért, minden imádságért, ami Testvérünk szolgálatát jelentette és kéjük Krisztus szeretetének gyógyító erejét a hozzátartozók számára.

Nobik Erzsébet

AZ IGEHIRDETŐ MŰHELYE

Szentháromság ünnepe utáni

11. vasárnap

Róm 11,17–24 exegézise

Pál apostol a Rómaiakhoz írott levelének 9–11. fejezeteiben a zsidó nép Krisztus utáni üdvtörténeti helyzetéről ír. Számára személyes probléma annak a népnek a sorsa, amelyből maga is származott. Pál a szelíd és a vad olajfa képét felhasználva a választott nép sorsát történelmi példázattá formálja a római keresztyéneknek.

Milyen gyülekezetnek ír az apostol? A római gyülekezet eredetileg zsidókból lett keresztyénekből alakult. Claudius császár azonban egy 49-ben kiadott rendelettel kiűzte a zsidókat a városból. Ezután már a pogány származású keresztyének vették át a gyülekezet vezetését, amelybe csak 54. után térhettek vissza a Claudius által kiűzöttek. A levél tehát eredetileg pogány származású keresztyéneknek szól.

Mire tanítja őket „Izráel” példája? A választott nép elvette Krisztust, mint Isten Messiását. Mindez — Pál szerint — hitelenségük miatt történt, s ennek következménye az, hogy kitörtettek (aor. pass.) a szelíd olajfa gyökeréről, amelybe azután a pogányok oltattak be (aor. pass.). Az olajfa tehát az Istennel való üdvösséges viszony képe: központi témája pedig a gyülekezet felé az olajfa gyökerén, az Istennel való üdvösséges kapcsolatban való megmaradás mibenléte.

Ennek alapján a központi mondanivalót a 20. versben találjuk: Izráel hitelensége miatt töretett ki, a keresztyének pedig addig maradnak beoltva, amíg van hitük. Ha hitük elvész, ők is kivágnak. Ne legyenek tehát elbizakodottá — inkább féljenek! Számunkra talán szokatlanul erős szó itt a félelem, de ezen a vasárnapon (amelynek agendai jellege: Mindig kegyelemre szorulunk!) ébresztő hatású kell, hogy legyen annak érdekében, hogy megvizsgáljuk magunkat, és felismerjük Isten kegyelmére szorultságunkat.

Az olajfa gyökere olajtól duzzad (17. v.) — ettől a gyökértől (Istentől magától) függ a keresztyén „beoltott vessző” életben maradása, de terméshozama is. Ebből a nedvből részesültünk, így lettünk „szünkoinónioszá”, azaz Istennel koinóniában, közösségben levővé. Ahogy általában véve sem lehet „gyökerek nélkül” élni,

úgy a keresztyén értelemben a „gyökértelenség” egyenlő a kivágatással, a pusztulással. Pedig a gyökér ma is duzzad az olajtól, minden vessző táplálkozhat belőle!

Ez a tápláló nedv az Isten jósága, kegyelme (22. v.). A dicsekvésnek, bizalomnak csak itt van helye — mert mindkettőre ez az éltető táplálék méltó és érdemes. Hiszen nem a magunk erejéből élünk, nincs meg önmagunkban a szükséges éltető táplálék. Teljesen téves lenne elbizakodva kijelenteni: „Hálát adok/adunk Neked, hogy nem vagyok/vagyunk olyan, mint Izráel!” (az ógyházi evangélium a farizeus és a vámszedő példázata) — mert a dicsekvés lehetetlenné vált. Semmiféle hitbeli és kegyességi állapot sem teszi lehetővé, hogy ne Isten megtartó kegyelmének tulajdonítsuk.

A mi feladatunk a kitartás, megmaradás — a gyökértől való függés felismerésével, szem előtt tartásával, hitünk ápolásával, az éltető nedvből való rendszeres táplálkozással.

Végül pedig az egész igeszakasz végkicsengése a reménység. Se pogányok, se zsidók nem maradnak reménység nélkül: a pogányok — Isten jóságából — vadolajfavessző létükre beoltathatnak a szelíd fagyökörré (az oltás természetes rendjével ellenkező módon), de Istennek van hatalma arra is, hogy Izráelt újra beoltsa. Ez a reménység pedig egyedül Isten jóságán, kegyelmén nyugszik.

Korányi András

Meditáció

Szabadelvű világunkban egyre gyakrabban gondolkodnak keresztyén emberek magukról úgy, mint a hit hőseiről. Megfogyatkoztak a gyülekezetek, de mi kitarunk. Krisztus katonái vagyunk a világban, akik még magasra emelik a Mester zászlóját ebben a tőle elfordult világban.

Pedig az igazság pontosan fordított. Nem Isten lett kicsi. Mi fáradtunk el. S nagy csoda, hogy Isten még rajtunk keresztül is munkálkodik. Énekeljük csak sokszor: „Csak az Úrnak nagy kegyelme, hogy még nincsen végünk.” Ez az ének helyes önismeretre vezet. Nem mi tartjuk Istent a világban, hanem Ő tart meg minket.

1) Az Úr csodásan működik:

A kertész vad alanyt keres, amely jól tűri a környezet vizsontagságait, s ebbe oltja a szelíd vesszőt. Letördeli a vadhajtásokat, hogy a beoltott ág növekedjen és gyümöl-

csöt hozzon. Az Úr csodálatos munkája, hogy kitördeli a szelíd ágakat. A kiválasztott népet, amely elvetette Krisztust, s helyébe a pogányokat oltotta be. Így azok, Jézus Krisztus büntőlő véréből átjárva termik a hit áldott gyümölcseit.

Az evangéliumi igénkben, a mindennapi imánkban, így könyörgünk: bocsásd meg vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek. Először a mennyei Atya bűnöket megbocsátó irgalma járja át az életemet, és akkor leszek képes arra, hogy én is megbocsássak. Rejtett utakon érkezik meg hozzám. Ahol én már csak zsákutcát láttam, Ő ott utat nyit. A tékozló fiú már csak béres szeretett volna lenni. Az atya megbocsátott neki és fiává fogadta.

2) Bölcs terveit megérfeli:

Én csak száraz ágakat láttam. S mégis rügy fakadt rajta. Igaz, a bimbó nem ígért semmit. Haszontalan szolga voltam, csak a magam igazát kerestem. S amikor átjárja szívemet a bűnbocsánat öröme, kinyílt a bimbó és pompás virág lett belőle. Átélttem, nincs annál nagyobb boldogság, mint feltétel nélkül megbocsátani. De előbb az Úr bocsátott meg nekem. A kiegészített szívvel életre hívja. Babilonból egy kis maradék tért haza. A kivágott fatörzs újra kihajtott. Bimbó bár nem sokkal kecsegtetett, de pompás lett a virág, csodálatos a termés, megbocsátás, új élet. Mindez az Úr munkája, hogy minden szájjal bedugassék, és senki se dicsekedjen önmagával, csak az Úrral. Amikor Erzsébet köszönti Máriát: „Áldott vagy te az asszonyok között és áldott a te méhednek gyümölcse”, Mária ezt a dicséretet továbbadta: „Magasztalja én lelkem Urat... mert nagy dolgokat tett velem az Úr.”

3) Ne félj:

Az Úr veled. Ne félj, de ne is légy öntelt. Tudd, hogy mindent az Úr hatalmas karja tett veled. Tudd, hogy mindig az Úr kegyelmére szorulunk. Ne félj, Istennél van kegyelem. Olyan áldott családok tagjai is ott lesznek a templomban, akik több nemzedéken át már éltek ebből a kegyelemből. Talán lesznek ott olyanok is, akik most izlelgetik, mi a kegyelem.

Ne félj, de ne is bízd el magadat. A tékozló fiú testvére hűséges segítője volt apjának. Minden kérését teljesítette. Mégis belebotlott az atyai szívbe. Nem ismerte a bűnöket megbocsátó irgalmát. Az Atya kegyelme és áldása kíséri életünket. Élünk belőle, de ne élünk vissza vele. Aki áll, vigyázzon, el ne essen.

Nem mi vagyunk a hősök. Isten cselekedett velünk hatalmasan. Jézus Krisztus áldozata ma is elég arra, hogy életünket megújítsa.

Szabó Vilmos

Szentháromság utáni 12. vasárnap

Róm 11,25–32 exegézise

25.v. Pál az írásbeli formulában használatos kifejezéssel indít, az *αγνωση* nem tudást, azaz valaminek a nem ismeretét, a tájékozatlanságot jelöli; a *φρονιμος* ósz-i formulával aláhúzza az önbecsülés veszélyét, a nagyképűségtől óvja a gyülekezetet.

Az ókorban a misztérium sajátos kultikus ünnepeket és titkos beavatási szertartásokat jelölt, ezek a beavatottaknak a kozmikus élet „odaajándékozásával” az üdvöt

ígérik. A szerző e szó alatt azt érti, hogy a múltban elrejtve, most már nyilvánvalóvá lett. Ezzel nem csupán számára fontos kinyilatkoztatásra hivatkozik, hanem az értelmezése inkább abból fakad, hogy ő az Izrael kiválasztásán alapuló ígéretet kapcsolatba hozza az emellett belátással ellentmondónak tűnő jelennel (28.v.) és kiemeli ebből a jelen történések eszchatológiai értelmét. Azonban itt még csak Izrael egy részéről van szó (eszty *μερους* 'részben', 'némileg') megkeményedésük miatt, viszont ez az *αχρη ου* kezdetű időhatár mellékmondattal az üdvtörténet átmeneti jellegére utal. Az itt használt görög 'pogányok' szó megfelel a héber GÓJIM-nak, azaz más népek zsidókkal, illetve keresztényekkel szembeni megkülönböztetését jelöli.

26–27.v. A 32. verssel együtt egy teljes körű kiengedéssel enged következtetni; azonban nem egyértelmű, hogy Pál „egész Izrael” fogalma alatt a hitű zsidókat vagy az egész népcsoportot jelölte-e meg. Ézs-t idéző LXX szövegét követi a *και* kötőszavak és az *ενεκεν* elgyásával (59, 20–21k). A 'hitetlenség' görög megfelelője inkább a pogányok istentelenségére, míg a héber szó elpártolásra, valamilyen bűn, vétek elkövetésére utal. *διαθηκη* a BÖRÍT megfelelője, ezzel a próféta szövege elmélet egy darabját veszi föl (futurumok) Pál, amely csak egy, Istentől kiinduló (üdv)rendelkezés gondol el. Az Ézs 27,9b idézeténél a LXX és a héber 'bűnös' szavát többes számba fordítja át.

28–29.v. A 28.v. két tagmondata között formailag párhuzam vonható, tartalmi funkciója azonban eltérő, mert az ellenségek értelmi alanya Izrael, a kiválasztásé pedig Isten lehet. Az *εχθρος* egyrészt a személyes vagy Istentől való ellenséget jelenti, távolabbi értelemben pedig az ember Istenhez való viszonyát fejezheti ki. Passzívumként való alkalmazásának nemcsak a 'kiválasztás' passzívumként felel meg, hanem a „tiértetek”: nem az emberi magatartás kerül előtérbe, hanem az Istené, aki nem változik és így a tevéteit megtartja.

30–32.v. Az ÚSZ az „engedetlenség” ósz-i értelmét veszi át: a nép bűnös magatartásának, az Istennel szemben elfordulásnak értelmezését. Pál ezt a gondolatot továbbvezetve emlékezteti a pogány keresztényeket korábbi engedetlenségükre, szembeállítva őket a zsidók jelenlegi engedetlenségével; így a szónak másodlagos értelmet ad ezzel a hit megtagadását jelöli, az isteni üdvrendtől való eltérést. Az 'irgalom, könyörület' ósz-i értelmezésbe kettős jelentésű, jelöli Isten kegyelmes hűségét, valamint a jót, az embertársaink felé való kötelezettségeket; itt a szónak üdvtörténeti jelentősége van. A *συγκλειω*-vel a szerző sajátos, paradox helyzetet jelöl, amelyből kiindulva Isten univerzális, megkülönböztetés nélküli kegyelmét hirdetheti.

Fazekas Andre

Meditáció

Előző feldolgozás: Lp 1972. 431. oldal (Szabó Gyula – és „laikus kérdések”)

Lekciók: Jer 18:1–10, Mk 4:10–12.

A VASÁRNAP JELLEGE

Az ógyházi igék (Mk 7:31–37 és 2.Kor 3:4–9) arról szólnak, hogy Jézus tesz bennünket alkalmassá Isten

...icséretére, az evangélium hirdetésére. Jánossy Lajos a szentháromság u. 12. vasárnap magyarázatát ezzel kezdte: „Itt is az ó- és az új-ember egészen különböző volta áll homloktérben, amint ez különösen a Szabadító életet teremtő kegyelmének hatásaként a Lélek szolgálataiban, az Úr csodaművének szívvel-szájjal magyarázatában nyilvánkozik meg.” A „Jer, örvendjünk, kegyelmeztől” e heti címe a betegség, mint ami Istenhez fordítja a keresztyén embert. A heti ige (Ézs 42:3) is első hallásra ehhez kapcsolódik, valójában a nem termő fűfészek és a vincellér példázatához hasonlít inkább. Az agenda témája: „Isten igazít meg”, ehhez kapcsolódnak a megújult igék. Összességében jónak látom ezt a címet különösen azért, mert a gyógyítások is azért történtek, hogy szívünk meggyógyuljon, azaz Istenre találjon, hogy nyelvünk meggyógyuljon, és Istent dicsérje.

A LEKCIÓK

Jeremiás próféta élménye megelőlegezi azt, amit Pál megtapasztalt már az idővonal közepén: Istennek van joga és hatalma megmenteni azt, aki elveszett, s van joga és hatalma elvetni azt, aki elbizakodott. Márk evangéliuma Jézus-mondásának magyarázatát lásd a Dóka-kommentárban (fontos jól értenünk, de nem tartom szükségesnek belebonyolódni a magyarázatba). A közös monás itt is Isten mindenhatósága, ami elsőrenden szabad döntését és cselekvését jelenti.

A BEVEZETŐ OLTÁRI SZOLGÁLAT SZÖVEGEI

A bevezető ige (Ef 2:8) antifonaként szerepelhetne az introitusként olvasandó 71. Zsoltár 1–3. verséhez. Az imádságok tartalmilag jól illeszkednek a vasárnap üzenetéhez, a szavakat túl ódonnak érzem. A bűnvalló imádság elejét inkább így képelném el: „Istenem! Nem tudok szabadulni bűneimtől, újból és újból legyőznek engem. Ezért Hozzád fordulok, mert te hatalmas vagy...” A kollektá-imádság talán így hangozhatna: „Mindenható Istenünk! Tapasztaltuk, hogy a Hozzád fordulóra minden emberi számításnál jobban figyelsz. Kérünk, hallgasd meg gyülekezetet is: bocsásd meg, ami lelkiismeretünket terheli...” (persze, gyülekezete és lelkése változtatja...)

KAPCSOLÓPONT A HALLGATÓKKAL

Hogy kik voltak az első hallgatók, arról több helyen olvashatunk. De kik ma a hallgatók? Nyaralók? Az aratás eredményére figyelők? Augusztus 20-át ünneplők? Semmiképpen nem érinti őket élesen a zsidó-keresztyén kapcsolat. Nem is szabad erőltetnünk ezt a kérdést. Valószínűleg csak belebonyolódnánk. Úgy gondolom, Pál apostol azt, hogy a zsidók közül a megkeményedettek „ellenségek tiérettetek”, nagyon is tapasztalatból írja. (Lábjegyzet: az új fordítás legalábbis félreérthető: „ellenségek Isten szemében”. Ezt így szerintem nem szabad felolvasni.) Ha az elméletre — pontosabban az ígéretre — tekint, akkor ők is kedveltek. S talán itt lehetünk a mai hallgatóság egyik érintkezési pontjára: mennyi tapasztalatunk van, hogy emberek vagy embercsoportok ellenségesen viselkednek. Nemcsak velünk, hanem az egyházzal, a keresztyén hittel szemben. Gyakorlatilag ellenségek. Ellenségei Istennek is. De az ígéret szerint mégis kedveltek — amikor ezt leírtam, eszembe jutott a kérdés: Az igaz, hogy a zsidóknak volt ígéretük („kedveltek az *ősatyáikért*”), de van-e ígéretük a többieknek? A kertek alatt somfordáló cigányoknak, a bérház

kisablakán leselkedő és pletykálkodó asszonyoknak, a részegen kötekedő férfiaknak, a hittanórát sorozatosan lehetlenné tévő iskolaigazgatóknak, a „minden vallás egykutyája” felelőtlenségével határozó városi vagy honi hatalmú atyáknak? Igen, van! Pál apostol prófécijában éppen: „amíg a pogányok teljes számban be nem jutnak”. Ez persze elképzelhetetlen. Vannak is magyarázók, akik nem a személyek teljes számáról beszélnek, hanem arról a lehetőségről, hogy Isten üdvakarata minden néphez eljut, azaz senki nem marad ki azért Isten országából, mert nem hallott volna Jézus Krisztusról. Én mégis személyekre értem ezt a teljességet. Van még egy-két elképzelhetetlen dolog a Szentírásban. Itt vannak hát a gyakorlatban ellenségek, akiknek adatott az ígéret, akik tehát az ígéret szerint mégis csak kedveltek. Hogyan lehetnének tényleg kedveltek — általunk is? Pál apostol erre a kérdésre itt nem ad választ. A 12. fejezetben aztán válaszol nagyon emberséges módon: beszél a szeretetről, de nem állítja olvasóit, hogy ez viszonzott szeretet lenne (9:14), s felkészíti őket arra is, hogy a békesség mindig két félen múlik (9:18). A mi szakaszunkban azonban még nem szól erről, hanem Isten titkáról beszél. Mert nem az ember reakciója az első, a legfontosabb, a meghatározó, hanem Isten cselekvése. Először tehát Pál apostol is arról ír, hogy Istennek van joga és hatalma az elbukottakat, az engedetleneket is visszaépíteni Egyházába. Ahogyan minket is beleépített. Mert ne feledjük, kevés kivételtől eltekintve, nekünk sincsenek „ősatyáink”. Mi is az egykor engedetlen pogányok közé tartozunk. Mi is csak a könnyörület révén tartatunk. De tartatunk, mert Istennek van joga és hatalma minket is megtartani. Itt van valahol egy másik kapcsolópont az igeszakasz és a mai hallgató között: nem az a lényeges különbség a keresztyén (hívó) és a nem-keresztyén között, hogy az egyik jobb, mint a másik, hanem az, hogy a keresztyén már a kegyelem alatt él. És mivel nem érdem, hanem kegyelem alatt él, ezért nincs ok a másik lenézésére, hanem ok van a hálaadásra mindazért, amit értünk tett Isten Jézus Krisztuson keresztül, és ok van a reménységre mindarra nézve, amit el fog végezni Jézus Krisztusért azoknak, akik most még távol vannak. Mert ne felejtjük, nemcsak viszontgyűlölt ellenségeink ellenségei Istennek, hanem szereteteink, barátaink közül is mennyien távol vannak Tőle.

Énekjavaslatok — ha egyházzenesz testvéreink jobbakat nem mutatnak: 249, 45, 346.

Bencze András

Szentháromság utáni 13. vasárnap

Zsid 13,1–6 exegézise

13,1–3: *A keresztyén szeretet jellege.* Az első törés a keresztyén szeretetben valószínűleg a testvéri szeretet fokozatos kihűlése: az a hivalkodás, hogy nincs szükségem testvéremre, az első lépés a dicsekvéshez, hogy nincs szükségem Krisztusra. A testvéri szeretet egyik legnyomatékosabb formája a vendégszeretet ősi szokása volt, amelynek különösen is mélyek a vallásos gyökerei. Keresztyének esetében az idegenek vándorló apostolok, vagy üldözött keresztyének is lehetnek. Az irodalom rengeteg olyan történetről tud, melyben ismeretlenek jóté-

teményekkel halmozták el befogadóikat (1Kir 17,8–24–ApCsel 18,2–4). Azért is volt szükség erre, mert a fogadók többsége mocskos és veszélyes hely volt, megfizethetetlen árrakkal — a legfontosabb indítéket azonban nem említi a levél: a jézusi „akárcsak” Mt 25,40-ben.

A foglyok: különös fontosságát a keresztyüldözések által nyerte el: olyan sors, amely bármely gyakorló Krisztus-követőt utolérhetett. „Mint akik magatok is testben vagytok” — utalás a szimbólumra (Krisztus teste = egyház) — a keresztyének erős összetartása és szolidaritása nagyon élénk hatást gyakorolt a kívülállókra.

13,4: *A házasság szentsége:* legyen megbecsült a házasság mindenki előtt. Nincs rá bizonyíték, hogy itt az aszketizmussal szemben védené a házasságot, ez az egyszerű állítás mindazonáltal rendreutasítása a későbbi katolikus véleménynek, amely a házasságot egy alsóbbrendű állapotnak, csupán a „húsnak tett engedménynek” és a papság számára méltatlannak tartotta. A házasság megbecsülése lélektanilag a legjobb ellenszere az immoralitások minden fajtájának. A felnövekvő gyermekeknek a házasság viszonylatában kell megadni minden felvilágosító útmutatást — ez minden igaz szexuális oktatás magja. Szintén ez a legjobb védekezési mód a hitvesi ágy meggyalázása ellen.

Isten ítélete: minden morálisan érzékeny ember észre tudja venni Isten ítéletét azon emberek között, akik ezt a bűnt követik el: a morális petyhüdség; a gyötrő becstelenségek, amelyek megpróbálják viselkedésüket igazolni; a titkok; félelmek; emocionális instabilitás; és kételyek — melyek főleg a nőket emésztik; a lealacsonyodás, ami ezzel jár: ezek mind–mind Isten előzetes, kevésbé súlyos büntetésének jelei a paráznákon és házasságtörőkön.

13,5–6: *A pénz szeretete:* Ne legyetek pénzsóvárok. Állandóan visszatérő elem az ÚSZ-ben, különösen Jézus tanításaiban. Az anyagi szükségleteket nem lehet nélkülözni, alapvető részét alkotják a komplex társadalmi rendnek, amelyben Isten meghatározta napjainkat. A veszély: az anyagiaktól való függés összekapcsolódik az önimádattal, amely az Isten ellen való legalapvetőbb vétek. (Lukács 12,15)

Nánai László

A hit cselekedetek nélkül halott

„Tudnunk kell, hogy azok a cselekedetek jók, amelyeket Isten parancsolt. Hasonlóképpen semmi sem bűn, csak az, amit Isten megtiltott. Azért annak, aki a jó cselekedeteket megismerni és cselekedni akarja, csak Isten parancsolatait kell megismernie.” (Luther M.: A jó cselekedetéről 3. o.)

A Zsidókhoz írt levél záró fejezete a Krisztusról szóló igen mély teológiai hitvallás után egy utolsó parainézisben konkretizálja olvasói számára a kifejtett krisztológia etikai következményeit a hétköznapokban. Nem véletlen, hogy már első olvasásra is a Tízparancsolat mondatai visszhangoznak bennünk. A pogány eredetű keresztyéneknek is meg kell tartani a nagy parancsolatot: Mt 22,37–40, ami nem más, mint elkötelezett szeretet. Itt is textusunk minden mondatában vagy explicit, vagy elrejtett módon benne van a szeretet, a *φιλία* szó, amely az ember–embertárs közti szeretet-kapcsolat általános kife-

jezése a görög nyelvben és az Újszövetségben is. Együnk az 5. versben használja ezt a szót negatív értelemben: a pénz szerelme. Ezzel azonban szembeállítja rögtön az isteni gondoskodást, mint ami megőrizhet bennünket ettől. Teszi mindezt ószövetségi idézetekkel almasztva, s így szavainak még nagyobb tekintélyt ad.

A szakaszunkban felsorolt intések napjainkban is fordulnak általános emberi élethelyzetek. Nem kell ahhoz keresztyénnek lenni, hogy valaki testvéri, baráti szeretetben éljen környezetével. De ahhoz sem, hogy beadjon házába a menekültet, hajléktalant, hazájából elűzöttet. Ugyanígy a börtönben lévők segítségére, és szenvedőkkel való együttérzésre sem mondhatjuk, hogy kizárólag keresztyének lennének képesek rá. Találhatunk szép példákat a boldog és tiszta házasságot élő, sorsukkal megelégedett emberekre a más világvallást követő sorokban is. Isten minden embertől elvárja ennek a szeretetnek a gyakorlását, mert erre természeténél fogva van a lehetősége az embernek. Mégis azt tapasztaljuk, hogy nagyon kevés a jóakarátú ember. A nagy többség önző, és elsősorban a saját érdekét nézi. A bennünk lakó bűn rombol, és eltérít minket a jó cselekvéstől. Sok ember sóhajt fel Pál apostollal: „nem azt teszem, amire akarok a jót, hanem azt cselekszem, amit nem akarok rosszat.” (Róm 7,19)

Lehet azonban ellenpéldákat is állítani. Sajnos nem nélkülül kellett már az első század végén ezt az intést megfogalmazni. Bizonyára voltak olyan keresztyének, akik nem gyakorolták magukat a testvéri szeretetben (gondoljunk csak a korinthusi gyülekezetre). De ma ismerünk örök haragot tartó keresztyéneket, házukból rászorulókat kiutaló, a nyomorultak és szenvedők iránt közömbös templombajárókat. A házassággal és a nemiséggel kapcsolatos, keresztyén körökben is divó modern eszmékről nem is szólva. Sokan kérdezik éppen ezért, hogy mi a különbség hívő és nemhívő között, hiszen a jó cselekvéséhez nem kell keresztyénnek lenni.

Ez így van, de nagy kérdés az, hogy mit tartunk jónak. Ma, amikor lépten–nyomon tapasztaljuk az értékek válságát, amikor lehet egy cselekvés „nem etikuss, de törzsvényyszerű”, amikor a barátságok érdeken alapulnak, amikor frontális támadás éri a házasságot, mint intézményt és a több gyermeket vállalókat legjobb esetben lesajnálják, úgy látom, hogy viszonylagossá és tetszőlegessé vált az embertársi szeretet megélése is. Megszűnt annak mindenkiire kötelező volta. A keresztyén értékrend már nem hatja át a társadalmat és helyette nincs más, csak a számító önérték. A szeretet szabadságából szabadság lett, annak minden deformáló következményével.

Mi a megoldás? Annak meghirdetése a szószerkekről, hogy mégis van norma, a Krisztus törvénye (Gal 6,2). Ez azt legalább nekünk keresztyéneknek illene komolyan venni — ahelyett, hogy másokra mutogatunk. Luthertől megtanulhatjuk, hogy mi az Isten szerinti jó: nem mindig azonos az általunk annak tartottal. Ugyanakkor egyértelmű, hogy a keresztyéneknek nem a maguk erejéből, nemlétező erkölcsi fölényéből kell tenni a jót. Krisztus teszi alkalmassá őket a jó cselekvésére. Nem egy-két erkölcsileg kimagasló szent az intések címzettje, akiknek alkati adottságuk lenne a szeretet cselekvésére, hanem minden keresztyén! Mindenkinnek, aki Jézusról neveztetik, fel kell vállalnia ezeket a normákat. Szemben az erkölcsi nihilizmussal életünkkel kell hirdetni Isten törvényét, egy törvénytelen világban, mert különben

tünk halott cselekedetek nélkül — ahogy *Ágendánk* fogalmazza a vasárnap jellegét. Nem vagyunk egyedül, hiszen mindezt megerősíti az a biztatás, hogy: nem csak barátok el tőled, sem el nem hagylak téged (5.v.).

Témajavaslat: lehetségesnek tartom textusunk esetében a homiliát, végigmehetünk az egyes intésekben, megbeszélve azokat életvitelünkkel. Ugyanakkor mód van arra is, hogy beszéljünk Isten új rendjéről, a jó formálmáról.

Gerőfi Gyuláné

Szentháromság utáni 14. vasárnap

Ef 2,1–7 exegézise

Pál a levél 1,17–18.versében azért könyörög Istenhez, hogy a levél olvasói is megláthassák azt a páratlan rejtélyes és nagyszerű örökséget, amire Isten elhívása szól. A 2,1–7sk versekben ezt próbálja meg Pál kifejtetni. Tulajdonképpen a megigazulástan áll előttünk, azonban nem személytelen dogmatikus megfogalmazásban, hanem mint valóságos, személyesen átélt esemény.

A textus tartalmilag két nagyobb egységre bomlik. Az első részben az olvasók múltbeli állapotát rajzolja meg, a másodikban pedig az isteni kegyelem munkája nyomán létrejött új teremtését. Hasonlóak ezek a gondolatok a keresztség misztikájához (Kol 2,11–13; Rm 6,3–11).

A páli valóságkép sokak számára riasztónak, túldimenzionáltnak tűnhet, de a kegyelem fényében az Isten nélküli élet halottnak minősíthető. Hitvallásaink ezt épp elég részletességgel fejtik ki. Mindannyian a halálban vagyunk Krisztus nélkül. Ezt fejezi ki Pál, amikor a 3.v-ben az addig „ti”-ből” „mi”-re vált át. Ti a pogányok közül, mi pedig a zsidók közül való keresztyének, mindannyian a harag fiai voltunk, mert testünk (a σαρξ), azaz egész emberi lényünk, testünk és lelkünk kívánságai szerint éltünk. A harag fiai kifejezés nem Isten indulatoskodására, hanem a már e földi történelemben elkezdődő megfizetés folyamatára utal (Rm 1,18; 1Thessz 2,16). A bűn uralt minket, ez volt az életszféránk, amikor a világ életmódja szerint éltünk. Ennek az aiónnak a képzete azonban elmúlik (1Kor 7,3). Ókori elképzelés szerint a levegő tisztátalan elem. A különböző szellemi lények ebben a térben találhatók. Minél közelebb vannak a földhöz, annál tisztátalanabbak, minél közelebb Istenhez, annál nemesebbek. Az egész 'légbirodalom' csúcán Krisztus áll. „A benne hívők alatta és benne vannak. A hatalmasságok szintén Krisztus alatt vannak, de nem benne. Ezért állnak szemben a hívőkkel” (Balikó Z.) Az ember úgy gondolja, hogy szabad akarattal élhet (és vétkezhet), valójában természetfeletti hatalmak bábja.¹ Hiba lenne ezeket a láthatatlan lényeket mitológiátlanítani, még akkor is, ha sok rossznak, bűnnek, betegségnek ismerjük pszichológiai stb. törvényszerűségét. A gonosz létének végső miertjére ugyanis racionális válasz nem adható, csak transzcendens.

A textus mértani és tartalmi szkopusza a „de” szó. A kegyelmet csak az tudja értékelni, akinek van mit elen-

gedni. Az emberi kiúttalanságba végzetlenül gazdagsággal árad Isten kegyelme, s eme váltságnak egyetlen indítéka van, Isten szeretete. Pál szinte „kiállítás rendez” az ingyen kegyelemből. Isten irgalmas volt, szeretett, életre keltett (συσσωποιεω.— a teremtés mozzanata), üdvösséget, reménységet adott, feltámasztott, mennyei dicsőségben részesített. Az itt leírtak tulajdonképpen a textusunkat megelőző szakasz (1,18–23) konzekvenciáinak levonása. Mivel Krisztus feltámadt és mindennek fölé emeltetett, azért történhetett meg mindaz, ami megtörtént a hívőkkel. Ebben a „megigazulástanban” az a csodálatos, hogy Isten cselekvésén nyugszik. Minden Jézusért és általa történt. Vele és benne részesülünk a feltámadásban és a dicsőségben. A hívők azonban sajátos feszültségben élnek. Noha a mennyei világ minden áldása már most az övék, de még várni kell arra, amíg a letétbe helyezett kincs teljességéhez hozzá lehet férni. Most még csak a „kamataiból” élünk, vagy ahogy Luther mondja, úgy van ez, mint ahogy a menyasszony rendelkezik vőlegénye javaival, úgy a hívő is bírja már a mennyei úr, a vőlegény javait.

Igénknek van még egy fontos üzenete. A közösségé. Igeszakaszunk tele van Pl/1-es névmásokkal és συν-ige-kötőkkel. Az, amit Krisztus tett, kiemeli az embert a magányból. Krisztus közösségbe hív el önmagával és másokkal. Krisztus együtt van népével, és az a minden, ami a miénk, nem egyedül, hanem egymással együtt a miénk.

(Jól használható a magyar nyelvű exegézisek közül a Balikó Zoltán-féle, és a jubileumi kommentár.)

Németh Péter

Meditáció

Fordulj a Nap felé...

Egy új-guineai misszionáriusnak feltűnt az egyik bennszülött, aki istentisztelet után vasárnapról vasárnapra visszamaradt, és az üres kápolnában, mellkasán összefont karokkal térdelt az oltárral szemben. A misszionárius egyszer végre vette a bátorságot, és megkérdezte, miért imádkozik ilyenkor a bennszülött. A férfi mosolyogva válaszolt: „Egyszerűen csak napoztatom a lelkemet”.

SOK EMBERI „DE...”

Nem mindennapi ünnepélyesség, emelkedett, már-már patetikus hangvétel jellemzi igénket: A bűn, rossz, a harag, az engedetlenség, a halál már a múlté — ami van, az már az élet, és az üdvösség!

Ó, valóban? — csóváljuk kicsit tamáskodva a fejünket. Szép, szép, de a valósághoz van mindennek valami köze? De hiszen mennyi tény tanúskodik arról, hogy — nem csak az „Isten nélkül gondolkodó” világban, de még a keresztyénség köreiben is — bizony léteznek a vétkek: versengés, harag, irigység, törlesztés, törtetés... Vége-hossza nincs a felsorolásnak, melyre ha őszinte pillanatainkban gondolunk, érezzük, ahogy arcon csap a lelki élettelenység, a halál hideg lehelete.

Beszélhetünk-e múlt időben a vétkekről? Tekinthetünk-e a halálra, mint legyőzöttre? Nem túlzó rajongás ez? Nem a problémák szőnyeg alá söprése? De hiszen most is

¹ Arról, hogy a hívő ember életére mennyiben van ezeknek a szellemi lényeknek befolyása alatt a 6,10–20-ban ír Pál.

e világ életmódjához alkalmazkodva, szabályait lesve, vagy sokszor kijátszani próbálva, a külső körülményektől való függőségben, érzékeinket és hajlamainkat kiiktatni nem tudva élünk, éppen úgy, mint a többiek!

Megannyi „de” irányítja figyelmünket emberi kudarcunkra, gyógyulni nem akaró természetünkre, a kétségekre és bizonytalanságra, a bennünk végbemenni nem tudó jobbulás hiányára.

EGY ISTENI „DE”...

Azt hiszem, ez a — először talán keresztelésre készülő felnőttet megszólító — bizonyágtétel, a rajtunk és bennünk végbemenni nem tudóról épp arra kívánja fordítani figyelmünket, ami rajtunk kívül, nélkülünk, de mégis **értünk** történt.

Nagy az emberi tehetetlenség, mégis ott az az **„isteni de”**. Amire erényeink nem tettek képpessé, azt az irgalomban gazdag Isten mégis véghezviszi.

Talán nekünk sem kellene mást tennünk ezzel az igével, mint amit az az imádkozó bennszülött tett? Csak hagyni, hogy „megnapoztassa vele Isten a lelkünket”? Hagyni, hogy így vonjon bele az Ő cselekvésébe, hogy az tudatosuljon és megelevenítő, motiváló, vigasztaló, bátorító, megvilágosító hatóerővé váljon bennünk? Még ha a sötét árnyak (hiányok, hiányosságok, vétkek) körvonalai erősebben kirajzolódnak is fényében? „Fordulj arccal a Nap felé, úgy az árnyak mögéd hullanak!”

ifj. Csulovszky Ferencc

Szentháromság utáni 15. vasárnap

Rm 16,17–24 exegézise

Több okból is meglepő, hogy Rm 16,1–16 szakaszát egy ilyen polemikus rész követi. Először is azért, mert a 16. vers után igazság szerint már csak egy záróáldást várnánk (20b), másodsorban ez a szakasz félbeszakítja a 16, 21–23 versek köszöntésének összefüggését, harmadsorban pedig az előzőekben semmi sem indokolja e polemikus rész beiktatását. (Csak arra utalhatunk, hogy Gal 6,11 és azt követőben is levélzáradékként hasonló polémiát találunk, 1Kor 16,22-ben a testvéri csókra való felszólítás és a záróáldás között pedig egy *anathema*-formula áll.) Mégsem értékelhető ez a darab olyan formán, mintha Pál más gyülekezetek fejlődéstörténetének tapasztalata alapján egy általános jellegű intéssel akarna a dolgok elébe vágni, hogy ezzel előzze meg az elhajlást. Ulrich Wilkensk véleménye szerint nem vonható kétségbe, hogy az apostol a 17. versben aktuális indítókoból konkrét ellenfelektől óv. Arra a következtetésre jut, hogy semmiféle érv nem hozható fel, még irodalomkritikailag sem, Rm 16 integritása ellen. Bár a köszöntésekben szereplő nevek jó része Efezusra utal, mégsem valószínű, hogy ez a rész egy efezusi levél töredéke volna, hiszen Efezussal kapcsolatban is csak egy büntetőjogi üldöztesről tudunk Pál személyét illetően, és nem valamiféle

egyházon belüli ellenfelekkel való konfliktusról (Apoc. 20,29 már páli korszak utáni textus).

A 17. versben olvassuk az ellenfelekről, hogy „szakadásokat és botránkoztatásokat okoznak”. Az elnevezés szó megtalálható a bűnös szenvedélyek listáján is (Eph. 5,20-ban, a másik Rm 14,13-ból ismert, de most valami erősebb jelentéssel bír. Ezek az emberek tehát a gyülekezet egységének széttröszölését, illetve a már megismert társas úttjáról való eltérítését célozzák meg. Az ekkléziaszabályzat feltételezi, hogy ezek nem tagjai a római gyülekezetnek, hanem kívülről érkezők, kiknek felvételi kérelmét meg kell tagadni, sőt még csak a gyülekezet életébe való beocsátásukat sem szabad engedélyezni. A 18. vers (vö. Rm 12,11. 14,18, Kol 3,24, Ef 6,7, Fil 3,18–19) érthető úgy, hogy Pál a tévtanítók keresztényen voltát vonja kétségbe, de az is lehetséges, hogy ez a polemikus bírálat egy speciális értelmet hordoz, tudniillik azt, hogy az apostolok *δουλοι Χριστου* címet illetően (vö. 1,1) tőlük mindenképpen tekintélyt elvitat. A 15,33 záróáldása a 20. versben egy eszkatológikus biztatássá válik, mely egyúttal egy ellenségre értendő átkot is magába foglal. Ebben a kontextusban ez csak azt jelentheti, hogy az ellenfelek ahogy 2Kor 11,14-ben is, mint a Sátán funkcionáriusai értékelendők.

Összegzésként tehát elmondható, hogy a fent említett zsidó-keresztény ellenségekkel való konfliktus mind egyike (tehát Korinthusban, Filippiben és Galáciában) Pál életének azon két évére esik, amikor a Római levél centruma megfogalmazódott. Így tehát nem csak Pál számára kapcsolódhattak ezek szorosan egybe, hanem minden valószínűség szerint saját önértelmezésükben is. Ha mérlegeljük a gyülekezetekben megkezdett, Pál elleni judaista kampány hipotézisét, akkor F. C. Baurs fentebb elgondolása tűnik a két érv legmeggyőzőbb rekonstrukciójának.

Smidéliusz András

„Legyetek jók, ha tudtok!”

Ez a mondat különösen is a gyerekek fülében cseng ismerősen. Mai igénk fő mondanivalóját is ebben a gondolatkörben látom: „Szeretném, ha bölcsek lennétek a jóra, és képtelenek a rosszra”. A mai világunk talán még jobban tele van tévtanítókkal, gonosz és sátáni gondolatokkal, indulatokkal, irigységgel és bizalmatlansággal, mint Pál apostol kora volt.

Szükségünk van visszatérni a tiszta forráshoz. Logikusnak és előremutatónak érzem Pál gondolatmenetét, függetlenül attól, hogy itt már a levél befejező sorainak kellene következnie.

Négy lépésben követhetjük nyomon az előrehaladást. Az első lépés: *szemmel tartani azokat, akik más tanítanak*. Észre kell venni, hogy náluk máson van a hangsúly, más a cél, más az eszköz és a módszer, és az egészek a felépítése hamis. Nem szabad minden állítást kritikátlanul elfogadni, minden egyházasnak tűnő hirdetést tárt karokkal fogadni. Az ördög módszereihez hozzátartozik az efféle szöveg: „Meg van írva...” — idézetek a Bibliából, a tévtanítások becsempészése érdekében. Oda kell figyelniük mindenre, hogy mit engedünk be templomainkba, ifjúsági óráinkra,

¹ Wilkensk, Ulrich: Der Brief an die Römer (EEK) Neukirchener Verlag, 1989, 138–145. o.

konfirmációi oktatásainkra. A sátán lopakodva jön, aztán gyors ütemben támad. Aki odafigyel, gondolkodik, szemmel tart mindent, azt nem érhetik nagy meglepetések, legfeljebb akkor, ha egy részt hagyott, ha néha ellankadt a figyelésben.

A második lépés: *A keresztyén ember hite, az evangélius ember igaz kegyessége komoly és megbízható alapokra épül.* Nekünk olyanoknak kell lennünk, mint akik már valamit tanultak, valamiről meg vannak győződve. Ez az alap pedig a megigazulástanban kereshető: egyedül kegyelemből, hit által, Jézus Krisztus által van üdvössésünk. Akármilyen régi is ez a tanítás, nem cseréljük fel új irányzatok kedvéért.

„Was Christum treibt” — ez a fontos és elsődleges, sőt egyetlen mérce. Nekünk nem kell új Mester, új út, mert Krisztus mércéjén eligazodva eljuthatunk az üdvösségre, sőt már a földi boldogságra is. Más legfeljebb az örületbe és idegkimerültségbe kerget. Amit Krisztusról és Krisztus-tól tanultunk, az még ma is, sőt holnapután is megállja a helyét.

A harmadik lépés: *Aki mást tanít, az félrevezet.* Pál azt írja: „Térjete ki előlük! Ne keveredjete velük! Ne vesséte gyöngyeiteket a disznók elé! Ne adjatok lehetőséget és esélyt a gonosz kicsírázására sem, mert a későbbit, a bomlasztás korszakát még nehezebb lesz átvészelné.

Mindenütt a megelőzésről beszélnek. Itt is időben fel kell ismerni, honnan jön a veszély, és nem szabad lehetőséget adni a tévtanok elburjánzására. Távozz tőlem, sátán! — és semmi barátkozás!

A negyedik lépésben következik a mi konkrét teendőnk. *Nem elég felismerni a tévtanokat, elkerülni azokat, és ismerni a magunk hitvallását, hanem lépünk is kell.* Jézus tanítása mindig a pozitív mozdulást hirdette. Tehát nem elég azzal dicsekedni: én nem teszek rosszat senkinek sem. Jézus arra tanít: Légy jó! Legyél jó! Légy irgalmas, szelíd, alázatos és türelmes. Légy bölcs és józan, hogy másoknak a javát is szolgálád, ne csak a magad előmenetelét. *Legyetek bölcsök a jóra!* „A bölcsesség kezdte az Isten félelme” — ez volt az első, amit héberül megtanultam, és igyekszem nem elfelejteni.

Isten akaratát keresve, követve az ember sok próbatételben akar megkeresztülni. Ő tanítgat arra, hogy meg tudjuk különböztetni a jót a rossztól. Sajnos sokszor rádöbbenünk, hogy rosszul döntöttünk: a szívünk helyett a szemünkre, a hasunkra vagy a pénztárcánkra hallgattunk.

Bölcsnek lenni a jóra: ez a békesség útja. Hány ember szeretne békességben élni, de önmaga képtelen a jóra! Ezt a lépést konkrétan meg kell tennünk, ha azt akarjuk, hogy a békesség Istene velünk legyen.

Pál írja: szeretné, ha képtelenek lennénk a rosszra. Ki tudja ezt igazán megvalósítani? Hiszen tele vagyunk bűnnel, rosszindulattal! De jó lenne, ha valóban képtelenek lennénk a rosszra! Megvalósul az életünkben a 8. parancsolat magyarázata? (Próbáljunk mindent felebarátunk javára magyarázni.) Anélkül, hogy balekok, együgyűek, elmebetegségekké lennénk, meg kellene próbálnunk arra törekedni, hogy ne tegyünk senkinek rosszat, sőt építsük a békesség útját az emberek között. Nem a mi dolgunk az ítélet, ezt majd Urunk elvégzi fölöttünk is az utolsó napon. A mi dolgunk, hogy ezeket a lépéseket megtegyük, és Krisztus kegyelméből naponként erőt és bölcsességet merítsünk a jó cselekvésére.

Koskai Erzsébet

Szentháromság utáni 16. vasárnap

2Kor 1,3–7 exegézise

Az apostol számára döntően fontos néhány alapkérdés tisztázása azonnal a levél elején. Nincsen hosszú háláadás vagy bevezető rész itt, hanem az elhallgathatatlan események kerülnek igen gyorsan előtérbe. Pál számára nem egyszerű az ellene irányuló támadásokat félretenni, és a bajkeverő, ellenségeskedő korinthusiakat tényleg „testvérként” kezelni. Önvédelmi eljárásnak tekinthetők ezek a mondatok, mint ahogyan ez a híres *kiengesztelődés-levéléből* (2 Kor 1,3–2,13 és 7,5–16) következik is.

Itt most nem a gyülekezet meggazdagodásáért (1 Kor) ad hálát az apostol, hanem a személyesen átélt *megmentő szeretetért*. Nem háttér nélküli és nem alap nélküli az apostol szolgálata. Ami vele történt a „nyomorúságban”, annak határozott célja és értelme van Isten terve szerint. Ami nélkülözés, fájdalom vagy szenvedés érte őt, annak az apostol *személyes életében* határozott célja van. De ami Pállal történt, az nem pusztán őérette, hanem a *gyülekezetért* is lejátszódott. Pontosan a negatív események válnak hitelességet bizonyító tényezővé az apostoli szolgálat elismerése szempontjából.

A szenvedés itt nem a gyengeséget tükrözi, hanem az alkalmasságot eredményezi. A mélyből vezet igazán út a magasba. A megpróbáltatás „élménye” teszi az apostol szavát olyanná, hogy küzdő és szenvedő emberek is el tudják fogadni. Az eseményeknek mindig céljuk van. A Krisztushoz kötött ember szenvedése hozzájárul a szolgálat hitelességéhez. Igazi és hiteles vigasztalást ma is csak az adhat, akit már megvigasztalt az Isten. Sokszor kell átélni a „megvigasztaltság” állapotát ahhoz, hogy mi magunk is mások felé tudjunk fordulni bátorító szóval.

Ez a szakasz (2Kor 1,3–7) mint elkülönített rész — perikópa — egyértelműen fontos azért, mert megmutatja az apostol és a gyülekezet egymásra utaltságát. Semmi sem öncélú, hanem minden a másik javát szolgálja. Nem lehet a cél egymás ellen irányuló, hanem csak az egymásért való élet. Már az indító szó, a zsidó doxológia kötött formája az *áldásban* összekapcsolja a két oldalt. Majd ez folytatódik tovább a perikópában legtöbbször (tízszer) előforduló kifejezésben is a *vigasztalás* sokszori visszatérésében. A jól ismert görög alapszó a vigasztaláson túl a bátorítás, erősítés, valódi segítségnyújtás üzenetét is magában foglalja. Ami az apostol számára életmentő ajándék Jézus Krisztustól, az lesz a gyülekezet tagjai számára is az igazi gyógyulás, újulás. A gyülekezeti élet lényege is ennek a vigasztalásnak az állandó megvalósulása. Nem az akadékoskodó, görög korinthusi magatartás vezet tovább, hanem a *részesevés*. Ahogyan „részesekek a szenvedésben, ugyanúgy a vigasztalásban is” (2Kor 1,7). Apostol és gyülekezet megromlott viszonya is akkor rendeződhet, ha ezt a közös részesevést felismerik a korinthusiak is. Így születik meg a valóságos kiengesztelődés az apostol és a gyülekezet között a háláadásban. *Áldás, vigasztalás és részesevés* jó megértése a feladatunk ennél a szakasznál. Csak ezután indul el a tényleges kommunikáció az apostol és a korinthusiak között.

Dr. Szabó Lajos

A VASÁRNAP JELLEGE

Életünk el van rejtve Krisztusban. A klasszikus kép jelenik meg a szemem előtt a vasárnap témájáról, jellegéről gondolkodva. A tudatosan felnagyított, hatalmas kézben ott van az ember. Elrejtettség, valami ilyesmit jelent. Minden védtelenségünkkel, sebezhetőségünkkel, kiszolgáltatottságunkkal együtt is tudhatjuk, tapasztalhatjuk, hogy egy hatalmas kéz tart a tenyerében, átölelve féltő, gondoskodó szeretetével.

Szenvedésről és vigasztalódásról csak így van értelme beszélni, hogy ez az alapunk, innen indulunk, és ide érkezünk. — *Életünk el van rejtve Krisztusban.*

MEDITÁCIÓ

Keressük, kutatjuk az okokat, és nem látjuk a célokat. Néha felvillan valami, kis időre megnyugszunk, és hiszszük, többször nem követjük el ugyanazt a hibát, és így elkerülhetjük majd a nyomában fakadó fájdalmakat.

Egészen más helyzetben ezt mondjuk: igen, ilyen az élet. Tele van tragédiával, fájdalommal és senki sem kerülheti el a sorsát. A szenvedés egyszerűen hozzátartozik az emberi élethez, de ennek ellenére harcolni, küzdeni kell ellene.

Van másfajta szenvedés, az, amely a keresztből fakad. A kereszt alatti élet, Krisztus követésének a következménye. Az az út, amelyben minden kérdés, probléma istenkérdéssé válik, amikor minden harcunk az Istennel való szembeszállással válik. Ezen az úton a szenvedésnek már nem az oka a lényeg, hanem a célja.

Célt keresni a fájdalmak, a szenvedések közepette csak az tud, aki az Istennel állt szemben, aki a mélységben Vele találkozott. Aki megtanulta az Ő közelében, amit Pál mond: hordozni a szenvedést. A hordozás nem passzivitást, némaságot jelent, hanem egy aktív cselekedetet, melyben nem egyszerűen a körülményeket próbáljuk rendbe tenni, hanem az Istennel harcolva, ha kell, újra és újra kiáltva: *Én Istennem, én Istennem, miért hagytál el engemet?* A szenvedés „aktív hordozása” ez, mert benne nem egyszerűen a körülményekkel, hanem az Istennel állunk szembe. És ebből, csak ebből születhet meg valami más. A szenvedésről való cinikus mondatok, keserű legyintések, lemondások nem tartogatnak semmit, csak a páli, sőt krisztusi értelmezés vezet el bennünket a másra. Ezt nevezi az apostol megvigasztalódásnak, de hívhatjuk örömmel, vagy akár boldogságnak is. *Életünknek és boldogságunknak a földből, a mélyből kell kinőnie* — írja Jörg Zink.

GONDOLATOK AZ IGEHIRDETÉSHEZ

Egy régi történet szerint az öreg szerzetes fiatal társa kezébe adott egy kosarat ezzel: eredj le a folyóhoz és hozzád nekem vizet. Engedelmesen megmerítette a kosarát s jött vissza úgy, hogy közben minden víz kifolyt, kicsepegett a kosárból. Eredj másodszor is, hozzád vizet... Eredj harmadszor, negyedszer, tizedszer... — mondta az öreg. Végül így szólt a fiatal szerzetes: Atyám, hiába járok, mindig üres marad a kosár. Igazad van — válaszolta az öreg, de nézd meg milyen tiszta lett közben a kosár!

Ma is sokan kutatják a szenvedések okait. S keszt „miértekre” mindenki választ akar kapni, naivan bírogla abban, hogy okok ismeretében majd megnyugszik, és elmökönyöbbé válik a teher.

A Szentírás a szenvedést más oldalról közelíti meg. Nem az okok feltárására törekszik, hanem egyszerűen a szenvedésnek a céljáról beszél, másrészt pedig megmondatja, hogy milyen az Isten a szenvedéseink közepette. A

A szenvedés mindig Isten - élményt ad. „Csak hinni hallottam rólad, de most saját szememmel láttalak” (Jn 42,5). Találkozást hoz vele, és nyomában megerősödött megfényesedett hitet. Korrigálja a hamis istenképünk felismerteti reászorultságunkat, körvonalazódnak látta első öröklét titkát előttünk. És jámi tanít újra a hit útján, a vakmerő, sötétben tapogatózó hitnek az útján, ahol a legkilátástalanabb helyzetben is van kibe kapaszkodni. Van kitől várni, remélni. A szenvedések terhe alatt szűkítő lető-újrászülető „mégis hit” megerősít, bizonyossá teszi, hogy valakihez tartozom. Hogy nem vagyok egyedül, hogy értelme van minden kínlódásnak, keserűségnek, szenvedésnek.

Erre a hitre épülve születhet meg gondolatainkban a szenvedés, vigasztalás, hálaadás sajátos ötvöződése. Ha lát adni csak az tud a szenvedésért, aki maga megtapasztalta, hogy mit jelent megvigasztalódnak. Hálát adni az a szenvedésért, aki abban átélte az Istennel való mély és ges mély találkozást. A harcot, a küzdelmet, a hordozást a gyógyulást, aki ismeri a felfele vezető út gyötrelmes szépségét. Ez teszi hitelessé ma is a vigasztaló szót, hiszen szén nélküle értelmetlen, hitetlen minden szavunk és mozdulatunk. A vigasztalás könnyen válik „olcsó bizakodtássá”, bibliai igék komolytalan recitálásává. Az igazságvigasztalás több ennél, együtt szenvedés, közös útkeresés, közös küzdelem. Úgy tudunk tartalmasan, élteket erősíteni, segítséget nyújtani, ha érzékenyek vagyunk, ha maradunk a másik szenvedésére, ha valóban részestársakká tudunk válni.

Az apostol vigasztaló szava nem csupán a saját megpróbáltatás élménye miatt hiteles, hanem azért is mert **együtt tud érezni** a korinthusiakkal. Személyes és vigasztalás szétválaszthatatlanul összefonódik Pánál halál és élet paradoxon módon egyszerre része az életünknek. Csak a mélyből vezet út fölfelé, csak a szenvedésen át vezet út az örömhöz, csak halálból születhet meg az élet. Ebből a paradoxonból lehet élni és tovább lépni. A páli ige ennek minden áldását tárja elénk: feltárja a szenvedések célját, megmutatja egymásra utaltságunkat, és végül rávilágít a legfontosabbra, hogy sem a szenvedésben, sem a vigasztalásban nem egyedül állunk, nem egyedül végezzük, hanem mellettünk áll a *mi Urunk Jézus Krisztus Atyja és minden vigasztaló Istene.*

Baranyayné Rohn Erzsébet

Szentháromság utáni 17. vasárnap

1 Kor 1,10–17 exegézise

Az alapigéül kijelölt szakasz a korinthusi gyülekezet számos gondja közül az elsőt, és talán a minden más meghatározót fogalmazza meg. Az apostol szokása sze-

int úgyszólván az üstökénél ragadja meg a kérdést, és foglal állást vele kapcsolatban. A legfontosabbat már itt elmondja, de még négy fejezetet szentel a gyülekezeten belül támadt szakadások begyógyításának. Ez a körülmény józanítson ki minket. A vizály villámgyorsan kipattanhat, a békesség helyreállítása azonban *hosszan tartó, gondos aprómunkát igényel.*

A rossz hírek eljutottak az Efezusban tartózkodó apostolokhoz. A rossz híreknek az egyházban szárnyuk van. De most ezt nem kárhozzatjuk, mert nem a botrányon való kérdődzés, hanem a segítő szándék adja a hajtóerőt. Chloé emberei — kilétükön vitatkoznak a magyarázók — az első számú illetékességhez juttatják el a hírt, akinek felhatalmazása, de alkalmassága is megvan a közbeavatkozásra.

Pál, sajnos nem minket akart tájékoztatni, és ezért kevés szóval vázolja a kialakult helyzetet. Korinthusi olvasói ennyiből is értenek, ha még fogékonyak maradtak Isten szolgálja számára. Mindenesetre hosszú történet volna elsorolni mindazt a végeláthatatlan sok elméletet a *korinthusi vizály mibenlétéről*, amelyet a kutatók már eddig összehordtak és még ezután össze fognak hordani. Az értelmezési és vallástörténeti feltételezésemet most mellőzve, vegyük számba, hogy mi az, ami egyértelműen kitűnik a sorokból.

a) A gyülekezet még nem hullt szét, de a kialakult csoportok között vetélkedés indult meg, amely mozgászavarokat idéz elő a Krisztus testében, és felborítja az annak egészséges működését (lásd: 12. Fej.).

b) A csoportok egyes jeles keresztyén személyiségek körül csoportosulnak, de nem valószínű, hogy ők maguk szerveznék táborukat. (Ilyen is előfordulhat! V.ö.: Fil 1,15) Korinthusban ki-ki maga ízlése és döntése alapján orakozik fel valaki mögé (12.v.).

c) A választásnak nagy valószínűséggel teológiai és kulturális indítékai vannak. A bölcsesség túlbecsülése (17.v.–1,19skk stb.) legalábbis erre engednek következtetni. Valószínűleg sok igazság van Theissen álláspontjában is, aki szociális tényezők hatásával is számol.

d) A „krisztuspárt” — ha egyáltalán volt ilyen — jelenti a legnagyobb veszélyt a gyülekezet egységére. Nem azért, mert ultrajudaisták lennének (Baur) vagy ultragnosztikusok (Schmithals), hanem mert a gyülekezeten belül maguknak sajátítják ki Krisztust, s ezzel diszkriminálják a többit.

Bármi volt is a meghasonlást kiváltó ok, az apostol mindenekelőtt a *helyzet képtelenségét akarja tudatosítani olvasóiban*. A gyülekezet, az egyház nem szakadhat részekre, mert ez azt jelentené, hogy krisztus szakadt részekre! Isten népét nem emberek, akármilyen értékesek legyenek is, tákolják össze áldozatukkal, rítusaikkal, kvalitásukkal, hanem „felülről”, Krisztus által épül a kereszthalálával szerzett engesztelés, és ennek a keresztség aktusában történő alkalmazása révén. Abban, hogy Pál szűkre szabta az általa megkereszteltek körét, nem a keresztség lebecsülése, hanem éppen igen nagyra értékelése nyilvánul meg. A keresztségben egyedül Krisztus döntése és nem a keresztelő személye fontos! Más a helyzet az evangélium hirdetésével megbízottaknál. Könnyen engedhet a keresztnek minden emberi kísérletet kudarcra ítéző megütközést keltő beszédéből (1,18kk) emberi igények kedvéért, például úgy, hogy az Isten megértésének rögös útjához az üdvösség ígértét fűzi. A theologia gloriae mindig

magában hordozza a szakadás veszélyét. A kereszt felől nézve azonban egyik vagyunk alkalmatlan és méltatlan voltunkban, de Isten érthetetlen szeretetében is.

Ezért minden meghasonlásnak a Krisztus testében elviselhetetlen, az abnormis helyzetnek kijáró rossz közérzettel kell járnia, amin valamiképp segíteni kell. Pál erre is jó példát mutat. Először nem a másét, hanem a saját nimbuszát tépi meg és a saját szekértáborát ozlatja fel!

Dr. Csérháti Sándor

Meditáció

A kijelölt textus Jézus nevével kezdődik és fejeződik be. Ez óv meg attól a kísértéstől, hogy erkölcsi vagy szociológiai síkon „ékesen szóló bölcsességgel” fejtjük ki mondanivalónkat. Írástudók biztonságával ítélkezve és jó tanácsokat osztogatva. Ezen a vasárnapon is az evangéliumot hirdessük, hogy Krisztus keresztje el ne veszítse erejét (17. vers)!

A vasárnap ágendánkban megadott mondanivalója (Egyek vagyunk a Krisztusban) alkalmat ad arra, hogy Jézus szívügyéről, a tanítványok egységéről szóljunk és ezért imádkozzunk. Néhány tájékoztató mondat az ökumenikus mozgalom múltjáról, jelenéről, feladatairól, bizonyonnan hasznos a gyülekezet számára. Ez természetesen csak betétje vagy illusztrációja lehet igehirdetésünknek.

Igehirdetésünk mondatait fogalmazva tartsuk szem előtt az egység és egyformaság jól ismert különbségét, sőt ellentétét. A teremtő Szentlélek ajándékainak gyönyörű sokfélesége, gazdagsága szemben áll a tekintélyelvű uniformizálás embertelenségével.

A korinthusiak kiábrándító vizálykodása mutatja, hogy ideális gyülekezet sohasem volt és nem is lesz. A tanítványi közösség nem bűn-mentes, hanem bűn-ellenes. Bűneinkkel szembenézve fel kell vennünk velük a harcot.

Textusunk alapján a közösséget romboló és építő erőket vegyük számba, de ne a korinthusi helyzetet elemezzük, hanem a magunk gyülekezetét. Ahogyan Pál aktuálisan írt, nekünk is erre kell törekednünk. Az anyagi, pártpolitikai, generációs ellentétek, az eltérő IQ-k, a személyeskedés, pletykázkodás sok mai gyülekezet életét mérgezi meg. Családi vizályok, öslakók és betelepültek közötti feszültség is bomlaszthatja a gyülekezet közösségét.

A közösséget építő erők között Pál ebben a textusban a beszéd, az érzés és a meggyőződés szerepét emeli ki. A beszédnél gondolkodhatunk általában a kommunikációra, beleértve annak modern lehetőségeit. S csúsztatás nélküli, igaz információ, a tiszta beszéd, írás és kép kapcsolatokat erősítő és építő hatását nem szabad alábecsülni, bármennyi rossz tapasztalatunk is van ezzel kapcsolatban. — Az „érzés” a nous fordítása textusunkban, ami szubjektív tartalmat ad a görög szó eredeti jelentésének (gondolatvilág, érzület, értelem, lelkület, meglátás, elv). Ez a fordítás egyedül itt fordul elő. Másutt a nous fordításának ilyen variációival találkozunk: értelem (Lk 24,45; Róm 7,23, 12,2; 1Kor 14,14–15; Fil 4,7; ApCsel 3,18, 17,9), gondolkodás (Róm 1,28; Ef 4,17), szándék (Róm 11,34), meggyőződés (Róm 14,5), elme (Ef 4,23; Tim 6,5; Tit 1,15), bölcsesség (Kol 2,18), józanság (2Thessz 2,2). A

változó, csapongó, sokszor felületes érzések helyett inkább ebben az irányban találjuk meg a közösséget építő erőt. — A „gnomé” meggyőződéssel való fordítása a közösségnek ezt a nélkülözhetetlen feltételét emeli ki. — Szemléletes az „igazodjatok egymáshoz” kifejezés, de tudnunk kell, hogy a „katartidzó” más jelentést is hordoz. Pl. Forrjatok össze (Békés-Dalos ford.), jussatok teljeségre (Varga Zs.), legyetek teljesen egyek (rev. Károli), állítsátok helyre a rendet (2Kor 13,11), legyetek készségek (Zsid 13,21).

Aki több-papos gyülekezetben szolgál, ne a hívek személyválogatását vegye célba, hanem önmagát, ahogyan Pál is teszi: talán Pál feszítetett meg értetek? (1Kor 1,13/b), ha az egyik ezt mondja; „Én Pálé vagyok”, a másik pedig azt: „Én Apollósé”, nem emberi „módon beszéltek-e? Hát ki az az Apollós, és ki az a Pál? Szolgák csupán, akik által hívóvé lettetek mégpedig ki-ki úgy, ahogy megadta neki az Úr. Én ültettem, Apollós öntözte, de a növekedést az Isten adta. Úgyhogy az sem számít, aki ültet, az sem, aki öntöz, hanem csak az Isten, aki a növekedést adja (2Kor 3,4-6). A kincünk cserépedényben van, hogy a rendkívüli erőt az Istennek tulajdonítsuk, és ne magunknak (1Kor 4,7). Így védekezhünk a szöszék személyiséget deformáló kísértése ellen. Büszkélkedés vagy irigykedés helyett fogadd be szolgatársadat, ahogy a Krisztus is befogadott téged (Róm 15,7).

A személyeskedés, a sztár-szindróma, a személyi kultusz negatív jelenségét el kell utasítanunk akár az éljenzők, akár az éljenzettek közé tartozunk. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a tanítvány életvitele, személyisége elhanyagolható lenne. A Krisztus-követés új életstílusban valósul meg, amiről a kívülállókat a jó cselekedetek győzik meg és ezért az Istent dicsőítik (Mt 5,16). A tanítvány elkötelezett erre a példaadásra, ugyanakkor mások példája erősíti is a hit harcában: Legyetek követőim testvéreim, és azokra figyeljétek, akik úgy járnak, ahogyan mi példát adtunk nektek (Fil 3,17)- légy példája a hívőknek beszédben, magaviseletben, szeretetben, hitben, tisztaságban (Tím 4,12). Ne feledkeztek meg vezetőitekről... Figyeljétek életük végére, és kövessétek hitüket (Zsid 13,7).

Madocsi Miklós

Szentháromság utáni 18. vasárnap

2Jn 4-6

2Jn valóságos levél annak ellenére, hogy sem a címzettek neve és lakóhelye, sem pedig a levél írójának neve nem szerepel benne. A levélíró — az ebben a korban még nem tisztség megjelölésére szolgáló, hanem inkább eredeti rételemben vett szóval („Öreg”) — presbiternek mondja önmagát (1). Ebből ismertségére és tekintélyére következtethetünk. Egyik lehetőség őt a Papiász által említett presbiter Jánossal az Úr tanítványával azonosítani (Euszebiosz egyháztörténete III: 39. 4. Ókeresztény Írók 4. 140.). Ebben az esetben leginkább kisázsiai gyülekezetet feltételezhetünk. A gyülekezet megszólítása „úmő”: a szó az Újszövetségben csak kétszer és csak ebben a levélben fordul elő.

A perikópa (4-6) a keresztyén életvitelről szól a jánosi iratokra jellemző gondolkodással és kifejezésekkel.

A szakasz a keresztyéneknek mondható legnagyobb dicsérettel kezdődik. Ez a dicséret egyrészt behatárolt, mert

nem az egész gyülekezetre, hanem csak egy részére „úmő” gyermekei között levőkre vonatkozik. A dicső másrészt feltétlen, hiszen a gyülekezet tagjai között tapas- igazságban járás megfelel az Atyától kapott parancsnak (4-6).

A következő vers (5) mégis intést, illetve felszólítást tartalmaz úgy, hogy nem az „úmőnek” egyes gyermekeire hanem őt magát szólítja meg. A megszólítás többes számú első személyű. Ez megerősíti azt a feltevést, hogy a „presbiter” és az „úmő”, a levélíró és a gyülekezet között konkrét feszültségekre és nehézségekre kell gondolnunk. Ha ez helyes megállapítás, akkor érdemes arra figyelni, hogy a levélíró ebben a helyzetben nem valami általa kedvelt előnyben részesített követeléssel, „parancsolattal” áll elő, hanem a keresztyén életük kezdetétől közösen birtokolt és ismertre utal. A szeretetnek ez a parancsolata mindkettőjükre, minden keresztyénre vonatkozik: a levélíróra és a magáéhoz, hanem az Atyáéhoz való közeledést, ami megelégedést tartja szükségesnek — mindkettőjük számára. Nem tudnánk a levélíró és a gyülekezet közötti elkülönítést konkrét feszültséget feltételezni, akkor is figyelembe véve a levélíró hozzáállása, mert nem a problémákon kívül, hanem a keresztyén életnek a gyülekezetben tapasztalható hiányosságai fölött állóként, az igazság és a szeretet jességének birtokosaként szól, hanem úgy, mint akire a gyülekezettel együtt áll az Atya (és Krisztus, vö. Jn 13,15.12.17) parancsolata.

A perikópa utolsó verse (6) az előzőben szereplő szeretet fogalmának meghatározását adja két oldalról is. Egyrészt a szeretet, ezzel teljesíti Isten akaratát, de törekszik Isten megparancsainak megtételére is” (Veöreös Imre: János levele 320). Az a gondolat, hogy a szeretet az Isten parancsainak megfelelő élet, amely magába foglalja Isten egész törvényét, megtalálható Pálnál is (Róm 12,8-10). Másrészt „Isten parancsa [...] a szeretetben való élés” (Veöreös, utalva Jn 13,15). Mindenképpen úgy van itt szó a szeretetről, hogy átfogja a keresztyén ember egész életfolytatását. Semmiképpen sem csak egy szempont a többi között, semmiképpen sem a keresztyén életfolytatásnak csupán egy szelete, nem csupán az érzelmek világa, nem pusztán valami kiegészítő.

(Számos kommentár /Johannes Schneider és Horst Balz NTD-ben; Ernst Gaugler/ a mi perikóparendszerünk beosztásának megfelelően külön tárgyalja 4-6 és 7-11 verseit /nem így Veöreös Imre). Tovább olvasva a levelet úgy tűnik, hogy egészen más hangvétel következik. 4-6-ban a szeretetet, 7-11-ben pedig valami mást, a helyes hitet tárgyalja a szerző. A hitetők kifogásolt tévtanítása: „nem vallják, hogy Jézus Krisztus testben jött el” /illetve egészen pontosan: „eljövő”/. Félreérthetnénk a levelet, ha úgy értelmeznénk, hogy szeretetre buzdít, de ha a tisztán tanításról van szó, akkor vége a szeretetnek /10-11/. A feltételezett tévtanítók gnosztikusok, akiknél a Jézus személyére vonatkozó tévtan — természetesen — együtt jár annak a keresztyén életfolytatásra vonatkozó következményeivel. Ha ugyanis valaki Jézus Krisztus testi eljövetelét tagadja, akkor ennek az a következménye, hogy a szeretetnek a világban való megélését sem tartja elengedhetetlennek. Ezért 7-11 értelme nem csonkítja vagy szűkíti 4-6 jelentését valahogy így: tévtanok dolgában nincs szeretet, hanem inkább egybecseng és harmóniában van a kettő: a szeretet és a szeretet tagadása — sem elméletben, sem gyakorlatban — nem fér össze.)

Dr. Reuss András

Igazságban és szeretetben

Valaki örül. Nagyon örül. *Hangot ad örömének.* Ki vitathatná ennek jogosságát? Nem befolyásolja a közhangulat. Nem hat rá valamiféle általános elégedetlenség, fásultság és közöny. Nem hivatkozik az életkörülményeire. Nem panaszkodik és kesereg. Nem a pillanatnyi helyzettől teszi függővé érzéseit és kapcsolatait. Ő még tud örülni. Igazán, tiszta szívből. Lassan olyan az effajta hang napjainkban, mint „a fehér holló”. Kezdjük megszokni és elhithetni magunkkal és másokkal, hogy már-már az a természetes, ha valaki egykedvű, szenttelen és közömbös. Szinte divat ma pesszimistának lenni. Ellenkező módon érezni és élni furcsa és csaknem illetlen. Elszakadt a valóságtól, álomvilágban él! — vélekednek sokan az ilyen beállítottságú emberről. Nem érti a mai időket. Nem ebben a világban él. Naiv és hiszékeny. Pedig az örömtelenség megszegényíti. Sivárrá és üressé teszi életünket. Az igazi öröm gazdagít, felszabadulttá tesz, lendületet ad az ember életének.

E levél szerzőjét persze nem általános és öncélú öröm vezérli. *Konkrétum örömének alapja.* Nem egyéni sikereinek, nem elért eredményeknek, megszerzett javaknak örül. Nem önmagával van elfoglalva, sőt eltelve. Figyelme másokra irányul. Egy meghatározott gyülekezetre („a kiválasztott Úrnő és gyermekei), amelyben társakra, testvérekre talál. Olyanokra, akiknek életén *kiábrázolódni, sőt megtestesülni látszik Isten igazsága.* Ebben leli örömét.

Kevés olyan szó, fogalom akad, amivel annyira viszszaéltek volna az idők folyamán, mint éppen az „igazság”. Napjainkban is sokan hivatkoznak rá. Nevében nemegyszer hangzanak féligazságok, elferdített igazságok vagy nyílt hazugságok. Beszélhetünk-e akkor igazságról, ha az mások igazságérzetét sérti? Politikusok, közéleti s persze hétköznapi emberek is gyakran megfélemeznek erről. S arról is, hogy az igazság érvényesülése nem egyszerűen annál múlik, milyen hosszasan szónokolok róla, vagy milyen hangerővel bizonygatom azt. Az igazmondásra szólít föl József Attila is 60 évvel ezelőtt írt költeményének („Thomas Mann üdvözlése”) immár szállóigévé vált sorában: „...az igazat mondd, ne csak a valódit...!” Ám e felhívásnak súlya van. Merőben más, mint amit unos-untig hallunk és mondunk naponta az igazságról.

Isten igazsága azonban ott valósul meg, ahol nem csupán beszélnek róla, hanem csupán hivatkoznak rá, hanem cselekszik. Azaz *járják az a igazság útját.* Küzdenek érte. Törekcsenek a megvalósulására. *Ez pedig csak egy úton lehetséges: a szeretet útján.* A szeretet ugyanis érzékennyé tesz az igazságra, figyelmessé egymás iránt. Keresztény gyülekezet arról ismerhető meg, hogy tagjai testvéreként találják egymásra az igazságban. Amit mondanak, helytálló és igaz. Amit továbbadnak, hiteles és megbízható. Nincs helye köztük hazugságnak, ámitásnak, képmutatásnak. Isten igazsága és szeretete tükröződik vissza rajtuk. *Ahol szeretet van, ott igazság is.* Ahol az igazság érvényesül, ott tapasztalattá, érzékelhető valósággá válik a szeretet.

A szeretet ismertetőjelei: a járás, mozgás, haladás (alapigékn vissza-visszatérő gondolata). Nem tétlenség, nem egy helyben topogás. A járás, a mozgás az élet jele. *Szeretetben járni életet jelent.* Járható utat, közeledést egymáshoz. A szeretetnek persze sokféle megjelenési formája van, ám a krisztusi szeretetnek láthatóvá, kézzelfoghatóvá kell válnia életünkben: az istentiszteleten, imádságainkban, a baráti vagy testvéri szóban, hivatásunk hűségese gyakorlásában, a minden hátsó szándéktól mentes

ajándékozásban, a tényleges segítségnyújtásban betegek, gyermekek, öregek, éhezők, elesettek, magányosok és általában segítségre szorulóknak közt. Szeretetre kötelezni valakit gyakorlatilag nem lehet. Belső parancsra, indítatásra — Isten Lelkének ösztönzésére — születik meg bennünk. Mégis lépnünk, járnunk, haladnunk kell ahhoz, hogy egymáshoz találjunk, hogy *a szeretet* ne csupán fellángoló érzés legyen bennünk, hanem *életünk mozgatóereje.*

„...Most ne vélt igazad emlegesd, s ne a hibát, a zavart (az is benned volt!): nézd a rétet, a nagy fényt, a Feltámadást!... Tavaszra jött újra a földednek... s jobb lesz a jó, ha te is akarod, ha igazán...: másét és magadét, úgy gyógyítod ama ezer sebét, ha az csordítja megnyugvó szíved, ami sosem elég, a Szeretet!” (Szabó Lőrinc: Biztató a tavaszban)

Németh Pál

Budaker Oszkár Igehirdetése

1951. Szentháromság utáni 19. vasárnap

Máté 9,1-8

Keresztény Gyülekezet! Testvéreim az Úr Jézus Krisztusban!

Nagyon fontos, hogy helyesen értsük meg ennek az igének az üzenetét. Talán első hallásra is úgy érezzük, hogy különös hangsúly van azon, hogy Jézus nem a gyógyító hatalmi szót mondja ki először, jöhet, az a nyomorult ember bizonyára ezt várta szívszorongva, hanem bűnei bocsánatát hirdeti neki. De ebből helytelen következtetéseket lehet levonni, ha annak a gutaütöttnek az esetét a maga elszigeteltségében szemléljük. Vagy úgy okoskodhatunk, hogy az az ember betegségétől függetlenül is különös mértékben meg volt terhelve vétkekkel, amelyek nyomasztó súllyal nehezdedek a lelkére, úgy hogy Jézus először ettől a nagyobb tehertől akarta megszabadítani. Vagy pedig úgy értelmezhetjük Jézus különös eljárását, hogy az a nyomorult egyenesen bűnével maga szerezte nyomorúságát, és Jézus erre akarta figyelmeztetni. Mind a két feltevés téves volna. Az az üzenet, amely a gutaütött bűneinek megbocsátásából és testi bajának meggyógyításából egyformán szól hozzánk, és amelyre valamennyiünknek szüksége van, egészen más. Így szól:

Jézusban és csakis Őbenne jön el az Isten az emberhez és fordítva:

Jézus által és csakis Őáltala juthat el az ember Istenhez.

Hogy Jézus erre a páratlan jelentőségű küldetésre figyelmeztesse nemcsak magát a gutaütöttet, hanem a körülötte tolongó sokaságot és bennünket is, ezért szól először így: „Bízzál fiam! Megbocsátatnak néked a te bűneid”. Lehet, hogy annak sok volt a bűne, az is lehet, hogy baját maga szerezte bűnével. De az is lehet, hogy nem volt rosszabb bármelyikünkénél és betegsége semmiféle határozott bűnnel nem volt összefüggésben. Egy bizonyos: szüksége volt Istenre, arra a bizonyosságra, hogy bízhatik szeretetében, bűnei ellenére is. És a betegsége ellenére is. Bízhatik Benne akkor is, ha betegségétől nem szabadul meg, és nem kell kétségbeesnie akkor sem. De Isten szeretetében csak akkor bízhatott, ha Isten nem tekinti bűneit, melyek őt, bármekkorák voltak is, éppen úgy elválasztották Istentől, mint ahogyan bárki mást elválasztanak tőle bűnei, bármekkorák legyenek is azok. Viszont

bűnbocsánata felől csak akkor lehetett bizonyos, ha eljött már az a — zsidó néptől várva-várt — idő, az az utolsó idő, amikor Isten elveszi népe bűneit, nem emlékezik meg többé róluk, hanem kegyelmével árasztja el övéit. Hogy ez az idő itt van, az Ő eljövételével virradt fel, ezt nyilatkoztatta ki Jézus fenséges méltósággal, amikor így szólt: „Megbocsátattak neked a te bűneid”. Azóta tart az az idő, amikor a bűnbocsánatot lehet kapni, és Jézusban kegyelmesen tekint Isten a bűnösre. Azóta jön el Isten kegyelmesen az emberhez és lehet az ember bizonyos az Isten szeretetéről. Ez az ige üzenete! Benne Jézus nekünk is felkínálja a bűnbocsánatot, azt hogy Isten megbocsátó szeretetével jöjjön el hozzánk. Ezért szól ebben a gyülekezetben is mindenkihez az örömhír: „Megbocsátattak neked a te bűneid”. Ne fogadjátok megütközéssel, mint ahogyan az a gutaütött is talán csalódással fogadta. Akik betegségtől szeretnétek szabadulni, vagy bármilyen más külső nyomorúságtól, ne mondjátok, mint ahogyan talán a gutaütött is mondogatta magában: „Egészséget akarok, fájdalom nélküli életet, örömet, boldogságot — mit nekem a bűnbocsánat! Nem érzem a szükségét!” Lehet, hogy vannak most itt, akikre nagyon ránehezedik valami nagy bűnük, talán egy egész bűnös módon elrontott élet felett érzett bánatuk. Oh, rettenetes teher ez a bánat. Aki ismeri, tudja, hogy marja a lelket. Ha van ilyen közöttünk és mindnyájunknak kellene ismernie ezt a terhet, örüljön és fogadja nagyon hálásan, amikor hallja: „Megbocsátattak neked a te bűneid”. Majd meglátja, hogy megkönnyebbül, hogy ujjong a lélek, ha mondhatja: Tiszta vagyok, ha nem is tudom jóvátenni, amit tettem, de meg van minden-minden bocsátva! Akinek pedig más ajándéka Istennek fontosabb volna, mint a bűnbocsánat, azokat figyelmeztesse most Jézus igéje, hogy nincsen semmi, amire inkább volna szükségük, mint bűnbocsánatra! Mert senki sincs, akinek útját Istenhez nem torlaszolná el a bűne, oh, mennyi bűne. Pedig ugye, kell az Isten! Minél több a terhünk és minél inkább fogyóban van erőnk, minél nyomorultabbaknak érezzük magunkat, annál inkább kell az Isten, mint egyetlen menedékünk, egyetlen reményünk, egyetlen vigaszunk. Nem fogadhat magához! Ott a bűnünk, temérdek bűnünk. Ezért kell a bűnbocsánat, hogy szerethessen az Isten, hogy bírassunk az Ő szeretetében. Nos, erről szól az ige! „Megbocsátattak neked a te bűneid!”. Aki mondja, abban eljön hozzánk és magához öle bennünket az Isten. Csakis Őbenne, Jézusban, aki helyettünk hordozott bűnhődésével megszerezte számunkra a bűnbocsánatot.

2) És a külső baj, betegség, nyomorúság, amelytől olyan nehéz az életünk? Jézus meggyógyította a gutaütött testi baját is. Azon, hogy bűnbocsánatot adott, megbotránkoztak az írástudók. Káromlást láttak abban, hogy ember bocsát meg bűnt, amikor az Isten kizárólagos joga. Igazuk volt. Soha ember nem bocsáthatja meg magának azt, amivel Isten ellen vétett. De az írástudók nem látták meg, hogy Jézusban maga Isten jött el megbocsátó szeretetével, úgy amint azt régen megígérte. Hogy az a megígért idő, a bűnbocsánat boldog ideje itt van, ennek kinyilatkoztatására gyógyította meg Jézus testileg is a gutaütöttet. Ez a csodatette is szorosan függött össze a bűnbocsánat szavával. Mert a régi prófétai ígéretek erről is szóltak, hogy amikor Isten majd meglátogatja az Ő népét, elveszi róla minden testi szenvedés, nyomorúság, betegség terhét is. A gutaütöttnek és a számtalan más nyomoréknak és betegnek csodálatos gyógyítása tehát azt jelezte, hogy most Jézusban eljött az Isten, felvirradt a boldog idő, amelyben megszűnik a külső nyomorúság is. A kérdést tehát: „Mi könnyebb, ezt mondani-

e, megbocsátattak neked a te bűneid, vagy ezt mondani, ke és jár?” — nem lehetett úgy eldönteni, hogy vagy az egyik, a másik könnyebb, hanem a helyes válasz ez: mind a k egyfomán lehetetlen — ember számára; mind a k egyfomán Isten joga, mind a kettőt megteszi, amikor eljön a népéhez. A gutaütött meggyógyításával kifejezésre juttatta Jé hogy most Benne felvirradt az az idő a betegségtől v megszabadulásnak is az ideje. Ez az ige üzenete. Itt van az idő? Igen! És a sok betegség, amely gyötör, az én betegségem, amelytől úgy szeretnék szabadulni, nem mond el elkésérintően annak az üzenetnek? Nem! Csak óvakodjunk rajongástól! Eltűnhetik a mi betegségünk is, ha bűnbocsánat elfogadtuk, és teljesen úrrá lett felettünk az Isten. Ezt kérhet ez remélhetjük A Jézus csodái sokkal többször ismétlődnek, mint ahogyan a hitelenség még csak álmodná is. megmaradhat a betegségünk akkor is, ha Isten teljes szereteté ölel magához bűnbocsánatában. Mert betegség lesz ebben világban mindig, mint ahogyan halál is lesz benne mindig, az el nem tűnik minden romlás oka, a bűn s a mostaninak romjain fel nem támad az a ragyogó új világ, amelyben Isten minden mindenekben. Mégis — más lesz a betegséged, bűnbocsánatot kaptál. Hordozod majd a bizonyosságban, ho a szeretet Istene nem büntet vele, hanem nevel vele még jobb magának. Hordozod majd azzal az erővel, amelyet ad neked bizonyosságban, hogy nem választhat el az Ő szeretetét, amely ott viraszt sóhajaid felett, vigyáz reá, ho elhordozhatatlan ne legyen a terhed, és vár téged, ha kitart poharadat fenéig, fényben és ragyogásban, ahol nincs több betegség, jaj és fájdalom.

3) Szeretnéd mindezt hinni, ugye? Valóban itt kezdődik boldog valóság. Mint annyiszor máskor, Jézus a mai igében is hit láttára mondja ki a felszabadító szót: „Bizzál fiam!” bűnbocsánattal ott tér be az Isten, ahol hit van. A csodák o történeken, ahol hit van. Az utolsó, az Istennel együtt-járó boldog ideje annak a számára virrad fel, akinek hite van. D hogy valamennyiünknek akar adni Isten ilyen hitet és ve együtt mindent, annak bizonyossága, hogy hirdetteti ma nekünk ezt az evangéliumot. Zárjuk szívünkbe és forgassuk elménkbe és elvégezi majd vele Isten a maga munkáját. Ezt bizonyossággal remélheti mindenki. Még egy intelem rejlik ígénkben a hit kapcsolatban. Az a hit, a melyet Jézus itt látott, és amelynek nyomában szólt és cselekedett, nem is a gutaütöttnek magának a hite volt, hanem azoké, akik Jézushoz vitték. Szól ez mo nektek, akik már kaptatok hitet. Mások javára is kaptátok Gondoljatok azokra, a hozzátok közel és távol állókra, akik aggódtok és akiket sajnáltok, mert nincs hitük. Vigyétek őket Jézushoz! Imádságotokban vigyétek ügyüket eléje. És vigyétek őket Hozzá úgy, hogy élitek előttük a bűnbocsánatot kapott, Istenhez talált ember életét. Beszélhettek is nekik békes getekről. Fontosabb, hogy lássák rajtatok. És várjátok türelemmel, megáldja majd az Isten a szeretetszolgálatotok amellyel Jézushoz viszitek a nyomorultakat.

A csoda hatására elálmélkodott a sokaság és dicsőítette Istent, hogy ilyen hatalmat adott az embereknek. A csod megakadt a szemük, az egyetlen, akiben a bűnbocsánat csodák új világába lépett be az Isten — nem ismerték fel. Lám csoda maga még nem segít. Azért ám ne érzünk meg sohas kézzelfogható csodát, csak tegyen magáévá a csodálatos Mert csak Benne jó el hozzánk az Isten, csak Általa érkezheti mi meg Őhöz.

Pedig, ugye él mibennünk a szomjúság az Isten után?
Ámen!

(A kéziratot Tarján Gyula ny. lelkésztől kapta a Lelki-pásztor.)